

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH

BIBLIOTHECA NOSTRA

RADA NAUKOWA

ANTONI BARCIAK (Uniwersytet Śląski), ELŻBIETA GONDEK (Uniwersytet Śląski), JANUSZ ISKRA (Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach), MARIA ANNA JANKOWSKA (UCLA Library, Los Angeles), ZBIGNIEW KADŁUBEK (Biblioteka Śląska), DARIUSZ PAWELEC (Uniwersytet Śląski), IRENA SOCHA (Uniwersytet Śląski), WOJCIECH ŚWIATKIEWICZ (Uniwersytet Śląski)

REDAKCJA

KATARZYNA TALUĆ – redaktor naczelny (Wydział Humanistyczny UŚ),
MARIA KYCLER – redaktor (Biblioteka UŚ), MARIUSZ PACHA – redaktor (Biblioteka Główna AWF),
KATARZYNA BARAN – sekretarz (Biblioteka Główna AWF)
JOANNA STARZAK (Biblioteka Główna AWF), BOGUMIŁA WARZACHOWSKA (Biblioteka UŚ), HANNA LANGER, IZABELA SWOBODA, LUCYNA SADZIKOWSKA (Wydział Humanistyczny UŚ), IZABELA JURCZAK (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu), HANNA BATOROWSKA (Instytut Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie), DAMIAN ZIÓLKOWSKI (Katowice), MAŁGORZATA WIECZOREK-TOMASZEWSKA (Kraków)

CZASOPISMO POWSTAJE PRZY WSPÓŁUDZIAŁE
SEKCJI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
PRZY ZARZĄDZIE OKRĘGU W KATOWICACH

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ W WERSJI ELEKTRONICZNEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH

BIBLIOTHECA NOSTRA

Nr 1 (61) 2021

BIBLIOTEKA DLA UŻYTKOWNIKÓW

KATOWICE 2021

REDAKTORZY TEMATYCZNI
LUCYNA SADZIKOWSKA, BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA, JAROSŁAW PACEK

REDAKCJA JĘZYKOWA
Katarzyna Tałuc

REDAKCJA ABSTRAKTÓW
Małgorzata Gwadera (język angielski)

REDAKCJA BIBLIOGRAFICZNA
Izabela Swoboda

KOREKTA
Izabela Jurczak

WYDAWCA
Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
© Copyright by Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki
w Katowicach 2021

ADRES REDAKCJI
Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego
im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
ul. Mikołowska 72 A, 40-065 Katowice,
tel. 32 207 51 35

<http://www.bibliothecanostra.awf.katowice.pl>

Czasopismo dostępne jest na licencji CC-BY-SA 3.0 Polska

REDAKCJA TECHNICZNA, SKŁAD I ŁAMANIE
Firma Usługowa „VIOLETPRESS”

Zapraszamy zainteresowane instytucje do zamieszczania informacji
o swojej ofercie na łamach Bibliotheca Nostra.
Kontakt: tel. 32 207 51 35, e-mail: bibliothecanostra@awf.katowice.pl

e-ISSN 2084-5464

SPIS TREŚCI

BIBLIOTEKA DLA UŻYTKOWNIKÓW

ARTYKUŁY • 9

Stanisława Pietrzyk-Leonowicz, Łukasz Tomczak *Działania Politechniki Lubelskiej i jej pracowników na rzecz zwiększania widoczności naukowców w sieci* • 10

Aleksandra E. Adamczyk, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszyńska *#MaszTowCinibie Biblioteka w przestrzeni mediów społecznościowych* • 22

Aleksandra E. Adamczyk, Marzena Smyłła, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszyńska *CiNiBA jako przestrzeń dialogu. Działalność wystawiennicza biblioteki* • 35

Anna Marcol *Wspomaganie nauczycieli w zakresie wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach* • 60

Katarzyna Kucharzewska *Biblioterapia formą promocji czytelnictwa w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie* • 75

Monika Wójcik-Bednarz *Biblioteka otwarta. Działalność Biblioteki Austriackiej w Opolu na rzecz użytkowników* • 94

Alina Grabna, Renata Sowada *Praca biblioteki szkolnej w dobie pandemii na przykładzie Biblioteki Szkoły Podstawowej nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi im. Marii Skłodowskiej-Curie oraz Biblioteki Zespołu Szkół Samochodowych w Częstochowie* • 113

Dominika Panek *Rola nauczyciela bibliotekarza w profilaktyce przeciążenia informacyjnego uczniów* • 131

Elżbieta Hurnik *Częstochowa i okolice w twórczości wybranych poetów przełomu XX i XXI wieku* • 144

MATERIAŁY • 158

Markéta Kukrehtová (tłum. z jęz. czeskiego Marcela Wierzgoń) *Specjalne działania biblioteki w Karwinie dla publiczności* • 159

Marcela Wierzgoń *Z książką na walizkach* • 166

RECENZJE I OMÓWIENIA • 172

Admirałowie wyobraźni : 100 lat polskiej ilustracji w książkach dla dzieci / red. Anita Wincencjusz-Patyna (Dominika Panek) • **173**

Jadwiga Ankiewicz *Majdanek 15 I - 17 V 43 r. : dziennik* (Arkadiusz Kurek) • **177**

Leksykon Panteonu Górnośląskiego / redakcja Aleksandra Kłos-Skrzypczak, Henryk Olszar (Marzena Smyła) • **181**

Przemysław Krysiński *Smart City w przestrzeni informacyjnej* (Maja Wojciechowska) • **184**

Mobilna biblioteka / red. nauk. Maja Wojciechowska (Urszula Szybowska) • **188**

SPRAWOZDANIA • 196

Edyta Kosik *VI Forum Kultury bez Barrier. Dostępna biblioteka – wymogi/ potrzeby/ możliwości. Konferencja online* • **197**

Jolanta Kokoszka *VIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Zarządzanie informacją w nauce”*. Konferencja online • **200**

Izabella Milewska-Warta, Marcin Żynda *Konferencja online: „Nowe media a edukacja”* • **206**

Anna Borowiecka, Anna Drobyszewska *Ogólnopolska konferencja naukowa „Problem wypalenia zawodowego pracowników bibliotek w dobie pandemii”* • **210**

BIBLIOTEKA AWF W KATOWICACH
MATERIAŁY • ZBIORY • WYDARZENIA

INFORMACJE • 216

Aktualny wykaz czasopism dostępnych w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **217**

Bazy danych dostępne w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **221**

NOWOŚCI W ZBIORACH • 222

Wykaz książek zarejestrowanych w Bibliotece Głównej AWF w Katowicach w I półroczu 2021 roku • **223**

WYDAWNICTWA AWF • 299

Plan wydawniczy na 2021 rok • **300**

CONTENTS

LIBRARY FOR USERS

ARTICLES • 9

Stanisława Pietrzyk-Leonowicz, Łukasz Tomczak *Activities of the Lublin University of Technology and its staff to increase the visibility of researchers on the web* • **10**

Aleksandra E. Adamczyk, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszyńska *#MaszTowCinibie. The library in the social media space* • **22**

Aleksandra E. Adamczyk, Marzena Smyłła, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszyńska *CiNiBA as the space for dialogue. Exhibition activities of the librar* • **35**

Anna Marcol *Supporting teachers in the use of information and communication technologies on the example of the Józef Lompa Voivodeship Pedagogical Library in Katowice* • **60**

Katarzyna Kucharzewska *Bibliotherapy as the form of reading promotion in The Public Pedagogical Library of RODN 'WOM' in Częstochowa* • **75**

Monika Wójcik-Bednarz *Open Library. The activity of the Austrian Library in Opole for users* • **94**

Alina Grabna, Renata Sowada *School library work in times of pandemics on the example of Maria Skłodowska-Curie Primary School No 53 with Integration Classes and the Automobile School Complex Library in Częstochowa* • **113**

Dominika Panek *The role of the librarian teacher in the prevention of information overload of students* • **131**

Elżbieta Hurnik *Częstochowa and its surroundings in the works of selected poets at the turn of the 20th and 21st centuries* • **144**

MATERIALS • 158

Markéta Kukrechtová (transl. by Marcela Wierzgoń) *Special activities of the library in Karviná for the public* • **159**

Marcela Wierzgoń *With a book 'on a suitcase'* • **166**

REVIEWS AND DISCUSSIONS • 172

Admirals of imagination : 100 years of Polish illustration in books for children / edited by Anita Wincencjusz-Patyna (Dominika Panek) • **173**

Jadwiga Ankiewicz *Majdanek 15 I - 17 V 43. : A diary* (Arkadiusz Kurek) • **177**

Leksykon Panteonu Górnośląskiego / redakcja Aleksandra Kłos-Skrzypczak, Henryk Olszar (Marzena Smyła) • **181**

Przemysław Krysiński *Smart City w przestrzeni informacyjnej* (Maja Wojciechowska) • **184**

Mobilna biblioteka / red. nauk. Maja Wojciechowska (Urszula Szybowska) • **188**

REPORTS • 196

Edyta Kosik *VI Forum Kultury bez Barrier. Dostępna biblioteka – wymogi/ potrzeby/ możliwości. Konferencja online* • **197**

Jolanta Kokoszka *VIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Zarządzanie informacją w nauce”*. Konferencja online • **200**

Izabella Milewska-Warta, Marcin Żynda *Konferencja online: „Nowe media a edukacja”* • **206**

Anna Borowiecka, Anna Drobyszewska *Ogólnopolska konferencja naukowa „Problem wypalenia zawodowego pracowników bibliotek w dobie pandemii”* • **210**

**LIBRARY OF THE ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION (AWF) IN KATOWICE
MATERIALS • COLLECTIONS • EVENTS**

INFORMATION • 216

A current register of periodicals available at the Main Library of the Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice • **217**

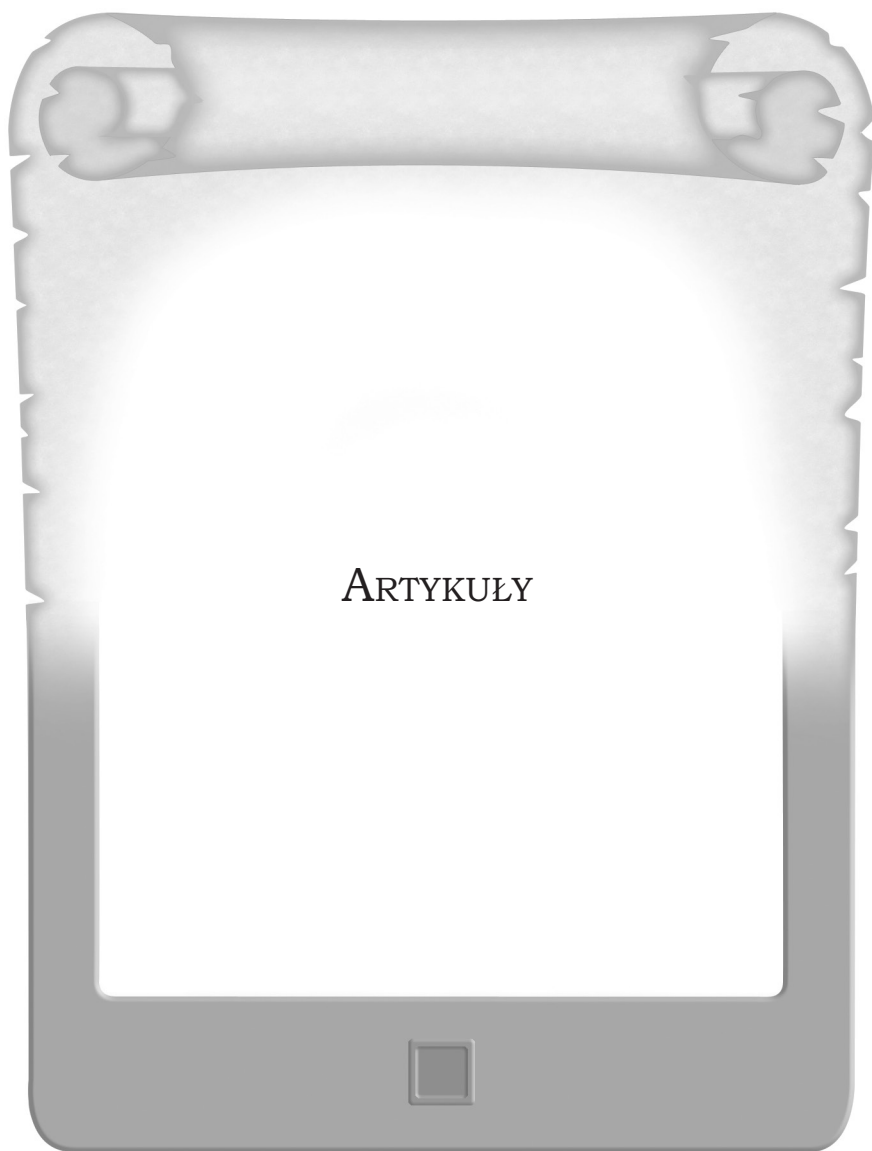
Databases available at the Main Library of the Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice • **221**

NEWS IN THE COLLECTION • 222

Books registered in the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) in the first half of 2021 • **223**

AWF'S PUBLISHING NEWS • 299

Editorial plan for 2021 • **300**

DZIAŁANIA POLITECHNIKI LUBELSKIEJ I JEJ PRACOWNIKÓW NA RZECZ ZWIĘKSZANIA WIDOCZNOŚCI NAUKOWCÓW W SIECI

Wstęp

Z uwagi na postępujący rozwój technologii cyfrowych i informatyzację obserwujemy duże zmiany w komunikacji naukowej. Coraz częściej miejscem dyskusji naukowej staje się cyberprzestrzeń, dzięki czemu rozpowszechnianie prac naukowo-badawczych zyskało globalny zasięg i skalę. Przeobrażeniom tym towarzyszy zmiana świadomości przedstawicieli świata nauki, którzy chętnie uczestniczą w procesie otwierania treści naukowych. Współcześni badacze zajmujący się dotąd tylko nauką, powinni obecnie interesować się również efektywną promocją, a następnie sprzedają wyników swoich badań. Osoby zajmujące się zawodowo działalnością naukowo-badawczą w mniej lub bardziej świadomy sposób podejmuje działania marketingowe. Prezentacja badań, korzystanie z istniejących narzędzi marketingowych i poszukiwanie najlepszych metod komunikacji poza środowiskiem akademickim (np. z przemysłem), a może nawet kreowanie nowych sposobów promocji, tworzy nie tylko własny wizerunek, lecz również wizerunek produktu (wynalazku, wyników badań), dyscypliny badawczej, uczelni czy wreszcie samej nauki (Giżycka, 2013, s. 32). Szybki przyrost danych naukowych sprawia, że coraz trudniej zostać dostrzeżonym przez społeczeństwo. Dlatego ważne jest efektywne i szybkie dzielenie się wynikami badań, uczestnictwo w konferencjach czy realizacja projektów naukowo-badawczych, które zapewnią dostęp do szerokiego grona odbiorców i widoczność w sieci.

¹ Ośrodek Analiz Bibliometrycznych, Centrum Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Lubelskiej.

² Ośrodek Analiz Bibliometrycznych, Centrum Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Lubelskiej.

Nie ulega wątpliwości, że w dzisiejszych czasach dla właściwego funkcjonowania badacza w świecie nauki niezbędna wydaje się być jego praktywana obecność online. Celem artykułu jest opisanie działań, jakie naukowcy mogą podejmować, aby skutecznie zwiększać widoczność w sieci tj.: wybór prestiżowych źródeł do publikowania, praktyka otwartej nauki, współpraca wśród badaczy, obecność w społecznościowych serwisach skierowanych do ludzi nauki oraz śledzenie alternatywnych wskaźników metrycznych. Przedstawiono również przykłady dobrych praktyk stosowanych przez badaczy Politechniki Lubelskiej oraz ich współpracę z innymi pracownikami uczelni (bibliotekarzami, pełnomocnikiem do spraw otwartego dostępu) w tym zakresie.

Wybór prestiżowych źródeł do publikowania

Ponieważ upowszechnianie nauki jest dziś łatwiejsze niż kiedykolwiek, dlatego współczesny naukowiec powinien podejmować świadome decyzje dotyczące miejsc publikowania swojego dorobku, wybierając wiarygodne i rzetelne wydawnictwa. Naukowcy – autorzy artykułów naukowych są niewątpliwie najlepszymi osobami do promowania własnych badań. Popularyzacja nauki odgrywa kluczową rolę przy budowaniu ich renomy w środowisku, podnoszeniu rangi instytucji oraz uzyskiwaniu grantów.

W każdej dyscyplinie naukowej funkcjonują, zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, czasopisma wybitne, prestiżowe, wpływowe oraz przeciętne, mierne, a nawet drapieżne. Wybór czasopisma jest bowiem decydujący i nie powinien opierać się na wyobrażeniach czy własnej ocenie jego rangi przez naukowca. Z pomocą przychodzi tutaj naukometria i jej narzędzia bibliometryczne: „Bibliometria posługuje się zestawem metod ilościowych służących analizie i ocenie osiągnięć naukowych poszczególnych badaczy, a także czasopism, jednostek naukowych i krajów” (Wilkin, 2013, s. 46). Wskaźniki bibliometryczne, takie jak CiteScore, Impact Factor, indeks Hirsha, Source Normalized Impact per Paper (SNIP) czy SCImago Journal Rank (SJR) pozwalają zorientować się w poziomie jakości czasopisma w środowisku naukowym. Ponadto, często pomagają w ocenie przed awansem, rozpoczęciem stażu czy uzyskaniem dotacji.

Pracownik naukowy, aby ułatwić sobie podjęcie decyzji o wyborze źródła do publikacji, może skorzystać z gotowych narzędzi typu *journal finder*. Znajdują się one w ofercie wiodących światowych wydawców, takich jak: Elsevier, Springer czy Wiley. Można je zlokalizować na ich stronach w zakładkach skierowanych do autorów. Wprowadzając do nich szczegóły swojej pracy: tytuł, streszczenie (abstrakt), słowa kluczowe, tematykę (*research area*), autor otrzyma sugestie najlepiej pasujących tytułów czasopism dostępnych w ofercie danego wydawcy. Może się zdarzyć, że pierwszy wybór czasopisma okaże się niewłaściwy i badacz będzie musiał poszu-

kać innego tytułu. Na przykład Elsevier oferuje usługę transferu artykułów (Article Transfer Service). System ten został stworzony w celu usprawnienia procesu redakcyjnego. Tworząc rodziny powiązanych czasopism z różnych dziedzin akademickich, ułatwiono płynne przenoszenie artykułów między czasopismami. Dzięki temu redaktorzy mogą zidentyfikować i zasugerować bardziej odpowiednie miejsce dla manuskryptu. Oznacza to, że autorzy nie muszą ponownie przechodzić przez proces ręcznego przesyłania publikacji, co oszczędza czas i wysiłek. Jeśli przeniesienie ma miejsce po recenzji, wcześniejsze uwagi recenzentów mogą „podróżować” z rękopisem, zapewniając maksymalne wykorzystanie wkładu recenzentów, tak aby wszystkie strony skorzystały z już udostępnionych spostrzeżeń.

Wiedzę o powyższych narzędziach i możliwościach ich wykorzystania bibliotekarze Politechniki Lubelskiej przekazują studentom podczas obligatoryjnych zajęć z informacji naukowej oraz młodym pracownikom naukowym w ramach seminarium doktoranckiego z zakresu budowania własnego warsztatu naukowego. Dodatkowo, w Bibliotece Politechniki Lubelskiej organizowane są szkolenia zewnętrzne na temat efektywnego publikowania dla zainteresowanych użytkowników.

Pozytywne efekty świadomych decyzji pracowników Politechniki Lubelskiej przy wyborze prestiżowych źródeł możemy obserwować w corocznym przyroście liczby dokumentów indeksowanych w bazach Web of Science oraz Scopus (Il. 1, 2).

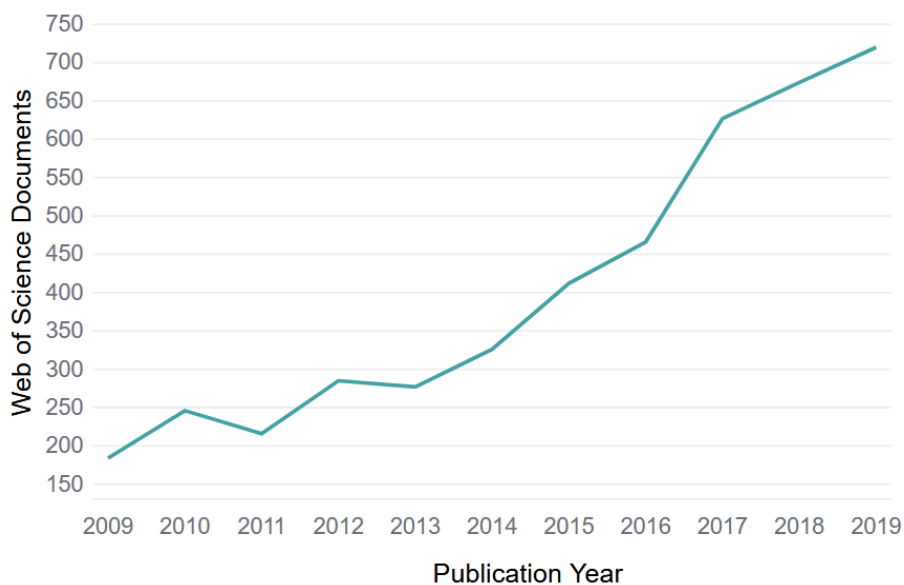
Kolejnym potwierdzeniem stosowania dobrych praktyk w Politechnice Lubelskiej jest nominacja (*ELSEVIER Research Impact Leaders Award – Nominowani 2017*, b.d.) oraz zdobycie w 2019 r. nagrody Elsevier Research Impact Leaders (*ELSEVIER Research Impact Leaders Awards 2019 wręczone*, b.d.) w kategorii Engineering & Technology. Promowana jest wysoka jakość badań naukowych oraz ich umiędzynarodowienie. Kapituła Elsevier Research Impact Leaders Awards wskazuje i wyróżnia uczelnie, których najnowsze prace naukowe i publikacje mają największy wpływ na postrzeganie polskiej nauki na świecie.

Otwarta nauka (Open Science)

Otwarta nauka (Open Science) to praktyka naukowa działająca w taki sposób, aby inni mogli współpracować i wносить swój wkład, w przypadku gdy dane badawcze, notatki laboratoryjne i inne procesy badawcze są swobodnie dostępne, na warunkach umożliwiających ponowne wykorzystanie, redystrybucję i powielanie badań oraz ich danych i metod (FOSTER, b.d.). Kluczowymi jej filarami są: otwarty dostęp do publikacji naukowych (Open Access) oraz otwarte dane badawcze (Open Research Data). Otwarta nauka obejmuje także takie zjawiska, jak: otwarte zasoby edukacyjne, otwarte recenzowanie, naukę obywatelską, oprogramowanie open source czy otwarte laboratoria.

Documents Published per Year

How many documents have authors published?

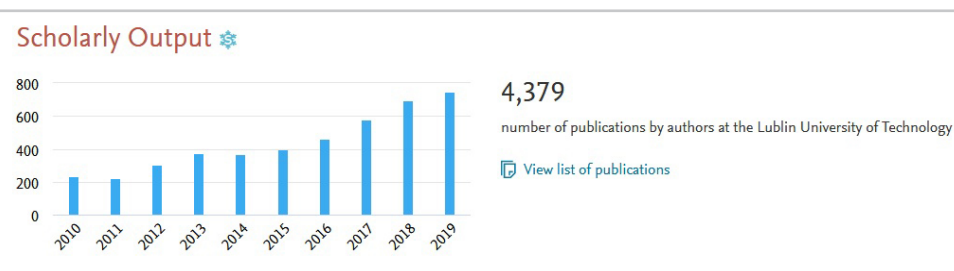

● Lublin University of Technology

Indicators: Web of Science Documents. Organization Name: lublin university of technology. Time Period: 2009-2019. Dataset: InCites Dataset.

InCites dataset updated Jul 10, 2020. Includes Web of Science content indexed through May 31, 2020. Export Date: Jul 17, 2020.

II. 1. Dokumenty z afiliacją PL zaideksowane w bazie Web of Science. Źródło: InCites [dostęp 20.07.2020]

II. 2. Dokumenty z afiliacją PL zaideksowane w bazie Scopus. Źródło: SciVal [dostęp 20.07.2020]

Ogólnoświatowe instytucje, jak Komisja Europejska, już od kilkunastu lat działają na rzecz otwartości w nauce. Również w Polsce od 2018 r. agencje i fundacje finansujące badania, w tym Narodowe Centrum Nauki w Krakowie, budując system finansowania nauki (w oparciu o najlepsze przykłady i standardy europejskie) zawiązały cOAlition S i ogłosiły Plan S. Inicjatywa ta zakłada natychmiastowe udostępnianie publikacji naukowych na wolnych licencjach, pozwalających na ponowne wykorzystanie treści w dowolnym celu, także komercyjnym. Mimo że plan przede wszystkim ma objąć publikacje, jego sygnatariusze zachęcają do tego, aby w sposób otwarty udostępniać także dane badawcze, z uwzględnieniem prawnych i etycznych ograniczeń (Platforma Otwartej Nauki, 2018).

Publikowanie przez naukowców w formule Open Access umożliwia darmowy i natychmiastowy dostęp do treści wykraczający poza krąg odbiorców macierzystej jednostki: „Korzystają z nich również badacze z innych dziedzin, niekoniecznie pokrewnych, np. przedsiębiorcy, nauczyciele i uczniowie, dziennikarze, politycy, działacze społeczni, a także pasjonaci” (Kozierski, Kabaciński, Lis, Kaczmarek, 2013, s. 22). Niewątpliwą zaletą jest również zwiększenie widoczności i popularności publikacji oraz samego badacza w środowisku naukowym. Przekłada się to dodatkowo na przyspieszenie obiegu wyników badań i daje szansę na wykorzystanie ich w gospodarce i społeczeństwie. Aktywna współpraca pracowników Biblioteki Politechniki Lubelskiej z władzami uczelni na rzecz otwartego publikowania trwa nieprzerwanie od 2008 r. Na początku lipca 2010 r. w strukturze Biblioteki powołano Ośrodek do spraw Wydawnictw i Biblioteki Cyfrowej, przemianowany w 2018 r. na Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej. Działalność wydawnicza od 2012 r. „została oparta na jednoczesnym publikowaniu książek w postaci tradycyjnej (papierowej) i jej³ wersji elektronicznej dostępnej w nieograniczonym wolnym dostępie (Open Access) w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Lubelskiej. Publikacje książkowe uzupełniają czasopisma naukowe tworzone na Politechnice Lubelskiej” (Gajda, 2017, s. 227-228). Strategiczne decyzje dotyczące modelu wydawniczego uczelni wpisują się w światowe idee otwartej nauki i są w dalszym ciągu doskonalone i rozszerzane. Doskonałym przykładem kontynuacji tego trendu jest wdrożenie w 2019 r. Open Journal Systems (OJS) dla procesu redakcyjnego oraz umieszczenie sześciu czasopism na platformie Lublin University of Technology Publishing House.

W Politechnice Lubelskiej trwają obecnie intensywne prace nad własną polityką i powołaniem pełnomocnika do spraw otwartego dostępu. Wysokie kwalifikacje i doświadczenie zawodowe przekonały władze uczelni do tego, że stanowisko to będzie powierzone pracownikowi Centrum Informacji Naukowo-Technicznej. Do zadań pełnomocnika należeć będzie: koor-

³ Cytat zgodny z oryginałem.

dynowanie prac z tworzeniem, utrzymaniem i rozwojem infrastruktury otwartego dostępu; doradzanie w zakresie najlepszych praktyk zgodnych z przyjętą polityką; monitorowanie realizacji polityki i raportowanie wyników; edukacja pracowników naukowych w zakresie otwartego dostępu do publikacji i danych badawczych.

Otwieranie danych badawczych i ich deponowanie to kolejne zadanie, z którym przyjdzie się zmierzyć każdej jednostce prowadzącej badania. Jego intensyfikacji sprzyja niewątpliwie rozwój sieci Internet, technologii przetwarzania danych w chmurze oraz polityki otwartego dostępu do danych naukowych: „Otwarte dane badawcze to takie, do których każdy ma prawo dostępu, i standardem jest, że można je wykorzystać, przetwarzać, powielać i rozpowszechniać w sposób nieodpłatny” (Różniakowska-Kłosińska, 2018, s. 3). W trakcie wyboru sposobu zarządzania danymi należy ustalić czy gwarantuje on przestrzeganie zasad FAIR lub jakie koszty trzeba ponieść, żeby spełnić te zasady. Zasady FAIR Data w rozwinięciu oznaczają: Findable – łatwo znajdowane i wyszukiwane, Accessible – dostępne dla wszystkich, Interoperable – interoperacyjne, tak aby można było je połączyć z innymi danymi, Reusable – możliwe do ponownego wykorzystania (GO FAIR, b.d.). Powyższe zasady służą jako wytyczne dla umożliwienia ponownego wykorzystania danych naukowych w wyraźnie opisanych warunkach zarówno przez ludzi, jak i przez maszyny: „Dzięki zastosowaniu otwartości następuje ograniczenie kosztów powielania badań, zwiększenie ich wydajności, co przekłada się na potencjalnie szybsze odkrycia i tym samym następuje przyspieszenie postępu naukowego [...]. Dodatkowo [...] wpływa na zwiększenie prawdopodobieństwa nawiązania kontaktów z innymi grantodawcami i naukowcami, również spoza bazowej dziedziny” (Różniakowska-Kłosińska, 2018, s. 3-4). Instytucje i programy finansujące badania naukowe, a także czasopisma, coraz częściej wymagają od naukowców przedstawienia Planu Zarządzania Danymi (Data Management Plan – DMP). Wspomniany pełnomocnik do spraw otwartej nauki powołany na uczelni może pomóc pracownikom w stworzeniu takiego dokumentu, wyborze repozytorium oraz właściwym opisie metadanych.

Współpraca naukowa. Portale społecznościowe dla naukowców. Altmetrics

Kolejnymi działaniami zwiększającymi widoczność naukowców w sieci są: lokalna i międzynarodowa współpraca badawcza, posiadanie i proaktywne prowadzenie kont na portalach społecznościowych skierowanych do ludzi nauki oraz wykorzystanie oferowanych przez nie alternatywnych metryk (altmetrics). Działania te występują we wzajemnej korelacji, przenikają się i uzupełniają.

Collaborating Institutions Network: Web of Science Documents

Lublin University of Technology

II. 3. Sieć współpracy naukowej Politechniki Lubelskiej. Źródło: InCites [dostęp: 20.07.2020]

Jak słusznie zauważa Marek Kwiek (2020) współpraca badawcza „jest fundamentem współczesnych systemów szkolnictwa wyższego i nauki”. Łączy się to ściśle z finansowaniem nauki w krajach europejskich, w tym również w Polsce. Coraz większa liczba międzynarodowych projektów badawczych, grantów, a także mobilność naukowców sprzyja rozwijaniu współpracy, której widocznym efektem są m.in. publikacje naukowe. W przypadku Politechniki Lubelskiej zjawisko to doskonale obrazuje diagram na II. 3.

Współpraca naukowa jest obecna we wszystkich dziedzinach wiedzy. Postęp w zakresie środków komunikacji ułatwia i zachęca do współpracy naukowców, którzy pokonują bariery geograficzne lub językowe. Rodzaje współpracy, które mogą mieć miejsce, są naprawdę różnorodne. Jacob S. Katz i Ben R. Martin (1997) wskazują, że współpraca może mieć miejsce między osobami, grupami, departamentami, instytucjami, sektorami, regionami lub krajami. W relacjach współpracy tworzone są powiązania między autorami, zespołami i organizacjami, ponieważ mają one wspólne zadania i cele prowadzonych badań. Współpraca naukowców

Politechniki Lubelskiej jest nastawiona na rozwój badań odpowiadających na współczesne potrzeby gospodarki kraju i regionu oraz stworzenie systemu ich komercjalizacji. Stanowi to jeden z głównych celów strategicznych uczelni. Potwierdzeniem realizacji tego założenia jest zaliczenie Politechniki Lubelskiej, przez Fundację Edukacyjną „Perspektywy”, do czołowych uczelni wyróżniających się innowacyjnością – I miejsce w 2020 r. (*Innowacyjność 2020*, b.d.).

Ewoluuujący świat Internetu dał początek nowym produktom i usługom, w tym blogom, podcastom, wiki i sieciom społecznościowym, które oferują użytkownikom, oprócz funkcji rozrywkowej, nowe sposoby uczenia się i komunikowania. Korzystanie przez badaczy z naukowych serwisów społecznościowych (w tym mediów społecznościowych) stało się nierozrwalną częścią ich pracy. Kontynuując zagadnienie współpracy i aktywności badaczy, nie można pominąć wzrastającej roli tych serwisów przy budowaniu ich naukowego wizerunku online. Sieci społecznościowe to nowy trend w zwiększaniu wydajności instytucji akademickich oraz środków komunikacji i interakcji dla społeczności akademickiej. Platformy te znacznie przyspieszyły przekazywanie informacji, dzielenie się wynikami badań, nawiązywanie kontaktów oraz szukanie potencjalnych partnerów do współpracy: „To nie wyłącznie Facebook, Twitter – komunikacja naukowa toczy się również na portalach dedykowanych pracownikom nauki” (cytuje Rozkosz za Fajfer, Imiołek-Stachura, 2014a, s. 8-9). Najpopularniejsze w Polsce to: ORCID, Publons (dawny ResearcherID), ResearchGate, Google Scholar Citations, Academia.edu, LinkedIn. Od 2010 r. obserwuje się rosnącą aktywność pracowników Politechniki Lubelskiej w tych właśnie serwisach.

Podstawą każdego z tych portali społecznościowych jest profil, w którym rejestrujący się użytkownik zamieszcza swoje dane. Mogą one zawierać krótką informację biograficzną naukowca (przebieg edukacji, wykształcenie), doświadczenie zawodowe, zainteresowania naukowe, obszary badawcze czy dyscypliny. Ważnym elementem występującym w niektórych serwisach społecznościowych dla naukowców jest możliwość budowania własnego profilu bibliograficznego: „Autorzy zamieszczają w nim dane bibliograficzne własnych prac, a także łączą je za pomocą linków z innymi źródłami danych na przykład ze streszczeniami, pełnymi tekstami, projektami bądź bibliografiami innych naukowców” (Studzińska-Jaksim, 2011, s. 106), co stanowi swoistą samoarchiwizację dorobku. Posiadanie kont w serwisach społecznościowych przyczynia się do popularyzacji nauki, prowokuje do dyskusji, wyrażenia opinii, „pozwala na strategiczne, przemyślane budowanie własnej wirtualnej tożsamości, daje możliwość wykreowania swojego wizerunku prywatnego lub publicznego” (Jarska, 2016, s. 211). Niewątpliwie jedną z najważniejszych korzyści płynących z obecności w tych serwisach jest jednoznaczna identyfikacja naukowca. Część z nich (na przykład ORCID czy Publons) nadaje badaczom unikatowy numer. Dzięki temu

eliminujemy problem błędnego przypisania prac naukowych do innego autora, nawet w przypadku identycznego nazwiska. Identyfikator pomaga również w sprawniejszym dotarciu do informacji dotyczących choćby afiliacji czy uczestnictwa w projektach badawczych.

W Polsce proaktywna obecność naukowców na portalach społecznościowych stała się wręcz niezbędna z uwagi na obowiązującą ustawę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Ustawa, 2018) dotyczącą nadchodzącej ewaluacji jednostek naukowych. Zapisy w niej zawarte obligują pracowników nauki do posiadania elektronicznego identyfikatora zgodnego z międzynarodowymi standardami – ORCID (nie tylko do założenia konta, ale także do systematycznego uzupełnienia tamtejszego profilu o publikacje, które będą brane pod uwagę przy nadchodzącej ocenie). W zadaniu tym bibliotekarze Politechniki Lubelskiej starają się udzielić pomocy jak największej liczbie pracowników naukowych uczelni. Oferują indywidualne konsultacje, podczas których dzielą się swoim doświadczeniem w sprawnym importowaniu danych oraz przysyłaniu informacji między profilami. Tworzą przydatne instrukcje i umieszczają na stronie internetowej Centrum Informacji Naukowo-Technicznej (<http://biblioteka.pollub.pl/>) filmy instruktażowe, które mogą wykorzystać osoby, chcące zmierzyć się z tym zadaniem samodzielnie.

Rejestrowanie aktywności autorów w powyższych portalach sprawia, że część z nich posiada własne wskaźniki oceny badaczy (altmetrics). Te nowe wskaźniki nie muszą zastępować starych – bibliometrycznych, a z powodzeniem je uzupełniać, dając nowe narzędzia do skuteczniejszej i szerszej oceny. Wielu dostawców baz danych i wydawnictw, widząc zwiększający się stopień wykorzystania tego typu narzędzi w środowiskach naukowych, zdecydowało się na wprowadzenie ich na swoich stronach. Z tych rozwiązań można skorzystać na przykład w produktach EBSCO i Elsevier (Scopus) – narzędzie Plum Analytics, czy w bazie Willey – narzędzie Altmetric i innych. Metryki alternatywne wykraczają poza tradycyjne metody pomiaru wpływu prac naukowych za pomocą cytowań, analizując wzmianki w mediach społecznościowych, blogach, serwisach informacyjnych i nie tylko. Umożliwiają niemal natychmiastową analizę wpływu oraz koncentrują się na tym, co jest obecnie popularne. Należy przy tym pamiętać, że nie są one pozbawione wad. Zasięg alternatywnych metryk ogranicza się jedynie do zasobów sieciowych, pomijając w ten sposób ogrom publikacji papierowych (Fajfer, Imiołek-Stachura, 2014b, s. 33). Emanuel Kulczycki (2013) zwraca uwagę na to, że łatwiej nimi manipulować niż tradycyjnymi wskaźnikami (na przykład poprzez kupowanie polubień lub wzmianek o artykule w mediach społecznościowych). Ponadto wskazuje na mierzenie przez nowe wskaźniki nienaukowego (społecznego) zaangażowania zamiast wpływu na rozwój nauki. Pomimo wspomnianych niebezpieczeństw „z punktu widzenia naukowca korzyści są oczywiste – może on na bieżąco monitorować

zainteresowanie jego pracami oraz pojawiające się komentarze, czyli informacje zwrotne od osób zainteresowanych daną tematyką. Już zaraz po publikacji można zapoznać się z recenzjami zamieszczonymi w sieci. Ułatwia to sprawną wymianę wiedzy i doświadczeń, nawiązywanie kontaktów, prowadzenie dyskusji” (Fajfer, Imiołek-Stachura, 2014b, s. 33).

Podsumowanie

Zaprezentowane w artykule przykłady dobrych praktyk podejmowanych przez pracowników Politechniki Lubelskiej potwierdzają skuteczność wymienionych działań na rzecz zwiększania widoczności naukowców w sieci. W świetle powyższych rozważań pracownicy naukowcy (szczególnie ci rozpoczynający ścieżkę zawodową), chcący posiadać atrakcyjne naukowe portfolio, powinni sami świadomie budować swoją tożsamość online. Korzyści płynące z zarządzania tożsamością naukową obejmują: podanie dokładnych, jednoznacznych informacji o sobie; łączenie się z innymi badaczami i rozwojem swojej sieci współpracowników; upowszechnianie działalności akademickiej; udostępnianie oraz wymianę materiałów z innymi badaczami; ułatwianie zatrudnienia i awansu; ograniczanie fałszywych lub wprowadzających w błąd informacji w wynikach wyszukiwania. Są one również warunkiem skutecznej promocji badań zarówno dla naukowca – autora, jak i jego instytucji. Te kompleksowe działania muszą być jednak podejmowane bezpośrednio przez badaczy – bibliotekarze czy pracownicy promujący uczelnię mogą jedynie doradzać, podsuwając interesujące, nowe rozwiązania. Z uwagi na swoje doświadczenie, wiedzę oraz stosowanie wysokich standardów w zakresie informacji i promocji świadczonych usług na rzecz społeczności akademickiej, oferują oni cenne i skuteczne wsparcie dla naukowców.

Bibliografia

- ELSEVIER Research Impact Leaders Award - Nominowani 2017. (b.d.). *Perspektywy*. Pobrane 13 sierpnia 2020, z https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=3675:elsevier-research-impact-leaders-award-nominowani-2017&catid=24&Itemid=119
- ELSEVIER Research Impact Leaders Awards 2019 wręczone. (b.d.). *Perspektywy*. Pobrane 13 sierpnia 2020, z https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=4437:elsevier-research-impact-leaders-awards-2019-wreczone&catid=24&Itemid=119
- Fajfer, A., Imiołek-Stachura, K. (2014a). Pozwól się zauważyć, czyli o promowaniu dorobku naukowego. *Notes biblioteczny Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, [1], 7-11.

- Fajfer, A., Imiołek-Stachura, K. (2014b). Wskaźniki altmetryczne – potencjał i zastosowanie w aktywnej działalności naukowej. *Notes biblioteczny Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego*, [1], 30-34.
- FOSTER. (n.d.). *Open Science Definition*. Retrieved August 21, 2020, from <https://www.fosteropenscience.eu/taxonomy/term/100>
- Gajda, J. (2017). Dobre praktyki w otwartym publikowaniu książek naukowych, podręczników i czasopism na Politechnice Lubelskiej. W: B. Kamińska-Czubala, S. Skórka (red.), *Projektowanie informacji w przestrzeni biblioteki* (s. 227-235). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Giżycka, E. (2013). Science market. Czy komercyjny marketing może inspirować promocję nauki? W: P. Żabicki, E. Giżycka (red.), *Promosaurus. Poradnik promocji nauki* (s. 31-38). Kraków: CITTRU, Uniwersytet Jagielloński. <https://cittru.uj.edu.pl/promosaurus>
- GO FAIR. (n.d.). *FAIR Principles*. Retrieved August 13, 2020, from <https://www.go-fair.org/fair-principles/>
- Innowacyjność 2020. (b.d.). *Perspektywy*. Pobrane 13 sierpnia 2020, z <http://ranking.perspektywy.pl/2020/ranking/ranking-uczelni-akademickich/criteria/innowacyjnosc>
- Jarska, L.M. (2016). Pracownik naukowy w mediach społecznościowych – od popularyzacji nauki do kreowania wizerunku. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, 17(2), 201-238. DOI: 10.12775/TSB.2016.027
- Katz, J.S., Martin, B.R. (1997). What is the collaboration? *Research Policy*, 26(1), 1-18. DOI: 10.1016/S0048-7333(96)00917-1
- Kozierski, P., Kabaciński, R., Lis, M., Kaczmarek, P. (2013). *Open Access: Analiza zjawiska z punktu widzenia polskiego naukowca*. Kraków: Oficyna Wydawnicza "Impuls". <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2513/Open%20Access.pdf>
- Kulczycki, E. (2013). Altmetrics – dlaczego warto interesować się alternatywnymi metrykami. W: *Warsztat badacza*. Pobrane 13 sierpnia 2020, z http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/altmetrics-dlaczego-warto-interesowac-sie-alternatywnymi-metrykami/
- Kwiek, M. (2020). Międzynarodowa współpraca badawcza w Europie w świetle dużych danych i jej globalne konteksty. *Nauka*, 1, 35-66. DOI: 10.24425/nauka.2020.132621
- Platforma Otwartej Nauki. (2018, 28 listopada). Jak wdrażany będzie Plan S? *Otwarta Nauka*. Pobrane 21 sierpnia 2020, z <https://otwartanauka.pl/blog/1160-jak-wdrazany-bedzie-plan-s>
- Różniakowska-Kłosińska, M. (2018). Otwarte dane badawcze w warsztacie pracy naukowej. *Biuletyn EBIB*, 6(183), 1-6.
- Studzińska-Jaksim, P. (2011). Komunikacja naukowa, otwartość i współpraca na portalach społecznościowych. W: M.M. Górski, M. Marcinek (red.), *Otwarte zasoby wiedzy:*

nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej. Materiały konferencyjne Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011 (s. 101-110). Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. (2018). *Dziennik Ustaw*, poz. 1668, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>

Wilkin, J. (2013). Ocena parametryczna czasopism naukowych w Polsce – podstawy metodologiczne, znaczenie praktyczne, trudności realizacji i perspektywy. *Nauka*, 1, 45-54.

Stanisława Pietrzyk-Leonowicz, Łukasz Tomczak

Activities of the Lublin University of Technology and its staff to enhance the web visibility of scientists

Abstract

The article discusses activities that enhance web visibility of scientists, such as: selecting prestigious sources for publishing, practice of open science, collaboration among researchers, presence on academic social networking sites and tracking of altmetrics. Examples of good practices applied by Lublin University of Technology researchers and their cooperation with other university employees (librarians, open access coordinator) in this area are also presented.

Keywords: academic collaboration, academic social networking sites, altmetrics, librarian, Lublin University of Technology, open science, researcher, web visibility

Stanisława Pietrzyk-Leonowicz, Łukasz Tomczak

Działania Politechniki Lubelskiej i jej pracowników na rzecz zwiększania widoczności naukowców w sieci

Streszczenie

W artykule omówiono działania wpływające na zwiększenie widoczności naukowców w sieci: wybór prestiżowych źródeł do publikowania, praktyka otwartej nauki, współpraca naukowa wśród badaczy, obecność w społecznościowych serwisach skierowanych do ludzi nauki oraz śledzenie alternatywnych wskaźników metrycznych. Przedstawiono również przykłady dobrych praktyk stosowanych przez badaczy Politechniki Lubelskiej oraz ich współpracę z innymi pracownikami uczelni (bibliotekarzami, pełnomocnikiem do spraw otwartego dostępu) w tym zakresie.

Słowa kluczowe: altmetria, bibliotekarz, naukowiec, otwarta nauka, Politechnika Lubelska, serwisy społecznościowe dla badaczy, widoczność w sieci, współpraca naukowa

ALEKSANDRA E. ADAMCZYK¹
ANNA SZUMIEC²
KATARZYNA WYSZYŃSKA³

#MASZTOWCINIBIE BIBLIOTEKA W PRZESTRZENI MEDIÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Wirtualizacja usług świadczonych przez biblioteki jest procesem nieustannie przyspieszającym i zjawiskiem nieodwracalnym. Wiele współczesnych bibliotek sprawnie funkcjonuje w strefie online, wykorzystując do realizacji zadań coraz bogatszy wachlarz narzędzi otwierających kolejne możliwości i nowe kanały komunikacyjne. Mowa tutaj zarówno o powiększaniu zasobów cyfrowych, tworzeniu nowych platform pozwalających na zdalny dostęp do zasobów repozytoryjnych, jak i sposobach porozumiewania się z użytkownikami. Magdalena Wójcik pisząc o obecności bibliotek w Internecie, podkreśla, że storna internetowa ksiąźnicy musi być „integralną częścią biblioteki i jej najlepszą wizytówką, a także częścią globalnej komunikacji sieciowej osadzonej w określonym standardzie” (Wójcik, 2018, s. 103). Wspomniana globalna komunikacja sieciowa współtworzy wizerunek biblioteki, świadczy o zaangażowaniu w proces porozumiewania się z czytelnikami, potrzebie bycia na bieżąco i docierania z informacją do jak najszerszego grona odbiorców.

Szczególnie istotną rolę w wizualizacji usług bibliotek odgrywają media społecznościowe. Od kilkunastu lat ich znaczenie w tym zakresie rośnie. Coraz bardziej zaawansowane technologie internetowe i mobilne stwarzają nowe możliwości, lecz też obligują do podążania za nimi, śledzenia zmian i dostosowywania kanałów komunikacyjnych do potrzeb odbiorców. Interakcje pomiędzy czytelnikami a bibliotekami tworzą „nową kulturę uczestnictwa społecznego” (Mielczarek, 2013, s. 179) rządzącą się, jak każda kultura, swoimi zasadami.

¹ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach/ Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

² Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach/ Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

³ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach/ Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

Il. 1. Emblemat zaprojektowany dla mediów społecznościowych CINIb-y. Źródło: Opracowanie graficzne Aleksandra E. Adamczyk na podstawie oryginalnego logo autorstwa Mariana Oslisło

Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (dalej: CINIbA) to wspólna ksiąźnica dwóch katowickich uczelni: Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego. Centrum, poprzez nowoczesne zaplecze informacyjno-multimedialne, gwarantuje wsparcie dla edukacji, kultury i biznesu. Oprócz zaawansowanej strony internetowej www.ciniba.edu.pl umożliwiającej nie tylko zaspokojenie potrzeb informacyjnych, lecz i stanowiącej portal z dostępem do usług elektronicznych, baz danych, szybkiej komunikacji z bibliotekarzem, prowadzi konto na Facebooku (@ciniba.official, <https://www.facebook.com/CINIbA.official>), Instagramie (CINIbA_Official, https://www.instagram.com/ciniba_official/), Twitterze (@CINIbA_, https://twitter.com/CINIbA_), LinkedInie ([linkedin.com/company/ciniba](https://www.linkedin.com/company/ciniba)), YouTubie (CINIbA official, <https://www.youtube.com/channel/UC0O2vmkA0LvFDxMLfiSYLg>) (zob. Il. 1). Szkic przybliża działalność biblioteki w zakresie mediów społecznościowych, koncentrując się głównie na profilu facebookowym. Omówiono najistotniejsze aktywności podejmowane w ramach opracowanej strategii promocji ksiąźnicy. Jednym z zadań, które stawia sobie CINIbA, jest dbanie o jakość kształcenia oraz umożliwienie środowisku akademickiemu i innym zainteresowanym użytkownikom dostępu do najnowszych źródeł informacji wspierających naukę i kulturę. Strona internetowa i media społecznościowe stanowią przydatne narzędzia pozwalające realizować tę misję.

Wybrane aktywności i cykle tematyczne prezentowane na kanałach mediów społecznościowych CINIb-y

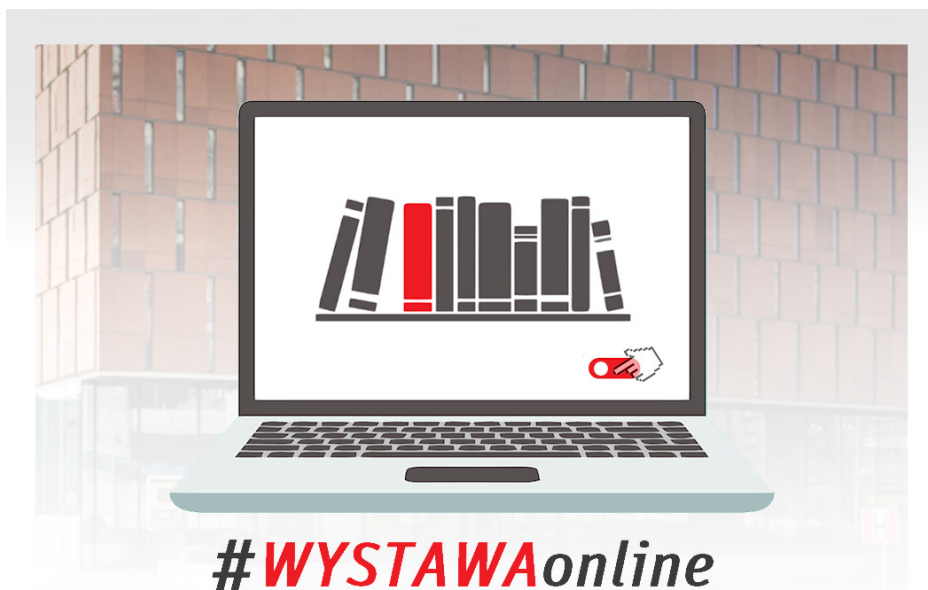
CINIbA, funkcjonująca przede wszystkim jako instytucja akademicka, zorientowana jest na umożliwienie czytelnikom powszechnego i dogodnego dostępu do źródeł wiedzy ogólnej oraz specjalistycznej. Swobodne korzystanie z materiałów naukowych (w formie tradycyjnej oraz elektronicznej) sprzyja kształtowaniu w użytkownikach biblioteki pewnej samodzielności w poszukiwaniach interesujących zbiorów, jak również ich umiejętnej selekcji. CINIbA oferuje wsparcie w zakresie dostępu do źródeł, pełni także funkcję swoistego przewodnika, wskazującego możliwości nowoczesnej księżnicy – niezwykle efektywna okazuje się tutaj pomoc mediów społecznościowych i innych sposobów komunikacji z czytelnikami. Funkcjonujący w przestrzeni platformy YouTube kanał biblioteki wpisuje się w ideę „dla nauki”, proponując filmowe instrukcje korzystania z poszczególnych źródeł elektronicznych (np. baz Academic Research Source eJournals, CEJSH, CEEOL). Wprowadzając na stronę internetową oraz do przestrzeni mediów społecznościowych koncepcję „dla nauki”, biblioteka podkreśla fakt, że jest instytucją wspierającą edukację i rozwój intelektualny oraz służy pomocą w zakresie informacji naukowej, kwerend, czy dokumentowania dorobku pracowników. Materiały realizujące tę ideę, rozpowszechniane również poprzez stronę Facebooka (#CINIbAonline, #ŹródłaElektroniczne, #BibliotekaOnline, zob. Il. 2), pozwalają na indywidualne zapoznawanie się z szerokim *spectrum* narzędzi, jakimi dysponuje księżnica, a które, w trudnym okresie obostrzeń związanych z pandemią koronawirusa (ale nie tylko), stanowią nieocenione źródło pomocy na przykład w redakcji prac dyplomowych.

Kultura słowa, nierozzerwalnie związana z przestrzenią biblioteki, stanowi jeden z głównych tematów CINIb-owych postów w social mediach. Facebookowe, instagramowe i twitterowe polecenia spotkań z autorami, badaczami, informacje o konferencjach, seminariach, wystawach, wycieczkach i innych wydarzeniach organizowanych lub współorganizowanych przez CINIb-ę i odbywających się w Centrum i regionie (#WydarzeniewCinibie, #WystawCinibie, zob. Il. 3), wzbogacone fotorelacjami czy grafikami, cieszą się popularnością zarówno wśród społeczności akademickiej, jak i mieszkańców regionu. Co ważne, księżnica regularnie przedstawia minirecenzje publikacji oraz produkcji filmowych znajdujących się w zbiorach bibliotecznych (#MaszTowCinibie, #CinibowaMediateka), pozwalające na zapoznanie się czytelników z dostępnymi materiałami, nawet w czasie obostrzeń związanych z ograniczeniem funkcjonowania Centrum. W prowadzenie strony zaangażowanych jest na stałe dwóch redaktorów oraz osoba zajmująca się opracowaniem graficznym postów. Warto zaznaczyć, że do współpracy zaproszeni są także pracownicy Biblioteki, którzy chętnie podejmują interesujące ich tematy. Dzięki temu na przykład cykl poświęcony filmowi jest przygotowy-

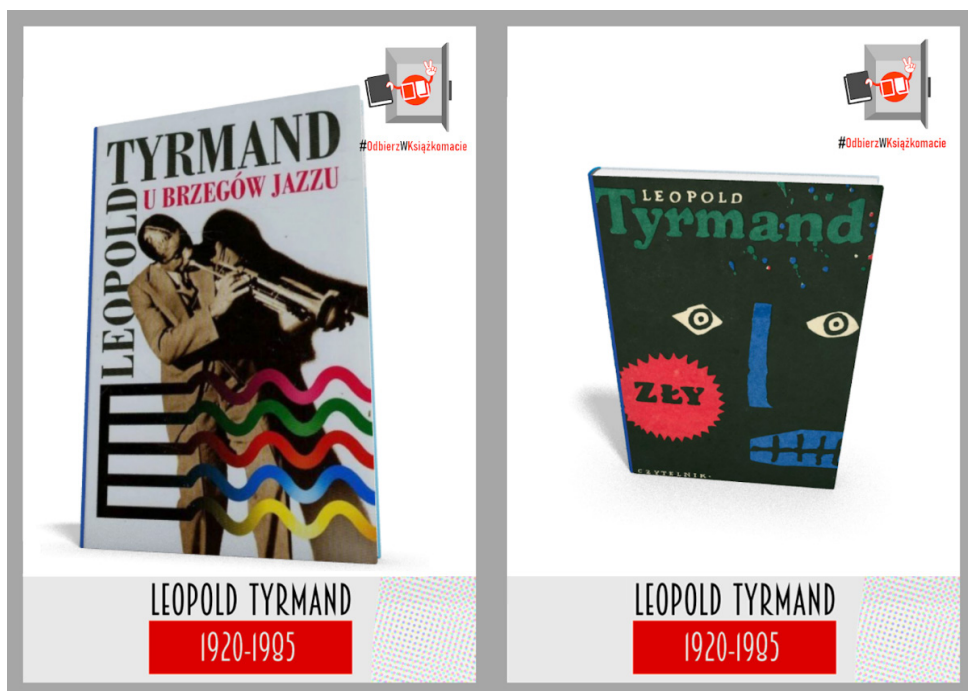
#CINiBAonline

II. 2. Emblemat dla usług online CINiBA. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

#WYSTAWAonline

II. 3. Emblemat dla wystawy online CINiBA. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

II. 4. Przykłady grafik do postów prezentowanych w ramach cyklu #RokTyrmandowski i #OdbierzWKsiążkomacie. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

wany przez miłośników kina, a śledzący na bieżąco rynek książki recenzują nowości wydawnicze. Taka koncepcja prowadzenia kanałów w mediach społecznościowych przekłada się na odbiór wpisów, które, tworzone przez pasjonatów, wzbudzają zainteresowanie czytelników.

Wpisy nawiązują często do bieżących uroczystości i świąt, również tych mniej popularnych, przez co zasoby Biblioteki prezentowane są w sposób różnorodny i wielospecjalistyczny. Opisy zbiorów układane są w formie postów tematycznych (jak na przykład #RokTyrmandowski), łącząc aktywności w przestrzeni kultury z bibliografią dostępną w książnicy (zob. II. 4).

Na szczególną uwagę zasługują także cykle promujące czytelnictwo (zob. II. 5 i 6): w roku 2020 i 2019 były to m.in. #KsiążkawPlecaku, prezentujący propozycje lektur w okresie letnim oraz #WieczoryzKsiążką, publikowany w sezonie jesienno-zimowym. Wpisy owe zawierały krótką recenzję polecanej książki, często opatrzoną cytatem oraz zdjęciem lub grafiką zachęcającymi do zajrzenia na biblioteczną półkę.

CINiBA dba o promocję wydawnictw najnowszych. Informacje o bieżących publikacjach książkowych zamieszczane są w facebookowym cyklu minire-

Il. 5. Przykłady postów z rekomendacjami książkowymi w ramach cyklu #książkawPlecaku i #MaszTowCinibie. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

cenzji (#NowościWydawnicze, #NowościKsiążkowe, #WiosnazCinibą). Wśród propozycji znajdują się m.in. reportaże, biografie, pozycje popularnonaukowe. Czytelnik zauważa zatem, że księżnica oferuje szybki dostęp nie tylko do materiałów archiwalnych czy naukowych bibliografii, lecz również do nowych pozycji literatury pięknej, podróżniczej, biograficznej. CINiBA zatem obserwując współczesny rynek książki, odpowiada na aktualne potrzeby użytkowników.

Oczekiwania czytelników wobec biblioteki są zróżnicowane. Jednym ze sposobów zainteresowania ich zbiorami Centrum wydaje się zatem przedstawienie księżnicy jako „biblioteki otwartej”, zorientowanej na to, aby każdy gość czuł się w niej mile widziany – kwestia ta dotyczy zarówno przestrzeni rzeczywistej, jak i kanałów mediów społecznościowych. W 2019 r. na facebookowym profilu CINiB-y ruszył cykl postów #książkizTornistra, skierowany do dzieci i młodzieży (a więc potencjalnych przyszłych użytkowników), ale i do czytelników, którzy z radością przypomnieli sobie lektury swojego dzieciństwa takich autorów, jak na przykład Lucy Maud Montgomery, Tove Jansson, Astrid Lindgren, Ewa Szelburg-Zarembina czy Franciszka i Stefan Themersonowie (zob. Il. 7).

Il. 6. Przykłady postów z rekomendacją książkową dla cyklu #WieczoryZKsiążką i zapowiedzią postów i wystawy w ramach Roku Tyrmandowskiego. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

Media społecznościowe odgrywają także niebagatelną rolę w sytuacji obostrzeń związanych z pandemią koronawirusa. Stanowią jeden z głównych kanałów komunikacji z czytelnikami – na profilach pojawiają się wszelkie aktualności związane z funkcjonowaniem biblioteki w nowych realiach, użytkownicy mogą też wysłać wiadomość z zapytaniem i szybko uzyskać potrzebną informację. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom czytelników, Centrum wprowadziło szereg udogodnień, takich jak na przykład usługa książkomatu, umożliwiającą bezkontaktowy odbiór zamówionych pozycji. Cykl #OdbierzWKsiążkomacie, jak wspomniany wyżej #MaszTowCinibie, prezentuje zbiory książnicy, przypominając jednocześnie użytkownikom o możliwości skorzystania z nowej formy udostępniania materiałów (zob. Il. 8).

Inny rodzaj postów cyklicznych stanowią wpisy przedstawiające aktywności „okołobiblioteczne”, które służą całej społeczności użytkowników oraz mieszkańcom regionu. Inicjatywa powstała w czasie wakacji 2019 r. – #SunnyCiniba, umożliwiająca wypożyczanie leżaków i korzystanie z nich na zewnętrznych terenach Centrum, cieszyła się wielką popularnością

wśród odbiorców bibliotecznych mediów społecznościowych. Korespondując z ideą postów #KsiążkawPlecaku, stanowiła atrakcyjną formę spędzania czasu w przestrzeni kultury.

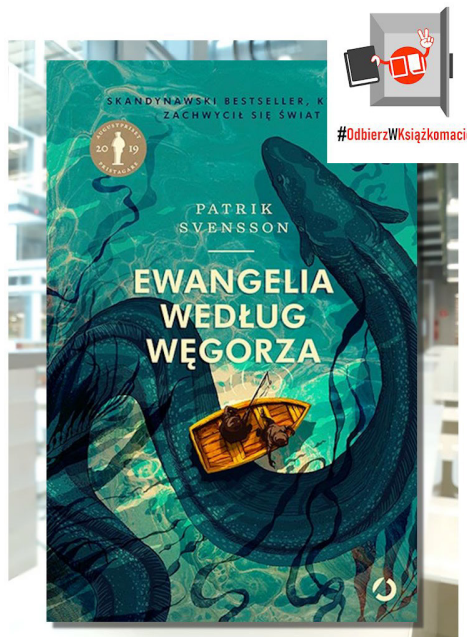
Z kolei w okresie wiosenno-letnim 2020 r. powstał cykl poświęcony przynależnemu CINIb-ie ogrodowi, wpisującemu się w model tworzenia miejskich łąk kwiatnych (#CinibowaŁąka). Projekt nawiązuje do wcześniejszych działań Centrum: od początku istnienia profili książki w mediach społecznościowych publikowane są na nich wpisy zawierające fotografie poszczególnych fragmentów bibliotecznych zielonych obszarów oraz dokumentujące zajęcia ogrodowe pracowników. Idea ta wzbudza zainteresowanie oraz sympatię odbiorców, a inicjatywa „ekoCINIb” okazuje się służyć nie tylko czytelnikom biblioteki, lecz i mieszkańcom Katowic.

Graficzne opracowanie postów

Obok merytorycznego materiału tekstowego istotną kwestię w skutecznej komunikacji w mediach społecznościowych stanowi przemyślana i spersonalizowana grafika. Podkreślają to zarówno własne obserwacje, jak

Il. 7. Przykłady postów z zapowiedzią cyklu zatytułowanego #książkizTornistra i rekomendacją książkową. Źródło: Opracowanie graficzne: Aleksandra E. Adamczyk

II. 8. Przykłady realizacji w ramach cykli **#MaszTowCinibie** i **#OdbierzWKsiążkomacie**.
Źródło: Opracowanie graficzne emblematów: Aleksandra E. Adamczyk

i informacje, jakimi dzielą się ze sobą influencerzy, specjaliści od *public relations* oraz badacze tego obszaru (Pulak, Wieczorek-Tomaszewska, 2011). Odpowiednio opracowany materiał przyciąga uwagę i generuje o wiele wyższe zasięgi i statystyki. Ze względu na ten fakt realizacja oprawy graficznej CINIb-owych wpisów została pomyślana w taki sposób, aby wzbudzić zainteresowanie proponowanymi rekomendacjami wydawniczymi oraz wydarzeniami, takimi jak warsztaty, szkolenia, konferencje, czy spotkania edukacyjno-informacyjne, a także po to, aby budować i wzmacniać więzi z osobami odwiedzającymi fanpage.

Jednym z istotnych elementów identyfikujących serie tematyczne było opracowanie wizualnego, rozróżnialnego oznaczenia dla poszczególnych cykli. Wszystkie zostały uzupełnione o właściwy „hashtag”. Koncepcja kompozycji dla poszczególnych grafik lub emblematów opiera się na:

- kolorystyce – korespondującej z estetyką znaku oficjalnego logotypu Centrum oraz barwami zastosowanymi w architekturze wnętrza biblioteki;
- typografii (dobrze czcionki) – w przeważającej części postom towarzyszą podpisy utworzone za pomocą spersonalizowanej czcionki firmowej UnitPro;

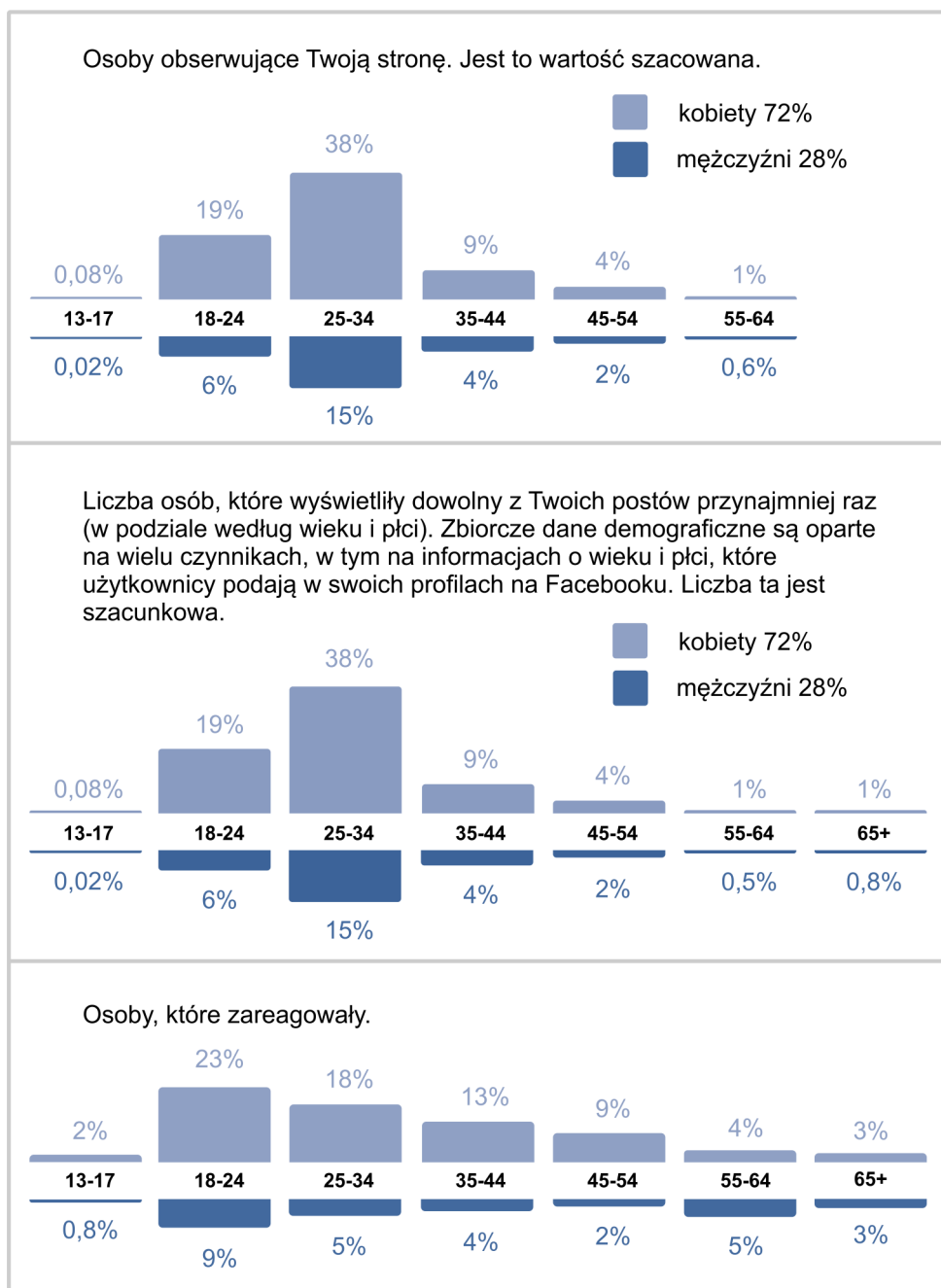
- układzie – zaplanowanym odrębnie dla prezentacji ofert książkowych, rekomendowanych źródeł elektronicznych, wydarzeń czy usług.

W celu urozmaicenia sposobów informowania o zasobach bibliotecznych lub wydarzeniach, obok statycznego emblematu, stosowane są inne formy prezentacji, takie jak filmy, animacje, infografiki. W promowaniu postów zrezygnowano z gotowych rozwiązań. Dedykowane szablony zostały opracowane na podstawie harmonogramu wydarzeń, świąt, propozycji źródeł tradycyjnych i elektronicznych, a także recenzji książek publikowanych w ramach zaplanowanych cykli.

Wybrane dane statystyczne (Facebook)

Wśród użytkowników Centrum, pełniącego rolę biblioteki głównej dwóch katowickich uczelni, najliczniejszą grupę reprezentują studenci i doktoranci. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w statystykach generowanych przez profil facebookowy, gdzie większość obserwujących i reagujących na wpisy stanowią osoby w przedziałach wiekowych 18-24 oraz 25-34 lata. CINIb-owe konto obserwuje obecnie 4711 osób, a całkowita liczba polubień strony wynosi 4728 (dane na dzień 24.09.2020 r.). W roku akademickim 2019/2020 profilem zainteresowało się ponad 420 nowych użytkowników – znaczny wzrost można było zaobserwować w okresie wiosennym, co świadczy o jeszcze większej potrzebie korzystania z zasobów biblioteki online w czasie zaostrzonych przepisów epidemiologicznych. Szczegółowo grupę odbiorców przekazywanych treści charakteryzują poniższe statystyki.

Ponadto należy dodać, że wśród odbiorców profilu przeważającą większość stanowią kobiety, zarówno wśród fanów, osób obserwujących, jak i reagujących na zamieszczane treści. Najmniejsze zainteresowanie strona wzbudza u osób w przedziale wiekowym 13-17 lat oraz powyżej 65 roku życia. Statystyki te wydają się zrozumiałe ze względu na akademicki charakter biblioteki i większości świadczonych przez nią usług. W ciągu ostatnich miesięcy największą popularnością wśród postów cieszył się komunikat dotyczący uruchomienia w CINIb-ie nowej usługi – książkomatów. Wpis dotarł do ponad 23 000 odbiorców i uzyskał powyżej 130 reakcji. Dane te świadczą o potrzebie dostępu użytkowników do materiałów bibliotecznych w tradycyjnej formie, która nasiliła się głównie w okresie sesji egzaminacyjnych. Wspomniane rozwiązanie było bezpieczne, gdyż nie wymagało bezpośredniego kontaktu z bibliotekarzem. Usługa cieszyła się ogromną popularnością – od 27 kwietnia do końca czerwca 2020 r. za pośrednictwem książkomatów zostało wypożyczonych ponad 2000 książek. Podobne zainteresowanie wzbudzały także inne posty dotyczące funkcjonowania biblioteki w czasie pandemii, a przede wszystkim otwierania kolejnych jej oddziałów dla czytelników.

II. 9. Statystyki strony na Facebooku wygenerowane 24.09.2020 r. Źródło: Oprac. własne

#BibliotekaOtwarta

Media społecznościowe okazują się cennym narzędziem zarówno z perspektywy czytelnika, jak i redaktora. Nić porozumienia nawiązana za ich pośrednictwem pozwala na rozeznanie potrzeb użytkowników i możliwie szybką reakcję na nie. Dzięki cyberkomunikacji dialog z odbiorcą staje się mniej formalny, przyjazny, bardziej bezpośredni. Jak zauważają Paweł Mildner i Marzena Zgorzelska: „Regularne administrowanie kanałem komunikacyjnym sprzyja ociepleniu wizerunku biblioteki i jej personalizacji” (Mildner, Zgorzelska, 2016, s. 48). Z drugiej strony, działania podejmowane na kanałach społecznościowych wpisują się w strategię kreowania systemu identyfikacji CINIb-y. Wizualna oprawa postów wyróżnia je na tle innych profili o podobnej tematyce. Spójny, budowany systematycznie system znaków graficznych jest czytelny oraz jasny w interpretacji. Taki język funkcjonuje w wirtualnej przestrzeni jako uniwersalny i zindywidualizowany zarazem. CINIb-a, jako „biblioteka otwarta” – na czytelników, nowe pomysły i rozwiązania, odpowiadająca na bieżące potrzeby i idąca z duchem czasu, dba o korzystanie ze wszystkich możliwości oferowanych przez dostępne kanały komunikacyjne oraz o wzmacnianie więzi ze społecznością czytelniczą.

Bibliografia

- Mielczarek, I. (2013). Polub, tweetnij, przepnij... WEB. 2.0 w bibliotekach. W: Z. Osiński, R. Malesa (red.), *Biblioteka. Książka. Informacja. Internet 2012*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Mildner, P., Zgorzelska, M. (2016). Kształtowanie więzi czytelnik-biblioteka. W: M. Świrad, B. Żmigrodzka (red.), *Biblioteka na miarę. Przestrzeń, zasoby, usługi*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Pulak, I., Wieczorek-Tomaszewska, M. (2011). Infografika. Graficzne piękno informacji. W: *Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wydział Pedagogiczny. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej. Sympozjum „Człowiek – media – edukacja”*. [referat wygłoszony na 21. Ogólnopolskim Sympozjum Naukowym „Człowiek – media – edukacja”. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Wydział Pedagogiczny, Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych, 23-24 września 2011]. Pobrane 29 września 2020, z <http://www.kti-me.up.krakow.pl/symp2011/referaty2011/pulak.pdf>
- Wójcik, M. (2018). *Rozszerzona rzeczywistość w usługach informacyjnych bibliotek*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Aleksandra E. Adamczyk, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszynska

#MaszTowCinibie

The library in the social media space

Abstract

This paper focuses on the use of social media in The Scientific Information Center and Academic Library in Katowice. It outlines the role of communication channels in the process of interacting with users in a modern library. The paper discusses the essence of a visual identification system, and explains the importance of developing one for the academic library in Katowice.

Keywords: library, The Scientific Information Centre and Academic Library in Katowice, cyberspace, Facebook, visual identification, social media

Aleksandra E. Adamczyk, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszynska

#MaszTowCinibie

Biblioteka w przestrzeni mediów społecznościowych

Streszczenie

Szkic koncentruje się wokół funkcjonowania Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach w przestrzeni mediów społecznościowych. Podejmuje rolę kanałów komunikacyjnych w procesie budowania relacji z użytkownikami. Zwraca uwagę na istotę i znaczenie tworzenia systemu identyfikacji wizualnej w katowickiej książnicy akademickiej, dowodzi że social media stanowią ważny kanał komunikacyjny między biblioteką a społecznością czytelników.

Słowa kluczowe: biblioteka, Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach, cyberprzestrzeń, Facebook, identyfikacja wizualna, media społecznościowe

ALEKSANDRA E. ADAMCZYK¹
MARZENA SMYŁŁA²
ANNA SZUMIEC³
KATARZYNA WYSZYŃSKA⁴

CINIBA JAKO PRZESTRZEŃ DIALOGU DZIAŁALNOŚĆ WYSTAWIENNICZA BIBLIOTEKI

Nowoczesna biblioteka – miejsce spotkań z kulturą

Myśl przewodnią wyznaczającą cel i kierunek działania Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej (CINiB-y) już od etapu projektowania stanowiła idea „biblioteki otwartej”, która w kolejnych latach działalności była i stale jest na nowo wprowadzana w życie. Współczesna biblioteka akademicka staje się interaktywną przestrzenią, „która reaguje na procesy społeczne w bezpośrednim [i dalszym – aut.] otoczeniu. Potencjał biblioteki uniwersyteckiej przenika również do grup społecznych niezwiązanych z nauką i szkolnictwem wyższym, podobnie jak sama nauka oddziałuje na różne sfery życia” (Witek, 2012, s. 201).

CINiBA łączy tętniącą życiem przestrzeń miasta ze strefą kultury, którą współtworzą usytuowane wokół Muzeum Śląskie, Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia, Międzynarodowe Centrum Konferencyjne oraz hala widowiskowo-sportowa „Spodek”. Zatem Centrum jest jednocześnie pasażem kultury oraz ważnym ośrodkiem kreującym życie intelektualno-naukowe i kulturalne w kampusie uniwersyteckim dwóch katowickich uczelni – Uniwersytetów Śląskiego i Ekonomicznego.

Książnica jest otwarta nie tylko na akademików, lecz również na grupy odbiorców z różnych środowisk także spoza regionu oraz czytelników online / gości wirtualnych. Wachlarz usług zawiera działania umożliwiające zdalne korzystanie zarówno ze zbiorów, jak i spotkań, takich jak wykłady czy warsztaty. Istotną inicjatywą kulturotwórczą jest również możliwość odwiedzania wystaw, w tym tych wirtualnych.

¹ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego/Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

² Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego/Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

³ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego/Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

⁴ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego/Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka.

Budynek Centrum zaprojektowano tak, by zarezerwować przestrzeń dla ekspozycji. Znajduje się ona pomiędzy strefą konferencyjną a biblioteczną. W obszernym holu głównym ustawiono przeszkłone gabloty (pionowe i poziome) o dużych możliwościach wystawienniczych, a w ich sąsiedztwie zainstalowano system do zawieszania obrazów, fotografii, plakatów, grafik, plansz. Wnętrza księżnicy zostały zaplanowane, tak by harmonijnie łączyć funkcje biblioteczne i te służące popularyzacji nauki i kultury:

Architektura CINIb-y pozwala – w miarę potrzeb łączyć role biblioteki i nieformalnego „trzeciego” miejsca spotkań, lub wyraźnie je rozdzielić. „Granicy” można znaleźć w postaci szklanej ściany na parterze, znajdującej się między właściwą biblioteką, a pasażem wystawowym, przechodnim deptakiem wewnątrz budynku, sąsiadującym z salami konferencyjną i szkoleniową. W przezroczystą, szklaną ścianę są wmontowane ogromne drzwi. W zależności od potrzeb – pełni funkcję „muru”, który dzieli dwa światy, ale jest także „oknem na świat po drugiej”, za szybą (Pawelec, Witek, 2011, s. 17).

10 lat działalności wystawienniczej CINIb-y. Przegląd

Prezentowanie wystaw ma długą tradycję, ich forma i charakter zmieniały się na przestrzeni lat. Działalność Centrum w tym zakresie koresponduje z tendencją do wprowadzania w przestrzeń biblioteczną wątków związanych z kulturą, sztuką, nauką. Jak wspomina Justyna Buczyńska-Łaba:

Podstawowymi formami działalności kulturotwórczej realizowanymi w bibliotekach są formy: oświatowe (wykłady, szkolenia, promocje książek, prezentacje kolekcji zbiorów, spotkania z twórcami kultury, konkursy, działalność wydawnicza), artystyczne (np. wieczory poezji, spotkania teatralne, wystawy, koncerty muzyczne) oraz formy wizualne (np. prezentacja filmów multimedialnych, uczestnictwo w festiwalach nauki). Biblioteki tworzą sieć przyjaznych miejsc, otwartych dla wszystkich, sprzyjających samorealizacji (Buczyńska-Łaba, 2015, s. 101).

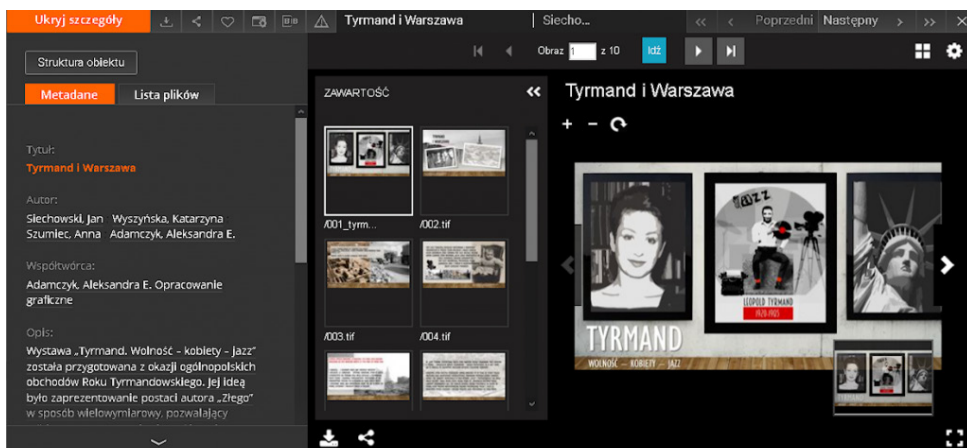
Odwołując się do zacytowanego fragmentu, można zatem pokusić się o stwierdzenie, że aktywność wystawiennicza pozwala łączyć wiele wymienionych aspektów. Niniejszy szkic stanowi swoiste studium przypadku, prezentując inicjatywy, które pojawiły się w przestrzeni katowickiej księżnicy.

Ekspozycje CINIb-y charakteryzują się ciekawą różnorodnością. Biorąc pod uwagę kryteria, takie jak: funkcja wystawy (np. dydaktyczna), tematyka (np. historyczna), zakres chronologiczny (np. wydarzenia jubileuszowe) czy lokalizacja, możemy wyszczególnić kilka typów wystaw. Warunkuje je również określona powierzchnia i sposób prezentacji obiektów (np. gablotowy, sztalugowy, instalacja mieszana).

Główne typy i rodzaje wystaw prezentowane w Centrum przedstawiają się następująco:

- **Wystawy własne** (to takie, których głównym organizatorem jest CINIbA). Pierwsza z nich, *Budowa CINIb-y w obiektywie*, prezentowała kolejne etapy powstawania gmachu obecnej księżnicy; kolejna – poświęcona historii lodowiska Torkat – umożliwiła ekspozycję pamiątek i przybliżyła dawne miejsce z pomocą interaktywnej tablicy pamiątkowej. Tematyka następnych stawała się bardziej różnorodna. W ostatnim czasie wystawy własne mają charakter mieszany i przybierają formę hybrydową, łącząc tradycyjną prezentację obiektów książkowych, plansz lub innych artefaktów z odesłaniami do multimediów. Właśnie ten wariant zastosowano przy wystawie *Tyrmand. Wolność – kobiety – jazz* opracowanej w wersji online przez zespół CINIb-y: Jana Siechowskiego, Katarzynę Wyszyńską, Annę Szumiec i Aleksandrę E. Adamczyk, która podjęła się także opracowania graficznego (Il. 1).

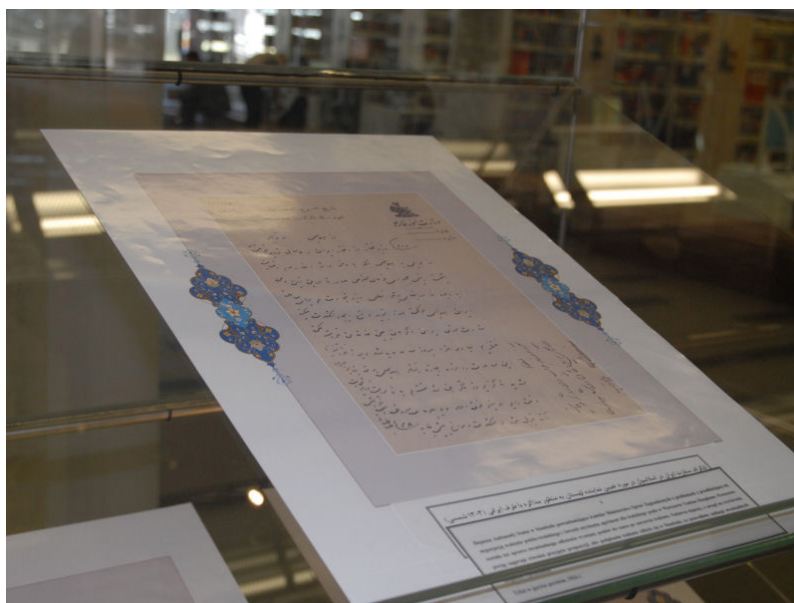
- **Wystawy gościnne** (pochodzące od osób prywatnych lub przygotowane przez instytucje zewnętrzne). Jedną z wielu tego typu wystaw była *Syria w fotografii – świat, którego już nie ma* obejmująca prace Marka Bogacza – podróżnika i pasjonata obiektywu. Organizatorami spotkania i ekspozycji były: Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Katowicach oraz CINIbA.

Il. 1. Wystawa *Tyrmand. Wolność – kobiety – jazz*. Źródło: Materiały graficzne CINIb-y

II. 2. Wystawa *Kazimierz Kutz. Destynacje*. Źródło: Materiały prasowe UŚ

II. 3. Wystawa *90 lat Polsko – Irańskich stosunków dyplomatycznych*. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

Inny przykład wystawy gościnnej stanowi projekt Instytucji Filmowej Silesia Film w Katowicach zatytułowany *Kazimierz Kutz. Destynacje* objęty mecenatem Miasta Katowice. Ta plenerowa instalacja składała się z chronologicznie ułożonych fotosów prezentujących miejsca znaczące dla twórczości filmowej Kazimierza Kutza (Il. 2).

Ciekawym przykładem wystaw w obrębie tej kategorii jest ekspozycja z maja 2018 r. pt. *Kalliope Austria. Kobiety w społeczeństwie, kulturze i nauce* prezentująca biografie znanych Austriaczek ze świata nauki, kultury, sztuki i polityki. Projekt został objęty patronatem Konsula Honorowego Austrii w Katowicach – Mirosława Bienioszka.

- **Wystawy jubileuszowe** – wystawą tego typu goszczącą w CINIb-ie w kwietniu 2013 r. była ekspozycja zatytułowana *90 lat Polsko – Irańskich stosunków dyplomatycznych*. Prezentowała kopie not i listów dyplomatycznych w różnych językach, a wszystkie dokumenty dotyczyły współpracy pomiędzy Polską a Iranem (Il. 3).

Z kolei od czerwca do lipca 2013 r. goście Centrum mogli zapoznać się z ekspozycją pt. *45 artystów na 45-lecie UŚ*, składającą się z prac malarских artystów polskich, udostępnioną przez współorganizatora wystawy – „Galerię Kukuczka” z Istebnej.

Il. 4. Wystawa 100-lecie Powstań Śląskich / 1919-1920-1921. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

Il. 5. Wystawa *Kultura muzyczna w okresie dwudziestolecia międzywojennego*. Źródło: Muzeum Historii Katowic

Ciesząc się zainteresowaniem inicjatywą był projekt *50 lat Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Na kilkudziesięciu planszach przedstawione zostały najważniejsze wydarzenia i informacje dotyczące uczelni: jej powstanie, poczet rektorów, historia herbu i logo uniwersytetu oraz insygniów władzy rektorskiej, a także inne ciekawe fakty z życia uczelni.

• **Wystawy upowszechniające lokalną historię, kulturę i tradycję (o tematyce śląskiej i katowickiej).** Przykładem jest wystawa *100-lecie Powstań Śląskich (1919-1920-1921)* prezentowana od sierpnia do września 2019 r. przygotowana przez Ośrodek Historii i Tradycji Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach przy Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Można było zapoznać się z wybranymi zbiorami CINIb-y, obejmującymi materiały związane z historią Górnego Śląska oraz oryginalne publikacje z okresu powstań śląskich 1919-1920-1921 i plebiscytu na Górnym Śląsku. Zaprezentowano także wydawnictwa o charakterze propagandowym i agitacyjnym. Wystawę uzupełniły zdjęcia i plakaty udostępniane za pośrednictwem Śląskiej Biblioteki Cyfrowej oraz przez Narodowe Archiwum Cyfrowe (Il. 4).

Inna wystawa przybliżająca historię regionu była prezentowana od stycznia do lutego 2015 r. i nosiła tytuł *Kultura muzyczna w okresie dwu-*

dziestolecia międzywojennego. Przybliżała ona zwiedzającym początki muzykowania w Katowicach oraz to, jak wyglądało życie muzyczne w tym mieście w okresie międzywojennym. Przygotowało ją Muzeum Historii Katowic (Il. 5).

Innym tego przykładem jest projekt *Przybyliśmy z Polski... Wkład polskich Żydów w budowę Państwa Izrael*, którego organizatorami byli CINIbA oraz Klub Niezależnych Stowarzyszeń Twórczych „Marchoń”. Ekspozycja powstała przy współpracy Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie z Instytutem Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także Beit Berl College w Izraelu (udostępniana gościom od lipca do sierpnia 2015 r.) (Il. 6).

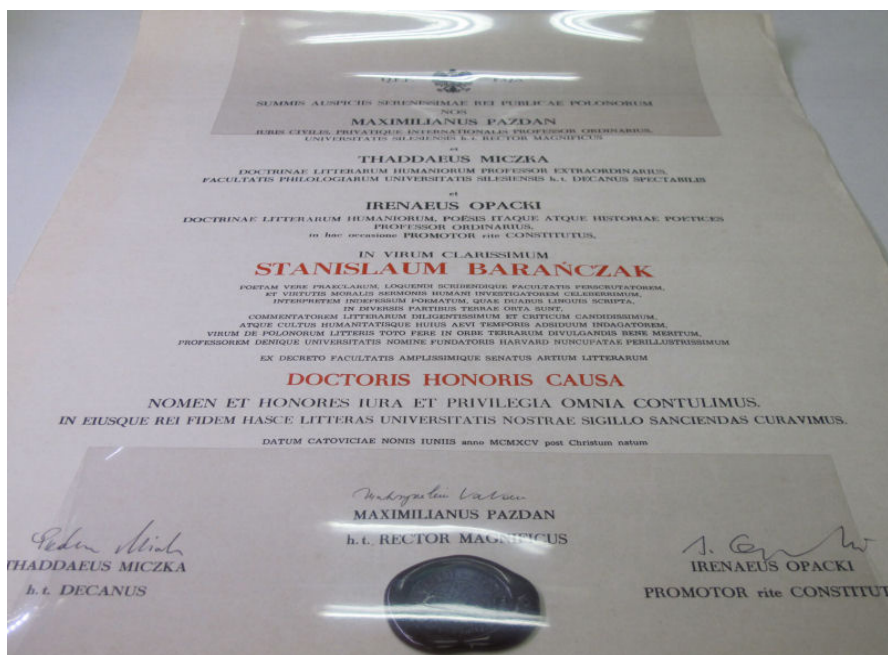
Il. 6. Plakat opracowany przez organizatorów wydarzenia *Przybyliśmy z Polski... Wkład polskich Żydów w budowę Państwa Izrael*. Źródło: Materiały prasowe CINIbA-y

Il. 7. Twórczość Stanisława Barańczaka – w zbiorach CINIb-y. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

- **Wystawy literackie i biograficzne**, związane z twórczością pisarzy. Jedną z tego rodzaju ekspozycji zatytułowaną *Twórczość Stanisława Barańczaka – w zbiorach CINIb-y* prezentowana była w księżnicy od stycznia do marca 2015 r. Składał się na nią wybór autorskich prac krytycznoliterackich, wierszy, przekładów Szekspira, poezji amerykańskiej i angielskiej oraz tłumaczeń dzieł polskich na język angielski, a także teksty krytyczne i interpretacyjne twórczości Barańczaka. Przeznaczono również odrębną część na pamiątki związane z osobą artysty, należące do Dariusza Pawelca – badacza jego twórczości, autora pierwszej książki na temat dorobku Stanisława Barańczaka, wśród nich m.in.: prywatna korespondencja, tomiki poezji z autografami i zdjęcia (Il. 7, 8).

- **Wystawy fotograficzne**. Przykładem był pokaz fotografii w 2013 r. Nili Epstein (Aravot) pt. *Okna Polsko-Izraelskie* połączony z uroczystością nadania tytułu Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Ekonomicznego Profesorowi Szewachowi Weissowi. Inna, z maja 2018 r. pt. *Borneo life!*, prezentowała prace Tomasza Burdzika – podróżnika, doktoranta Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwenta Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych. Autor prowadził badania wśród plemienia Dajaków na Borneo.

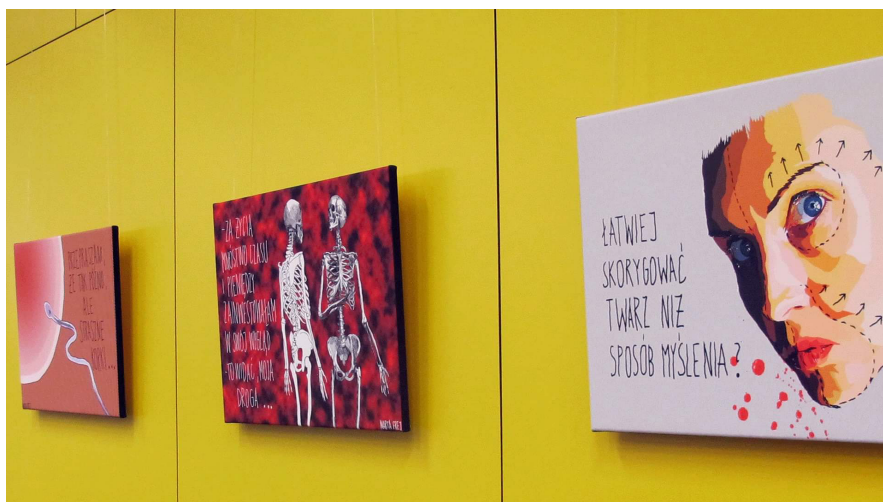

II. 8. Twórczość Stanisława Barańczaka – w zbiorach CINIb-y. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

- **Wystawy artystyczne.** Wystawę malarstwa w technice emalii pt. *Smalt – sztuka ognia*, autorstwa pedagogów i studentów cieszyńskiego Instytutu Sztuki udostępniono w lutym 2015 r. Prezentowana w przestrzeni CINIb-y ekspozycja była rezultatem kilkuletniej współpracy polskiego i czeskiego środowiska artystycznego związanego z Międzynarodowym Sympozjum Frydlańskiego Smaltu. Imprezę wzbogacił wykład Elżbiety Kuraj i Krzysztofa Dadaka.

Przykładem tego typu wystaw była też prezentowana w kwietniu 2016 r. ekspozycja *Memy* – Marty Frej zorganizowana w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Strategie cielesności w humanistyce* (II. 9).

- **Wystawy historyczne.** Jednym z tego typu przedsięwzięć był projekt *Przesiedlenia z Bukowiny w kontekście europejskim* (styczeń 2015 r.), któremu towarzyszył wernisaż oraz wykład *Bukowina i jej fenomen* Krzysztofa Nowaka z Instytutu Historii UŚ. Organizatorami wystawy byli: Bukowina-Institut an der Universität Augsburg, CINIbA, Regionalne Centrum Kultury w Pile oraz Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego. W tym miejscu warta przypomnienia jest też wystawa z września 2018 r. zatytułowana *Ludzie Nauki dla Niepodległej*. Składała się z 15 posterów przedstawiają-

II. 9. Ekspozycja pt. *Memy* autorstwa Marty Frej. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

II. 10. Wystawa *German Diplomacy and Poland*. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

cych sylwetki 15 naukowców o dorobku niezwykle istotnym dla nauki – uczonych, którzy byli nie tylko wybitnymi specjalistami, lecz często też pionierami w swoich dziedzinach. Od 2 do 31 marca 2020 r. w CINIb-ie gościła

wystawa *Od pokojowej rewolucji do zjednoczenia Niemiec*. Jej otwarcie miało związek z wizytą na Uniwersytecie Śląskim Konsula Generalnego Republiki Federalnej Niemiec we Wrocławiu, Hansa Jörga Neumanna, który wygłosił prelekcję zatytułowaną *German Diplomacy and Poland*. Wykładu Konsula wysłuchali studenci Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Śląskiego. Ekspozycja, przygotowana przez Federalną Fundację ds. Rozliczenia z Dyktaturą SED i pełnomocnika rządu federalnego ds. nowych landów, była złożona z 20 tablic, przedstawiających najważniejsze wydarzenia w drodze do zjednoczenia Niemiec. Na planszach dołączono kody QR umożliwiające dostęp do wywiadów, a wszystkie informacje przedstawiono w dwóch językach: niemieckim i polskim (Il. 10).

- **Wystawy społeczne.** Wystawę rysunków z października 2014 r. autorstwa Pawła Garncorza *Świat w kolorze kredką na papierze* udostępniono w ramach realizacji projektu „Co nas spina? – Kampania na rzecz ochrony zdrowia psychicznego” (III edycja) organizowanego przez Uniwersytet Śląski w Katowicach i Stowarzyszenie na rzecz wspomagania osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia „Razem” pod honorowym patronatem Prezydenta Miasta Katowice i opieką artystyczną Piotra Zatorskiego. Przykładem tego typu inicjatyw była także wystawa ze stycznia 2017 r. na temat autyzmu przygotowana przez Fundację ISKIERKA.

- **Wystawy ekologiczne.** W styczniu 2017 r. zaprezentowano np. serię zdjęć Stowarzyszenia Otwarte Klatki. Fotografie ukazywały realia przemysłu futrzarskiego w Polsce.

- **Zagraniczna literatura naukowa.** Wystawy tego typu zgłaszane są przez wydawców literatury naukowej. Z jednej strony są formą popularyzowania najnowszej oferty publikacyjnej różnych ośrodków badawczych, z drugiej mają charakter ofertowy.

- **Wystawy tematyczne** są tworzone z wykorzystaniem zbiorów własnych CINIb-y.

Działalności wystawienniczej CINIb-y nie sposób odseparować od wydarzeń towarzyszących, wernisaży, finisaży, podczas których odbywają się wykłady, dyskusje, spotkania autorskie, konferencje naukowe czy seminaria tematyczne. Jak wspomina Jadwiga Witek, ekspozycje prezentowane w CINIb-ie „są nie tylko zjawiskiem sztuki wizualnej, ale także nośnikiem treści, idei, płaszczyzną spotkania twórcy – odbiorcy i współuczestniczenia w intelektualnym dyskursie. Pokazanie prac we wspólnej przestrzeni dwu katowickich uczelni, nie jest wyłącznie kwestą prestiżu. To demokratyczna szansa na swego rodzaju konfrontację z odbiorcą. W tej bogatej gamie propozycji galeryjnych CINIbA, odbiorca nie zostaje sam. Z zasady, jeśli biblioteka decyduje się na pokazanie prac twórców nieprofesjonalnych lub mniej znanych, zawsze towarzyszy temu komentarz profesjonalny, np. w postaci wykładu w czasie wernisażu. Biblioteka stała się popularnym miejscem wystawowym” (Witek, 2018, s. 281-282).

CINiBA stała się popularną przestrzenią wystawienniczą w regionie. Od otwarcia do końca 2020 r. biblioteka zaprezentowała niemal 200 wystaw (*Sprawozdania z działalności CINiB-y*, dokumentacja wewnętrzna biblioteki) i działalność tę, choć przeniesioną głównie do sfery online kontynuuje w roku 2021.

Charakterystyka wybranych wystaw

Ekspozycje w bibliotekach posiadają długą tradycję, a ich rola zmieniała się w czasie. Organizacja wystaw, jak podkreśla Iwona Sójkowska, „jest jedną z form działalności każdej biblioteki, za pośrednictwem której realizowane są różne funkcje. Najpowszechniejszą, choć nie jedyną, jest funkcja popularyzowania czytelnictwa. W poprzednim ustroju politycznym wystawy często wykorzystywano w bibliotekach akademickich jako wsparcie w realizacji zadań w zakresie wychowania w duchu socjalizmu. Obecnie w ten sposób promuje się osiągnięcia nauki i techniki, kulturę i sztukę” (Sójkowska, 2010).

W tej części artykułu zaprezentowano wybrane inicjatywy cieszące się dużą popularnością wśród zwiedzających. Świadczą o tym m.in. relacje poświęcone tym projektom obecne w przestrzeni mediów. Tematyka wybranych prac jest różnorodna. Zwracamy szczególną uwagę na wystawy udostępniane w ostatnich latach. Z bliższej perspektywy przyglądamy się wystawom, które eksponują najciekawsze i najcenniejsze zbiory biblioteki, czy naświetlają historię miejsca, w którym obecnie mieści się kampus Uniwersytetu oraz CINiBA. Wspominamy także o ekspozycjach okolicznościowych, komentujących i reagujących na bieżące, istotne wydarzenia kulturalne.

Gaberbochus Press. Niezgoda na konformizm

Wśród wystaw zorganizowanych w CINiB-ie znajdziemy również te prezentujące zbiory specjalne i kolekcje będące w posiadaniu Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. *Gaberbochus Press. Niezgoda na konformizm* to ekspozycja powstała w oparciu o Kolekcję Franciszki i Stefana Themersonów stanowiącą część zbiorów BUŚ⁵. Na wspomnianą kolekcję składają się materiały przekazane z londyńskiego Themerson Archive przez Jasię Reichardt i Nicka Wadley’a. Osoby zainteresowane twórczością Themersonów znajdują tutaj m.in. ich książki, publikacje wydawnictwa Gaberbochus, oryginalne rysunki Franciszki i Stefana, projekty okładek, fotografie, bogaty zbiór obcojęzycznych czasopism awangardowych, stanowiący niegdyś własność Stefana, rękopisy, maszynopisy, plakaty oraz pamiątki.

⁵ Więcej na temat Kolekcji Franciszki i Stefana Themersonów zob.: (Bytomska, 2002), (Dziadek, Rott, 2003), (Dziadek, 2003), (Smyła, Wyszynska, 2018).

II. 11. Wystawa *Gaberbochus Press. Niezgoda na konformizm*. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

Wystawa miała charakter popularyzatorski. Stawiała sobie za cel upowszechnienie kolekcji Themersonów, wiedzy na temat awangardowych artystystów. Przedstawiała wybrane aspekty działalności wydawnictwa Gaberbocchus prowadzonego przez Themersonów w Londynie (II. 11).

W 1948 r. ci wszechstronni artyści (Franciszka – malarka, ilustratorka książek, scenograf; Stefan – poeta i prozaik, filozof, eseista, twórca eksperymentalnych filmów awangardowych, fotograf, rysownik, kompozytor) założyli Wydawnictwo Gaberbocchus. W krótkim czasie dołączyły do nich – Gwen Barnard, malarka, oraz Barbara Wright, tłumaczka literatury francuskiej. Nazwa oficyny pochodzi od zlatynizowanego imienia Dżabber-smoka (Jabberwocky) z powieści Lewisa Carroll’a *O tym, co Alicja odkryła po drugiej stronie lustra*. Pierwsze publikacje wydawnictwa były drukowane w domu Themersonów w Maida Vale na Warrington Grescent na ręcznej prasie (Sikora, 2003).

Dla Themersonów poligrafia była sztuką⁶. „Każda książka Gaberbocchusa” – podkreślał żartobliwie Stefan – „to mała nierządnicza-intelektualistka umiejąca zrobić ci dobrze w chwilach kryzysu umysłowego. Książki Gaberbocchusa nie można pożyczyć, można ją tylko posiąść” (Reichardt,

⁶ Zob.: (Kłossowski, 1984), (Śniecikowska, 2005), (Sady, 2011).

Il. 12. Wystawa *Gaberbocchus Press. Niezgoda na konformizm*. Źródło: Materiały prasowe CINiB-y

1993, s. 33). Twórcy oficyny stawiali na tzw. „bestlookery”, czyli publikacje, które miały wywoływać estetyczne doznania. Franciszka, jako dyrektor artystyczny, projektowała okładki, ilustrowała, zajmowała się szatą graficzną. Stefan – redaktor – dbał o podniesienie wartości informacyjno-estetycznej publikowanych tekstów.

Działalność wydawnictwa, a także związanego z nim salonu artystycznego (*Gaberbocchus Common Room* 1957-1959)⁷, była czymś nowym dla londyńskiego, dość konserwatywnego, środowiska kulturalnego. Książki Gaberbocchusa były niekonwencjonalne, unikatowe. Miały swoich miłośników i przeciwników.

Z czasem stworzone przez Themersonów wydawnictwo zostało uznane za najważniejszą w Wielkiej Brytanii oficynę artystyczną lat 50. i 60. XX wieku. W 1979 r., z powodu trudności finansowych, artyści przekazali ją w ręce przyjaciela Jaco Groota. Gaberbocchus+De Harmonie działa do dziś w Amsterdamie.

Ekspozycja składała się z 13 plansz (tablic) oraz obiektów pochodzących z *Kolekcji Franciszki i Stefana Themersonów* (książki, projekty okładek, druki ulotne, listy, memorabilia etc.) (Il. 12). Do tej pory była dwukrot-

⁷ Zob.: Reichardt, J. (1997). *Common room. Gościniec Sztuki*, 1.

nie prezentowana w CINIb-ie (2015, 2019), a ponadto podczas Festiwalu Themersonów SkArPa 2015⁸ oraz na Śląskim Festiwalu Nauki (2017) w Międzynarodowym Centrum Konferencyjnym w Katowicach. Wystawie towarzyszyły wernisaże i spotkania poświęcone dorobkowi artystycznemu Themersonów.

Oblicza Franciszki Themerson

Inną wystawą zainspirowaną Kolekcją Franciszki i Stefana Themersonów są *Oblicza Franciszki Themerson*. Celem ekspozycji było ukazanie różnorodności i wielowątkowości dorobku artystki, jej różnych oblicz: Franciszka-grafik, Franciszka-ilustratorka, Franciszka-scenograf czy Franciszka-wydawca książek artystycznych. Wszystkie wspomniane twarze współtworzą jeden portret, a poszczególne obrazy artystki są świadectwem jej drogi twórczej. Stanowią finezyjnie skreślony komentarz, czy też próbę interpretacji otaczającej ją rzeczywistości, a czasem rozpaczliwej ucieczki w bezpieczniejszy świat sztuki. Jak wspomina Beata Gromadzka w książce *Themersonowie dzieciom* „[...] rysunki [Franciszki – aut.] składają się na graficzny dziennik, plastyczną opowieść o życiu artystki. Stanowią obrazowy ekwiwalent dla myśli i uczuć, swoisty komentarz do kolei losu oraz wyraz postawy wobec świata” (Gromadzka, 2019, s. 89).

Twórczość plastyczna Franciszki Themerson bardzo mocno związana jest z tekstem. Jej ilustracje towarzyszą wierszom, opowiadaniom, traktatom filozoficznym, powieściom i innym utworom literackim. Z tego względu kilka plansz zostało poświęconych publikacjom Wydawnictwa Gaberbocchus oraz książkom dla dzieci. Istnieją także dzieła od tekstu niezależne, osobne. Artystka doskonale operuje różnymi technikami plastycznymi, a w jej pracach znajdziemy ciepłą ironię, humor, żartobliwą pointę, ale także prostotę i elegancję. Subtelna, miękka kreska kreuje doskonale prze-myślany świat i skłania do refleksji.

Wystawa powstała przy współpracy CINIb-y z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Składała się z 12 tablic i planszy tytułowej, na których sąsiadują ze sobą – tekst autorski – ilustracja/obraz – fragmenty wypowiedzi krytyków i historyków sztuki – wypowiedzi Franciszki i osób blisko z nią związanych. Wszystko po to, by odbiorca mógł wypracować sobie własny ogląd, zdanie na temat prezentowanej kolekcji i tym samym działalności artystycznej Franciszki. Forma wystawy była dość ascetyczna – szatę graficzną utrzymano w konwencji bliskiej twórczyni projektów Gaberbocchusa. Uzupełnienie prezentowanych na tablicach treści stano-

⁸ Relacje z wydarzenia zob.: Onet.pl (<https://kultura.onet.pl/wiadomosci/inspiracje-motywe-przewodnim-festiwalu-themersonow-w-plocku/j8z43ph>); TVP.PL (<https://www.tvp.pl/kultura/patronaty-tvp-kultura/festiwal-themersonow-skarpa/21947945>); Facebook (<https://www.facebook.com/media/set/?vanity=muzeumzydowmazowieckich&set=a.887569291297516>)

wiły książki z kolekcji Themersonów, oryginalne rysunki Franciszki, zaprojektowane przez nią okładki, memorabilia. Ekspozycja była prezentowana podczas Festiwalu Themersonów SkArPa 2019, w CINIb-ie (2020) oraz na Śląskim Festiwalu Nauki (2020).

Torkat. 90 lat historii

W miejscu, gdzie dziś mieści się nowoczesny gmach Centrum istniało niegdyś pierwsze przedwojenne lodowisko w Polsce. Wystawa *Torkat. 90 lat historii* zrealizowana w CINIb-ie przy współpracy z Fundacją Dom Modernisty (zadanie współfinansowane z budżetu Miasta Katowice) miała na celu upamiętnienie bogatej historii pierwszego w Polsce sztucznego toru łyżwiarского – katowickiego Torkatu (Il. 13).

Jak wspomina jej twórca – Wojciech Siegmunt z Fundacji Dom Modernisty – Torkat powstał w 1930 r. z inicjatywy miłośników łyżwiarstwa, m.in. radcy budowlanego Lucjana Sikorskiego, który stanął na czele spółdzielni finansującej inwestycję. On również zaprojektował modernistyczny gmach wzniesiony przy ulicy Bankowej. Projektantem urządzenia sztucznego lodowiska był znany czeski konstruktor inżynier Kolda, a urządzenia zamrażające pochodziły z Brneńskiej Fabryki Maszyn z Brna (Czechosłowacja). Torkat składał się z trzech części: chłodzonej tafli o wymiarach 63 x 38 m, odkrytych trybun na 6500 widzów oraz budynku klubowo-technicznego. Uroczystość otwarcia trwała dwa dni – od 7 do 8 grudnia

Il. 13. Wystawa *Torkat. 90 lat historii*. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

1930 r., a uświetniły ją występy światowej sławy łyżwiarzy oraz znakomitych drużyn hokejowych. Budowa Torkatu przyczyniła się do intensywnego rozwoju hokeja i łyżwiarstwa figurowego nie tylko na Śląsku, lecz również w całej Polsce.

Obiekt był świadkiem wielkich emocji sportowych dostarczanych przez pojedynki znakomitych drużyn hokejowych oraz mistrzów łyżwiarских. Po II wojnie światowej został wyremontowany i uruchomiony w 1949 r. Po pożarze zdecydowano o jego odbudowie, ale w zmienionej, bardziej monumentalnej formie. Projektantami nowego budynku byli znani architekci – Henryk Buszko i Aleksander Franta.

Prostokątną taflę otaczały z czterech stron wysokie trybuny mogące pomieścić 15 000 osób. Na Torkacie odbywały się międzynarodowe i ogólnopolskie zawody sportowe w hokeju na lodzie, łyżwiarstwie figurowym, szermierce, tenisie i zapasach. W sezonie letnim wykorzystywano go jako boisko, salę koncertową, a nawet kino letnie dla 6000 widzów. Był świadkiem występów międzynarodowych gwiazd, m.in. Elli Fitzgerald oraz koszykarzy z Harlem Globetrotters. 29 sierpnia 1973 r. Torkat spłonął i już nie został odbudowany. W jego miejscu stoi obecnie ikoniczny gmach CINIb-y.

Wystawa została otwarta 18 listopada 2019 r. Podczas wernisażu Dariusz Pawelec, Dyrektor Centrum, przedstawił prezentację przywołującą wspomnienia i archiwalne zdjęcia Torkatu oraz krótką historię budowy ksiąźnicy. Aneta Borowik z Instytutu Nauk o Sztuce UŚ wygłosiła wykład *Torkat. 90 lat historii*⁹. Wystawę można było oglądać w CINIb-ie do końca lutego 2020 r.

Ulica Bankowa. Wczoraj i dziś

Kolejnym projektem współfinansowanym z budżetu miasta Katowice a realizowanym dzięki współpracy CINIb-y z Fundacją Dom Modernisty była wystawa *Ulica Bankowa. Wczoraj i dziś*. W pierwotnym zamyśle autorów ekspozycja miała przyjąć formę tradycyjną i być prezentowana w holu m.in. Centrum, jednak trwająca pandemia koronawirusa i obostrzenia sanitarne z nią związane sprawiły, że projekt został zrealizowany i udostępniony w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/473149/edition/443795/content>.

Jak wspominają autorzy ekspozycji (Aneta Borowik z Instytutu Nauk o Sztuce UŚ w Katowicach, Wojciech Siegmund z Fundacji Dom Modernisty oraz grafik Anna Aderek) ulica Bankowa to jedna z wielu śródmiejskich arterii Katowic współcześnie kojarząca się przede wszystkim z Uniwersytetem Śląskim. Jej ciekawa historia jest jednak o wiele dłuższa i wiąże się

⁹ Relacja z przebiegu wydarzenia zob.: (Niewdana, 2020), Dzieje.pl. Portal historyczny (<https://dzieje.pl/rozmaitosci/wystawa-przypomni-dzieje-katowickiego-torkatu-pierwszego-sztuczno-toru-lyzwiarskiego>), (Loch, 2020), (Krężel, 2020), (Czado, 2020).

nie tylko z tą stosunkowo młodą uczelnią, lecz także z dziejami niemieckiej i polskiej bankowości, śląskiego ewangelicyzmu oraz przedwojennego i powojennego sportu i kultury. Na wirtualnej wystawie zaprezentowano historię istniejących budynków, takich jak dawny Bank Rzeszy, Ewangelicki Dom Związkowy czy Rektorat, ale także dzieje obiektów, których już nie ma, m.in. Miejskiego Ogrodu Naukowego, pierwszego polskiego sztucznego lodowiska „Torkat”, kortów tenisowych, boisk sportowych, a nawet „Motozbytu” – salonu sprzedaży i naprawy samochodów. Budynki te są lub były znaczącymi dziełami architektury zaprojektowanymi przez wybitnych architektów swoich czasów, m.in. Juliusa Habichta, Louisa Dame, Lucjana Sikorskiego, Henryka Buszkę i Aleksandra Frantę, ale także wiązały się z sukcesami polskich i niemieckich sportowców w hokeju, łyżwiarstwie, piłce nożnej, lekkiej atletyce czy tenisie.

Wystawę można oglądać na ogólnodostępnej platformie ŚBC od 28 października 2020 r.¹⁰ Towarzyszy jej rozmowa z Anetą Borowik: *Ulica Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, czyli historia Bankowej*, którą można przeczytać na stronie internetowej uczelni (Kłoskiewicz, 2021).

Światy Olgi Tokarczuk

W przygotowaniu wystawy *Światy Olgi Tokarczuk* wykorzystano zbiory z zasobów ksiąznicy (Il. 14). Projekt stanowił rodzaj wystawy okolicznościowej: został zorganizowany dla uhonorowania wyjątkowego wydarzenia, czyli przyznania polskiej pisarce Nagrody Nobla.

Olga Tokarczuk jest Laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie literatury za rok 2018, laureatką The Man Booker International Prize 2018 za powieść *Bieguni* (*Flights*) oraz dwukrotną laureatką Nagrody Literackiej „Nike” za powieści: *Bieguni* (2008) i *Księgi Jakubowe* (2015). Jak piszą krytycy, „Każda z jej książek była szeroko komentowanym wydarzeniem literackim, odradzając wiarę w pradawną siłę opowieści, w których wymyślanie pisarka nie ma sobie równych (i to nie tylko w literaturze polskiej)” (Rabizo-Birek, Pocałun-Dydyecz, Bienias, red., 2013).

Ekspozycja złożona była z wystawy książek Tokarczuk pochodzących ze zbiorów CINIb-y, jak również z graficznych plansz zawierających informacje na temat twórczyni, wybór cytatów z publikacji pisarki oraz komentarze badaczy poświęcone kolejnym etapom pracy literackiej noblistki. Projekt przypominał o najważniejszych wyróżnieniach przyznanych Tokarczuk, stanowił również inspirację do dalszego zagłębiania się w twórczości autorki *Ksiąg Jakubowych*.

¹⁰ Informacje o wydarzeniu i recenzje wystawy zob.: (Sinciewicz, 2020), [Silesia24.pl](https://silesia24.pl/wiadomosci/szczegoly/katowice-ul-bankowa-bohaterka-niezwyklej-wystawy-20180) (<https://silesia24.pl/wiadomosci/szczegoly/katowice-ul-bankowa-bohaterka-niezwyklej-wystawy-20180>).

II. 14. Wystawa *Światy Olgi Tokarczuk*. Źródło: Materiały graficzne CINIb-y

Mumintrollet och vänner

Wystawa *Mumintrollet och vänner* to prezentacja autorska CINIb-y. Została przygotowana w oparciu o materiały bibliograficzne ze zbiorów ksiąźnicy, a także publikacje udostępnione przez Bibliotekę Neofilologiczną Uniwersytetu Śląskiego. Projekt można było zobaczyć w przestrzeni wystawowej CINIb-y w lutym 2020 r. (II. 15).

Mumintrollet och vänner to wystawa poświęcona skandynawskiej – szczególnie szwedzkojęzycznej – literaturze dla dzieci i młodzieży. Inspiracją do jej opracowania był fakt zaobserwowania niezwykle zainteresowania literaturą skandynawską w Polsce, w tym propozycjami skierowanymi do najmłodszych czytelników. Wśród twórców najpopularniejszych utworów można wymienić Astrid Lindgren oraz Tove Jansson, a także artystów współczesnych: Barbro Lindgren, Piję Lindenbaum, Martina Widmarka, Moni Nilsson, Ulfa Starka, Ulfa Nilssona, Rose Lagercrantz i Pernillę Stalfelt.

Ekspozycja obejmowała prezentację egzemplarzy książek dla dzieci i młodzieży, oryginalnych wydań oraz polskich tłumaczeń, pochodzących z różnych dekad XX i XXI w. Publikacjom towarzyszyły plansze graficzne zawierające informacje o poszczególnych autorach, opisy zbiorów, fotografie, jak również cytaty pochodzące z przedstawianych tekstów. Całość dopełniały rekwizyty związane z prezentowanymi zbiorami, m.in. figurki bohaterów książek, co podkreśliło kulturowy aspekt projektu.

II. 15. Wystawa *Mumintrollet och vänner*. Źródło: Materiały prasowe CINIb-y

Wiedźmini i husyci. Twórczość Andrzeja Sapkowskiego

Wystawa *Wiedźmini i husyci. Twórczość Andrzeja Sapkowskiego* to kolejna ekspozycja zorganizowana przez CINIb-ę. W projekcie wykorzystano materiały bibliograficzne znajdujące się w zbiorach ksiąznicy: publikacje naukowe, opracowania, artykuły z prasy bieżącej. Wystawa ukazywała twórczość jednego z najpopularniejszych polskich pisarzy fantasy, odnoszącego również ogromne sukcesy na całym świecie.

Proza Andrzeja Sapkowskiego tłumaczona jest na wiele języków, a sam pisarz został uhonorowany licznymi prestiżowymi nagrodami, m.in. World Fantasy Award. Twórca zasłynął cyklem powieści o wiedźminie Geralcie, wojowniku-mutancie, szkolonym płatnym zabójcy potworów. Historia bohatera stała się również inspiracją dla artystów różnych dziedzin sztuki. Spoza cyklu wiedźmińskiego popularnością cieszą się takie utwory Sapkowskiego, jak trylogia husycka, *Żmija*, *Świat króla Artura. Maladie*.

Wystawa łączyła ekspozycję książek Sapkowskiego, materiałów prasowych, fotosów z filmu i seriali z graficznymi planszami. Te ostatnie przybliżały odbiorcy osobę samego autora oraz postaci przez niego wykreowane. Wykorzystano w tym celu komentarze badaczy i krytyków. Projekt miał na celu zachę-

cenie gości CINIb-y do zapoznania się z twórczością Sapkowskiego, zwrócenie uwagi na rozgłos, swoista aurę towarzyszącą autorowi przez kolejne dekady.

Tyrmand. Wolność - kobiety - jazz

Wystawa *Tyrmand. Wolność - kobiety - jazz* (Il. 16) to, przygotowany przez CINIb-ę oraz Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego, multimedialny projekt dostępny w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/471485#structure>. Inspiracją do zorganizowania tego rodzaju ekspozycji był trwający Rok Tyrmandowski. W związku z tą okazją powstały również szkice opublikowane w śląskich periodykach (zob. bibliografia). Wystawa online stanowiła zapowiedź wystawy gablotowej, która w przyszłości zostanie usytuowana w przestrzeni wystawowej CINIb-y.

Tyrmand. Wolność - kobiety - jazz przedstawia postać Leopolda Tyrmandy, pisarza, dziennikarza, miłośnika jazzu i mody, zwracając uwagę na wiele aspektów biografii i aktywności twórczej autora *Złego*. Wśród podjętych tematów znajdują się m.in. młodość pisarza, jego pasje i zainteresowania, okoliczności powstawania ikonicznych już utworów, pobyt w Stanach Zjednoczonych.

Wystawa została wzbogacona o kody QR, rozszerzające prezentowane treści o artykuły, a także odnoszące do utworów muzycznych bliskich Tyrmandowi. Słowu towarzyszy obraz: ekspozycja ukazuje m.in. zdjęcia

Il. 16. Projekt *Tyrmand. Wolność - kobiety - jazz*. Źródło: Materiały graficzne CINIb-y

pisarza z różnych okresów życia czy okładki poszczególnych wydań dzieł. Projekt to uhonorowanie pamięci o Leopoldzie Tyrmandzie, lecz również zachęta dla oglądających do dalszych poszukiwań lekturowych.

CINiBA jako przestrzeń dialogu

Działalność wystawiennicza wzbogaca życie intelektualne i towarzyskie biblioteki, dzięki czemu staje się ona „miejszem dla otwartych dyskusji i otwartych umysłów” (Pawelec, 2008, s. 10). W zarządzaniu i funkcjonowaniu Centrum stale obecny jest model biblioteki otwartej i hybrydowej, który obliguje do nieustannej obserwacji świata, przestrzeni kultury i nauki, potrzeb użytkowników. Te zaś implikują szereg nowych, inspirujących pytań i poszukiwania odpowiedzi na nie. Ostatnie mogą przybierać różne formy. Jedną z nich jest organizowanie wystaw. Przygotowując i goszcząc ekspozycje poświęcone różnym tematom CINiBA „buduje swoją markę również w przestrzeni wystawowej Katowic” (Witek, 2018, s. 281). Dekada działalności w tym zakresie zaowocowała blisko 200 ekspozycjami, które goście biblioteki mogli zobaczyć w gmachu czy w postaci projektów plenerowych. Prezentowane inicjatywy otwierają szeroką płaszczyznę dyskusji, gdzie istotną rolę odgrywają zarówno autorzy wystaw, jak również ich odbiorcy, zainspirowani do dzielenia się swoimi refleksjami i doświadczeniami.

Bibliografia

- Adamczyk, A.E., Szumiec, A., Wyszyńska, K. (2020). Do zobaczenia w sieci. *Gazeta uniwersytecka UŚ. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 1(281). <https://gazeta.us.edu.pl/node/427663>
- Błoński, M. (2019, 19 listopada). Wystawa przypomni dzieje katowickiego Torkatu – pierwszego sztucznego toru łyżwiarskiego w Polsce. *Dzieje.pl. Portal historyczny*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://dzieje.pl/rozmaitosci/wystawa-przypomni-dzieje-katowickiego-torkatu-pierwszego-sztucznego-toru-lyzwiarskiego>
- Buczyńska-Laba, J. (2015). Kulturotwórcza przestrzeń bibliotek naukowych. W: J. Czyrek, B. Górna (red.), *Niematerialne zasoby bibliotek oraz udział bibliotekarzy w ich tworzeniu* s. 101-111). Wrocław: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu.
- Bytomska, K. (2002). Archiwum Themersonów w Polsce. Rozmowa z Adamem Dziadkiem. *Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 2(102). Pobrane 11 marca 2020, z <https://gazeta.us.edu.pl/node/214661>
- Czado, P. (2019, 19 listopad). Torkat. Niezwykłe miejsce, które już nie istnieje, ale warto o nim pamiętać. *Wyborcza.pl*. Katowice. Pobrane 11 marca 2020, z <https://ka->

towice.wyborcza.pl/katowice/7,35024,25424116,torkat-niezwyklye-miejsce-ktore-juz-nie-istnieje-ale-warto.html

Dziadek, A. (2003). Archiwum Themersonów w Katowicach: krótka historia. *Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 8. Pobrane 11 marca 2020, z <https://gazeta.us.edu.pl/node/242381>

Dziadek, A., Rott, D., przy współudziale Bytomskiej, K. (2003). *Archiwum Themersonów w Polsce*. Katowice: Fundacja „Pallas Silesia”.

Festiwal Themersonów „Skarpa”. (2015, 12 października). *TVP.PL*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://www.tvp.pl/kultura/patronaty-tvp-kultura/festiwal-themersonow-skarpa/21947945>

Gromadzka, B. (2019). *Themersonowie dzieciom*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Inspiracje motywem przewodnim Festiwalu Themersonów w Płocku. (2015, 11 października). *Onet.pl*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/inspiracje-motywm-przewodnim-festiwalu-themersonow-w-plocku/j8z43ph>

Katowice: ul. Bankowa bohaterką niezwykłej wystawy. (2020, 12 listopada). *Silesia24.pl*. Pobrane 12 listopada 2020, z <https://silesia24.pl/wiadomosci/szczegoly/katowice-ul-bankowa-bohaterka-niezwyklej-wystawy-20180>

Kłoskowicz, M. (2021, 12 lutego). Ulica Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, czyli historia Bankowej. Rozmowa z dr Anetą Borowik. *Uniwersytet Śląski w Katowicach*. Pobrane 11 marca 2021, z <https://us.edu.pl/ulica-universytetu-slaskiego-w-katowicach-czyli-historia-bankowej-rozmowa-z-dr-aneta-borowik/>

Kłossowski, A. (1984). *Na obczyźnie. Ludzie polskiej książki*. Wrocław: Ossolineum.

Kreżel, M. (2019, 18 listopada). Torkat bohaterem wystawy. Kto pamięta pierwsze sztuczne lodowisko w Katowicach? *Dziennik Zachodni*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://dziennikzachodni.pl/torkat-bohaterem-wystawy-kto-pamiet-pierwsze-sztuczne-lodowisko-w-katowicach-zdjecia/ar/c1-14588279>

Loch, A. (2019, 19 listopada) Dzieje Torkatu. Wystawa w Bibliotece Akademickiej. *Radio Katowice*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://www.radio.katowice.pl/zobacz,46143,Dzieje-Torkatu-Wystawa-w-Bibliotece-Akademickiej.html>

Muzeum Żydów Mazowieckich. (2015, 22 października). Otwarcie wystawy „Gaberbochus Press – niezgoda na konformizm” [obrazy w załączeniu]. *Facebook*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://www.facebook.com/media/set/?vanity=muzeumzydow-mazowieckich&set=a.887569291297516>

Niewdana, A. (2020). Torkat – zapomniane miejsce. *Gazeta Uniwersytecka*, 4(274). Pobrane 11 marca 2021, z <https://gazeta.us.edu.pl/node/426163>

- Pawelec, D. (2008). Biblioteka otwarta. W: M. Kycler, D. Pawelec (red.), *Biblioteka otwarta: wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego* (s. 9-12). Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.
- Pawelec, D., Witek, J. (2011). Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka - biblioteka otwarta w społecznej przestrzeni miasta. *Biblioteka Nostra*, 2(24), 9-18.
- Rabizo-Birek, M., Pocałuń-Dydycz, M., Bienias, A., red. (2013). *Światy Olgi Tokarczuk*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego : Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne „Fraza”.
- Reichardt, J. (1993). Rewelacja wydawnicza. W: K. Kopcińska (red.), *Festiwal „Świat według Themersonów”* (s. 33). Warszawa-Gdańsk: Biuro Organizacyjne Festiwalu.
- Reichardt, J. (1997). Common room. *Gościniec Sztuki*, 1, 9-13.
- Sady, M. (2011). Gaberbocchus Press. Londyn 1948-1979. *Gościniec Sztuki*, 2, 74-88. https://issuu.com/pokis/docs/gosciniiec_17
- Siechowski, J. (2020). „Filip”, Leopold, Tadeusz - czyli ułańskie czako Leopolda Tyrmanda. *artPAPIER*, 22(406). <http://artpapier.com/index.php?page=artykul&wydanie=405&artykul=8159>
- Siechowski, J. (2020). Katowice Leopolda Tyrmanda. *Gazeta Uniwersytecka UŚ. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 10(280). <https://gazeta.us.edu.pl/node/427423>
- Sikora, P. (2003). Gaberbocchus Press - Franciszki i Stefana Themersonów. *Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, Wyd. spec. (luty). <https://gazeta.us.edu.pl/node/242431>
- Sincewicz, M. (2019, 12 listopada). Katowice. Wiedzieliście, że tam gdzie uniwersytet kiedyś był ogród zoologiczny i korty? *WP. Wiadomości*. Pobrane 11 marca 2020, z <https://wiadomosci.wp.pl/slask/katowice-wiedzieliscie-ze-tam-gdzie-uniwersytet-kiedys-byl-ogrod-zoologiczny-i-korty-6574982930807776a>
- Smyła, M., Wysznińska, K. (2018). Wydawnictwo Gaberbocchus w świetle Kolekcji Themersonów. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* (s. 332-347). Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.
- Sójkowska, I. (2010). Wystawy w Bibliotece Politechniki Łódzkiej w ujęciu historycznym. *Biuletyn EBIB*, 9(118). http://212.51.210.149/bitstream/handle/11652/958/Sojkowska_I_Wystawy_Bibliotece_PL_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sprawozdania z działalności CINIb-y* (dokumentacja wewnętrzna biblioteki).

Śniecikowska, B. (2005). *Słowo – obraz – dźwięk. Literatura i sztuki wizualne w koncepcjach polskiej awangardy 1918–1939*. Kraków: Universitas.

Witek, J. (2018). Akademska księżnica w otoczeniu społecznym – budowanie relacji poprzez działania public relations. W: M. Kycler, D. Pawelec (red.), *Biblioteka otwarta: wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego* (s. 267-287). Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.

Witek, J. (2012). Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademska (CINiBA) – serce uczelni i regionu. Wybrane przykłady działań informacyjnych. *Biuletyn Biblioteki Politechniki Śląskiej*, 2, 195-201.

Aleksandra E. Adamczyk, Marzena Smyła, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszynska
CINiBA as the space for dialogue. Exhibition activities of the library

Abstract

Działalność wystawiennicza Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej – „biblioteki otwartej” jest istotną częścią kulturotwórczej aktywności księżnicy. W szkicu zaprezentowano projekty CINiB-y eksponowane w latach 2011-2020. Celem artykułu jest zaakcentowanie różnorodności przedstawionych w Centrum wystaw. Szic stanowi swoistego rodzaju studium przypadku. Wśród omówionych prac znajdują się zarówno inicjatywy autorskie biblioteki, jak i te współorganizowane z innymi instytucjami. Działalność wystawiennicza Centrum wzbogaca życie intelektualne i towarzyskie regionu, a sama biblioteka staje się przestrzenią szeroko rozumianego dialogu..

Keywords: CINiBA, library, open library, exhibition activity, exhibition, culture, science

Aleksandra E. Adamczyk, Marzena Smyła, Anna Szumiec, Katarzyna Wyszynska
CINiBA jako przestrzeń dialogu. Działalność wystawiennicza biblioteki

Streszczenie

The exhibition activity of the Scientific Information Center and Academic Library (CINiBA) - an „open library” is an important part of the culture-creating activity of the library. This article presents exhibiting projects of CINiBA (2011-2020). This case study aims at emphasizing the variety of works exhibited. It includes both – the library’s own initiatives and collaborative projects. The exhibition activity of the Center influences on the intellectual and social life of the region, offering a space of open dialogue.

Słowa kluczowe: CINiBA, biblioteka, biblioteka otwarta, działalność wystawiennicza, wystawa, kultura, nauka

WSPOMAGANIE NAUCZYCIELI W ZAKRESIE WYKORZYSTYWANIA TECHNOLOGII INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNYCH NA PRZYKŁADZIE PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ IM. JÓZEFA LOMPY W KATOWICACH

W dobie dynamicznego rozwoju technologicznego biblioteki różnych typów poszukują nowych form i metod działania. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* nałożyło na ten typ książnic obowiązki związane z organizowaniem i prowadzeniem wspomaganie:

a) szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej,

b) bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną (Rozporządzenie, 2013, § 1, pkt 2).

Zgodnie z zapisami rozporządzenia zadania te są dostosowywane do potrzeb konkretnej szkoły/placówki oświatowej w celu poprawienia jakości jej pracy. Ich wdrożenie poprzedza diagnoza oraz określenie form wsparcia, a cały proces kończy się ewaluacją. W ramach wspomaganie zakłada się także sieci współpracy i samokształcenia, których celem jest doskonalenie zawodowe oraz wymiana doświadczeń (Elsner, red., 2013).

Poza bibliotekami pedagogicznymi podobne zadania realizują ośrodki doskonalenia nauczycieli i poradnie psychologiczno-pedagogiczne, tworząc w ten sposób system kompleksowego wspomaganie (Hajdukiewicz, red., 2015). Jednym z jego istotnych elementów jest wspieranie szkół i placówek pod względem wykorzystania komputera, urządzeń mobilnych i Internetu (Brewczyńska, 2015). Pojęcie technologii informacyjno-komunikacyjnych (w skrócie TIK), które pojawiło się w tekście rozporządzenia, można definiować jako „[...] rodzinę technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej” (Główny Urząd Statystyczny, cop. 1995-2021).

¹ Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach.

W przypadku bibliotek realizacja tego zadania nie ogranicza się wyłącznie do dostarczania fachowej literatury i informacji pedagogicznej. Nauczyciele bibliotekarze tworzą materiały metodyczne dotyczące obsługi wybranych narzędzi TIK, jak również organizują i prowadzą konferencje, szkolenia oraz warsztaty popularyzujące ich wykorzystanie. Poza działaniami adresowanymi bezpośrednio do nauczycieli podejmują się także inicjatyw organizowanych z myślą o ich uczniach i wychowankach. Należą do nich zajęcia komputerowe oraz konkursy oparte na wykorzystaniu komputera i urządzeń mobilnych.

Celem artykułu jest analiza oferty edukacyjnej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach (PBW) w zakresie wspomagania nauczycieli (w tym również nauczycieli bibliotekarzy szkolnych) w wykorzystywaniu TIK. Badania uwzględniają formy realizowane przez placówkę macierzystą, które wykraczają poza typową działalność biblioteczną. Wyodrębniono przedsięwzięcia adresowane bezpośrednio do pedagogów: konferencje, szkolenia i warsztaty, kursy e-learningowe, webinaria, publikacje, blog edukacyjny oraz inicjatywy organizowane z myślą o uzupełnianiu pracy pedagogicznej szkół i placówek – zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży oraz konkursy, realizowane z myślą o uczniach (Kronika, 2012/2013– 2020/2021).

Podczas prowadzonych badań wykorzystano metodę studium przypadku, obserwację uczestniczącą oraz analizę dostępnego piśmiennictwa.

Konferencje

Konferencje, których tematyka koncentrowała się wokół wykorzystania TIK katowicka PBW organizowała na długo przed wprowadzeniem obowiązku popularyzacji tej problematyki przez biblioteki pedagogiczne. Pierwsza z nich, zatytułowana *Rola biblioteki w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy* (Marcol, 2008b), odbyła się już w 2007 r. W następnych latach stały się one stałą propozycją w jej ofercie. Z problematyką wykorzystania nowoczesnych technologii w bibliotece i edukacji wiązały się następujące spotkania: *Czy biblioteka może być cool?*, 27 października 2010 (Marcol, 2010a), *Mobilna edukacja w XXI wieku*, 20 marca 2012 (Czechowicz, 2012), *Cyfrowa szkoła – czyli jaka?*, 27 listopada 2012 (Marcol, Phusa, 2013), *Nowoczesna klasa – od fascynującej lekcji po zarządzanie szkołą*, 9 października 2013 (Marcol, 2013b), *Sieciowanie. Biblioteki, Internet, współpraca*, 29 września 2014 (Müller, 2014), *Do biblioteki szkolnej nie tylko po książkę. Technologia, edukacja, kultura*, 28 maja 2015 (Janczulewicz, 2015), *Pokolenie Z – młody człowiek i książka*, 10 maja 2016 (Piątek, 2016), *Granice prawa autorskiego w edukacji – co warto wiedzieć o dozwolonym użytku i otwartych zasobach edukacyjnych?*, 25 maja 2017.

Wykorzystaniu TIK sprzyjały także konferencje zdalne, które placówka współorganizowała w 2020 r. wspólnie z ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Dotyczyły zagadnień związanych z popularyzacją czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży oraz tematyki regionalnej. Odbywały się pod hasłami: *Konferencja podsumowująca ogólnopolski projekt „Wielka Liga Czytelników” w roku szkolnym 2019/2020* (24 czerwca 2020), *Kształtujemy gusta młodego czytelnika* (16 października 2020), *Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł. Od aglomeracji do metropolii* (24 września 2020). Dzięki uczestnictwu w tych wydarzeniach biorący w nich udział nauczyciele mieli okazję zapoznać się z obsługą platform webinarowych od strony uczestnika.

Warto zaznaczyć, że konferencje pracownicy placówki nie tylko organizują, ale także biorą w nich aktywny udział, dzieląc się swoim doświadczeniem zawodowym i dobrymi praktykami. Z referatami dotyczącymi wykorzystania TIK występowali, m.in., podczas Forów Bibliotekarzy Województwa Śląskiego (*Od biblioteki do mediateki*, 2010; *Biblioteka partnerem użytkownika*, 2020), II Forum Bibliotekarzy Szkolnych Siemianowic Śląskich (2017) oraz konferencji metodycznych (*Bibliotekarz szkolny w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych*, 2014; *Sieciowanie. Biblioteki, Internet współpraca*, 2014; *Do biblioteki szkolnej nie tylko po książkę. Technologia, edukacja, kultura*, 2015) i naukowych (*Rola biblioteki w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy*, 2007; *Nowoczesne technologie w edytorstwie*, 2014; *Spółczesność internautów a kultura globalna. Nowe media w edukacji wyzwaniem dla XXI wieku*, 2018; *Specjalna, specjalny, specjalne – biblioteka, użytkownik, usługi*, 2019).

Szkolenia i warsztaty

Od 2012 r. PBW w Katowicach oferuje nauczycielom udział w szkoleniach i warsztatach komputerowych, prowadzonych przez pracowników Biblioteki. Ich uczestnicy poznają narzędzia przydatne w pracy dydaktycznej oraz działaniach na rzecz promocji szkół i bibliotek szkolnych. Dotychczas największym zainteresowaniem cieszyły się warsztaty dotyczące opracowywania interaktywnych ćwiczeń i quizów dla uczniów, tworzenia e-komiksów i elektronicznych książeczek, obróbki materiałów graficznych oraz tworzenia stron internetowych i animowanych postaci. Dzięki organizowanym szkoleniom górnośląscy nauczyciele i bibliotekarze doskonalili również umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie, poznawali otwarte zasoby edukacyjne i usługi Google oraz uczyli się podstaw kodowania (Drogoś, Marcol, 2015).

Warto zaznaczyć, że niektóre warsztaty były organizowane w ramach działalności sieci współpracy i samokształcenia (*TIK w pracy nauczyciela bibliotekarza*; *TIK w pracy nauczyciela polonisty*; *Internet i czytanie – nowoczesne technologie w pracy z uczniem*) oraz *Przystanku Czytanie* – ogólnopolskiego projektu serwisu Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP,

który był koordynowany przez PBW w Katowicach oraz biblioteki pedagogiczne z Włocławka i Elbląga (Brewczyńska, Paradowski, Marcol, 2015).

E-learning

Kursy e-learningowe pojawiły się w ofercie katowickiej PBW w styczniu 2018 r., a ich tematyka nawiązuje do tematów szkoleń i warsztatów prowadzonych w formie stacjonarnej (Marcol, 2019c). Od samego początku cieszą się dużą popularnością, ponieważ można w nich uczestniczyć w dowolnym miejscu i czasie, bez konieczności wychodzenia z domu. Są adresowane do wszystkich zainteresowanych, także spoza województwa śląskiego. Najczęściej korzystają z nich nauczyciele (zwłaszcza szkół podstawowych) i nauczyciele bibliotekarze.

W kwietniu 2020 r. kursy zostały udostępnione na nowej platformie (<https://moodle.pbw.katowice.pl/>). Obecnie (kwiecień 2021) ich oferta składa się z dwunastu tematów realizowanych w formie szkoleń otwartych. Można się na nie zapisać samodzielnie, po założeniu konta. Są to następujące szkolenia: *ABCya Paint – malujemy online*, *Educandy – interaktywne quizy dla najmłodszych*, *Jigsaw Planet – interaktywne puzzle*, *Mentimeter – szybki sondaż*, *Photo Collage – upiększamy zdjęcia*, *Photo Editor – darmowa obróbka zdjęć*, *Photo Filters – szybki sposób na ciekawe zdjęcie*, *Toony Tool – tworzymy minikomiks*, *Quizizz – nauka i zabawa*, *Voki – awatarowe szaleństwo*, *Word Art – wyrazowe chmurki na każdą okazję*, *Wordwall – interaktywne quizy* (Marcol, 2020b).

Katowicka PBW oferuje również udział w kursach realizowanych w ramach zdalnej sieci współpracy i samokształcenia *Sieciow@nie w szkole i bibliotece*, które w szczególności są polecane nauczycielom szkół podstawowych, wychowawcom świetlic i przedszkoli oraz nauczycielom bibliotekarzom. Problematyka działalności sieci koncentruje się wokół stosowania wybranych narzędzi TIK w pracy pedagogicznej oraz działaniach na rzecz promocji placówek oświatowych i czytelnictwa. W roku szkolnym 2020/2021 jej uczestnikom zaproponowano cztery tematy szkoleń: *Kodowanie z najmłodszymi. Bezpłatne narzędzia do tworzenia kart pracy* (październik – listopad 2020), *My Story Book – tworzymy elektroniczną książeczkę* (grudzień 2020 – styczeń 2021), *Poster Maker – pomysł na profesjonalny plakat* (luty – marzec 2021) oraz *Fotoramio – obróbka zdjęć online* (kwiecień – maj 2021). Szkolenia te cieszą się dużym zainteresowaniem, a ich zdalna forma spowodowała, że uczestniczą w nich osoby z różnych części Polski (Marcol, 2020f).

Webinaria

W roku szkolnym 2020/2021, podczas trwania pandemii COVID-19, zdecydowano się na wprowadzenie webinarów. Nowa forma szkoleń zdal-

nych umożliwiła kontakt i współpracę online w czasie rzeczywistym. Do ich prowadzenia wykorzystano platformy, z których można korzystać bezpłatnie – MS Teams, Google Meet oraz ClickMeeting.

Dotychczas z organizowanych webinarów korzystali nauczyciele (w tym także nauczyciele bibliotekarze) oraz studenci przygotowujący się do pracy w oświacie. Ich tematyka oscylowała wokół wykorzystania wybranych narzędzi TIK w edukacji. W ramach webinarów popularyzowano przede wszystkim narzędzia przydatne w pracy zdalnej, z których można korzystać za darmo. Są to usługi do tworzenia: wirtualnych tablic (*Padlet – wirtualna tablica*)², interaktywnych quizów (*Wordwall – prosty sposób na tworzenie quizów*, *Słodsza edukacja z Educandy*, *Quizizz – klasowy turniej wiedzy*) i stron internetowych (*Tworzymy stronę internetową w Weebly*). Podczas spotkania *Bezpłatne usługi webowe w edukacji najmłodszych* popularyzowano narzędzia do tworzenia minikomiksów (*Toony Tool*), animowanych postaci (*Voki*) i malowania online (*ABCya Paint*). Organizowano również szkolenia, podczas których omawiano obsługę platformy e-learningowej PBW w Katowicach (*Kurs na platformie Moodle w praktyce*) oraz polecano strony i portale zawierające materiały z zakresu edukacji medialnej (*Edukacja medialna – inspiracje i pomysły*).

Warto zaznaczyć, że nowa forma szkoleniowa spotkała się z dużym zainteresowaniem uczestników, ponieważ – podobnie jak kursy e-learningowe – pozwala na pokonanie barier związanych z miejscem nauki. W webinarach chętnie biorą udział nauczyciele, którzy dotychczas uczestniczyli w warsztatach stacjonarnych oraz osoby spoza obszaru działalności Biblioteki, które nie mają możliwości uczestniczenia w szkoleniach, które odbywają się w jej siedzibie.

Publikacje metodyczne i naukowe

Od 2008 r. PBW w Katowicach wydaje „Dialogi Biblioteczne” – półrocznik informacyjno-poradnikowy adresowany do nauczycieli bibliotekarzy. Początkowo był publikowany w wersji papierowej, a pliki z poszczególnymi numerami udostępniano na stronie internetowej Biblioteki. Od 2019 r. periodyk ukazuje się wyłącznie w wersji online. Na jego łamach założono dział *Sieciowanie* (Sadzikowska, 2016), w którym są zamieszczane materiały dotyczące obsługi wybranych programów i aplikacji internetowych, przydatnych w pracy nauczycieli bibliotekarzy. Są to najczęściej narzędzia prezentowane podczas organizowanych szkoleń. Na łamach „Dialogów” pisano o aplikacjach do tworzenia e-komiksów – *ToonDoo* (Marcol, 2015c), *Toony Tool* (Marcol, 2016h), *Write Comics* (Marcol, 2017f) i *Make Beliefs Comix* (Marcol, 2016d). Omawiano tworzenie krzyżówek w *Eclipse*

² W nawiasach wymieniono tytuły webinarów.

Crossword (Marcol, 2016i), wirtualnych tablic w Padlecie (Marcol, 2015b), animowanych postaci w Voki (Marcol, 2014a) oraz interaktywnych quizów w Wordwall (Marcol, 2020j) i Educandy (Marcol, 2020k). Wiele miejsca poświęcono obróbce zdjęć w takich programach, jak: Photo Collage (Marcol, 2017a), Free Online Photo Editor³ (Marcol, 2017b), Photo Filters (Marcol, 2020g), Free Gif Maker (Marcol, 2017c), Add Text (Marcol, 2016a) i Blabberize (Marcol, 2017d). Polecano serwis Pixabay (Marcol, 2016c), z którego można bezpłatnie pobierać fotografie, grafikę i filmy oraz podpowiadano, jak tworzyć edukacyjne grafiki w ABCya Word Clouds (Marcol, 2019b) i Word Art (Marcol, 2020i), elektroniczne malunki w ABCya Paint (Marcol, 2019a) oraz internetowe rozsypanki w Puzzle Online (Marcol, 2017g) i Jigsaw Planet (Marcol, 2018a).

Tematyka TIK pojawia się także w innych działach, w których nauczyciele bibliotekarze dzielą się swoimi doświadczeniami, polecają przydatne lektury oraz relacjonują ważne wydarzenia i konferencje. Redakcja stara się reagować na bieżące potrzeby środowiska oraz polecać nowinki technologiczne. W ostatnich numerach pisano o kodowaniu (Marcol, 2020d i 2020e) oraz bezpłatnych narzędziach AR (Marcol, 2020h), które zdobywają coraz większą popularność.

Wokół wykorzystania TIK skoncentrowano także kilka numerów „Biuletynu Nauczycieli Bibliotekarzy” – czasopisma online wydawanego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w latach 2012-2020. Od samego początku PBW w Katowicach aktywnie współtworzyła jego kolejne roczniki⁴, a jej pracownicy na ich łamach dzielili się swoimi dobrymi praktykami. Można w nich znaleźć instrukcje i samouczki, w których omówiono obsługę narzędzi webowych przeznaczonych do tworzenia stron internetowych, awatarów, wirtualnych tablic, elektronicznych książeczek, e-komiksów, interaktywnych ćwiczeń i quizów oraz obróbki zdjęć (Marcol, 2015d, 2016b, 2016e, 2016f, 2016g, 2017e, 2018f, 2020c, 2020k). O wykorzystaniu TIK pisano także w publikowanych artykułach (Marcol, 2018b; Michałek, 2018) oraz polecano lektury poświęcone temu zagadnieniu (Jankowska, 2012; Marcol, 2012 i 2015e; Stefanowska, Marcol, 2020). Tematyce nowoczesnych technologii w całości dedykowano cztery roczniki: 2012/1, *E-learning w bibliotekach pedagogicznych* (Biuletyn, 2012), 2015/4, *TIK w edukacji* (Biuletyn, 2015), 2018/7, *Biblioteki szkolne i pedagogiczne w mediach społecznościowych* (Biuletyn, 2018), 2020/8, *Biblioteka w sieci – sieć w bibliotece* (Biuletyn, 2020).

Artykuły poświęcone tej problematyce publikowano także na łamach innych czasopism fachowych: „Warsztatów Bibliotekarskich” (Marcol, 2014b), „Biblioteki – Centrum Informacji” (Marcol, 2018c, 2018d, 2018e,

³ Obecnie Photo Editor.

⁴ Redaktorem naczelnym czasopisma była dr A. Marcol – nauczyciel bibliotekarz PBW w Katowicach.

2020l, 2020a, 2020b), „Poradnika Bibliotekarza” (Marcol, 2008a) i „Forum Nauczycieli” (Marcol, 2013a i 2019d). Ponadto przygotowano artykuły naukowe, które ukazały się w „Nowej Bibliotece” (Marcol, 2015a i 2019e), „Studiach Bibliologicznych” (Marcol, 2010b), kwartalniku „Bibliotheca Nostra” (Marcol, 2020f) oraz tomie naukowym *Społeczeństwo internautów a kultura globalna. Nowe media w edukacji wyzwaniem dla XXI wieku* (Marcol, 2019c).

Blog edukacyjny

PBW w Katowicach jest aktywna w mediach społecznościowych, które również wykorzystuje do zadań związanych z popularyzacją TIK oraz polecania przydatnych stron internetowych. Posiada swoje profile na Facebooku, Instagramie, Twitterze i Wakelecie oraz kanał w serwisie YouTube. Jej pracownicy redagują również blogi biblioteczne. Jeden z nich – blog *Sieciovanie w szkole i bibliotece* (<https://sieciovanie.blogspot.com/>) – w całości został skoncentrowany wokół promocji wykorzystania narzędzi internetowych w edukacji. Strona istnieje od stycznia 2020 r. Udostępnia informacje o ofercie wspomagania, artykuły i samouczki obsługi wybranych aplikacji internetowych oraz linki do przydatnych stron i narzędzi webowych, z których można korzystać za darmo. W roku szkolnym 2020/2021 wokół blogu skoncentrowano działalność zdalnej sieci współpracy i samokształcenia, która przejęła jego nazwę.

Zajęcia komputerowe

Na początku każdego roku szkolnego pracownicy PBW w Katowicach opracowują ofertę bezpłatnych zajęć edukacyjnych adresowanych do zorganizowanych grup. Spotkania odbywają się w siedzibie Biblioteki lub na terenie zainteresowanych szkół i przedszkoli (Marcol, 2014c)⁵. Wśród zaproponowanych tematów są także uwzględniane zajęcia komputerowe z zakresu efektywnego wyszukiwania informacji, obsługi wybranych programów i aplikacji webowych (zob. np. Marcol, Jankowska, 2012), podstaw programowania oraz korzystania z zasobów Sieci. Wiele spotkań dotyczących tego ostatniego zagadnienia organizowano w ramach corocznych obchodów Dnia Bezpiecznego Internetu. Ich celem było zapoznanie dzieci z elementami prawa autorskiego, zasadami netykiety oraz zagrożeniami, jakie niesie ze sobą sieć Internet. Jeden z cykli opisano na łamach „DIALOGÓW Bibliotecznych” (zob. np. Czapla-Durska, Musiał, 2011).

Od września 2017 r. wszyscy uczniowie szkół podstawowych zostali objęci obowiązkową nauką programowania. Zostało wprowadzone już od

⁵ W latach 2020-2021 odbywały się głównie w formie zdalnej.

pierwszej klasy, natomiast począwszy od klasy czwartej zwiększono liczbę godzin przeznaczonych na naukę informatyki. W podstawie programowej nauczania tego przedmiotu czytamy: „Oczekiwane obecnie kompetencje obywateli w zakresie technologii cyfrowej wykraczają poza tradycyjnie rozumianą alfabetyzację komputerową i biegłość w zakresie korzystania z technologii. Te umiejętności są nadal potrzebne, ale nie są już wystarczające w czasach, gdy informatyka staje się powszechnym językiem niemal każdej dziedziny i wyposaża je w nowe narzędzia. Podstawowe zadanie szkoły – alfabetyzacja w zakresie czytania, pisania i rachowania – wymaga poszerzenia o alfabetyzację w zakresie umiejętności rozwiązywania problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki [...]” (Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji, b.d., s. 10). Znajomość języka informatycznego staje się zatem równie ważna, jak znajomość języka ojczystego i obcego, ponieważ umożliwia komunikację ze wszystkimi urządzeniami technicznymi ułatwiając odnalezienie się we współczesnym świecie.

Pracownicy PBW szybko zareagowali na zmiany w podstawie programowej realizując innowację pedagogiczną *Scratch-Koder* we współpracy z dwoma szkołami podstawowymi. Celem zajęć było zapoznanie uczniów z językiem programowania Scratch, w którym przygotowywali swoje pierwsze animacje i historyjki wizualne. Najnowszą propozycją są zajęcia *Odczarowane kodowanie – kodujemy – więcej wiemy*, adresowane do dzieci w wieku przedszkolnym. Podczas zajęć prowadzące wykorzystują matę do kodowania, tablet oraz roboty Dash i Dot – edukacyjne zabawki wprowadzające najmłodszych w świat nowoczesnych technologii.

Konkursy

Celom edukacyjnym sprzyjają konkursy organizowane przez pracowników placówki. Aby sprostać wymaganiom dzieci i młodzieży coraz częściej odbywają się w nietypowych formach, także z wykorzystaniem narzędzi TIK. W minionych latach popularnością cieszyły się wyzwania czytelnice, które ogłaszano na jednym z bibliotecznych blogów, konkursy facebookowe i escaperoomy – jeden z nich odbył się w formie online na platformie Genially (Drogoś, Piątek, Zielińska, 2020). Czasem zadanie uczestników polegało na przygotowaniu prac konkursowych za pomocą wybranych aplikacji webowych. Można tutaj przywołać konkursy: *Komiksowy Samorząd Terytorialny*, *Katowice w latach 60-tych*, *Znasz tę książkę? Nie? to koniecznie przeczytaj!* (Drogoś, 2015).

Warto podkreślić, że wiele przedsięwzięć realizowanych dotychczas w formie stacjonarnej musiało zmienić formułę po wybuchu epidemii COVID-19. Do Internetu przeniesiono Wielką Ligę Czytelników, która jest współorganizowana przez katowicką PBW i jej filie oraz inne konkursy.

Nowoczesne technologie stały się nieodłączną częścią naszego życia. Sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu stanowi powszechną pomoc dydaktyczną, a korzystający z niego nauczyciele stale poszukują nowych pomysłów i inspiracji na jego wykorzystanie podczas lekcji. Szczęólnego znaczenia nabrały podczas pandemii COVID-19, kiedy korzystanie z różnych narzędzi komunikacji na odległość stało się koniecznością, a konferencje, szkolenia i zajęcia edukacyjne organizowane przez biblioteki musiały zostać przeniesione do Internetu.

Warto zaznaczyć, że wspomaganie w zakresie TIK oferowane przez PBW w Katowicach rozpoczęło się na długo przed wprowadzeniem takiego obowiązku⁶. Oferowane formy szkoleniowe od lat cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem, a wspieranie szkół i placówek w tym zakresie stało się jedną z kluczowych propozycji w ofercie edukacyjnej Biblioteki. Ze wsparcia korzystają zarówno całe rady pedagogiczne w ramach tzw. kompleksowego wspomagania, jak i pojedynczy nauczyciele, zainteresowani udziałem w jego wybranych formach.

Ważną rolę odegrało wprowadzenie kursów e-learningowych w 2018 r., ponieważ dzięki nim placówka dobrze odnalazła się w nowej rzeczywistości edukacyjnej. W czasie pandemii wykorzystanie platformy Moodle i platform webinarowych umożliwiło kontynuowanie działalności PBW w tym zakresie. Kursy e-learningowe, webinaria oraz zdalne konferencje z powodzeniem zastąpiły tradycyjne formy wspomagania nauczycieli i pozostaną w ofercie placówki na stałe.

Bibliografia

Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy. (2012). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/1-2012/bnb1.pdf>

Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy. (2015). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/4-2015/4-2015-calosc.pdf>

Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy. (2018). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/7-2018/teksty/bnb2018-calosc.pdf>

Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy. (2020). Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. https://bnb.oeiizk.waw.pl/9-2020/teksty/bnb_9-calosc.pdf

⁶ Zadania związane ze wspomaganiem szkół i placówek biblioteki pedagogiczne realizują obowiązkowo od stycznia 2016 r.

- Brewczyńska, M. (2013). Rola bibliotek pedagogicznych w strukturach sieci wsparcia szkół i placówek oświatowych. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 2, 5-7. https://bnb.oeiizk.waw.pl/2-2013/rola_bibliotek.pdf
- Brewczyńska, M., Paradowski, M., Marcol, A. (2015). „Przystanek Czytanie”. Ogólnopolska sieć online. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 27-28.
- Czapla-Durska, K., Musiał, A. (2011). Dzień Bezpiecznego Internetu w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 9-10.
- Czechowicz, B. (2012). „Mobilna edukacja w XXI wieku”. Relacja z konferencji. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 5-7.
- Drogoś, K. (2015). „Znasz tę książkę? Nie? to koniecznie przeczytaj!” i „Katowice w latach 60-tych”. Konkursy na książki elektroniczne. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 3-5.
- Drogoś, K., Marcol A. (2015). Sieciow@nie w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Katowicach. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 4, 24-30. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/4-2015/6drogos-marcol.pdf>
- Drogoś, K., Piątek, E., Zielińska, A. (2020). *Staż w urzędzie doda ci skrzydeł!* [biblioteczny escape room z okazji 30-lecia samorządności w Polsce]. Pobrane 31 marca 2021, z <https://view.genial.ly/5f1e9b54fbeb0cf7b3d2d2/interactive-content-samorzadgra>
- Elsner, D., red. (2013). *Sieci współpracy i samokształcenia. Teoria i praktyka*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Hajdukiewicz, M., red. (2015). *Jak wspomagać szkoły. Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Główny Urząd Statystyczny (cop. 1995-2021). *Technologie informacyjno-komunikacyjne*. Pobrane 25 kwietnia 2021, z <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1893,pojecie.html>
- Janczulewicz, K. (2015). Do biblioteki szkolnej nie tylko po książkę. Technologia, edukacja, kultura, Katowice, 28 maja 2015 roku. *Biblioteka i Edukacja*, 8. Pobrane 30 marca 2021, z <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/125/124>
- Jankowska, U. (2012). E-learning wyzwaniem dla bibliotek: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Elbląg, 23-24 września 2009 r. / [red. tomu Bożena Boryczka ; aut. ref. Elżbieta Gajek i in.]. – Warszawa : Wydawnictwo SBP, 2009. – 161, [7] s. : il. ; 21 cm. – (Propozycje i Materiały / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ; 79). – ISBN 978-83-61464-25-9 [rec.]. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 1, 95-97. https://bnb.oeiizk.waw.pl/1-2012/jankowska_elearning.pdf
- Kronika Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach za lata szkolne 2012/2013–2020/2021 [materiały nieopublikowane]. Katowice: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach.

- Marcol, A. (2008a). Przegląd czasopism internetowych wydawanych przez polskie biblioteki. *Poradnik Bibliotekarza*, 4, 3-5.
- Marcol, A. (2008b). „Rola biblioteki w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy” – relacja z konferencji. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 12-13.
- Marcol, A. (2010a). „Czy biblioteka może być cool?” – relacja z konferencji zorganizowanej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. J. Lompy w Katowicach. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 5-6.
- Marcol, A. (2010b). Wykorzystanie Internetu w prezentowaniu polsko-niemieckiej prasy dwujęzycznej publikowanej po roku 1989. *Studia Bibliologiczne*, 18, 225-235.
- Marcol, A. (2012). Nowe technologie w edukacji / Roman Lorens. – Warszawa ; Białsko-Biała : Wydawnictwo Szkolne PWN, 2011. – 192 s. : il. ; 24 cm + płyta CD. – (ParkEdukacja). – Bibliogr. s. 191-192. – ISBN 978-83-262-0989-5 [rec.]. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 1, 95-97. https://bnb.oeiizk.waw.pl/1-2012/marcol_nowe_tehnologie.pdf
- Marcol, A. (2013a). Elektroniczny warsztat pracy fachowej nauczyciela bibliotekarza. Praktyczny poradnik. *Forum Nauczycieli*, 1, 27-29.
- Marcol, A. (2013b). „Nowoczesna Klasa. Od fascynującej lekcji po zarządzanie szkołą”. Sprawozdanie z konferencji. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 10-11.
- Marcol, A. (2014a). Tworzenie animowanej postaci w usłudze Voki. Samouczek. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 30-35.
- Marcol, A. (2014b). Tworzenie interaktywnej krzyżówki w programie Hot Potatoes. *Warsztaty Bibliotekarskie*, 2. Pobrane 26 marca 2021, z <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2014/2/140206.htm>
- Marcol, A. (2014c). Wspomaganie szkół i placówek. Z doświadczeń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 3, 29-38. https://bnb.oeiizk.waw.pl/3-2014/wspomaganie_szkol.pdf
- Marcol, A. (2015a). Bezpłatne narzędzia do publikacji materiałów edukacyjnych. Przegląd wybranych usług sieciowych. *Nowa Biblioteka*, 3, 87-97.
- Marcol, A. (2015b). Padlet – sposób na wirtualną tablicę. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 21-24.
- Marcol, A. (2015c). Tworzymy komiks w ToonDoo. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 34-38.
- Marcol, A. (2015d). Tworzymy stronę internetową w Weebly. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 4, 34-43. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/4-2015/8marcol.pdf>
- Marcol, A. (2015e). Znalezione w sieci. Bezpłatne poradniki z zakresu TIK (WordPress, Prezi). *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 4, 70-71. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/4-2015/15marcol.pdf>

-
- Marcol, A. (2016a). Dodaj tekst online. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 11-14.
- Marcol, A. (2016b). Kot, który mówi wierszem. Promocja literatury dziecięcej z wykorzystaniem usługi Voki. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 5, 56-62. https://bnb.oeiizk.waw.pl/5-2016/5-2016_calosc.pdf
- Marcol, A. (2016c). Pixabay. Bezpłatne materiały graficzne i filmy bez żadnych ograniczeń. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 17-19.
- Marcol, A. (2016d). Poznaj MakeBeliefsComix. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 19-24.
- Marcol, A. (2016e). Promujemy literaturę na wirtualnej tablicy. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 5, 52-55. https://bnb.oeiizk.waw.pl/5-2016/5-2016_calosc.pdf
- Marcol, A. (2016f). Story Jumper – prosty sposób na e-książeczkę. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 5, 30-36. https://bnb.oeiizk.waw.pl/5-2016/5-2016_calosc.pdf
- Marcol, A. (2016g). ToonDoo – tworzymy e-komiks. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 5, 46-51. https://bnb.oeiizk.waw.pl/5-2016/5-2016_calosc.pdf
- Marcol, A. (2016h). Tworzymy historyjkę komiksową. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 15-18.
- Marcol, A. (2016i). Tworzymy krzyżówkę do wydruku w programie Eclipse Crossword. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 20-24.
- Marcol, A. (2017a). Łączymy fotografie w PhotoCollage.com. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 5-9.
- Marcol, A. (2017b). Obróbka fotografii w aplikacji FreeOnlinePhotoEditor.com. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 14-17.
- Marcol, A. (2017c). Ożyw swoje zdjęcia za pomocą FreeGifMaker. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 10-12.
- Marcol, A. (2017d). Tworzymy „gadające” zdjęcie w Blabberize. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 13-17.
- Marcol, A. (2017e). Tworzymy turniej czytelnicy w Quizizz. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 6, 49-56. https://bnb.oeiizk.waw.pl/6-2017/10_marcol_quizizz.pdf
- Marcol, A. (2017f). WriteComics. Stwórz komiks online. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 18-22.
- Marcol, A. (2017g). Zagraj w „Puzzle Online”! *Dialogi Biblioteczne*, 2, 18-20.
- Marcol, A. (2018a). Jigsaw Planet – interaktywne puzzle. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 18-21.
- Marcol, A. (2018b). Nasz pomysł na Fejsa. O stronie fanowskiej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 7, 23-26. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/7-2018/teksty/bnb2018-calosc.pdf>

- Marcol, A. (2018c). Promuj bibliotekę z PhotoCollage! *Biblioteka – Centrum Informacji*, 3, 10-11.
- Marcol, A. (2018d). Tworzenie memów w Toony Tool. *Biblioteka – Centrum Informacji*, 4, 16.
- Marcol, A. (2018e). Tworzymy animowaną bibliotekarkę w Voki. *Biblioteka – Centrum Informacji*, 3, 12-14.
- Marcol, A. (2018f). Tworzymy ilustrację do posta w aplikacji Free Online Photo Editor. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 7, 27-29. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/7-2018/teksty/bnb2018-calosc.pdf>
- Marcol, A. (2019a). ABCya Paint – malujemy online. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 27-29.
- Marcol, A. (2019b). ABCya Word Clouds – wyrazowe chmurki. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 34-38. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_24.pdf
- Marcol, A. (2019c). Kursy e-learningowe bibliotek pedagogicznych jako forma wspomagania nauczycieli w zakresie wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych. W: M. Kalczyńska, A. Rajchel, M. Jędrzejowska (red.), *Spółeczeństwo internautów a kultura globalna. Nowe media w edukacji wyzwaniem dla XXI wieku* (s. 101-113). Opole: Oficyna Politechniki Opolskiej.
- Marcol, A. (2019d). Voki – awatarowe szaleństwo. *Forum Nauczycieli*, 1, 19-22.
- Marcol, A. (2019e). Wizerunek biblioteki szkolnej w świetle kwartalnika „Biblioteka – Centrum Informacji” za lata 2008-2018. *Nowa Biblioteka*, 4, 45-58.
- Marcol, A. (2020a). E-learning w bibliotece. Z doświadczeń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 9, 17-20. https://bnb.oeiizk.waw.pl/9-2020/teksty/5_marcol_z_praktyki.pdf
- Marcol, A. (2020b). Jigsaw Planet – puzzle na każdą okazję. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 9, 37-43. https://bnb.oeiizk.waw.pl/9-2020/teksty/8_marcol_jigsawplanet.pdf
- Marcol, A. (2020c). Kodowanie z najmłodszymi. Bezpłatne narzędzia do tworzenia kart pracy. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 18-20. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf
- Marcol, A. (2020d). Kodowanie z przedszkolakami i uczniami klas I-III. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 41-43. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf
- Marcol, A. (2020e). Kursy e-learningowe Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach jako usługa biblioteczna dla nauczycieli. *Bibliotheca Nostra*, 1, 19-32.
- Marcol, A. (2020f). Photo Filters – szybki sposób na obróbkę zdjęć. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 35-40. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf

- Marcol, A. (2020g). Quiver – edukacja i zabawa w cyfrowym wymiarze. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 16-17. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf
- Marcol, A. (2020h). Tworzenie promocyjnych grafik w Word Art. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 21-26. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf
- Marcol, A. (2020i). Tworzymy biblioteczny teleturniej w Wordwall. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 27-34. Pobrane 26 marca 2021, z https://pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_25.pdf
- Marcol, A. (2020j). Tworzymy kosmiczny labirynt w Wordwall. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 9, 31-36. Pobrane 30 marca 2021, z https://bnb.oeiizk.waw.pl/9-2020/teksty/7_marcol_wordwall.pdf
- Marcol, A. (2020k). Twórz biblioteczne quizy z Educandy. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 20-35.
- Marcol, A. (2020l). Wyrazowe chmurki na każdą okazję. *Biblioteka – Centrum Informacji*, 2, 9-11.
- Marcol, A. (2021a). Grywalizacja w sieci. *Biblioteka – Centrum Informacji*, 1, 24-25.
- Marcol, A. (2021b). Wordwall – nauka i zabawa w jednym! *Biblioteka – Centrum Informacji*, 1, 20-23.
- Marcol, A., Jankowska, U. (2012). Zajęcia komputerowe z wykorzystaniem programu Hot Potatoes w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 8-9.
- Marcol, A., Plusa, A. (2013). „Cyfrowa szkoła – czyli jaka?”. Sprawozdanie z cyklu konferencji. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 2, 55-58. https://bnb.oeiizk.waw.pl/2-2013/cyfrowa_szkola.pdf
- Michalek, B. (2018). Miłe spotkania w sieci. O blogu Wydziału Informacji, Promocji i Współpracy ze Środowiskiem. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 7, 23-26. <https://bnb.oeiizk.waw.pl/7-2018/teksty/bnb2018-calosc.pdf>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji. (b.d.). *Podstawa programowa nauczania ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Informatyka*. Pobrane 25 marca 2021, z: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/informatyka.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-1.pdf>
- Müller, I. (2014). Konferencja warsztatowa „Sieciow@nie. Biblioteki, internet, współpraca”. Sprawozdanie. *Dialogi Biblioteczne*, 2, 5-7.
- Piątek, E. (2016). „Pokolenie Z – młody człowiek i książka”. Relacja z konferencji. *Dialogi Biblioteczne*, 1, 5-6.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczególnych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. (2013). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 369.

Sadzikowska, L. (2016). Przeszłość i teraźniejszość półrocznika „Dialogi Biblioteczne” (2008-2017). *Forum Bibliotek Medycznych*, 2, 283-298.

Stefanowska, M., Marcol, A. (2020). TIK w edukacji i bibliotece. *Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy*, 9, 47-49. https://bnb.oeiizk.waw.pl/9-2020/teksty/10_stefanowska_marcol_polecane.pdf

Anna Marcol

***Supporting teachers in the use of information and communication technologies
on the example of the Jozef Lompa Voivodeship Pedagogical Library in Katowice***

Abstract

The paper outlines supporting teachers' use of information and communication technologies, which have been realized by Jozef Lompa Voivodeship Pedagogical Library in Katowice. The author identified the following forms of support: conferences, trainings and workshops, e-learning courses, webinars, publications, an educational blog, computer classes and competitions.

The article is accompanied by an extensive bibliography that includes employee publications on the use of ICT.

Keywords: education, pedagogical libraries, Jozef Lompa Voivodeship Pedagogical Library in Katowice, supporting teachers', information and communication technologies

Anna Marcol

***Wspomaganie nauczycieli w zakresie wykorzystywania
technologii informacyjno-komunikacyjnych na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki
Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach***

Streszczenie

Artykuł dotyczy wspomagania nauczycieli w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), realizowanego przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. Józefa Lompy w Katowicach. Autorka wyodrębniła następujące formy wsparcia: konferencje, szkolenia i warsztaty, kursy e-learningowe, webinaria, publikacje, blog edukacyjny, zajęcia komputerowe oraz konkursy.

Do artykułu dołączono obszerną bibliografię, która uwzględnia publikacje pracowników dotyczące wykorzystania TIK.

Słowa kluczowe: edukacja, biblioteki pedagogiczne, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach, wspomaganie nauczycieli, technologie informacyjno-komunikacyjne

BIBLIOTERAPIA FORMĄ PROMOCJI CZYTELNICTWA W PUBLICZNEJ BIBLIOTECIE PEDAGOGICZNEJ RODN „WOM” W CZĘSTOCHOWIE

Wprowadzenie

Artykuł jest nawiązaniem do wystąpienia na XVI Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego pt. *Biblioteka partnerem użytkownika*, które z powodu pandemii COVID-19 odbyło się w formie zdalnej wideokonferencji na platformie ClickMeeting 20 października 2020 r. Tekst powstał w oparciu o własne kilkuletnie doświadczenia z pracy zawodowej w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

Forum od kilkunastu lat służy nauczycielom, przedstawicielom środowiska naukowego i oświatowego, tworząc okazję do dyskusji i wymiany poglądów na tematy dotyczące teraźniejszości i przyszłości funkcjonowania bibliotek pedagogicznych oraz szkolnych. Spotkania nauczycieli bibliotekarzy są miejscem wymiany doświadczeń i upowszechniania dobrych praktyk, a także przedstawiania nowych trendów w edukacji i bibliotekarstwie.

Celem artykułu jest ukazanie biblioterapii jako jednego ze sposobów promowania czytelnictwa w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych. Problematyka ta omówiona zostanie na podstawie działań zrealizowanych w ciągu kilku ostatnich lat w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

W pierwszej części artykułu zawarto informacje teoretyczne na temat rozumienia biblioterapii jako formy pracy z dziećmi i młodzieżą. Omówione zostaną jej cele jak i sposoby realizacji w pracy z uczniem. W drugiej części przedstawione zostaną przykłady działań biblioterapeutycznych promujących czytelnictwo wśród uczniów różnego typu szkół.

Zadaniem współczesnej szkoły jest nie tylko dbanie o odpowiedni poziom wiedzy dzieci i młodzieży, ale także udzielanie im pomocy psychologiczno-

¹ Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie.

-pedagogicznej. Zdarza się, że uczniowie stają przed problemami, z którymi nie potrafią sobie poradzić. Dlatego nauczyciele bibliotekarze coraz częściej starają się pomóc im, stosując różne środki czytelnicze i techniki terapeutyczne. Biblioterapia jest też jedną z form promocji czytelnictwa, a w ostatnich latach stała się bardzo popularną metodą pracy z dziećmi i młodzieżą. Współcześnie istnieją duże możliwości, aby prowadzić działania biblioterapeutyczne w bibliotekach, dzięki pojawieniu się na rynku literatury terapeutycznej, a także kursom i konferencjom biblioterapeutycznym oraz szkoleniom online. Biblioterapia jest, jak się okazuje, bardzo pomocna w pracy nauczyciela bibliotekarza, również pedagoga szkolnego czy opiekuna świetlicy szkolnej.

Lecznicza moc lektury – słowo o biblioterapii Co to jest biblioterapia?

Biblioterapia (gr. *biblion* – książka, *therapeo* – lecze) – jest jedną z form terapii i psychologicznego wsparcia przy wykorzystaniu książki, a także innych materiałów (obrazów, filmów, spektakli teatralnych) pod kątem terapeutycznym. Odpowiednio dobrana lektura stymuluje rozwój emocjonalny, wzbogaca wyobraźnię i rozszerza zakres spostrzeżeń. Biblioterapia, jako forma psychicznego wsparcia, od wielu lat znajduje zastosowanie w psychoterapii, coraz częściej stosuje się ją również w leczeniu dzieci przewlekle chorych.

Termin *biblioterapia* po raz pierwszy został użyty w 1916 r. przez S. McChorda Crothersa. Natomiast podstawy biblioterapii stworzył N.A. Rubakin, który od 1919 r. w Instytucie Bibliopsychologii w Lozannie zapoczątkował badania nad reakcjami indywidualnymi czytelników. W Polsce biblioterapia upowszechniła się w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w.

W 1966 r. Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy przyjęło oficjalną definicję, zgodnie z którą biblioterapia, to: „użycie wyselekcjonowanych materiałów czytelniczych jako pomocy terapeutycznej w medycynie i psychiatrii, a także poradnictwo w rozwiązywaniu problemów osobistych poprzez ukierunkowane czytanie” (Kotwica, 2014, s. 221).

Z kolei w *Podręcznym słowniku bibliotekarza* można przeczytać, że biblioterapia to: „wykorzystanie lektury książek i in. dokumentów jako środka terapeutycznego w leczeniu chorych. Z punktu widzenia bibliologii: badanie możliwości profilaktycznego wykorzystania książek i lektury w danej społeczności” (Czapnik, Gruszka, oprac., 2011, s. 3).

Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało następującą definicję:

Biblioterapia – to zamierzone oddziaływanie poprzez czytanie, słuchanie lub oglądanie odpowiednio dobranych książek, fragmentów utworów, oglądanie i słuchanie adaptacji utworów literackich. Terapia ma na celu

kształtowanie właściwych postaw, uczenie pracy nad sobą, samoakceptacji. Przyczynia się do uświadomienia dziecku trudnych sytuacji i uczy reakcji na nie, daje szansę nabrania wiary w siebie, wpływa pozytywnie na emocjonalne stany. Rozwija osobowość poprzez prezentowanie literackich wzorców osobowych godnych naśladowania. Wzbogaca wiedzę, język, wyobraźnię, zdolność rozumienia pojęć moralnych i rozwój uczuć (Ippoldt, Matras-Mastalerz, 2020).

Inna definicja biblioterapii, którą przytacza dr Wanda Matras-Mastalerz z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, brzmi:

Biblioterapia to proces dynamicznego oddziaływania zachodzącego pomiędzy osobowością czytelnika a literaturą. Za podstawowy cel biblioterapii uznaje się wsparcie, „umacnianie” odbiorcy poprzez ukierunkowane czytanie. W procesie tym istotną rolę odgrywa pośrednik, bibliotekarz, psycholog, biblioterapeuta, korzystający z metod wypracowanych przez psychoterapię, ale skupiający się głównie na doborze i wykorzystaniu odpowiedniej literatury w pracy z czytelnikiem. Biblioterapia to nie tylko czytanie tekstu, ale także różnorodne metody i formy pracy z nim w celu wspierania rozwoju i osiągania lepszej jakości życia (Matras-Mastalerz, 2016).

Jakie są cele i zadania biblioterapii? Za Ireną Borecką stwierdza się, że

biblioterapia opiera się głównie na wykorzystaniu terapeutycznych wartości literatury. Literatura daje szansę oderwania się od smutnej rzeczywistości. Pomaga zrozumieć siebie i innych ludzi. Może stać się punktem wyjścia do rozważań nad własną sytuacją życiową, nad sposobem pomocy samemu sobie (Borecka, 1998, s. 12).

Biblioterapia według I. Boreckiej w założeniach i sposobie realizacji jest zbliżona do psychoterapii i psychologii. Jej celem jest niesienie pomocy w odnalezieniu się w nowej, trudnej sytuacji (choroba, pobyt w szpitalu, trudności adaptacyjne w nowym miejscu, trudności w szkole – w przypadku dzieci). Uczestnicy sesji biblioterapeutycznych w trakcie spotkań identyfikują trudności, z jakimi borykają się w codziennym życiu. Należy nadmienić, że problemy, oprócz choroby, mogą wynikać z zaburzonego wizerunku samego siebie oraz nieprawidłowych relacji z innymi osobami.

Zadaniem biblioterapeuty jest prowadzenie zajęć w taki sposób, by uczestnik mógł zaakceptować własną lub czyjąś niepełnosprawność, słabość i nauczył się z nią funkcjonować. Ważne jest stworzenie odpowiedniej atmosfery terapeutycznej oraz pozytywne wpływanie na stany emocjonalne uczestników poprzez dostarczanie lektur i rozmowy o nich (Borecka, 1998, s. 13).

Z kolei Maria Molicka, dr psychologii, propagatorka bajkoterapii w Polsce, pisze, że:

biblioterapia jest metodą stymulującą poprzez specjalnie dobraną literaturę i inne materiały tekstowe do budowania zasobów osobistych: wiedzy, a głównie samowiedzy w celu rozumienia siebie i świata społecznego, która to metoda ma za zadanie:

- wspomaganie rozwoju,
- wspieranie w sytuacjach emocjonalnie trudnych,
- oddziaływanie terapeutyczne (Molicka, 2011, s. 153).

Według literatury przedmiotu wyróżniamy biblioterapię instytucjonalną, kliniczną i wychowawczą. W edukacji zastosowanie znajduje ta ostatnia – wychowawcza, zwana również rozwojową czy wychowawczo-humanistyczną. Jest ona skierowana do osób zdrowych, które mają do rozwiązania różnego rodzaju problemy i dzięki odpowiedniej podpowiedzi lekturowej są w stanie przepracować temat i rozwiązać problem lub złagodzić jego skutki (Borecka, 2001, s. 15). Na zajęciach tego typu wykorzystywane są książki (materiały) odpowiednio dobrane do potrzeb osób borykających się z istotnymi problemami wychowawczymi (rozwojowymi).

Spośród wymienianych w literaturze przedmiotu celów biblioterapii najbardziej istotne wydają się te zaproponowane przez Ewelinę J. Konieczną. Są to:

- poprawa komunikacji interpersonalnej w grupie: rozwiązywanie konfliktów, stwarzanie możliwości bycia w różnych rolach społecznych i relacjach interpersonalnych, nauka asertywnej obrony swoich praw i opinii, akceptacja i szacunek w relacjach międzyosobowych oraz dostrzeganie potrzeb własnych i cudzych, empatia;
- praca z uczestnikiem nad przyjęciem przez niego integralnej wizji własnej osoby poprzez zachęcenie do samooceny postępowania i wglądu w sferę emotywną, zachęcenie do retrospekcji i wyciągania wniosków z postępowania bohaterów prezentowanych historii, uświadomienie istnienia różnorodnych zagrożeń (alkohol, narkotyki, sekty, negatywny wpływ środowiska itp.) oraz możliwości ich unikania, a także kształtowanie postaw prospołecznych, prorodzinnych i prozdrowotnych;
- pomoc w rozwiązywaniu problemów wiążących się z okresem dorostania poprzez: poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytania egzystencjalne, kształtowanie hierarchii wartości i wspierania rozwoju moralnego, uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka, omawianie problematyki tożsamości i poczucia sensu życia oraz problemów związanych z niemożnością odnalezienia swojej drogi życiowej (Wosik-Kawała, Zubrzycka-Maciąg, red., 2011, s. 211).

I. Borecka podaje następujące efekty stosowania biblioterapii:

- odnalezienie się pacjentów (wychowanków) w nowej sytuacji życiowej;
- uzyskanie informacji w przypadku chorych i niepełnosprawnych o stanie własnego zdrowia i sposobach przezwyciężania choroby lub niepełnosprawności, a w przypadku innych osób to informacje o ich sytuacji psychicznej, społecznej, kulturalnej i sposobach ich zmiany;

- znalezienie wzorców osobowych do naśladowania;
- odkrycie w sobie nowych zainteresowań i zdolności;
- odkrycie w literaturze wartości dotychczas niedostrzeganych (Borecka, 2001, s. 20).

W trakcie prowadzenia zajęć ważne jest przyjęcie jednego modelu postępowania biblioterapeutycznego.

Proces biblioterapeutyczny powinien składać się z następujących etapów:

1. Samodzielne zapoznavanie się z materiałami odpowiednio dobranymi przez terapeuta.
2. Identyfikacja z bohaterem literackim.
3. Katharsis, czyli wywołanie takiego stanu psychicznego, który przyniesie ulgę i odreagowanie.
4. Wgląd w siebie – czyli analiza własnych problemów.
5. Zmiana postaw i zachowań uczestników terapii (Borecka, Wontowska-Roter, 2003, s. 49).

Wszystkie zajęcia powinny składać się z wymienionych etapów. W tekstach literackich należy poszukiwać tych założeń oraz stosować odpowiednio dobrane narzędzia biblioterapeutyczne.

Warto wspomnieć, że główną odmianą biblioterapii dla dzieci jest bajkoterapia. Opiera się ona na pracy z tekstami bajek terapeutycznych. M. Molicka, która w połowie lat 80. XX w. wprowadziła bajkoterapię na grunt polski dokonała podziału bajek: „[...] relaksacyjna [...], psychoedukacyjna oraz psychoterapeutyczna” (Molicka, 2002, s. 153).

Bajka terapeutyczna adresowana jest głównie do dzieci w wieku od 4 do 9 lat, ma na celu uspokojenie, zredukowanie problemów emocjonalnych i wspieranie rozwoju osobowego. Jej specyfika to adresat – osoba mająca konkretny problem. Bajka terapeutyczna pozwala dziecku bez lęku spojrzeć na własne problemy i uczy, jak sobie z nimi radzić, co sprawia, że dziecko zaczyna pozytywnie myśleć o sytuacjach trudnych, np. lękotwórczych. Dzięki bajkom tajemnicze lęki tracą swoją moc, stają się zwykłymi sytuacjami, w których dziecko potrafi dobrze funkcjonować.

Istotę biblioterapii doskonale obrazuje cytat z Ursuli K. Le Guin (amerykańskiej pisarki, autorki książek fantasy i science fiction):

Czytamy książki, by odkryć kim jesteśmy. To, co inni ludzie [...] robią i myślą, czują jest bezcennym przewodnikiem w zrozumieniu, kim jesteśmy i kim możemy się stać (Walska, 2015).

Literatura ma ogromny potencjał, który nauczyciel i bibliotekarz może wykorzystać w swojej pracy. Czytanie na pewno pomaga, a książka jest doskonałym narzędziem wychowawczym, czytelniczym i terapeutycznym.

Biblioterapia niewątpliwie ma charakter interdyscyplinarny. Możemy wyróżnić kilka aspektów biblioterapii. Pedagogiczny aspekt biblioterapii koncentruje się wokół roli książki jako metody leczenia opartego o proces edukacyjny, który ma pomóc w radzeniu sobie z trudną sytuacją. Biblioterapia jest zalecana osobom chorym przebywającym w szpitalu, a szczególnie dziecku odczuwającemu lęki i frustrację. Lektura pełni ważną funkcję w pomocy osobom niepełnosprawnym, ponieważ może dawać nadzieję na pokonanie trudności, zmienić tok myślenia o chorobie oraz aktywizować. Biblioterapię stosuje się w przypadku współuzależnienia, niedostosowania społecznego takich zaburzeń rozwojowych, jak dysleksja czy dysgrafia oraz zaburzeń nerwicowych. To metoda psychoterapeutyczna, która ma za zadanie wzmocnić i wzbogacić zasoby pacjenta, by lepiej radził on sobie z trudnościami. Biblioterapia jest także działem terapii zajęciowej. Ponadto lekarze używają wyselekcjonowanych materiałów czytelniczych jako pomocy terapeutycznej w medycynie i psychiatrii. Biblioterapia jest klasyfikowana również jako forma terapii pedagogicznej oraz metoda pracy wychowawczej w bibliotece szkolnej oraz forma upowszechniania czytelnictwa. Biblioterapia wchodzi w skład szeroko rozumianej arteterapii.

Według innej definicji, biblioterapia to: „[...] metoda rozwoju osobistego, w której za pomocą odpowiednio dobranych materiałów wspiera się funkcjonowanie człowieka” (Matras-Mastalerz, 2016) oraz sprzyja umacnianiu dobrostanu psychofizycznego dzieci i młodzieży, zwłaszcza w czasie pandemii COVID-19.

Celem nadrzędnym biblioterapii jest niesienie pomocy w odnalezieniu się w nowej, trudnej sytuacji. Prowadząc zajęcia czy realizując programy biblioterapeutyczne, należy pamiętać, że najważniejszym elementem działań biblioterapeutycznych jest rozpoznanie potrzeb (problemów) uczestników zajęć. Dzięki dobrze postawionej diagnozie można zaplanować odpowiednie działanie terapeutyczne. Ważny jest także dobór literatury, który ściśle wiąże się z daną sytuacją terapeutyczną.

Podczas spotkań biblioterapeutycznych łączy się czytanie (pracę z tekstem), rysowanie, ruch, muzykę, stąd często oceniane są one przez uczestników jako bardzo atrakcyjne. Ważną rolę odgrywają zajęcia diagnostyczne, które przeprowadza się w celu poznania danej osoby czy grupy. Istotny jest odpowiedni dobór materiałów do zajęć – nie tylko książek, lecz także np. kart narracyjnych, filmów czy nagrań. Zwykle cechują się one walorami terapeutycznymi, aktywizującymi lub relaksacyjnymi.

Dlaczego w bibliotekach proponowana jest biblioterapia? Należy uświadomić sobie, że zmieniła się rola książki i ma ona zupełnie inne znaczenie dla współczesnego społeczeństwa niż kiedyś. Książka jest z jednej strony

„oazą” ciszy i spokoju, skarbnicą nieocenianych wartości, a z drugiej strony narzędziem czytelnictwa, które czyni je bardziej atrakcyjnym, ponieważ jest ukierunkowane na zaspokajanie różnorodnych, indywidualnych potrzeb (Szulc, 2011, s. 12). Osoby zajmujące się biblioterapią starają się uczynić z książki lekarstwo zarówno na ból psychiczny, jak również fizyczny. Wykorzystują książkę jako narzędzie, dzięki któremu pozbywamy się uprzedzeń, czy też pozwalamy jednostkom na powrót do społeczeństwa.

Biblioterapia w bibliotekach pedagogicznych

Wykorzystywanie tekstów literackich w celach terapeutycznych jest coraz bardziej docenianą formą oddziaływania na dzieci i młodzież, jak również dorosłych. Prowadzenie zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii może mieć ogromne znaczenie dla uczniów. Daje bowiem większe możliwości niż tradycyjna lekcja biblioteczna.

Obecnie dużo uwagi poświęca się roli czytelnictwa wśród dzieci i dorosłych. Współcześnie, mimo silnego oddziaływania technologii informacyjno-komunikacyjnych, biblioteka może zaproponować ciekawą ofertę dotyczącą propagowania czytelnictwa, dzięki czemu uczniowie chętnie sięgną po książkę. W ostatnich latach wiele bibliotek pedagogicznych w Polsce dostrzegło potencjał tkwiący w tego typu działaniach, czego odzwierciedleniem były sygnały zainteresowania biblioterapią.

Najważniejszą funkcją warsztatów biblioterapeutycznych są m.in.: rozbudzanie zainteresowań czytelniczych; profilaktyka; terapia dla uczniów z różnego rodzaju zaburzeniami oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Działania biblioterapeutyczne w celu promowania czytelnictwa

Biblioterapia jest jedną z form promocji czytelnictwa. Czytanie jako jeden z podstawowych elementów procesu biblioterapeutycznego, prowadzi do istotnych zmian w postępowaniu leczniczym i wychowawczym. Czytanie jest ważnym elementem psychicznego dojrzewania ucznia. Dostarcza bowiem bodźców do rozwoju emocjonalnego. Przyczynia się do wzbogacenia wyobraźni i rozszerza zakres spostrzeżeń i pojęć oraz dostarcza doznań zastępczych, istotnych zarówno dla osób zdrowych, jak i chorych. Czytanie lub szerzej – czytelnictwo – przyczynia się do kształtowania postaw, wzbogacania słownictwa, przyrostu wiedzy. Może stać się inspiracją do różnych form aktywności intelektualnej (dyskusji, recytacji, działalności plastycznej itp.).

Biblioterapia to nie to samo, co zajęcia czytelnicze. Biblioterapia może jednak być formą promocji czytelnictwa. Przybiera wówczas formę zachęcania użytkowników biblioteki do sięgania w trudnych chwilach po ulubioną lekturę. Ponadto na zajęciach odbywa się rozmowa o książkach, a nauczy-

ciel bibliotekarz prezentuje różnego rodzaju zbiory. Prezentowane są także inne materiały, np. czasopisma dla dzieci i młodzieży, płyty CD z lekturami szkolnymi, materiały audiowizualne, e-booki, audiobooki oraz zasoby czytelni internetowej, np. IBUK Libra. W bibliotece podejmowane są działania mające na celu wspieranie nauczycieli w planowaniu i realizacji zadań związanych z kształtowaniem zainteresowań czytelniczych uczniów. Inicjatywy te to: konkursy, spotkania autorskie, udział w ogólnopolskich akcjach wspierających czytelnictwo, jak Narodowe Czytanie, Cała Polska Czyta Dzieciom, Tydzień Czytania Dzieciom, Dzień Głośnego Czytania, imprezy cykliczne (Tydzień Bibliotek, Dzień Pluszowego Misia, Dzień Książkowego Misia).

W bibliotekach nauczyciele bibliotekarze powinni podejmować liczne działania proczytelnicze, m.in. zajęcia biblioteczne z edukacji czytelniczej i medialnej, w tym zajęcia biblioterapeutyczne, warsztaty aktywizujące czytelnictwo, wystawy i ekspozycje czytelnicze, zajęcia wychowawcze, czytelnicze z elementami biblioterapii, pedagogizację rodziców.

Bibliotekarz szkolny często jest powiernikiem problemów doświadczanych przez czytelnika/ucznia, problemów, których źródeł należy postrzegać zarówno w rozwoju psychofizycznym, jak i w środowiskach szkolnym, rodzinnym. Wówczas nicią porozumienia między bibliotekarzem a uczniem jest utwór literacki. Nauczyciel może tylko podsunąć tekst, ale też zainicjować proces biblioterapeutyczny. Samo ukierunkowane czytanie jest w pełni procesem terapeutycznym. Ponadto spotkanie z bibliotekarzem polecającym książkę to forma promocji czytelnictwa.

Bibliotekarz szkolny ma szansę na stworzenie trwale funkcjonującej grupy biblioterapeutycznej, jaką stanowi klasa, w której realizowane są zagadnienia z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej. Dzięki wzbogaceniu programu i lekcji z edukacji czytelniczej i medialnej o treści biblioterapeutyczne i typowe dla biblioterapii formy pracy oraz wykorzystywane techniki, można dokonać pożądanych zmian w sferze emocjonalnej, eliminować niepożądane stany psychiczne czy powstałe napięcia, stabilizować i wspierać.

Biblioterapia z założenia opiera się na fakcie czytelnictwa. Zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej sprzyjają konstruowaniu wzorca kultury czytelniczej ucznia, zaopatrują go w kompetencje czytelnicze. Uczeń, dzięki zajęciom z biblioterapii, uczestniczy w kulturze czytelniczej, potrafi samodzielnie i starannie dobierać książki zgodne z kierunkiem kształcenia czy własnymi zainteresowaniami. Nauczyciel bibliotekarz, aby wspomóc uczniów w rozwiązywaniu problemów, z którymi oni sami nie potrafią się uporać, bardzo często wykorzystuje książkę. Książka jest tu środkiem terapeutycznym, a także doskonałym narzędziem w pracy z uczniami mającymi problemy z nauką, własnymi emocjami i tymi, którzy nie radzą sobie w nowych sytuacjach życiowych.

Biblioterapia jako rodzaj promocji czytelnictwa na przykładzie działań w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie ma w swojej ofercie działania promujące czytelnictwo. Są to akcje: *Cała Polska Czyta Dzieciom*, *Narodowe Czytanie* oraz zajęcia z edukacji czytelniczej i medialnej dla uczniów wszystkich typów szkół.

W 2007 r. zajęcia z elementami biblioterapii zostały włączone do oferty zajęć bibliotecznych. W każdym roku szkolnym zajęcia te są wzbogacane o nowe tematy, pomysły, literaturę. Prowadzone jest także poradnictwo z zakresu literatury biblioterapeutycznej, również udostępnianie jej, udzielanie wskazówek oraz instruktaży metodycznych dotyczących prowadzenia zajęć przez nauczycieli. Biblioteka na bieżąco gromadzi nowości wydawnicze z obszaru biblioterapii, a także szeroko rozumianej arteterapii. Od 2006 r. prenumerowane jest czasopismo „Biblioterapeuta” – kwartalnik (aktualnie półrocznik) Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego.

Pracownicy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie zaangażowali się również we wsparcie szkół, placówek oświatowych, dostrzegając zainteresowanie biblioterapią wśród nauczycieli Częstochowy i powiatu częstochowskiego. W ten sposób powstała sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli interesujących się zagadnieniami biblioterapii.

Biblioterapia ma na celu poprzez wykorzystanie książki: kształtowanie właściwych postaw wobec siebie i innych; przeciwdziałanie zaburzeniom nerwicowym, lękom, depresji, które mogą pojawić się w wyniku nieumiejętności przystosowania się do aktualnej sytuacji i zniechęcenia do życia; wypełnianie nadmiaru wolnego czasu pozytywnymi treściami. Celem zajęć z elementami biblioterapii jest także stymulowanie i rozwijanie zainteresowań i umiejętności, w tym także twórczości własnej oraz pomoc w odnalezieniu się w nowej sytuacji życiowej.

Zadania przeprowadzonych warsztatów w bibliotece, lekcji i spotkań polegały na rozwijaniu u uczniów takich umiejętności, jak: rozpoznawanie, wyrażanie uczuć własnych i cudzych; tolerancja i otwartość na innych; akceptowanie odmienności; nastawienie i szukanie mocnych stron w sobie i kolegach; rozwiązywanie konfliktów zgodnie z zasadami współżycia w grupie. Odpowiednio dobrana literatura uwzględniająca stan psychiczny oraz kulturę czytelniczą ucznia przynosi pozytywne skutki. Uczeń poprzez kontakt z książką wzbogaca swój zasób wiedzy, rozwija zainteresowania, a tym samym zyskuje pewność siebie. W książce może przede wszystkim znaleźć siły do pokonywania trudności, zapomnienie o niepowodzeniach, a także rozwiązanie swoich problemów.

Najważniejsze funkcje prowadzonych zajęć w bibliotece pedagogicznej to: wychowawcza, profilaktyczna, terapeutyczna w stosunku do uczniów z zaburzeniami. Pamiętać należy, że funkcja biblioterapii polega nie tylko na porząd-

kowaniu emocji, które stanowią źródło negatywnych stanów, np. lęku, depresji, złości. Oddziaływanie książki przejawia się także w wywoływaniu uczuć pozytywnych, takich jak: radość, nadzieja i optymistyczne podejścia do życia.

Tematyka i problematyka zajęć biblioterapeutycznych dla dzieci i młodzieży

Promowanie czytelnictwa przedstawione zostanie na konkretnych działaniach realizowanych w placówce w latach 2008–2021 dla uczniów różnych typów szkół z Częstochowy i powiatu częstochowskiego. Zaprezentowane zostaną przykładowe tematy zajęć najczęściej prowadzonych w ramach zajęć biblioterapii. Podczas każdej lekcji biblioterapeutycznej wykorzystywano tekst terapeutyczny (bajka, baśń, opowiadanie, powieść, wiersz), dostosowany do wieku i zapotrzebowania uczestników zajęć. W czasie zajęć były stosowane elementy dramy, arteterapii, plastykoterapii, filmoterapii, teatroterapii, choreoterapii, muzykoterapii oraz pedagogiki zabawy. Prowadzący starał się aktywizować uczestników.

Jednym z tematów zajęć z zakresu biblioterapii są **emocje i uczucia**. Zajęcia mają uświadomić uczestnikom, że wszystkie uczucia i emocje są nam potrzebne i mamy prawo je przeżywać na swój sposób. Uczestnicy zajęć uczą się nazywać poszczególne emocje. Lekcje wspomagają opanowanie negatywnych uczuć oraz rozwijają wyobraźnię dziecka.

W bibliotece realizowane były następujące zajęcia z tego zakresu: *Od złości do radości – porozmawiajmy o emocjach; W krainie smoków, czyli jak radzić sobie ze złością; Gdy przychodzi Pani Złość, co robić?*

Kolejnym ważnym tematem poruszonym na spotkaniach było **poczucie własnej wartości u dziecka**, dostrzeganie własnych mocnych stron, talentów, umiejętności. Dużym zainteresowaniem cieszyły się tematy: *Ada, to wypada... sięgać po złoty medal!; Myśl o sobie dobrze! – zajęcia wzmacniające poczucie własnej wartości; Kompleksy – co to takiego?; Inność jest fajna*. Dla wzmocnienia poczucia własnej wartości odbyły się także zajęcia: *Pokonaj niepowodzenia szkolne; Każdy z nas jest inny*. Uczniowie na spotkaniach uświadamiali sobie, jak ważna jest wzajemna akceptacja i pozytywne nastawienie do każdego, niezależnie od jego wad czy ułomności. Celem zajęć było uwrażliwienie na przemoc, nietolerancję, a w rezultacie poprawienie stosunków w grupie rówieśniczej.

Wśród przedszkolaków dużym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia na podstawie bajek terapeutycznych, np. *Ważna zasada – nieśmiałość to nie wada!*

Ważnym tematem jest **empatia**. Celem zajęć pt. *Wiem, czuję, pomagam* było kształtowanie wrażliwości na drugiego człowieka, pomoc innym.

Nauczyciele wybierali także tematy dotyczące **codziennego życia w społeczności, relacji**, np. funkcjonowanie w szkole, w domu rodzinnym,

w klasie, na podwórku, wśród rówieśników. Lekcje te promowały postawę pomocy, empatii i życzliwości oraz dbanie o dobre relacje z innymi. Są to: *Bon ton, czyli dobre maniere na co dzień; Warto pomagać; Samoluba nikt nie lubi!* Ważnym tematem jest także **szacunek** do drugiej osoby i praw człowieka. Przykładem była realizacja zajęć pt. *Moje prawa, ważna sprawa*.

Dużym zainteresowaniem cieszył się temat pt. *Nowy kolega*. Była to pierwsza propozycja z zakresu biblioterapii, umieszczona w ofercie zajęć w 2008 r. Lekcja *Nowy kolega* przeznaczona jest dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Zajęcia te miały za zadanie zwrócenie uwagi na niewłaściwe, często agresywne przejawy zachowań w grupie, np. w przypadku pojawienia się nowego dziecka w klasie szkolnej lub w grupie rówieśniczej. Dzieci uświadamiały sobie, jak ważna jest wzajemna akceptacja i pozytywne nastawienie do każdego, niezależnie od jego wad czy ułomności. Ciekawym tematem poruszonym na zajęciach były **marzenia dzieci** i spełnianie ich najskrytszych pragnień i celów – *Czarodzieje mogą wszystko! – o spełnianiu marzeń*.

Biblioterapia podejmuje ważne tematy dotyczące **przyjaźni, miłości, relacji rodzinnych**. Wzajemna siła prawdziwych i szczerych relacji międzyludzkich była omawiana na lekcji pt. *Magiczna siła przyjaźni*.

Ważny jest także temat przyjaźni między człowiekiem a zwierzęciem. Temu zagadnieniu poświęcone były dwa spotkania. *Mój przyjaciel... pies* – zajęcia na podstawie książki Barbary Gawryluk *Dżok. Legenda o psiej wierności* uczyły o roli przyjaciela w życiu każdego człowieka. Natomiast lekcja *Koń na recepcję – o sile przyjaźni* koncentrowała się na konieczności szanowania innych, szczególnie dla osób niepełnosprawnych.

Istotne były także tematy dotyczące radzenia sobie z **codziennymi troskami i przeciwnościami** (*Recepta na uśmiech – jak radzić sobie ze stresem?*), a także z lękami dziecięcymi u przedszkolaków (*Strach ma wielkie oczy*).

Biblioterapię można łączyć również z elementami **filmoterapii**. Na lekcji pt. *Wszyscy jesteśmy wyjątkowi* poruszane były problemy inności, szacunku i życzliwości.

Zajęcia biblioterapeutyczne prowadzone były także z **elementami doradztwa zawodowego** (*Z książką... w dorosły świat – moja przyszłość, moje wybory życiowe*). Celem tego spotkania było rozbudzenie myślenia o swojej przyszłości zawodowej, a szczególnie zwrócenie uwagi uczniów na konieczność podejmowania przemyślanych decyzji edukacyjno-zawodowych oraz aktywne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: kim jestem i kim chcę być?

W zajęciach z elementami biblioterapii uczestniczy również młodzież, z którą omawiano zagadnienia **wyboru drogi życiowej** oraz planów na przyszłość. Były to lekcje: *Moje miejsce na Ziemi: o ważnych decyzjach życiowych* z wykorzystaniem serii książek Małgorzaty Strzałkowskiej pt. *Zielony i Nikt*.

Biblioterapia doskonale wpisuje się w działania profilaktyczne **przeciwdziałające agresji w szkole, cyberprzemocy, stosowaniu substancji psychoaktywnych**. Problematyce tej poświęcono następujące lekcje:

Dopalacze mogą Cię wypalić! – zajęcia na temat przeciwdziałania narkotykom i substancjom psychoaktywnym; *Bądź asertywny – przeciwdziałaj agresji i przemocy w szkole!* Podczas zajęć wykorzystywano edukacyjne filmy profilaktyczne.

Biblioterapię można połączyć z **zajęciami ekologicznymi**. W czasie Ogólnopolskiej Nocy Bibliotek 2020 r. odbyły się zajęcia pt. *Dbając o przyrodę, dbamy też o siebie!* prowadzone na podstawie bajki ekologicznej Dariusza Staniszewskiego pt. *Grudka i przyjaciele*.

Uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach biblioterapeutycznych podczas ferii zimowych. Spotkania te łączyły **zajęcia czytelnicze z elementami relaksacji i wizualizacji**. Z tego zakresu zostały zrealizowane następujące tematy: *Jak miło spędzić czas w bibliotece?* – gry i zabawy relaksująco-wyciszające dla klas I–III; *Kto czyta książki, żyje podwójnie*.

Inny rodzaj zajęć polegał na promowaniu tematów o **wartościach**. Opracowano lekcje: *Życiowe drogowskazy – wychowanie do wartości*; *Podróż w świat wartości*, które kształtowały i wpajały wartości mające uświadomić uczniom, jak ważna jest bezinteresowna przyjaźń oraz życzliwe relacje między kolegami i koleżankami.

W ramach zajęć biblioterapeutycznych traktowanych jako odmiana **terapii pedagogicznej** przeprowadzono zajęcia: *Bajka dobra na wszystko*, podczas których wykorzystano pakiet bajek terapeutycznych i ćwiczeń pt. *Ortografitti z Bratkiem*. Scenariusze zajęć zawarte w tej publikacji są przeznaczone dla wszystkich uczniów edukacji wczesnoszkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z problemami w nauce czytania i pisania. Głównym celem zajęć były pomoc w przezwyciężaniu niechęci do nauki, znalezienie motywacji do działania i kształtowanie pozytywnego nastawienia.

Biblioterapia jest doskonałą **metodą we wspomaganie pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi** oraz uczniami, którzy sprawiają problemy wychowawcze. Biblioterapia może stworzyć im warunki do rozwoju emocjonalnego, poznawczego i społecznego. W latach 2015–2020 przeprowadzone zostały programy dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych ze szkoły specjalnej. Były to: *Podróż do Krainy Radości*; *W świecie uczuć i emocji*; *Podróż ku wartościom*; *Polubić siebie*; *W świecie baśni i bajek*; *Wychowanie przez czytanie – z książką w świat wartości*; *Książka – bawi, uczy, leczy*. W 2017 r. zostały przeprowadzone także warsztaty biblioterapeutyczne dla rodzeństwa osób z niepełnosprawnością w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 5 w Częstochowie na temat *Dlaczego mój brat jest inny? Dlaczego moja siostra jest inna?*

W roku szkolnym 2018/2019 opracowane zostały dwa **programy z bajkoterapii** pt. *Bajkoterapia w bibliotece* oraz *Mój mały świat, moje wielkie emocje*.

Czytelnictwo oraz biblioterapia promowano także w czasie przeprowadzonych szkoleń czy prelekcji na różnego rodzaju konferencjach. Były to następujące działania:

- Prelekcja *Biblioterapia w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie* – Akademia Szczęśliwego Dzieciństwa – W kręgu emocji (2012 r.);

- Szkolenia *Biblioterapia w bibliotece* – filie w Lublińcu i w Myszkowie Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie (2012 r.);

- Referat i prezentacja w programie Prezi na temat zastosowania biblioterapii w profilaktyce uzależnień wśród dzieci i młodzieży – Ogólnopolska Noc Profilaktyki (2013 r.);

- Warsztaty: *Czytelnictwo a projekty edukacyjne* – Konferencja regionalna *Biblioteka centrum promocji czytelnictwa* (2014 r.);

- Wykład konwersatoryjny: *Zagrożenia internetowe tematem projektów edukacyjnych i zajęć biblioterapeutycznych* – konferencja w Złotym Potoku dla nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych województwa śląskiego *Wykorzystanie otwartych zasobów edukacyjnych w profilaktyce zagrożeń internetowych* (2015 r.);

- Warsztaty: *Bajkoterapia – metoda pracy z dzieckiem* (2015 r.);

- Warsztaty: *Biblioterapia w profilaktyce zagrożeń internetowych* (2015 r.);

- Grant: *Rozwijanie kompetencji czytelniczych dzieci i młodzieży* (2018 r.);

- Seminarium dla studentów pedagogiki UJD w Częstochowie pt. *Biblioterapia – metoda pracy w profilaktyce dzieci i młodzieży* (2019 r.).

Od kilku lat w RODN „WOM” w Częstochowie organizowane są także wideokonferencje na platformach edukacyjnych. W latach 2014–2021 przeprowadzone zostały następujące **szkolenia online**: *Bajkoterapia w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*; *Biblioterapia w pracy nauczyciela bibliotekarza*; *Biblioterapia w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*; *Książka ma moc – o biblioterapii w bibliotece*; *Rola literatury w kształtowaniu postaw i zachowań uczniów w szkole oraz w świecie wirtualnym*; *Jak pracować z uczniem w czasie pandemii? Techniki i metody relaksacyjne*; *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*; *Metody i techniki relaksacyjne stosowane w biblioterapii*; *Rola literatury biblioterapeutycznej w edukacji emocjonalnej dzieci i młodzieży*; *Rola biblioterapii w profilaktyce zagrożeń internetowych i w wychowaniu do wartości*.

Zajęcia z biblioterapii odbywają się we współpracy z nauczycielami konsultantami w ramach **kompleksowego wspomaganie szkół**. W ramach tej współpracy prowadzone były **zajęcia biblioterapeutyczne**. W latach 2016–2019 były to następujące zajęcia i szkolenia:

- *Bajka terapeutyczna w przedszkolu* – Miejskie Przedszkole nr 5 w Częstochowie (2016 r.);

- *Podróż ku wartościom* – Zespół Szkół w Kruszyńcu (2016 r.);

- *Bądź asertywny! – przeciwdziałaj agresji i przemocy* – Szkoła Podstawowa w Kamienicy Śląskiej (2016 r.);
- *Recepta na uśmiech – jak radzić sobie ze stresem?* – Gimnazjum w Krzepicach (2016 r.);
- *W krainie smoków, czyli jak radzić sobie ze złością* – Szkoła Podstawowa w Kamienicy Śląskiej (2016 r.);
- *Bon ton, czyli dobre manieri na co dzień* – Szkoła Podstawowa w Krzepicach (2017 r.).

Przeprowadzono również warsztaty dla nauczycieli:

- *Bajkoterapia metodą pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym* – Gminie Przedszkole w Kruszynie (2019 r.);
- *Techniki relaksacyjne w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym* – Miejskie Przedszkole nr 17 w Częstochowie (2019 r.).

Od kilku lat biblioteki mają za zadanie organizowanie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli z danego miasta i powiatu na różne tematy. Zadaniem sieci jest wymiana doświadczeń, wzajemne wsparcie i uczenie się. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie ma w swojej ofercie współpracę w ramach sieci. W latach 2014–2019 nauczyciele bibliotekarze uczestniczyli w następujących szkoleniach z zakresu biblioterapii:

- TIK i biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej – moduł *Poznanie metod i form pracy biblioterapeutycznej*;
- *Biblioterapia a kształtowanie prawidłowych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży w cyfrowym świecie*;
- *Wychowawcza i terapeutyczna rola bajki w życiu dziecka*;
- *Biblioterapia w profilaktyce uzależnień dzieci i młodzieży*;
- *Biblioterapia w profilaktyce agresji i przemocy w szkole*;
- *Biblioterapia w kształtowaniu postaw oraz wartości dzieci i młodzieży*.

Biblioterapia doskonale łączy się także z **arteterapią**. W 2018 r. przeprowadzono w tym zakresie warsztaty dla małych grup uczniów ze szkoły średniej. Był to warsztat poezjoterapii pt. *Słowa mają moc!* Uczniowie mieli za zadanie „wyrażenie siebie słowami”, tworząc dowolny wiersz ze słów wyciętych z kolorowych gazet i czasopism. W ten sposób oswajali się z własnymi emocjami oraz wewnętrznymi przeżyciami. Natomiast na warsztatach arteterapeutycznych pt. *Pudełko szczęścia* wspólnie z młodzieżą rozmawiano o tym, czym jest dla nich szczęście oraz o wartościach ważnych w ich życiu. Podczas zajęć wykorzystano tekst Bruno Ferrero pt. *Krąg radości*.

Od 2016 r. biblioteka włączyła się w obchody **Ogólnopolskiego Dnia Biblioterapii**, które odbywały się pod różnymi hasłami promującymi tę formę wychowania i nauczania. Były to: I Ogólnopolski Dzień Biblioterapii *Czytanie pomaga* (2016 r.); *Książka kluczem do zrozumienia siebie i innych* (2017 r.); *Otwórz książkę, otwórz umysł* (2018 r.); *Kto czyta – rozumie* (2019 r.); *Biblioterapia w aktywizacji i integracji społecznej* (2020 r.).

W ramach popularyzacji biblioterapii opracowana została zakładka *Biblioterapia* na stronie internetowej biblioteki, która jest na bieżąco aktualizowana i poszerzana o nowe treści.

W celu wspomagania samodoskonalenia się w zakresie biblioterapii w czytelnicy czasopism w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” Częstochowie udostępniono wspomniany już półrocznik „Biblioterapeuta” - biuletyn informacyjny Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego. Pismo jest adresowane do pedagogów, psychologów, nauczycieli. Zawiera artykuły z biblioterapii, muzykoterapii, arteterapii, czyli wykorzystania różnorodnych technik w pracy z dziećmi i młodzieżą z różnymi problemami (m.in. z dziećmi upośledzonymi, niepełnosprawnymi, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi).

Wnioski z przeprowadzonych zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii

Po wielokrotnym przeprowadzeniu omówionych zajęć z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku zauważono, że wykorzystywana literatura i różnorodność metod aktywizujących pomaga kształtować rozwój emocjonalny dziecka, przyczynia się do wzbogacania wyobraźni młodych ludzi, kształtuje odpowiednie postawy, poszerza słownictwo oraz wiedzę o nowe zagadnienia. Na zajęciach uczniowie czują się swobodnie, chętnie biorą udział w dyskusjach, pracach plastycznych, scenkach dramatycznych, często też opowiadają o swoich doświadczeniach osobistych. Zajęcia te są również dla dzieci formą zabawy i rekreacji. Dobra atmosfera i specyficzny klimat o charakterze terapeutycznym pozwalają na pogłębienie wzajemnego zaufania w grupie, akceptację i zachęcają do większej otwartości. Bardzo ważna jest odpowiednia atmosfera na zajęciach, którą powinien stworzyć prowadzący. W dużej mierze od niego zależy poziom zaufania i otwartości uczestników zajęć.

Niewątpliwie zajęcia biblioterapeutyczne wpływają na kształtowanie właściwych postaw wśród uczniów, pomagają im w pracy nad sobą i w akceptacji siebie, eliminują zachowania agresywne, wzbogacają wiedzę i język poprzez kontakt z tekstem terapeutycznym. Ułatwiają rozumienie pojęć moralnych oraz wpływają na rozwój uczuć. Przeprowadzone zajęcia przyczyniają się do rozwoju emocjonalnego dzieci i młodzieży, wzbogacają ich wyobraźnię. Spotkania są inspiracją do różnorodnych form aktywności intelektualnej, a także formą rekreacji poprzez zabawę integracyjną, techniki dramatyczne, rozmowę, ćwiczenie postaw asertywnych w grupie. Dzieci chętnie uczestniczą we wszelkich zadaniach, w których rozbudzana jest ich kreatywność. Metody aktywizujące pozwalają na większą integrację w grupie, uczą pracy zespołowej. Zajęcia są także spotkaniem z książką i słowem pisanym.

Podsumowanie

Biblioterapia to niezwykle interesująca i potrzebna metoda pracy w bibliotece szkolnej i pedagogicznej. Świadczy o tym fakt, że prowadzone w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie zajęcia biblioterapeutyczne cieszą się dużą popularnością. Bibliotekarze zachęcani są do podejmowania działań związanych z biblioterapią i promocją czytelnictwa. Ważne jest także dokształcanie nauczycieli bibliotekarzy na kursach z biblioterapii. Spotkania z dziećmi i młodzieżą dostarczają bardzo wiele satysfakcji. Uśmiech uczniów biorących udział w warsztatach utwierdza nauczycieli i prowadzących zajęcia w przekonaniu, że tego typu spotkania są potrzebne, co zachęca do systematycznego poszerzania wiedzy i wzbogacania oferty o nowe tematy.

Bibliografia

- Bautsz-Sontag, A. (2013). *Literatura w terapii dzieci*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Waśław Walasek.
- Bautsz-Sontag, A. (2015). *Literatura w terapii - warsztaty otwarte*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Borecka, I. (1998). *Biblioterapia w szkole: poradnik dla bibliotekarzy*. Legnica: Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Borecka, I. (2001). *Biblioterapia: teoria i praktyka: poradnik*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Borecka, I. (2001). *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej. Skrypt dla studentów pedagogiki*. Wałbrzych: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.
- Borecka, I. (2002). *Biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej w szkole podstawowej i gimnazjum: materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*. Wałbrzych: Wydawnictwo UNUS.
- Borecka, I. (2008). *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej. Skrypt dla studentów pedagogiki*. Wałbrzych: Wydawnictwo Uczelniane PWSZ im. Angelusa Silesiusa.
- Borecka, I., Wontrowska-Roter, S. (2003). *Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie*. Wałbrzych: Wydawnictwo UNUS.
- Chamera-Nowak, A., Ippoldt, L. (2015). *Bajka jak lekarstwo : zastosowanie bajkoterapii w terapii pedagogicznej* (Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza – Nr 26). Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

- Czapnik, G., Gruszka, Z., oprac., Tadeusiewicz, H., współpr. (2011). *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Czernianin, W. (2008). *Teoretyczne podstawy biblioterapii*. Wrocław: Wydawnictwo Atut.
- Ippoldt L., Matras-Mastalerz W. (2020, 1 kwietnia). Jak pracować zdalnie? Cz. 2. Biblioterapia. Poradnik dla nauczycieli bibliotekarzy. *Biblioteka w szkole*. Pobrane 8 czerwca 2021, z https://biblioteka.pl/arttykul/Jak-pracowac-zdalnie-Cz-2-Biblioterapia/9620?fbclid=IwAR3vk03T2VgEpeodSSh9Z_hFoIUyrNsBPb2NkVnibDgDSVa-Wir-OLNWh-vY
- Konieczna, E.J., red. (2006). *Biblioterapia w praktyce: poradnik dla nauczycieli, wychowawców i terapeutów*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Kotwica, A. (2014). Biblioterapeutyczna działalność Biblioteki Śląskiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zabrze. W: K. Heska-Kwaśniewicz, S. Gajownik (red.), *Młody odbiorca w kręgu lektur pożytecznych i szkodliwych* (s. 221-233). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Koźmińska, I., Olszewska, E. (2010). *Wychowanie przez czytanie*. Warszawa: Świat Książki.
- Kruszewski, T. (2006). *Biblioterapia w działaniach placówek opiekuńczo-wychowawczych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”.
- Kubów, S., red. (2003). *Diagnostyczna i terapeutyczna funkcja biblioteki szkolnej: materiały z konferencji, Wrocław 25-26 września 2003 r.* Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP.
- Matras-Mastalerz W. (2016). Biblioterapia – ewolucja teorii i rozwój praktyki. Przegląd na podstawie doświadczeń polskich i zagranicznych. *Acta Universitas Lodzensis. Folia Librorum*, 1/2, 29-44. <https://doi.org/10.18778/0860-7435.22.23.03>
- Molicka, M. (1999). *Bajki terapeutyczne dla dzieci*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2002). *Bajkoterapia: o lękach dzieci i nowej metodzie terapii*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2003). *Bajki terapeutyczne. Cz. 2*. Poznań: Media Rodzina.
- Molicka, M. (2011). *Biblioterapia i bajkoterapia : rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*. Poznań: Media Rodzina.
- Smuniewska, J., Milczuk-Walczevska, J., Otolińska, R., Prokowska, T. (2012). *Biblioteka w szkole. Cz. 2. Biblioterapia, webquesty, przedstawienia*. Warszawa: Dr Josef Raabe Spółka Wydawnicza.
- Szulc, W. (2011). *Arteterapia: narodziny idei, ewolucji teorii, rozwój praktyki*. Warszawa: Wydawnictwo Difin SA.

- Tomasik, E. (1997). Biblioterapia jako jedna z metod pedagogiki specjalnej. W: E. Tomasik (red.), *Wybrane zagadnienia z pedagogiki specjalnej* (s. 81-89). Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej.
- Walska, A. (2015). Czy czytanie może (u)leczyć? O terapeutycznych wartościach literatury. *Trendy*, 2-3, 22-26. http://bc.ore.edu.pl/Content/789/T2-3_15%2C+A.+Walska%2C+Czy+czytanie+mo%C5%BCe+%28u%29leczy%C4%87.pdf
- Wosik-Kawała, D., Zubrzycka-Maciąg, T., red. (2011). *Kompetencje diagnostyczne i terapeutyczne nauczyciela*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wójtowicz, M. (2010). *Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych: nie tylko dla uczniów z dysleksją: terapia, zabawa, nauka: szkoła podstawowa i gimnazjum*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Zybert, B., red. merytor. (1997). *Książka w działalności terapeutycznej: praca zbiorowa*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Katarzyna Kucharzewska

Bibliotherapy as the form of reading promotion in The Public Pedagogical Library of RODN 'WOM' in Częstochowa

Abstract

The article is devoted to bibliotherapy as a method of promoting reading and having therapeutic value. It consists of two parts. The first part is a theoretical introduction, which defines the basic concepts for the content of the article, presents a model of bibliotherapeutic procedure and the assumptions of reading classes bibliotherapy elements. The second part is an overview of bibliotherapeutic activities in various areas in the pedagogical library, it is a form of good practice examples. Considerations on the subject of bibliotherapy classes allowed for the formulation of basic research conclusions.

Keywords: bibliotherapy, art therapy, reading education, pedagogical work, pedagogical library, reading, therapeutic book

Katarzyna Kucharzewska

***Biblioterapia formą promocji czytelnictwa w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej
RODN „WOM” w Częstochowie***

Streszczenie

Artykuł poświęcono biblioterapii jako metodzie terapeutycznej promującej czytelnictwo. Tekst składa się z dwóch części. Pierwsza z nich to wprowadzenie teoretyczne, w którym zdefiniowano podstawowe dla treści artykułu pojęcia, przedstawiono model postępowania biblioterapeutycznego oraz założenia zajęć czytelniczych z elementami biblioterapii. Druga część stanowi omówienie działalności biblioterapeutycznej w różnych obszarach w bibliotece pedagogicznej jako przykładów dobrej praktyki. Rozważania na temat zajęć biblioterapeutycznych pozwoliły na sformułowanie podstawowych wniosków badawczych.

Słowa kluczowe: biblioterapia, arteterapia, edukacja czytelnicza, praca pedagogiczna, biblioteka pedagogiczna, czytelnictwo, książka terapeutyczna

BIBLIOTEKA OTWARTA. DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI AUSTRIACKIEJ W OPOLU NA RZECZ UŻYTKOWNIKÓW

Powstanie biblioteki, jej rola i misja

Biblioteka nowoczesna powinna według najnowszych trendów bibliotekarstwa być instytucją otwartą. Mieć otwartą przestrzeń, zróżnicowane zbiory z wolnym dostępem, a przede wszystkim być otwarta na potrzeby swoich użytkowników oraz aktywnie działać w swoim środowisku. Wykorzystany w tytule topos *biblioteki otwartej* będzie punktem odniesienia podczas przedstawienia różnorodnej w swojej formie działalności jednostki funkcjonującej od 1993 r. w strukturze Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu (WBP) pod pełną nazwą Biblioteka Austriacka – Österreich-Bibliothek. Aktualne informacje o działalności zamieszczane są na stronie internetowej Biblioteki Austriackiej prowadzonej od 2006 r.² Biblioteka zabiega od początku swojej działalności o to, aby być otwartą na różnych odbiorców, ale także – poprzez szereg organizowanych spotkań autorami, wykładów, wystaw i koncertów – otwierać swoim użytkownikom „okno” na kulturę zachodnią. Celem artykułu jest przedstawienie działań Biblioteki Austriackiej o charakterze otwartym, umożliwiających użytkownikom dostęp do informacji, zbiorów oraz dóbr kultury oraz ich wpływu na postrzeganie biblioteki w środowisku.

Z założenia Biblioteka Austriacka ma być otwarta dla użytkowników z różnych grup społecznych, etnicznych, wiekowych i zawodowych. Zmiany społeczno-polityczne początku lat 90. XX w. pociągnęły za sobą przekształcenia w sposobie organizacji i zasobów biblioteki. Należało uwzględnić potrzeby wszystkich grup etnicznych województwa opolskiego, także tej identyfikującej się z językiem i kulturą niemiecką, co do tej pory było nie-

¹ Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu Biblioteka Austriacka – Österreich-Bibliothek.

² (<http://www.ba.wbp.opole.pl/>).

możliwe. Działając w specyficznym środowisku wielokulturowego Śląska Opolskiego, zamieszkiwanego w dużej części przez Ślązaków, także tych pochodzenia niemieckiego, a co za tym idzie korzystających z niemieckojęzycznych zbiorów oraz zainteresowanych kulturą i literaturą utworzono w 1991 r. Oddział Zbiorów Obcojęzycznych. Ofertę zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu wzbogacono o publikacje w językach obcych z naciskiem na język niemiecki. Gdy w 1993 r. doszło do otwarcia Biblioteki Austriackiej, do kręgu jej odbiorców dołączyły osoby wywodzące się w dużej mierze z grupy ludności napływowej, mające związki z dawną monarchią austro-węgierską i poprzez to zainteresowane kulturą i historią Austrii. Gromadzone, dotąd prawie niedostępne w bibliotekach, zbiory w języku niemieckim miały ułatwić dostęp do dóbr kultury i piśmiennictwa użytkownikom z terenu całego województwa opolskiego, ale także spoza regionu.

Wynikającym z ustawy o bibliotekach oraz wpisany w misję i statut Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu celem jest bowiem umożliwienie użytkownikom dostępu do poszukiwanych zbiorów oraz zaspokojenie potrzeb informacyjnych, czytelniczych, edukacyjnych i kulturalnych. Przybliżanie literatury i kultury polskiej, ale także obcej, realizowane jest w działającej od ponad 28 lat Bibliotece Austriackiej na wielu płaszczyznach. Aspekt ten przedstawiono m.in. w artykule (Wójcik-Bednarz, 2016).

Biblioteka Austriacka w Opolu na tle sieci działającej w Polsce i na świecie

Działająca w Opolu w strukturze Działu Udostępniania WBP Biblioteka Austriacka – Österreich-Bibliotheken jest jedną z 65 bibliotek funkcjonujących obecnie w 28 krajach i skupionych w sieci Bibliotek Austriackich. Wykaz bibliotek dostępny jest na portalu prowadzonym przez Ministerstwo Spraw Europejskich i Zagranicznych Republiki Austrii³. Sieć bibliotek powstała z inicjatywy rządu Republiki Austrii, a opiekuje się nią Ministerstwo Spraw Europejskich i Międzynarodowych, gdyż od początku jej funkcjonowania stanowi element austriackiej dyplomacji oraz polityki kulturalnej za granicą wspierany w poszczególnych krajach poprzez Austriackie Forum Kultury. W Polsce instytucja ta ma swoją siedzibę w Warszawie.

Od ponad 30 lat Biblioteki Austriackie za granicą tworzą ważną platformę dialogu międzynarodowego i międzykulturowego środowisk akademickich, otwartą na użytkowników spoza tych kręgów. Większość z nich powstała w latach 1990-1995, w związku z czym część z nich ma za sobą już trzy dekady działalności. Fakt ten stanowi dobrą okazję do refleksji nad ich dotychczasowym dorobkiem. Biblioteki Austriackie powstały i działają

³ (<https://www.oesterreich-bibliotheken.at/oesterreich-bibliotheken/die-bibliotheken/bibliotheks-verzeichnis>) [dostęp: 9.04.2021].

na zasadzie partnerstwa z istniejącymi instytucjami lokalnymi, głównie bibliotekami i uczelniami wyższymi. To one, jako instytucje prowadzące, ponoszą wydatki na wynagrodzenie pracowników, koszty utrzymania bibliotek, wyposażenia oraz infrastrukturę techniczną. W sieci funkcjonujących instytucji Biblioteka Austriacka w Opolu stanowi wyjątek, będąc jedyną biblioteką funkcjonującą nie w strukturach uczelni wyższej a w bibliotece regionalnej o statusie biblioteki naukowej.

W porozumieniu o woli współpracy podpisanym w dniu 17 marca 2009 r. w Opolu przez Konsula Generalnego Republiki Austrii w Krakowie, Christophe Ceskę oraz dyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu i założyciela biblioteki, Tadeusza Chrobaka w celu dalszego funkcjonowania otwartej w dniu 29 maja 1993 r. Biblioteki Austriackiej – Österreich-Bibliothek usankcjonowano zasady jej działania w przyszłości. Zgodnie z ustaleniami porozumienia strona austriacka przeznacza każdego roku o określonej wysokości budżet na zakup nowości wydawniczych, a także pokrywa część kosztów, takich jak dofinansowanie organizacji wydarzeń i konferencji, honoraria i koszty podróży zaproszonych gości. Bibliotekarze, opiekunowie naukowcy bibliotek austriackich mogą skorzystać z pobytów stypendialnych w celach szkoleniowych i naukowych oraz brać udział w konferencjach i wyjazdach studyjnych.

Zbiory i oferta spotkań kulturalnych i edukacyjnych kierowane są do szerokiego grona odbiorców, co koresponduje z założeniem, że Biblioteki Austriackie mają być otwartymi, aktywnymi ośrodkami służącymi upowszechnianiu austriackiej kultury oraz myśli naukowej wszystkim zainteresowanym osobom. Dlatego Biblioteka Austriacka w Opolu jest nie tylko instytucją gromadzącą i udostępniającą zbiory, lecz także inicjującą działalność kulturalną w formie spotkań z pisarzami, koncertów, wykładów, wystaw i przedstawień scenicznych. Realizowane są przy wsparciu finansowym i rzeczowym austriackich placówek dyplomatycznych i Austriackiego Forum Kultury.

Szereg podejmowanych na szeroką skalę przez Bibliotekę Austriacką inicjatyw oraz konsekwencja w realizacji cyklicznych projektów sprawia, że zostały one zauważone i docenione w kraju i za granicą. Za zaangażowanie w krzewienie wielokulturowości i wspieranie działalności Biblioteki Austriackiej w 2003 r. dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu, Tadeusz Chrobak, został odznaczony przez prezydenta Republiki Austrii Austriackim Krzyżem Honorowym za Zasługi w Dziedzinie Nauki i Sztuki, a w 2019 r. nagrodą Mosty Dialogu (Wójcik-Bednarz, 2020a) przyznaną przez kapitułę konkursu organizowanego przez Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej. Autorkę artykułu natomiast odznaczono Srebrną Odznaką Honorową za Zasługi na Rzecz Republiki Austrii nadaną w 2009 r. przez prezydenta Republiki Austrii oraz Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Opolskiego nadaną przez Marszałka Województwa Opolskiego w 2011 r.

Stan badań

Działalność sieci Bibliotek Austriackich i jej rola w procesie przepływu kultury i nauki z Austrii były dotychczas przedmiotem niewielu prac problematyzujących to zagadnienie w piśmiennictwie polskim (Amghar, 2011; Wójcik-Bednarz, 2013b) czy w formie prac magisterskich opublikowanych w języku niemieckim (Florków, 1997). Przedstawienie miejsca Biblioteki Austriackiej w Opolu w procesie rozpowszechniania literatury i kultury w środowisku jej odbiorców, jak również przepływ wytworów nauki w ramach współpracy ze środowiskiem germanistów, głównie Uniwersytetu Opolskiego, stały się już przedmiotem wcześniejszych badań. Wyniki tych badań przedstawiane zostały w formie referatów na konferencjach naukowych a następnie publikowane (Wójcik-Bednarz, 2013a). Konsekwencją przeprowadzonej analizy stanu czytelnictwa literatury austriackiej wśród czytelników Biblioteki Austriackiej w Opolu był referat wygłoszony w 2016 r. podczas zorganizowanej przez Uniwersytet im. Jana Długosza w Częstochowie konferencji *Reception Studies*, poświęconej recepcji literatury niemieckojęzycznej i polskiej w XXI w. Artykuł został opublikowany w recenzowanym roczniku „Transfer. Reception studies” (Wójcik-Bednarz, 2017b).

Poszczególne działania Biblioteki Austriackiej w Opolu opisano na łamach periodyków bibliotekarskich⁴. Okazją do tego były obchodzone rocznice działalności biblioteki⁵. W artykułach scharakteryzowano zadania zrealizowane przez Bibliotekę Austriacką, takie jak pozyskiwanie zbiorów, akcje promocji literatury i czytelnictwa oraz wydarzenia kulturalne i edukacyjne. Omówione zostały także najważniejsze przedsięwzięcia o charakterze naukowym, takie jak sympozja, konferencje oraz wydane publikacje. Aktualne informacje o stanie czytelnictwa Biblioteki Austriackiej oraz jej roli w procesie upowszechniania literatury i kultury zawarte zostały w tomie 10. serii *Prace Germanistyczne* (Wójcik-Bednarz, 2020b) Uniwersytetu Opolskiego będącym następstwem konferencji naukowej zorganizowanej w ramach jubileuszu 25-lecia działalności Biblioteki Austriackiej. Opublikowano artykuły na łamach czasopism fachowych regionalnych,

⁴ Wykaz opublikowanych artykułów omawiających różne aspekty działalności Biblioteki Austriackiej w Opolu oraz publikacji wydanych we współredakcji z Uniwersytetem Opolskim w związku z zorganizowanymi konferencjami naukowymi znajduje się na stronie biblioteki: <http://www.ba.wbp.opole.pl/archiwum.html> [dostęp: 9.04.2021].

⁵ M.in.: Wójcik-Bednarz, M. (2008). 15 lat Biblioteki Austriackiej w Opolu - bilans działalności i spojrzenie w przyszłość. *Bibliotekarz*, 7-8, 16-20; Wójcik-Bednarz, M. (2015). Jubileusz 20-lecia i przegląd działalności Biblioteki Austriackiej – Österreich-Bibliothek w Opolu. In: G. Jelitto-Piechulik, M. Jokiel, M. Wójcik-Bednarz (Hg.), *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Fremdheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt* (s. 21-32). Wien: LIT Verlag.; Wójcik-Bednarz, M. (2019). Jubileusz 25-lecia działalności Biblioteki Austriackiej w Opolu. 18. Wiosna Austriacka. *Bibliotekarz Opolski*, 3, 16-28.

głównie w „Bibliotekarzu Opolskim”, ale także w pismach fachowych ogólnopolskich na temat wydarzeń cyklicznych projektów: *Wiosna Austriacka* (Wójcik-Bednarz, 2012, 2017a) i *Dni Kultury Niemieckiej* (Wójcik-Bednarz, 2019, 2020c). Przedmiotem opracowań były również inicjatywy na rzecz środowiska lokalnego, w tym wspomaganie nauczycieli w nauczaniu języka niemieckiego⁶.

Zbiory i użytkownicy biblioteki

Zgodnie z polityką gromadzenia zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej Opolu, pełniącej rolę naukowej biblioteki regionalnej, uwzględniana jest specyfika zainteresowań czytelników terenu wielokulturowego, jakim jest Opolszczyzna. Przyjęte w Bibliotece Austriackiej zasady gromadzenia zbiorów przewidują nabywanie dzieł informacyjnych, leksykalnych, opracowań zagadnień naukowych, popularnonaukowych, literaturę powszechną, naukową oraz popularnonaukową z różnych dziedzin wiedzy, jak również materiały edukacyjne do nauki języka niemieckiego na różnych poziomach zaawansowania. Udostępniane zasoby są zróżnicowane pod względem ujęcia dziedzinowego, gatunku, formy nośnika oraz poziomu językowego. Oferta zbiorów skierowana jest do różnych grup czytelników, począwszy od dzieci i młodzieży, uczniów przygotowujących się do olimpiad i egzaminów przedmiotowych, studentów germanistyki i innych kierunków studiów, po nauczycieli języka niemieckiego oraz pracowników naukowych uczelni wyższych. Część użytkowników poszukuje literatury fachowej potrzebnej im do wykonywania pracy zawodowej. Natomiast książki popularnonaukowe z różnych dziedzin wiedzy mogą zaspokoić zainteresowania pozazawodowe wielu czytelników.

Księgozbiór Biblioteki Austriackiej liczy w 2021 r. ponad 32 000 egzemplarzy. Z tego 10 200 egzemplarzy stanowi wydzielony księgozbiór austriacki pozyskiwany z przekazywanych darów oraz zakupu z funduszu przeznaczonego przez rząd Republiki Austrii na zakup poszukiwanej przez czytelników literatury oraz nowości wydawniczych. Ponadto biblioteka posiada prawie 20 000 książek niemieckojęzycznych⁷ oraz 2650 dokumentów multimedialnych i audiowizualnych gromadzonych od 1990 r. z przekazanych darów oraz zakupionych ze środków Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu.

⁶ Wójcik-Bednarz, M. (2003). Działalność Biblioteki Austriackiej w Opolu w latach 1993-2000 i jej rola w nauczaniu i popularyzacji języka i kultury niemieckiej i austriackiej. Jubileusz 10-lecia Biblioteki Austriackiej – Österreich-Bibliothek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. *Pomagamy sobie w pracy. Opolski kwartalnik informacyjno-metodyczny*, 1, 57-66.

⁷ W 1996 r. w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Opolu podjęto decyzję o wydzieleniu zbiorów w języku niemieckim z oddziału obcojęzycznego i przeniesienie ich do Biblioteki Austriackiej dysponującej wówczas dużą powierzchnią lokalową. Korzystnie wpłynęło to na rozwój Biblioteki Austriackiej, która, nie zmieniając swojej nazwy, pozyskała nie tylko cenne zbiory niemieckojęzyczne oraz budżet na zakup nowości wydawniczych, lecz także nowe grono użytkowników.

Do zbiorów nabywane są wybrane nowości książkowe z Austrii, Niemiec i Szwajcarii zarówno w języku niemieckim, jak i w wersji dwujęzycznej, dzięki którym czytelnicy mogą zapoznać się z aktualnymi nurtami w literaturze i piśmiennictwie popularnonaukowym oraz uczyć się języka. Na księgozbiór składają się w większości teksty literackie z kanonu lektur akademickich oraz specjalistyczna literatura przedmiotowa, w szczególności naukowa z językoznawstwa i literaturoznawstwa, przeznaczona dla germanistów i studentów oraz dzieła z zakresu metodyki i dydaktyki dla czynnych nauczycieli języka niemieckiego. Zbiory gromadzone są również w oparciu o złożone przez czytelników dezyderaty. Czynnikiem ułatwiającym poznanie preferencji czytelników jest otwarcie bibliotekarzy na wskazywane przez użytkowników problemy i tematykę poszukiwanych zbiorów, ale także prezentowanie nowości wydawniczych z zakresu literatury pięknej, popularnonaukowej i naukowej.

Przez czytelników ceniony jest wolny dostęp do kompletnie skatalogowanych w systemie Sowa SQL zbiorów dostępnych poprzez online w katalogu Opac⁸. Zasoby udostępniane są na zewnątrz oraz w formie prezencyjnej w czytelni. Od kwietnia 2021 r. zbiory można zwracać także w samoobsługowej, całodobowej wrzutni, znajdującej się w ogólnodostępnym miejscu przed wypożyczalnią Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Oprócz wypożyczania przez czytelników w bibliotece istnieje możliwość zamówienia książek w ramach wypożyczalni międzybibliotecznej. W czytelni udostępniany jest księgozbiór podręczny oraz kilkadziesiąt periodyków, w tym tygodniki informacyjne „Profil” z Austrii oraz „Spiegel” z Niemiec. W ramach działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej użytkownicy mają możliwość korzystania ze zbiorów zdalnych z czytelni IBUK Libra oraz z zasobów Opolskiej Biblioteki Cyfrowej. Korzystanie z nich odbywa się na zasadzie uzyskania kodu dostępu po okazaniu ważnej karty bibliotecznej. Ponadto w bibliotece są dwa stanowiska komputerowe z bezpłatnym dostępem do Internetu i skanera. Można wykonywać odpłatnie kopie i wydruki dokumentów do formatu A3 w kolorze.

Użytkownicy biblioteki korzystający ze zbiorów w celach edukacyjnych, naukowych, albo po prostu z chęci obcowania z językiem i literaturą w języku niemieckim, niezależnie od tego, czy są w jakimś stopniu związani z kulturą niemiecką, czy nie, jak w soczewce skupiają specyfikę tego różnorodnego regionu. Znajomość języka niemieckiego w regionie zamieszkiwanym w części przez mieszkańców deklarujących narodowość niemiecką, nauczanie języka niemieckiego w większości szkół regionu, możliwość odbycia studiów germanistycznych na Uniwersytecie Opolskim to czynniki sprawiające, że z Biblioteki Austriackiej korzysta liczne grono czytelników

⁸ Zbiory dostępne są online w katalogu: <http://sowa.wbp.opole.pl/sowacgi.php?KatID=0> [dostęp: 07.04.2021].

dwujęzycznych. Użytkownikami są także osoby niemieckojęzyczne przebywające w regionie na stałe lub czasowo.

W ostatnim dziesięcioleciu każdego roku odnotowuje się około 10 000 odwiedzin oraz 18 000 wypożyczeń. Pandemiczny rok 2020 wpłynął jednak na zmniejszenie się liczby odwiedzających do 6 500 osób oraz udostępnień, których zarejestrowano niecałe 16 500.

Nad obsługą użytkowników i księgozbiorem czuwa trzyosobowy (w wymiarze 2,5 etatu merytorycznego) skład pracowników wykwalifikowanych do pracy w bibliotece o profilu językowym. Bibliotekarki dysponują biegłą znajomością języka niemieckiego, pozyskaną podczas studiów filologicznych i kursów językowych, a także szeroką wiedzą fachową i znajomością tematyki zbiorów oraz wysokimi kwalifikacjami zawodowymi, ustawicznie podnoszonymi na szkoleniach. Kadra pracowników posiada długi staż pracy w Bibliotece Austriackiej, a mianowicie 25 lat w przypadku osoby kierującej, 15 lat pracy bibliotekarki zatrudnionej w pełnym wymiarze godzin oraz 3 lata pracy bibliotekarki zatrudnionej na pół etatu, po odbyciu w bibliotece praktyki studenckiej i wolontariatu. Stała i kompetentna kadra jest niewątpliwie mocną stroną biblioteki, oprócz lokalizacji w dobrze skomunikowanej części centrum miasta. Niestety są także i słabe strony biblioteki, do których należą problemy z magazynowaniem zbiorów oraz bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych (biblioteka umożliwia jednak odbieranie zamówionych zbiorów w wypożyczalni głównej).

Działalność biblioteki w czasie pandemii

Wypracowane przez lata formy popularyzacji i udostępniania zbiorów oraz metody pracy z użytkownikami biblioteki, organizowanie wydarzeń z udziałem publiczności oraz lekcji bibliotecznych dla grup szkolnych musiały ulec zmianie w marcu 2020 r. Z powodu zagrożenia epidemicznego w związku z epidemią koronawirusa COVID-19 doszło do ograniczeń funkcjonowania życia społecznego, w tym także bibliotek. Sytuacja ta była nie do przewidzenia. Biblioteki, jak większość innych instytucji, zostały zamknięte i nie miały możliwości udostępniania zbiorów. W efekcie zamknięcie Biblioteki Austriackiej trwało od 12 marca do 6 maja 2020 r. Personel pracował jednak częściowo w bibliotece prowadząc dyżur telefoniczny w celu udzielania informacji o zbiorach oraz realizacji zamówień na skany poszukiwanych pozycji. Po ponownym otwarciu biblioteki 7 maja 2020 r. udostępnianie odbywało się przy zachowaniu reżimu sanitarnego: strefa zwrotów i wypożyczeń obsługiwana była oddzielnie, a zwrócone zbiory poddane były początkowo dziesięciodniowej, a następnie tygodniowej kwarantannie w magazynie. Czytelników i personel – tak jak w innych instytucjach i placówkach komercyjnych – obowiązywało zasłanianie maseczką ust i nosa, dezynfekcja rąk, zachowanie dystansu minimum 1,5 m oraz ograniczona do 4 osób

liczba odwiedzających. Do końca wakacji nie można było korzystać z czytelni oraz organizować wydarzeń z udziałem publiczności. Początkowo udostępniane były tylko zbiory wcześniej zamówione, ale z biegiem czasu wprowadzono możliwość korzystania z wolnego dostępu do pól po wcześniejszej dezynfekcji rąk oraz nałożeniu jednorazowych rękawiczek. Druga fala epidemii koronawirusa spowodowała kolejne zamrożenie życia społecznego, w tym zamknięcie bibliotek. Tym razem miało to miejsce od 9 do 27 listopada, ale wówczas biblioteka była już na tę okoliczność lepiej przygotowana, a czytelnicy mogli z wyprzedzeniem wypożyczyć potrzebne im zbiory.

Możliwość otwarcia biblioteki dla czytelników niestety nie spowodowała powrotu do ilości odwiedzin i udostępnień zbiorów sprzed okresu pandemii. Szczególnie odczuwalny był spadek o 30% ilości odwiedzin. Z tego powodu przeprowadzono w mediach społecznościowych akcje promocji nowości wydawniczych, mające na celu zachęcenie do korzystania z biblioteki. Zorganizowano akcję *Tydzień Bibliotek online* (8–15.05) a w czerwcu *Drugie życie książki*, podczas której odwiedzający mogli nieodpłatnie pozyskać książki. W okresie od lipca do 20 września podczas odwiedzin w bibliotece można było uzyskać *Letni paszport czytelnika*, uprawniający po trzeciej wizycie w wypożyczalni do zdobycia nagrody w postaci książki.

Działalność kulturalna i edukacyjna w czasie pandemii

W programie rozpoczętej 1 marca 2020 r. jubileuszowej 20. *Wiosny Austriackiej* zaplanowano wiele wydarzeń, które trzeba było odwołać. Anulowano termin koncertu w Filharmonii Opolskiej, spotkanie autorskie z pisarką z Austrii, Eriką Wimmer, oraz finał XXIV ogólnopolskiego konkursu wiedzy *Austria – kraj i mieszkańcy*. Dopiero we wrześniu w ścisłym reżimie sanitarnym przywrócona została działalność Galerii WuBePe oraz organizacja wystaw, a także spotkań z udziałem publiczności. Większość odwołanych wiosną wydarzeń udało się zrealizować we wrześniu i na początku października pod zmienioną nazwą 20. *Wiosna Austriacka jesienią*. Omówienie szczegółów poszczególnych elementów składowych przeprowadzonego projektu opublikowane zostało w artykule *Wiosna Austriacka jesienią i wystawa o tożsamości śląskiej*⁹. Zorganizowano 12 wydarzeń, w których udział wzięło 881 uczestników, mimo utrudnień ze względu na konieczność zachowania dystansu i limitu dostępnych miejsc. Zaprezentowano wystawę *Ludwig Wittgenstein – odyseja traktatu. Stulecie „Traktatu logiczno-filozoficznego”* oraz *Wiedeń post mortem – czyli o śmierci w Wiedniu*, finał XXIV ogólnopolskiego konkursu wiedzy o Austrii oraz koncert Trio Guschlbauer-Blachutta w Filharmonii Opolskiej w dniu 13 paździer-

⁹ Wójcik-Bednarz, M. (2020). Wiosna Austriacka jesienią i wystawa o tożsamości śląskiej. *Bibliotekarz Opolski*, 3, 11-17. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/bibliotekarz66-6.html>

nika. W ramach *Dni Kultury Niemieckiej* zorganizowano wernisaż wystawy *Typowo śląskie?! Świadomość regionalna i śląskie tożsamości* oraz kilka wydarzeń edukacyjnych w formie zdalnej.

Z powodu braku możliwości prowadzenia lekcji bibliotecznych na żywo, podjęto decyzję o zmianie formy spotkań na wirtualną edukację biblioteczną *Biblioteka z klasą online*. W związku z czym przygotowano w IV kwartale 2020 r. 10 scenariuszy prelekcji i zrealizowano ich nagrania. Przygotowane prelekcje cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony nauczycieli języka niemieckiego. Transmitowane były w 383 klasach, gdzie podczas lekcji zdalnych obejrzało je 5362 uczniów w szkołach różnych typów na terenie całego kraju.

Nowa rzeczywistość spowodowała konieczność wprowadzenia nie tylko zdalnych form pracy, ale także wzmoczenie działalności kulturalnej w sieci. Zadanie to było o tyle ułatwione, że biblioteka dysponowała niezbędnym sprzętem i oprogramowaniem do ich realizacji. Także personel posiadający umiejętności ich obsługi wykazał się dużą kreatywnością w procesie tworzenia i promowania w sieci nowych projektów. Istotną rolę odegrała budowana od lat sieć partnerów, poczynawszy od nauczycieli języka niemieckiego ze szkół wszystkich typów w całej Polsce po licznych partnerów w instytucjach, z którymi Biblioteka Austriacka współpracuje od wielu lat na wielu płaszczyznach.

Kultura otwarta czyli działania na rzecz społeczeństwa wielokulturowego

Działania rozpowszechniające kulturę są ważnym polem pracy Biblioteki Austriackiej na rzecz społeczeństwa wielokulturowego. Z założenia otwarte dla ogółu społeczeństwa organizowane spotkania, wykłady i wystawy prowadzone są w większości przypadków dwujęzycznie. Zadania o charakterze kulturotwórczym Biblioteka Austriacka WBP w Opolu realizuje na kilku płaszczyznach, przede wszystkim poprzez cykliczne projekty kulturalne, spośród których najdłuższą tradycję ma *Wiosna Austriacka*. Jej celem jest prezentowanie dziedzictwa kulturalnego Austrii: muzyki, sztuki i literatury, szczególnie tej współczesnej. Impreza ta organizowana jest od 2000 r. we współpracy z Austriackim Forum Kultury w Warszawie (do roku 2013 r. z Austriackim Konsulatem Generalnym w Krakowie), Instytutem Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego, jak również z instytucjami kultury w regionie, takimi jak Filharmonia Opolska, galerie i muzea. *Wiosna Austriacka* cieszy się już dużym uznaniem, dlatego podczas jej organizacji udaje się pozyskać patronat honorowy Marszałka Województwa Opolskiego, Ambasadora Austrii oraz Konsula Honorowego Republiki Austrii we Wrocławiu. Także większość redakcji lokalnych środków masowego przekazu obejmuje projekt patronatem medialnym: TVP 3 Opole, Radio Opole, NTO, „Gazeta Wyborcza”,

Radio Doxa, Wochenblatt.pl, opowiecie.info, Polen Journal.de, Punkt.media oraz 24opole.pl. Ponadto Biblioteka Austriacka może liczyć na szczodrość sponsorów, bez których niektóre wydarzenia nie mogłyby się odbyć. Do nich należą degustacje win austriackich, przygotowane wiele razy przez firmę Vogar z Opola przed koncertami muzyki austriackiej w Filharmonii Opolskiej, jak również nagrody w konkursie wiedzy o Austrii w postaci wycieczek do Wiednia fundowane od 1998 r. przez biuro podróży Almatour w Opolu.

Efektem wieloletniej współpracy zagranicznej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu z bibliotekami, instytucjami i muzeami z wielu krajów Europy, w tym z Austrii, Niemczech i Szwajcarii, jest kilkadziesiąt zorganizowanych wydarzeń. W artykule (Wójcik-Bednarz, 2018) omówiono wieloletnią współpracę polsko-niemiecką WBP. Od lat Biblioteka Austriacka realizuje z ramienia Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu wydarzenia w ramach *Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim*. Odbywają się one z inicjatywy Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców na Śląsku Opolskim od 2004 r. zawsze jesienią. Biblioteka zapraszana jest od lat do współtworzenia programu tej imprezy, prezentując niemieckie i śląskie dziedzictwo, a także niemiecką literaturę i kulturę współczesną. Odbywa się to w formie spotkań z autorami, warsztatów literackich oraz wystaw. Wystawy ze zbiorów niemieckich instytucji partnerskich, niejednokrotnie prezentowane w Polsce po raz pierwszy, ukazują dorobek twórczy ludzi związanych ze Śląskiem oraz mało znane a warte poznania aspekty historii regionu. Należą do nich m.in. wystawy ze zbiorów Muzeum Kultur Europejskich – Muzeów Państwowych w Berlinie: *Wiosna jesienią. Od polskiego listopada do niemieckiego maja. Europa narodów 1830–1832* (2009 r.), wystawa wycinanek *Czarna sztuka na białym papierze – Maria Louise Kaempffe (1892–1963), śląska mistrzyni wycinanek* (2010 r.) oraz *Sto lat niemieckich kalendarzy adwentowych* (Wójcik-Bednarz, 2013c) pokazana w 2012 r. W ramach współpracy z niemieckim landem Nadrenia-Palatynat w 2007 r. podpisano umowę o współpracy z Landowym Centrum Bibliotek Nadrenii-Palatynatu w Koblencku (Wójcik-Bednarz, 2008). Dzięki owej umowie pokazano opolskiej publiczności dwie bardzo cenne wystawy, na których prezentowano oryginalne eksponaty. W 2011 r. podczas wystawy *Uprawa winorośli i kultura wina w Nadrenii-Palatynacie* można było zobaczyć monety i naczynia z czasów rzymskich, natomiast na wystawie *W dolinie Renu*, przywiezionej do Opola w 2008 r., zaprezentowano unikatowe inkunabuły i XVI- oraz XVII-wieczne stare druki z rycinami nadreńskich miejscowości. We współpracy z Muzeum Górnośląskim (Oberschlesisches Landesmuseum) w Ratingen-Hösel prezentowane były w ramach Dni Kultury Niemieckiej na Śląsku Opolskim m.in. wystawy: *Zamkowe opowieści – szlachta na Śląsku* (2013 r.), *Orzeł nad Śląskiem. Historia lotnictwa – wydarzenia i pionierzy* (2015 r.), *Świat śląskiej kolei. 175 lat modernizacji i mobilności* (2018 r.). W 2018 r. nawiązano współpracę z Domem Śląskim (Haus Schlesien) w Königswinter, która zaowocowała już wymianą publikacji

oraz dwiema wystawami: *Pierniki – podróż do krainy zmysłów... – przez Śląsk, Łużyce Górne i 900-letnią kulturę kulinarną w Europie Środkowej* (2019 r.), *Typowo śląskie!? Świadomość regionalna i śląskie tożsamości* (2020 r.).

We współpracy z Instytutem Goethego w Krakowie odbyło się kilkanaście wydarzeń: spotkań autorskich, wykładów oraz wystaw tematycznych promujących język i literaturę niemiecką. Większość z nich przeznaczona była do dzieci i młodzieży, natomiast z Niemieckim Instytutem Kultury Polskiej w Darmstadt przygotowano wystawę oraz spotkanie z tłumaczem literatury niemieckiej na język polski, Jakubem Ekkiertem.

Od 2005 r. Biblioteka Austriacka włącza się w akcję popularyzacji literatury i czytelnictwa *Austria czyta – spotkajmy się w bibliotece* (Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek¹⁰), w ramach której organizowane są wykłady, warsztaty oraz spotkania z pisarzami z Austrii. Akcję koordynuje Zrzeszenie Bibliotek Austriackich przy wsparciu Ministerstwa Oświaty, Sztuki i Kultury Republiki Austrii. Tygodniowy maraton czytelniczy odbywa się w połowie października w wielu bibliotekach w Austrii oraz w Bibliotekach Austriackich za granicą. Patronat honorowy nad imprezą sprawuje prezydent Republiki Austrii, a medialnie wspierają ją znane osobistości ze świata kultury i biznesu.

Biblioteka korzysta ponadto z doświadczeń i wsparcia instytucji partnerskich w Polsce, szczególnie w swoim regionie. Ich wkład rzeczowy w formie użyczonych eksponatów i sprzętów, udostępniania sal ekspozycyjnych czy w postaci występów muzycznych i wygłoszonych wykładów, jest bardzo cenny. Otwarta na partnerską współpracę z różnymi instytucjami kultury i placówkami edukacyjnymi Biblioteka Austriacka inicjuje i realizuje wspólne działania naukowe, kulturalne, popularyzatorskie i edukacyjne.

Współpraca w zakresie działalności naukowej

Efektom wieloletniej współpracy ze środowiskiem germanistów Uniwersytetu Opolskiego są liczne wspólnie zorganizowane konferencje oraz publikacje pokonferencyjne. Mocą podpisanego 12.04.2012 r. porozumienia o współpracy pomiędzy Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Opolu a Instytutem Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego dyrektorzy obydwu instytucji usankcjonowali trwającą już wcześniej współpracę. Przed reformą szkolnictwa wyższego miały miejsce intensywne kontakty głównie z działającym w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego Zakładem Historii Literatury i Kultury Niemiec XIX i XX w. W ramach obchodów jubileuszu 25-lecia działalności Biblioteki Austriackiej w kwietniu 2018 r. we współpracy Uniwersytetu Opolskiego i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu zorganizowana została międzynarodowa konferencja naukowa i warsztaty *Lilith spotyka Kalliope. Austria czyta, dyskutuje i tłumaczy*,

¹⁰ Największa akcja promocji czytelnictwa organizowana przez Stowarzyszenie Bibliotek Austriackich (<http://www.oesterreichlied.at/>).

w której uczestniczyli znaczący literaturoznawcy z ośrodków akademickich w Polsce, Austrii i Niemczech¹¹. Jej pokłosiem są dwie publikacje naukowe wydane w 2020 r. we współredakcji: *Geschlecht und Gedächtnis: Österreichische Autorinnen prüfen Geschichtsmymthen* (Rudolph, Jelitto-Piechulik, Wójcik-Bednarz, hg., 2020) oraz *Lilith trifft Kalliope. Österreich liest, debattiert und übersetzt* (Rudolph, Jokiel, Wójcik-Bednarz, red., 2020). Obchody jubileuszu omówione zostały w artykule Wójcik-Bednarz, M. (2018). W 2015 r. ukazała się publikacja będąca efektem zorganizowanej dwa lata wcześniej sesji naukowej pod tym samym tytułem *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Fremdheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt* [Przekraczanie granic i ruchy migracyjne. Doświadczenie obcości i zjawisko migracji w literaturze oraz w życiu codziennym Austrii, Niemiec, Szwajcarii i Polski] (Jelitto-Piechulik, Jokiel, Wójcik-Bednarz, hg., 2015).

Środowisko germanistów Uniwersytetu Opolskiego od kilkunastu lat aktywnie włącza się w organizację wydarzeń w formie projektów literackich, tłumaczeniowych oraz artystycznych zorganizowanych ze studentami Instytutu Filologii Germańskiej. Organizowane spotkania z autorami, wystawy związane tematycznie z twórczością literacką oraz przedstawienia sceniczne z udziałem austriackich artystów dają studentom możliwość poznania twórczości współczesnych pisarzy oraz bezpośredniej dyskusji z autorami, których teksty włączane są do kanonu omawianych lektur. W ramach partnerstwa pomiędzy placówkami realizowane były działania na rzecz upowszechniania literatury, takie jak: wykłady, warsztaty, spotkania z austriackimi pisarzami. Prezentowana była m.in. twórczość: Barbary Frischmuth, Marianne Gruber, Sabine Gruber, Aloisa Hotschniga, Karin Peschki, Bernda Schuchtera, Caroliny Schutti, Hanny Sukare, Daniela Wissera, Wolfa Wondratschka, i wielu innych. Na scenie Studenckiego Centrum Kultury Uniwersytetu Opolskiego odbyły się także przedstawienia sceniczne na podstawie tekstów: Manesa Sperbera pt. *Mehr als eine Träne im Ozean* [Więcej niż łza w oceanie], Ingeborg Bachmann i Elfriede Jelinek pt. *Es gibt mir nur im Spiegelbild* [Istnieję tylko w odbiciu lustrzanym] w wykonaniu austriackiej aktorki Maxi Blaha oraz z poezją Thomasa Bernharda *Wind & Vergänglichkeit* [Wiatr & przemijanie] w 2019 r. Na etapie przygotowania do projektów studenci germanistyki tłumaczyli teksty przedstawień w ramach warsztatów z translatoryki¹². Od 2009 r. studenci

¹¹ Międzynarodowa konferencja naukowa & warsztaty *Lilith spotyka Kalliope. Austria czyta, dyskutuje i tłumaczy* odbyła się w dniach 10-11.04.2018 r. we współpracy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu z Uniwersytetem Opolskim. Program konferencji dostępny jest na stronie: http://www.ba.wbp.opole.pl/konf18_program_pl.pdf

¹² Studenci studiów magisterskich specjalizacji translatorskiej Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Opolskiego wykonali w ramach zajęć z dr Małgorzatą Jokiel tłumaczenie tekstów kilku przedstawień na potrzeby publiczności polskiej.

Uniwersytetu Opolskiego, głównie studiujący germanistykę, mają możliwość odbycia w Bibliotece Austriackiej miesięcznej praktyki studenckiej, podczas której poznają specyfikę funkcjonowania tej instytucji i wykonują czynności związane z wprowadzaniem danych do katalogu. W zależności od umiejętności i predyspozycji studenci biorą udział we współtworzeniu programu wydarzeń i pomagają w ich organizowaniu oraz promocji. Niektórzy absolwenci praktyk wspomagali dalej przedsięwzięcia biblioteki w formie wolontariatu.

Projekty kulturalne

Biblioteka Austriacka sukcesywnie organizuje we współpracy z wieloma instytucjami liczne projekty przybliżające różne aspekty języka niemieckiego, literatury, kultury i historii austriackiej, niemieckiej oraz szwajcarskiej. Najdłuższą tradycję mają zapoczątkowana w 2000 r. *Wiosna Austriacka* oraz organizowane od 2003 r. *Dni Kultury Niemieckiej*. Ponadto organizowane są projekty na rzecz promocji języka niemieckiego *Europejski Dzień Języków*, ogólnopolski konkurs wiedzy *Austria – kraj i mieszkańcy* (od 1998 r.), akcja wspierania czytelnictwa *Austria czyta. Spotkajmy się w bibliotece* (od 2006 r.). Od 1998 r. w bibliotece organizowane są kursy języka niemieckiego. Nauczanie języka realizowane jest zarówno w formie kursów odpłatnych, jak i darmowych kursów letnich.

Edukacja biblioteczna i czytelnicza dzieci i młodzieży

Znaczną część działań skierowanych do dzieci i młodzieży stanowią spotkania w ramach edukacji bibliotecznej pod nazwą *Biblioteka z klasą*. Ich idea jest organizowanie spotkań z przysposobienia bibliotecznego, przybliżających bibliotekę i jej zbiory. Aby uatrakcyjnić wizytę w bibliotece prezentowane są – w zależności od wieku i zainteresowań uczestników – warsztaty językowo-literackie lub wykłady na tematy związane z kulturą i zwyczajami krajów niemieckiego obszaru językowego. Ze względu na brak możliwości prowadzenia tej formy działalności na żywo w okresie panowania pandemii po wprowadzeniu nauki zdalnej uczniów, to jest od połowy marca 2020 r., w drugiej połowie roku udostępniono nauczycielom przygotowane nagrania prelekcji w ramach programu *Biblioteka z klasą online*.

Od kilkadziesiąt lat Biblioteka Austriacka stara się wpływać na kształtowanie postaw czytelniczych dzieci i młodzieży poprzez promowanie wartościowej i ciekawej dla tej grupy wiekowej literatury. Spotkania z pisarzami, wystawy tematyczne, warsztaty literacko-językowe oraz lekcje biblioteczne w bibliotece dają młodym ludziom możliwość obcowania z placówką upowszechniania kultury i mają wypracować w nich potrzebę korzystania z tych miejsc w przyszłości. Od początku działalności do marca 2020 r.

odbyło się ponad 1 030 lekcji bibliotecznych z udziałem 20 300 uczestników z terenu całego województwa opolskiego oraz wielu szkół województwa śląskiego. Rocznie organizowanych jest około 60 spotkań w ramach cyklu edukacyjnego *Biblioteki z Klasą*, w którym udział bierze około 1 500 uczestników na miejscu. Prezentowane są prelekcje o krajach niemieckojęzycznych i ich kulturze. Dla młodszych dzieci przygotowywane są warsztaty literackie w języku niemieckim i polskim, z głośnym czytaniem, z zabawami plastycznymi i ruchowymi, prezentacją kina czytanego oraz teatrzyk opowieści kamishibai.

Podczas obchodzonego 26 września *Europejskiego Dnia Języków Obcych* przygotowywane są wydarzenia wspomagające naukę języka niemieckiego. Natomiast od 1998 r. jest organizowany każdego roku ogólnopolski konkurs wiedzy *Austria – kraj i mieszkańcy* ma na celu popularyzację Austrii, jej kultury, historii i walorów krajoznawczych. Większość uczestników konkursu stanowią uczniowie różnych typów szkół. W sumie w 24 edycjach konkursu wzięło udział prawie 10 000 uczestników z terenu całej Polski. Na zainteresowanie konkursem wpływ ma promocja konkursu w sieci współpracujących szkół i nauczycieli, a przede wszystkim atrakcyjna nagroda główna w postaci kilkudniowej wycieczki do Wiednia fundowana od pierwszej edycji konkursu przez Biuro Podróży Almatour w Opolu. Nagrody rzeczowe w postaci tabletów dla zwycięzców drugiego i trzeciego miejsca fundował przez ostatnie trzy lata Konsul Honorowy Republiki Austrii we Wrocławiu.

W działalności edukacyjnej największy nacisk kładzie się na wspieranie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży¹³ poprzez działania, takie jak: całoroczny cykl spotkań edukacyjnych *Biblioteka z Klasą*, spotkania literacko-warsztatowe w ramach działającego niemieckojęzycznego *Dyskusyjnego Klubu Książki dla dzieci*¹⁴. Do nauczycieli języka niemieckiego skierowana jest również akcja *Klasopak*¹⁵. We współpracy ze stowarzyszeniami nauczy-

¹³ Zainteresowanie udziałem w tego typu zajęciach wzrosło w 2016 r. po ogłoszeniu przez MEN Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, mającego na celu rozwijanie zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży.

¹⁴ Dyskusyjne Kluby Książki powstały z inicjatywy Instytutu Książki i działają przy jego wsparciu finansowym i merytorycznym od początku 2007 r. przy bibliotekach różnego stopnia – od bibliotek wojewódzkich po filie biblioteczne w małych miejscowościach. Niemieckojęzyczny DKK przy Bibliotece Austriackiej powstał w styczniu 2009 r. i jest jedynym klubem obcojęzycznym w Polsce. Od 2013 r. dyskusje klubowe prowadzone są dla dzieci w celu popularyzacji literatury niemieckojęzycznej i kształcenia języka niemieckiego. W ramach spotkań klubu dzieci poznają klasykę niemieckojęzycznej literatury dziecięcej i dzieła autorów współczesnych. W latach 2009–2020 odbyło się łącznie 87 spotkań członków klubu. Aktualne oraz archiwalne wydarzenia organizowane przez Bibliotekę Austriacką w Opolu w ramach klubu dostępne są na stronie internetowej: <http://www.ba.wbp.opole.pl/dkk.html> [dostęp: 07.04.2021].

¹⁵ Akcja *Klasopak* polega na możliwości wypożyczenia pakietu składającego się z 20–40 książek dla dzieci i młodzieży dostosowanych do danej grupy wiekowej uczniów. Są to dzieła w oryginalnej wersji językowej. Akcja ma pomóc uczniom w nauce języka niemieckiego i zapoznać ich z literaturą dziecięcą i młodzieżową autorów austriackich.

cieli zorganizowano prezentacje materiałów do nauki języka oraz warsztaty metodyczne na tematy związane z kulturą krajów niemieckiego obszaru językowego¹⁶.

Promocja Biblioteki Austriackiej

Nowoczesna biblioteka powinna być instytucją przyjazną dla różnych grup społecznych i wiekowych oraz zauważalną w środowisku medialnym. Od tego zależy w dużym stopniu jej postrzeganie. Szybkie tempo życia i natłok informacji powoduje, że niełatwo się „przebić” do potencjalnego odbiorcy z informacją o swojej placówce. Dlatego biblioteka korzysta z wszystkich możliwych kanałów informacyjnych, upowszechniając informacje o swoich zbiorach, usługach i wydarzeniach. Strona internetowa Biblioteki Austriackiej¹⁷ prowadzona od 2006 r. nie ma wprawdzie szaty graficznej i formy umożliwiającej oglądanie jej na urządzeniach mobilnych, jednak daje przejrzysty wgląd w bieżącą działalność oraz zawiera archiwum działalności wraz z wykazem publikacji o Bibliotece Austriackiej¹⁸. Szerokie spektrum działalności pogrupowane zostało w zakładkach poświęconych poszczególnym projektom wraz z linkami do informacji o zakończonych edycji programu, dzięki czemu są cennym źródłem usystematyzowanej chronologicznie historii przeprowadzonych wydarzeń.

Formy komunikacji społecznej przeniosły się obecnie głównie do mediów społecznościowych, ponieważ są one obecnie najbardziej skutecznym i bezpłatnym medium, umożliwiającym wchodzenie w interakcję z użytkownikami. Najczęściej wykorzystywanym kanałem informacyjnym skierowanym do użytkowników młodszych i w wieku średnim są profile w mediach społecznościowych Facebook i Instagram¹⁹. Oczywiście w dalszym ciągu wykorzystuje się możliwość informowania o działalności Biblioteki poprzez serwisy w środkach masowego przekazu²⁰. Wymienić należy wspomniane

¹⁶ We współpracy z oddziałem opolskim Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego w ramach *Wiosny Austriackiej* w 2010 r. odbyły się warsztaty dla nauczycieli języka niemieckiego *Język niemiecki w Austrii. Aspekty różnorodności języka niemieckiego* prowadzone przez Alexandra Burkę, natomiast w 2015 r. przeprowadzono spotkanie pt. *Klucz do Austrii – Schlüssel zu Österreich*, podczas którego przedstawiono i omówiono pomoce dydaktyczne wydawane przez Österreich Institut w Wiedniu.

¹⁷ Nowe nabytki prezentowane są wybiórczo w zakładce Nowości: http://www.ba.wbp.opole.pl/nowe_5.html. Oprócz aktualności zawiera kompletne archiwum wydarzeń: <http://www.ba.wbp.opole.pl/archiwum.html> [dostęp: 17.01.2017].

¹⁸ Link do archiwum biblioteki: <http://www.ba.wbp.opole.pl/archiwum.html>

¹⁹ Od 2011 r. Biblioteka Austriacka w Opolu ma swój profil na Facebooku, gdzie zamieszcza aktualne informacje o organizowanych wydarzeniach i nowościach wydawniczych. Natomiast w 2021 r. założony został także profil biblioteki na Instagramie.

²⁰ Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu pozyskała stały patronat medialny „Nowej Trybuny Opolskiej”, „Gazety Wyborczej”, Radia Opole i Radia Doka. W mediach tych cyklicznie pojawiają się informacje o działalności i zbiorach biblioteki. Od 2015 r. w każdy ostatni czwartek miesiąca

wcześniej pozyskiwanie patronatów medialnych redakcji mediów lokalnych, ponadto przesyłanie krótkich informacji, które mogą zostać odczytane w kanałach informacyjnych lub zamieszczone na stronach internetowych redakcji. Biblioteka Austriacka regularnie publikuje informacje o akcjach promocji czytelnictwa w comiesięcznej wkładce „Nowej Trybuny Opolskiej” – „Między Książkami”. Ponadto pracownicy regularnie są zapraszani przez redaktorów audycji regionalnych stacji radiowych, aby informować o aktualnych działaniach biblioteki.

Podczas prawie trzech dekad działalności Biblioteka Austriacka w Opolu starała się zgromadzić i udostępniać poszukiwane przez użytkowników zbiory w języku niemieckim. Poprzez umożliwienie poznawania języka niemieckiego, literatury i kultury oraz prezentację współczesnego dorobku naukowego i kulturalnego Austrii, Niemiec i Szwajcarii była otwartą platformą dialogu międzykulturowego oraz przyczyniła się do lepszego procesu poznania i porozumienia wolnego od stereotypów myślowych. Dzięki otwartym po 1989 r. granicom odbyły się liczne wizyty przedstawicieli świata literatury, sztuki, muzyki. Także dyplomaci i politycy podczas oficjalnych wizyt w regionie odwiedzali Bibliotekę. Spotkania te umożliwiły nie tylko nawiązanie kontaktów politycznych i gospodarczych miast i regionów, lecz także poprzez bezpośredni kontakt z mieszkańcami krajów niemieckiego obszaru językowego niwelowanie nieufności do obcych wśród zwykłych obywateli i ich otwarcie na one kultury.

Bibliografia

- Amghar, E. (2011). Sieć Bibliotek Austriackich w Europie i w Polsce - międzynarodowa współpraca kulturalna bibliotekarzy. *Zarządzanie Biblioteką*, 1, 85-98.
- Florków, A. (1997). *Österreich-Bibliotheken in Polen als kultureller Beitrag Österreichs zur Entwicklung österreichisch-polnischer Beziehungen*. [Praca magisterska]. Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny.
- Jelitto-Piechulik, G., Jokiel, M., Wójcik-Bednarz, M., hg. (2015). *Grenzüberquerungen und Migrationsbewegungen. Fremdheits- und Integrationserfahrungen in der österreichischen, deutschen, schweizerischen und polnischen Literatur und Lebenswelt*. Wien: LIT Verlag.

w „Nowej Trybunie Opolskiej” ukazuje się dwustronicowa wkładka „Między książkami – dodatek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu”, w którym prezentowane są nowości opolskiej książki. Biblioteka Austriacka współpracuje z redakcją niemieckiego tygodnika *Wochenblatt.pl* oraz VDG Media, przygotowujące audycje niemieckojęzyczne dla TVP 3 Opole oraz Radia Opole.

- Rudolph, A., Jelitto-Piechulik, G., Wójcik-Bednarz, M., hg. (2020). *Geschlecht und Gedächtnis: Österreichische Autorinnen prüfen Geschichtsmymen*. Wien: new academic press.
- Rudolph, A., Jokiel, M., Wójcik-Bednarz, M., red. (2020). *Lilith trifft Kalliope. Österreich liest, debattiert und übersetzt*. Opole: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Uniwersytet Opolski.
- Schlögl, J. (2019). *Die Österreich-Bibliotheken als Instrument der österreichischen Auslandskulturpolitik. Identitätskonstruktionen und Österreichbilder*. [Magisterarbeit]. Universität Wien.
- Wójcik-Bednarz, M. (2008). Podpisanie umowy o współpracy WBP w Opolu z Landesbibliothekszentrum Rheinland-Pfalz w Koblenz. *Pomagamy sobie w pracy*, 1-2, 38-41. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/081.pdf>
- Wójcik-Bednarz, M. (2012). Kultura, literatura i sztuka z Austrii. 12. Wiosna Austriacka. *Bibliotekarz Opolski*, 33, 5-10.
- Wójcik-Bednarz, M. (2013a). Kultur- und Wissenstransfer aus Österreich am Beispiel von der Österreich-Bibliothek in Opole. In: G. Jelitto-Piechulik, F. Księżyk (Hg.), *Prace Germanistyczne = Germanistische Werkstatt 5: Gegenwärtige Forschungsrichtungen in den Sprach-, Literatur- und kulturwissenschaftlichen Diskursen von Nachwuchswissenschaftlern* (s. 315-327). Opole: Uniwersytet Opolski. [Instytut Filologii Germańskiej].
- Wójcik-Bednarz, M. (2013b). Transfer kultury i nauki z Austrii w sieci bibliotek austriackich za granicą. *Przegląd Biblioteczny*, 81(1), 33-41.
- Wójcik-Bednarz, M. (2013c). Wystawa kalendarzy adwentowych w WBP Opolu. *Bibliotekarz Opolski*, 1, 58-62. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo131.pdf>
- Wójcik-Bednarz, M. (2016). Kulturotwórczy wkład Biblioteki Austriackiej – Österreich-Bibliothek Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu w poznawanie i zrozumienie kultury i literatury niemieckojęzycznej. *Bibliotekarz Opolski*, 1, 29-35.
- Wójcik-Bednarz, M. (2017a). Wielokulturowa opolska 17. Wiosna Austriacka. *Bibliotekarz Opolski*, 3, 5-11.
- Wójcik-Bednarz, M. (2017b). Zainteresowania literaturą austriacką z perspektywy czytelników Biblioteki Austriackiej w Opolu. *Transfer. Reception studies*, 2, 85-105.
- Wójcik-Bednarz, M. (2018). Jubileusz 25-lecia działalności Biblioteki Austriackiej w Opolu. „18. Wiosna Austriacka”. *Bibliotekarz Opolski*, 3, 16-28. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo183.pdf>
- Wójcik-Bednarz, M. (2019). Świat śląskiej kolei, literatura dla dzieci i dwusetna rocznica najpopularniejszej koledy. Jesień kultury niemieckiej w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Opolu. *Bibliotekarz Opolski*, 1, 59-64. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo191.pdf>

Wójcik-Bednarz, M. (2020a). Bauhaus, Pfefferkuchen i Dracula... czyli XVI Dni Kultury Niemieckiej w bibliotece. *Bibliotekarz Opolski*, 1, 173-179. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo201.pdf>

Wójcik-Bednarz, M. (2020b). Literatur- und Kulturvermittlung in der Österreichisch-Bibliothek in Opole. Bilanz des 25-jährigen Wirkens. In: A. Rudolph, M. Jokiel, M. Wójcik-Bednarz (red.), *Lilith trifft Kalliope. Österreich liest, debattiert und übersetzt* (s. 33-50). Opole: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Uniwersytet Opolski.

Wójcik-Bednarz, M. (2020c). Nagroda „Mosty Dialogu 2019” dla Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu za praktykowanie dialogu i wielokulturowości. *Bibliotekarz Opolski*, 2, 105-109. <http://www.bibliotekarzopolski.pl/arch/bo202.pdf>

Monika Wójcik-Bednarz

Open Library. The activity of the Austrian Library in Opole for users

Abstract

The paper presents the activity of the Österreich-Bibliothek in Opole, the regional public library. Since 1993, the library collects and makes available book collections in German for different age groups and implements a number of cultural and educational projects for the benefit of the multicultural society. It was proved that the topos of ‘open library’ in the case of the Austrian Library in Opole refers both to a wide range of collections and users served, as well as to multidirectional forms of activity such as meetings with authors, lectures, exhibitions, competitions, courses and workshops. It discusses initiatives directed at cooperation with schools, institutions in Poland and abroad, and the Opole University, which have resulted in the realization of event projects, conferences and publications.

Keywords: Austrian Library in Opole, cultural function of the library, open library, library education, cultural activity, scientific projects

Monika Wójcik-Bednarz

Biblioteka otwarta. Działalność Biblioteki Austriackiej w Opolu na rzecz użytkowników

Streszczenie

W artykule przedstawiona została działalność Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu – Biblioteki Austriackiej – Österreich-Bibliothek. Od 1993 r. biblioteka nie tylko gromadzi i udostępnia księgozbiór w języku niemieckim dla różnych grup wiekowych, lecz także realizuje szereg projektów kulturalnych i edukacyjnych na rzecz społeczeństwa wielokulturowego. Udowodniono, że topos „biblioteki otwartej” w przypadku Biblioteki

Austriackiej w Opolu odnosi się zarówno do szerokiego spektrum zgromadzonych zbiorów i obsługiwanych użytkowników, jak i do wielokierunkowych form działalności, takich jak: spotkania autorskie, wykłady, wystawy, konkursy, kursy i warsztaty. Omówiono inicjatywy skierowane na współpracę ze szkołami, instytucjami w kraju i za granicą oraz z Uniwersytetem Opolskim, które przyniosły efekty w postaci zrealizowanych projektów wydarzeń, konferencji oraz wydanych publikacji.

Słowa kluczowe: Biblioteka Austriacka w Opolu, rola kulturotwórcza biblioteki, biblioteka otwarta, edukacja biblioteczna, działalność kulturalna, projekty naukowe

**PRACA BIBLIOTEKI SZKOLNEJ W DOBIE PANDEMII
NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEKI SZKOŁY PODSTAWOWEJ NR 53
Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI
IM. MARII SKŁODOWSKIEJ-CURIE ORAZ BIBLIOTEKI
ZESPOŁU SZKÓŁ SAMOCHODOWYCH W CZĘSTOCHOWIE**

Wstęp

Pandemia koronawirusa zaskoczyła wszystkich, również biblioteki szkolne. To na barki dyrektorów szkół i nauczycieli bibliotekarzy złożony został obowiązek reorganizacji pracy szkolnych bibliotek. Zobligowani do tego starali się wykonać ten obowiązek jak najlepiej, zważywszy na fakt, że pracowali w zmieniających się warunkach.

Niniejszy artykuł stanowi próbę usystematyzowania teoretycznych i praktycznych zagadnień związanych z funkcjonowaniem bibliotek szkolnych w pandemii. Analiza dokumentów prawnych, opracowanych wskazówek oraz materiałów metodycznych, a także konkretnych wypowiedzi nauczycieli bibliotekarzy podczas zdalnych spotkań szkoleniowych, czy też stron internetowych bibliotek, umożliwiła pobieżne usystematyzowanie wiedzy na ten temat. Artykuł jest jednym z głosów w toczącej się dyskusji o zmianach w funkcjonowaniu bibliotek szkolnych, mających na celu wypracowanie nowej wizji.

Teoretyczne rozważania w części pierwszej artykułu uzupełnione zostały praktycznymi działaniami dwu bibliotek charakterystycznych dla systemu edukacji, pozwalającymi na zobrazowanie konkretnych zmian. Autorki mają nadzieję, że umożliwi to wypracowanie wniosków do dalszej pracy, a być może będzie inspiracją do podejmowania kolejnych działań innowacyjnych. Przedsięwzięcia zrealizowane w tych placówkach mogą być punktem wyjścia do dalszych badań nad wspomnianymi zagadnieniami.

¹ Oddział Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich w Częstochowie, Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP w Częstochowie, Zespół Szkół Samochodowych w Częstochowie.

² Okręgowa Sekcja Bibliotekarska Związku Nauczycielstwa Polskiego w Katowicach, Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale ZNP w Częstochowie, Szkoła Podstawowa nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi im. M. Skłodowskiej-Curie w Częstochowie.

1. Zmiany dotyczące funkcjonowania bibliotek szkolnych w dobie pandemii

1.1. Zmiany legislacyjne i rekomendacje

Zmiany organizacyjne pracy szkół, a zatem i bibliotek szkolnych, dokonywane były w oparciu o przygotowane przez rząd akty prawne (Ministerstwo Edukacji Narodowej [MEN], 2020g). W sierpniu 2020 r. Minister Edukacji Narodowej znowelizował 5 rozporządzeń dotyczących organizacji zajęć w szkole w czasie pandemii. Należały do nich następujące rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (MEN, 2020c);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (MEN, 2020b);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (MEN, 2020e);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą (MEN, 2020f);
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (MEN, 2020d).

Funkcjonowanie szkół w czasie epidemii oraz wytyczne w tym zakresie przedstawione zostały także podczas konferencji Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN, 2020a).

Natomiast wytyczne dotyczące funkcjonowania bibliotek przygotowało Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii (2020), ale nie wszystkie organy prowadzące szkoły je uznały, tłumacząc, że dotyczą one bibliotek publicznych. Swoje rekomendacje na temat pracy bibliotek przygotowała też Biblioteka Narodowa (Rekomendacje BN dotyczące funkcjonowania bibliotek podczas pandemii, 2020). W praktyce o zasadach funkcjonowania biblioteki na terenie danej szkoły zadecydował dyrektor placówki, a zadaniem nauczyciela bibliotekarza była odpowiednia adaptacja proponowanych wytycznych i wskazówek do funkcjonowania danej biblioteki szkolnej, przy czym należało oczywiście uwzględnić specyfikę szkoły.

Na podstawie wytycznych Ministerstwa Rozwoju i uwag Biblioteki Narodowej z inicjatywy Przewodniczącej Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP oraz Prezesa Oddziału Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich w Częstochowie przygotowane zostały *Wskazówki dla nauczycieli*

bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach szkolnych w zakresie przyjmowania książek, podręczników oraz innych materiałów bibliotecznych w czasie epidemii/ po ustaniu epidemii koronawirusa (Sekcja Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP, 2020). Materiał podzielono na trzy części, które objęły: wytyczne i rekomendacje instytucji nadrzędnych, realizację przyjmowania i zwrotów materiałów bibliotecznych przez nauczyciela bibliotekarza w bibliotece szkolnej, propozycje zapisów organizacyjnych i praktyczne rozwiązania.

1.2. Ogólne zasady funkcjonowania bibliotek szkolnych

Analiza powyższych aktów prawnych i wskazówek była powodem wypracowania ogólnych zasad funkcjonowania bibliotek szkolnych, z których skorzystały poszczególne placówki w nowym roku szkolnym 2020/2021.

Według nich praca każdej biblioteki szkolnej w dobie pandemii od początku roku szkolnego przebiegała w ścisłym reżimie sanitarnym, a odpowiednie procedury opracowane zgodnie z wytycznymi zostały zatwierdzone przez dyrektora placówki (Majkusiak, 2020b). Pamiętano o uwzględnieniu:

- wykorzystania środków do dezynfekcji;
- odpowiednim wietrzeniu pomieszczeń;
- bezpośrednich środkach ochrony nauczycieli bibliotekarzy i użytkowników (maseczki, przyłbice, rękawiczki);
- skracaniu kontaktu z użytkownikiem do niezbędnego minimum (wykorzystanie elektronicznego systemu rezerwacji książek przez użytkowników);
- wydzieleniu strefy oczekiwania dla użytkownika;
- kwarantannie zwracanych książek i materiałów bibliotecznych przez czytelników, jak też o miejscu wydzielonym dla materiałów będących w kwarantannie;
- poinformowaniu użytkowników o nowych zasadach funkcjonowania biblioteki w reżimie sanitarnym;
- umieszczeniu w widocznych miejscach informacji o bezpiecznym użytkowaniu maseczek i dezynfekcji rąk.

Istotnym było też zamontowanie przesłon pleksi na stanowisku pracy bibliotekarza. Sekcja Bibliotekarska przy Oddziale Związku Nauczycielstwa Polskiego w Częstochowie zobligowała Zarząd Oddziału ZNP w Częstochowie do skierowania w tej sprawie pisma do Urzędu Miasta Częstochowy, jako organu prowadzącego szkoły i placówki oświatowe, a także do radnych miasta, celem rozwiązania tego problemu (Sowada, 2020e).

Dyrektorzy szkół uwzględnili propozycje rozwiązań bezpiecznej pracy przygotowane przez nauczycieli bibliotekarzy i wraz z nimi opracowali lub zmodyfikowali regulaminy pracy biblioteki na czas pandemii, uwzględniające ograniczenia i specyfikę danej szkoły.

Bezpieczeństwo pracy w szkołach podstawowych zwiększyło się poprzez opracowanie harmonogramów udostępniania zbiorów dla poszczególnych klas wraz z wyznaczeniem wypożyczeń w konkretnym dniu tygodnia. Było

to ważne, choćby ze względu na fakt, że uczniowie klas 1-3 szkół podstawowych nie powinni samodzielnie poruszać się po budynku placówki.

Przypomniano również o szczególnej sytuacji nauczyciela bibliotekarza, który miał możliwość kontaktu ze wszystkimi uczniami i nauczycielami, pracownikami szkoły, a zatem był szczególnie narażony na zakażenie koronawirusem.

1.2.1. Pierwszy okres pandemii (marzec – czerwiec 2020) w pracy bibliotek szkolnych

W pierwszym etapie zamknięcia szkół, tj. od marca 2020 r., rola bibliotek szkolnych, podobnie jak i innych bibliotek, ograniczała się do funkcji informacyjnej i wspierającej edukację zdalną (Prokowska, 2020, s. 15). Nauczyciele bibliotekarze wskazywali swoim kolegom i koleżankom nauczycielom bezpieczne narzędzia i platformy internetowe oraz bezpłatne i zgodne z prawem autorskim zasoby lekturowe w sieci internetowej dla uczniów, rodziców i nauczycieli. Polecali też określone materiały edukacyjne, gry i zabawy, również dla rodziców dzieci młodszych spędzających więcej czasu z dziećmi. Wspierając realizację podstawy programowej, nauczyciele bibliotekarze opracowywali konkretne zagadnienia edukacyjne i przygotowywali zajęcia czy konkursy zdalne. W czerwcu 2020 r. nauczyciele bibliotekarze zadbałi o bezpieczny zwrot wypożyczonych podręczników i materiałów bibliotecznych. Trwał też aktywny proces samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy, także poprzez ich udział w zdalnych formach doskonalenia zawodowego.

Czas pandemii wykorzystany został także przez nauczycieli bibliotekarzy do realizacji prac wewnętrznych i administracyjno-technicznych (Majkusiak, 2020a, s. 14). Wielu z nich uzupełniło bazę danych w programach bibliotecznych, dokonywało selekcji zbiorów, czy wspierało proces inwentaryzacji. Był to wreszcie czas, by szczególnie zadbać o zbiory biblioteczne, prowadząc ich aktywną konserwację, ale też modyfikację i uzupełnianie warsztatu informacyjno-bibliograficznego, w tym meliorację katalogów. Nauczyciele mogli zatem wykonywać czynności, na które w codziennej pracy nie zawsze był czas.

1.2.2. Drugi okres pandemii – początek roku szkolnego 2020/2021

W roku szkolnym 2020/2021 w pierwszej kolejności biblioteki szkół podstawowych udostępniły uczniom podręczniki szkolne. W tym celu opracowane zostały nowe harmonogramy wypożyczeń z dbałością o bezpieczeństwo uczniów i nauczycieli bibliotekarzy. Po wypożyczeniu podręczników, w następnej kolejności udostępniane były lektury.

Po uwzględnieniu doświadczeń z pierwszego etapu pracy w pandemii, zauważono wielokierunkowość pracy nauczyciela bibliotekarza, ze szczególnych rozróżnieniem pracy zdalnej i pracy stacjonarnej. Dzięki aktywnemu wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych realizo-

wane były główne zadania nauczyciela bibliotekarza, a przede wszystkim kontynuowano wspieranie zdalnej edukacji w szkole, realizację podstawy programowej, rozwijanie zainteresowań czytelniczych uczniów oraz ich kompetencji cyfrowych, a także kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Jednym ze sposobów ułatwiających realizację tych zadań było prowadzenie strony internetowej czy blogu biblioteki szkolnej. Dobre rozwiązanie to także profil na Facebooku czy konto w innych portalach społecznościowych, wykorzystywane również w celach promocyjnych i komunikacyjnych.

Wykorzystując technologie informacyjno-komunikacyjne w swojej pracy nauczyciel bibliotekarz: przygotowywał interaktywne materiały do nauczania, a następnie udostępniał swoim kolegom i koleżankom – nauczycielom danej szkoły. Na bieżąco realizował w tym zakresie kwerendy użytkowników, zwłaszcza nauczycieli. Korzystano w tym celu z dostępnych nieodpłatnie platform edukacyjnych i otwartych zasobów edukacyjnych. Nauczyciel bibliotekarz mógł też przeprowadzić szkolenia dla koleżanek i kolegów nauczycieli w ramach WDN związane z wykorzystaniem zaproponowanych platform czy zasobów.

2. Praca wybranych bibliotek systemu edukacji w dobie pandemii

Konkretne przykłady funkcjonowania dwu bibliotek systemu edukacji, tj. biblioteki szkoły podstawowej oraz szkoły ponadpodstawowej w trudnych warunkach epidemicznych zobrazują dotychczasowe teoretyczne rozważania oraz pokażą zaangażowanie nauczycieli bibliotekarzy w pracę oraz ich starania, aby ograniczenia w dostępie do wiedzy i kultury, ale też dobrej rozrywki były jak najmniej odczuwalne przez dzieci, młodzież i nauczycieli

2.1. Biblioteka Szkoły Podstawowej nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi im. Marii Skłodowskiej-Curie w Częstochowie

Od marca 2020 r. w działaniach Biblioteki Szkoły Podstawowej nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi im. Marii Skłodowskiej-Curie w Częstochowie istotną rolę odgrywała funkcja informacyjna. Jej realizacji sprzyjało prowadzenie blogu biblioteki <http://bibliotekasp53.blogspot.com/> oraz jej profilu na Facebooku: <https://www.facebook.com/bibliotekaSP>. Materiały do zajęć edukacyjnych zamieszczane były na dodatkowym blogu zatytułowanym *Lekcje w bibliotece*: <http://lekcjewbibliotece.blogspot.com/>.

Brak bezpośredniego dostępu czytelników do zbiorów bibliotecznych zobligował nauczycieli bibliotekarzy do poszukiwania i wskazywania lektur w sieci. W tym celu na blogu biblioteki w zakładce „Zdalna biblioteczka” alfabetycznie wg nazwisk autorów gromadzono propozycje czytelnicze, dostępne bezpłatnie w sieci w bibliotekach cyfrowych, tak by ułatwić uczniom szybki dostęp do nich (Sowada, b.d.).

Przygotowano cykle postów, w których polecano konkretne książki do przeczytania. Pisarze, których znamy to cykl, w którym przypominano autorów beletrystyki dziecięcej i młodzieżowej. W kilku zdaniach przytoczono biografię i informacje o twórczości danego autora, którego rocznica urodzin lub śmierci obchodzona była w 2020 r. Polecano wybrane książki autorów do przeczytania w bibliotekach cyfrowych, odsyłając do ich zasobów. W kwietniu 2020 r. uczniowie poznali twórczość następujących autorów: Hannę Januszkowską, Mirę Jaworczakową, Adama Mickiewicza, Olę Tokarczuk, Marka Twaina, Henryka Sienkiewicza (Sowada, 2020e). Kolejne cykle postów wskazujące lekturę to Książki na weekend (Sowada, 2020c) oraz Kłasyka dla dzieci i młodzieży (Sowada, 2020b).

Zrealizowano także dwa projekty czytelnicze w formie zdalnej *W bibliotece* oraz *Olga Tokarczuk - nasza Noblistka* (Sowada, 2020e).

Dobrym rozwiązaniem w promocji czytelnictwa były także spotkania czytelnicze online. Wykorzystano konkretne propozycje spotkań zamieszczone, np. na profilu danego autora w mediach społecznościowych lub na kanale w portalu youtube.com. Istotną w tym zakresie okazała się też współpraca z bibliotekami regionu oraz placówkami doskonalenia nauczycieli. Przykładem takiego działania była współpraca między Publiczną Biblioteką Pedagogiczną Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie i Biblioteką Szkoły Podstawowej nr 53 z Oddzia-

II. 1. Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania – zdalne wydarzenie czytelnicze w SP 53, Anna Dąbrowska, Anna Hiller – prowadzące spotkanie. Fot. Renata Sowada

łami Integracyjnymi im. Marii Skłodowskiej-Curie w Częstochowie. Z okazji Dnia Głośnego Czytania (29 września 2020) uczniowie klasy 2C wraz z wychowawczynią uczestniczyli w wydarzeniu czytelniczym zatytułowanym „W hołdzie Świętemu Janowi Pawłowi II”, przygotowanym przez nauczycielki bibliotekarki Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie (zob. Il. 1). Spotkanie odbyło się w czytelni szkolnej i miało formę zdalną na platformie ClickMeeting. W swoich salach lekcyjnych w spotkaniu uczestniczyli także uczniowie klasy 3E pod opieką wychowawczyni i 4A pod opieką wychowawczyni oraz nauczycielki języka polskiego. Uczniowie wysłuchali głośnego czytania fragmentów książki Marcina Kobierskiego *Przygoda w wadowickim muzeum, czyli 100 listów do Jana Pawła II* oraz wykonali przygotowane interaktywne zadania rozwijające umiejętności czytania i korzystania z informacji (Sowada, 2020d).

Przygotowanie konkursów bibliotecznych również odbywało się w formie zdalnej, czego dowodem stały się konkursy dla uczniów organizowane przez Sekcje Bibliotekarskie Związku Nauczycielstwa Polskiego: VII Wojewódzki Konkurs Fotograficzny dla Uczniów „Biblioteka w oczach czytelnika” pod patronatem Prezesa Okręgu Śląskiego ZNP w Katowicach oraz XIV Powiatowy Konkurs na Prezentację Multimedialną *Wszystko o bibliotece* pod patronatem Prezesa Oddziału ZNP w Częstochowie, w których uczestniczyli uczniowie Szkoły Podstawowej nr 53 (Sowada, b.d.).

Nauczyciele bibliotekarze chętnie angażowali się także we współpracę projektową w ramach programu eTwinning, czyli europejskiej współpracy szkół (Czym jest eTwinning?, b.d.). Takim przykładem dobrej współpracy między szkołami europejskimi była realizacja w bibliotece szkolnej międzynarodowego projektu „Książka naszym przyjacielem”. Szkoły uczestniczące w projekcie to: DG Nr 39 „Prikazka”, Varna, Bułgaria; OŠ Veliki Bukoviec, Mali Bukoviec, Chorwacja; Osnovna škola Zlatar Bistrica, Zlatar Bistrica, Chorwacja (założyciel); Selásskóli, Reykjavík, Islandia; Valmieras Pārgaujas sākumskola, Valmiera, Łotwa; Szkoła Podstawowa nr 21 im. Królowej Jadwigi w Lublinie, Lublin, Polska (założyciel); Publiczna Szkoła Podstawowa im. Bolesława Chrobrego w Wąsoszu, Polska; Szkoła Podstawowa nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi w Częstochowie, Polska; Barbaros İlkokulu, Selçuklu, Turcja. Temat przewodni projektu, nad którym pracowali uczestnicy, to przyjaźń, a maskotką projektu została postać Kubusia Puchatka. W ramach działań projektowych przygotowano: zajęcia, konkursy, prezentacje książek o Kubusiu Puchatku, wystawy, spotkania online, relacje z uroczystości i imprez bibliotecznych. Jako wspólny rezultat powstała opowieść o przyjaźni w formie e-booka (zob. Il. 2). Część zadań zrealizowano w formie zdalnej (Dziennik projektu, 2020) (Grabna, Sowada, 2020).

Praca stacjonarna nauczycieli bibliotekarzy w większej części skupiała się na dbałości o bezpieczne korzystanie ze zbiorów bibliotecznych przez czytelników, stąd konieczność wcześniejszego zamawiania książek, a co

II. 2. Zajęcia klasy 2C w projekcie eTwinning. Fot. Renata Sowada

za tym idzie uruchomienie modułu rezerwacji w programie bibliotecznym Mol net+, a w dalszej kolejności stworzenie możliwości zamawiania książek drogą mailową i telefoniczną. Nauczyciele bibliotekarze dbali również o zbiory biblioteczne, w tym szczególnie podręczniki szkolne, bezpieczne ich korzystanie i powrót do biblioteki.

2.2. Biblioteka Zespołu Szkół Samochodowych w Częstochowie

Również w bibliotece Zespołu Szkół Samochodowych w Częstochowie początkowo praca zdalna była wyzwaniem zarówno dla uczniów, jak i samych nauczycieli. Należało się przestawić na inny tryb porozumiewania z dziećmi i młodzieżą, a także w odpowiedni sposób zachęcić ich, aby brali udział w przedsięwzięciach zaproponowanych przez szkolną bibliotekę.

W okresie zdalnego nauczania początkowo drogą mailową przez wychowawców, a następnie poprzez dziennik elektroniczny informowano młodzież, rodziców i nauczycieli o konkursach z zakresu edukacji czytelniczej, medialnej, ekologicznej czy informatycznej. Biblioteka szkolna przy organizacji konkursów zwracała szczególną uwagę młodzieży na bezpieczne korzystanie z Internetu, a także wykorzystanie danych dostępnych w sieci zgodnie z odpowiednimi licencjami CC.

Na stronie internetowej szkoły nauczyciele bibliotekarze zamieszczali artykuły promujące literaturę beletrystyczną, nowości wydawnicze, lektury, pod hasłem #W wolnym czasie (Grabna, Majchrzak, b.d.-b). Ze względu na kwarantannę i bezpieczeństwo młodzieży promowali akcję #Zostańwdomu,

proponując młodzieży zagospodarowanie wolnego czasu w taki sposób, który pozwoli im wyjść poza cztery ściany, ekran komputera i wejść w świat wyobraźni i kreatywności (Grabna, Majchrzak, b.d.-c).

Wśród propozycji nauczycieli bibliotekarzy nie zabrakło także ukazania uczniom nowego wymiaru czytania, na jakie pozwala technologia multimedialna, która daje książkom nowy wymiar wolności – uwalnia je od papieru i ograniczeń dystrybucyjnych. Biblioteka szkolna polecała książki z Chmury Czytania, która dawała czytelnikom bezpłatny dostęp do książek na portalu: <http://chmuraczytania.pl/showbook.php?id=4>. Chmura Czytania zawierała kanon kulturalnego człowieka, gdzie każdy, nawet ten który do tej pory nie uważał się za czytelnika, może wyszukać coś dla siebie (Grabna, Majchrzak, b.d.-a).

Efektom działań podejmowanych przez bibliotekę szkolną było:

- wyróżnienie w II Ogólnopolskim konkursie na felieton;
- wyróżnienie w XI Wojewódzkim Konkursie „Prawda i kłamstwo o Katyniu” organizowanym przez posłankę do Parlamentu Europejskiego Jadwigę Wiśniewską – Marcin Tomalski kl. IVC TS. Praca Marcina na temat *Świadectwo naszej pamięci... Ostatnie zdjęcie, czyli wspomnienie o Józefie Dębskim Posterunkowym Policji Państwowej* została opublikowana w książce *Prawda i kłamstwo o Katyniu* jako praca wyróżniona w XI edycji Wojewódzkiego Konkursu o tym samym tytule (Wyniki XI Wojewódzkiego Konkursu *Prawda i kłamstwo o Katyniu*, b.d.) (zob. Il. 3, 4);
- I miejsce w Wojewódzkim Konkursie Fotograficznym „Biblioteka w oczach czytelnika”;
- wyróżnienie w Wojewódzkim Konkursie Fotograficznym „Biblioteka w oczach czytelnika”;
- I miejsce w Powiatowym Konkursie na prezentację multimedialną „Wszystko o bibliotece”;
- I miejsce w XIX Wojewódzkim Konkursie na „Szkolną Gazetę z Dodatkiem Ekologicznym”;
- I miejsce w Wojewódzkim Konkursie dla Nauczycieli Bibliotekarzy na plakat promujący bibliotekę szkolną „(Nie)zwykła biblioteka” – Alina Grabna we współpracy z Anną Majchrzak;
- dyplom za wykonanie znakomitej pracy w Ogólnopolskim Konkursie Plastycznym „TECZA”.

Ponadto uczniowie wzięli udział w następujących konkursach: Wojewódzkim Konkursie „Żołnierze Wyklęci. Niezlomni bohaterowie”, w Wojewódzkim Konkursie Kaligraficznym „I TY możesz zostać Mistrzem Pióra”.

Największą popularnością wśród konkursów szkolnych cieszyły się propozycje na temat: #Zostańwdomu, #Wiosna na talerzu, #Przyroda mojego regionu, a także powtórzeniowe testy gramatyczne.

Zadaniem uczestników konkursu fotograficznego #Zostańwdomu było wykonanie zdjęcia obrazującego czas spędzony w izolacji. Uczniowie mogli

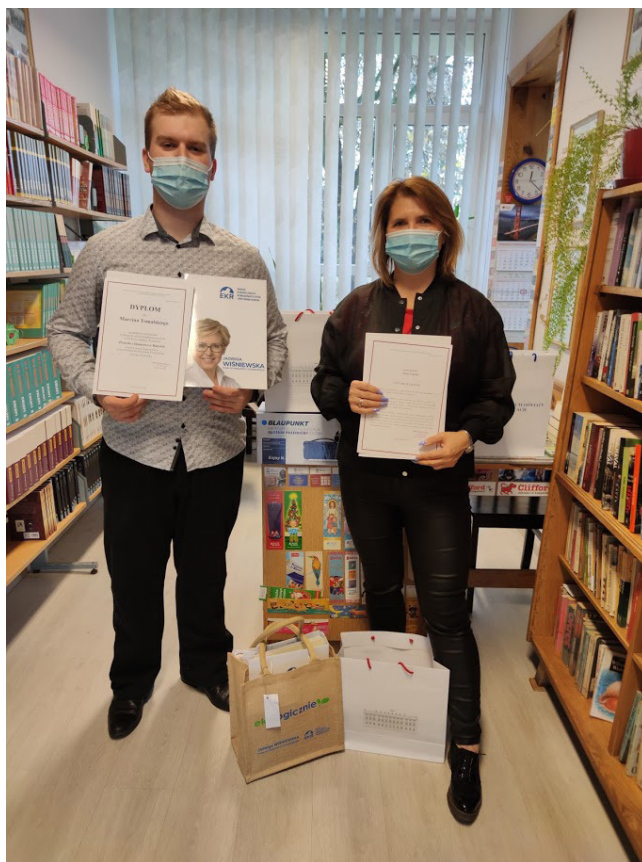

Il. 3. Laureat wyróżnienia w konkursie Marcin Tomalski z klasy IVC Technikum Samochodowego z dyrektorem Szkoły mgr. inż. Jackiem Grzegorzewskim. Fot. Alina Grabna

pokazać, jak się uczą, relaksują w gronie domowników. Laureatką tego konkursu została uczennica klasy pierwszej.

#Wiosna na talerzu – to drugi konkurs fotograficzny zaproponowany przez nauczycieli bibliotekarzy. Zadaniem uczestników było podanie przepisu na danie wiosenne i przesłanie zdjęcia. Najlepiej oceniona została praca ucznia klasy drugiej. Jego sałatka wyglądała apetycznie i kolorowo, a przepis był prosty i łatwy do wykonania. Wyróżnienie w tym konkursie otrzymał uczeń klasy pierwszej (zob. Il. 5).

#Przyroda mojego regionu – konkurs ten wymagał od uczestników dużego wkładu pracy, zachęcał do przeglądania przewodników turystycznych, opisów szlaków, przyrody i zabytków Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Można też było wykorzystać własne doznania z pieszych wędrówek

II. 4. Laureat wyróżnienia w konkursie z mgr Alina Grabną. Fot. Anna Majchrzak

i zdjęcia wykonane w czasie spacerów po jurajskich szlakach. Na ten konkurs napłynęło najwięcej zgłoszeń. Zadaniem uczestników było napisanie artykułu na temat Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Najlepsze prace zostały opublikowane na łamach gazety szkolnej „Echo Samochodówki”.

Podsumowanie działań podejmowanych przez bibliotekę szkolną w okresie zdalnego nauczania od marca do czerwca opublikowane było na stronie internetowej szkoły (Grabna, Maj, 2020), a także na łamach „Kwartalnika Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział w Częstochowie”. W pierwszym numerze z 2020 r. [Nr 1 (86) Styczeń – Marzec 2020] - ukazały się artykuły na temat:

- *Uprzejmość językowa na co dzień* - s. 5. Nr 1 (86) Styczeń – Marzec 2020,
- *My, dzieci z dworca Zoo* - s. 9. Nr 1 (86) Styczeń – Marzec 2020,

II. 5. Praca konkursowa Adama Muchy z klasy IIA Technikum Samochodowego w Zespole Szkół Samochodowych w Częstochowie. Fot. Adam Mucha

- a także artykuł na temat: „#ZOSTAŃWDOMU” - s. 9. Nr 1 (86) Styczeń – Marzec 2020 (Kwartalnik TNBSPO w Cz, 2020).

Biblioteka szkolna przeprowadziła w okresie pandemii następujące akcje i działania czytelnicze:

- Narodowe Czytanie. W ramach tej akcji wybrane fragmenty *Balladyny* Juliusza Słowackiego czytano z podziałem na role podczas lekcji języka polskiego oraz zajęć w czytelni biblioteki szkolnej. Do akcji włączyli się nauczyciele języka polskiego wraz z klasami: IIIa TS, IIc TM, IIg BS oraz II F TS;

- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania. W tym roku „Mądra szkoła czytała uczniom” poezję św. Jana Pawła II. Hasło przewodnie brzmiało: „SIŁA SŁOWA W TWÓRCZOŚCI ŚW. JANA PAWŁA II”. Wybrane wiersze przeczytali uczniowie klasy Ia TS i Ib TS i nauczyciele;

- Dzień Chłopaka, z okazji tego święta zaproponowano Panom konkurs czytelniczy z nagrodami;

- Międzynarodowy Dzień Pisania Listów, który był doskonałą okazją do przeprowadzenia w czytelni warsztatów na temat tworzenia pism użytkowych.

Na tablicy bibliotecznej w holu szkoły przybliżano czytelnikom ważne wydarzenia zatytułowane: Rocznicą wybuchu II wojny światowej, Narodowe Czytanie, Światowy Dzień Sybiraka, Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania, Międzynarodowy Miesiąc Bibliotek Szkolnych, Międzynarodowy Dzień Pisania Listów. W wypożyczalni przygotowano wystawę pt.: *Najstarsze książki w bibliotece*.

Młodzież miała możliwość udziału w projektach profilaktycznych. 8 października 2020 r. uczniowie z klas IVa TS i IVc TS obejrzeli spektakl pod tytułem: *Zaczarowany koń. Piosenki lat 50.* w ramach projektu: *Dobra profilaktyka jest sztuką* połączonego z wykładem Roberta Dorosławskiego *Rola integracji międzypokoleniowej w przeciwdziałaniu uzależnieniom* w Teatrze im. Adama Mickiewicza w Częstochowie.

W nowym roku szkolnym 2020/2021 od października ze względu na sytuację epidemiczną w kraju ponownie rozpoczęto naukę zdalną. Cała społeczność szkolna, nauczyciele oraz rodzice systematycznie otrzymywali informacje poprzez dziennik elektroniczny na temat rocznic, konkursów, wykładów, możliwości rozwiązywania testów wiedzy itp. Najważniejsze z nich to:

- 20 Listopada Ogólnopolskim Dniem Praw Dziecka;
- Święto Niepodległości;
- test ze znajomości lektur szkolnych „Bohaterowie naszych lektur”;
- szkolenie prowadzone przez psychologa Przemysława Staronia: „Jak skutecznie sobie z nieprzyjemnymi emocjami towarzyszącymi nam w czasie pandemii”;
- XIII Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny „Dzieła Mistrzów Inspiracją Współczesnej Fotografii”;
- VI Wojewódzki Konkurs „Żołnierze Wyklęci. Niezlomni Bohaterowie” organizowanym przez Jadwigę Wiśniewską posłankę do Parlamentu Europejskiego;
- 7. Ogólnopolski Konkurs Plastyczny „Powidoki” pod tytułem: *Światło* – organizator Młodzieżowy Dom Kultury nr 2 w Poznaniu;
- Ogólnopolski Konkurs Fotografii Dzieci i Młodzieży „Człowiek, Świat, Przyroda” – organizator Pałac Młodzieży w Koszalinie;
- Wojewódzki Konkurs na prezentację multimedialną „Życie jest większe od legend, bo w życiu jest prawda. Rzecz o kardynale Stefanie Wyszyńskim” – organizator Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM” w Częstochowie;
- MÓJ LAS – Liga Ochrony Przyrody Zarząd Główny;
- XIII Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny „Dzieła mistrzów inspiracją współczesnej fotografii” – Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice” w Lublinie;
- konkurs archiwalno-literacki na stworzenie krótkich form literackich inspirowanych udostępnionymi na stronie projektu materiałami archiwalnymi i zgromadzonymi na platformie europeana.eu;

- Ogólnopolski Konkurs „Domowa Piosenka Minutowa”;
- XVII Ogólnopolski Konkurs na Literacki Wspomnienie „Listopadowa melancholia”;
- Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Tatrzańska Jesień” - Tatrzańska Agencja Rozwoju, Promocji i Kultury z siedzibą w Zakopanem;
- „Na drodze do siebie. Podróże z bohaterami Stachury” - organizator Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu;
- „Mój Przyjaciel Zwierz” – TĘCZA FOTO;
- Wykład pt. *Trendy i zachowania rynkowe e-konsumenta w handlu elektronicznym* – dr Anna Rogacka-Łukasik z Wydziału Prawa i Ekonomii w ramach 12. edycji cyklu Uniwersytet w Bibliotece;
- Ciekawi świata. Ciekawi przyszłości. „Innowacyjna Częstochowa” – edycja 2020/2021;
- szkolny konkurs *Logo – znak graficzny klasy – szkoły*.

W działania biblioteki szkolnej w okresie zdalnego nauczania włączyła się dyrekcja szkoły i nauczyciele, którzy aktywnie zachęcali młodzież do udziału we wszystkich inicjatywach podejmowanych przez bibliotekę szkolną.

Mimo pandemii biblioteka oferowała dostęp do księgozbioru po wcześniejszym umówieniu się na konkretną godzinę odpowiadającą czytelnikowi z zachowaniem odpowiedniego reżimu sanitarnego. Z tej możliwości korzystała zarówno młodzież, jak i nauczyciele.

Podsumowanie

W dobie pandemii praca bibliotek szkolnych musiała ulec zmianom. W głównej mierze należało zadbać o bezpieczeństwo użytkowników i pracowników bibliotek szkolnych. Istotną rolę odgrywać musiała też komunikacja między biblioteką a czytelnikami, szczególnie z rodzicami młodszych użytkowników biblioteki. Ważnym elementem było opracowanie odpowiednich procedur funkcjonowania bibliotek, których trzeba nadal bezwzględnie przestrzegać.

Biblioteki szkolne, mimo pandemii, spełniały swoje zadania związane z realizacją podstawy programowej w szkole, wspierały uczniów w nauce, rozwijały ich zainteresowania czytelnicze i kulturalne oraz umiejętności cyfrowe. Nauczyciele bibliotekarze dbali też o zbiory biblioteczne, w tym podręczniki szkolne, bezpieczne ich korzystanie i powrót do biblioteki. Istotnym był fakt, by praca biblioteki w szkole była zauważalna, doceniana i potrzebna.

Ukazane zmiany w funkcjonowaniu bibliotek szkolnych potwierdzają ich niezbędność w systemie edukacji. Nowa sytuacja społeczna zmobilizowała nauczycieli do aktywizowania uczniów w proces nauczania poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Podejmowane działania miały na celu zaspokojenie konkretnych potrzeb czytelników poprzez opracowanie innowacyjnych form usług oraz aranżację przestrzeni bibliotecznej.

Bibliografia

- Czym jest eTwinning? (b.d.). W: *eTwinning.pl*. Pobrane 19 października 2020, z <https://etwinning.pl/czym-jest-etwinning/>
- Dziennik projektu. (2020). W: *eTwinning.net*. Pobrane 19 października 2020, z <https://twinspace.etwinning.net/95997/home>
- Grabna, A., Maj, A. (b.d.). Podsumowanie konkursów organizowanych przez bibliotekę szkolną w okresie zdalnego nauczania. W: *Zespół Szkół Samochodowych w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://zssb.ids.czyst.pl/index.php?c=article&id=1259>
- Grabna, A., Majchrzak A. (b.d.-a). Chmura czytania. W: *Zespół Szkół Samochodowych w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://zssb.ids.czyst.pl/index.php?c=article&id=1246>
- Grabna, A., Majchrzak A. (b.d.-b). W czasie wolnym. W: *Zespół Szkół Samochodowych w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://zssb.ids.czyst.pl/index.php?c=article&id=1234>
- Grabna, A., Majchrzak A. (b.d.-c). #Zostańwdomu. W: *Zespół Szkół Samochodowych w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://zssb.ids.czyst.pl/index.php?c=article&id=1237>
- Grabna, A., Sowada, R. (2020). Praca biblioteki szkolnej w dobie pandemii. XVI Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego. Częstochowa. 20 X 2020 [prezentacja]. Pobrane 19 października 2020, z https://docs.google.com/presentation/d/1JiAsKPjrqGEVc5uXeRE1vJ3WN2fzYBTWKzdNxCONRYM/edit#slide=id.g9c4950d40d_1_3
- Kwartalnik Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich Oddział w Częstochowie*. (2020, Styczeń – Marzec). Pobrane 19 października 2020, z https://tnbsp-czyst.000webhostapp.com/Kwartalniki/Kwartalnik_86.pdf
- Majkusiak, D. (2020a). Biblioteki szkolne w dobie pandemii. *Biblioteka w Szkole*, 46, 12-16.
- Majkusiak, D. (2020b). Praca bibliotek w nowym roku szkolnym a pandemia. *Biblioteka w Szkole*, 7-8, 31-34.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020a, 5 sierpnia). Bezpieczny powrót do szkół. Działania MEN w zakresie organizacji roku szkolnego 2020/2021 w warunkach epidemii. *gov.pl*. Pobrane 19 października 2020, z <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/bezpieczny-powrot-do-szkol-dzialania-men-w-organizacji-roku-szkolnego-20202021-w-warunkach-epidemii>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020b). *Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu*

oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Pobrane 19 października 2020, z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001389>

Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020c). *Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*. Pobrane 19 października 2020, z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001386>

Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020d). *Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania*. Pobrane 19 października 2020, z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001385>

Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020e). *Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19*. Pobrane 19 października 2020, z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001394>

Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020f). *Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą*. Pobrane 19 października 2020, z <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200001388>

Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2020g, 12 sierpnia). *Rozwiązania prawne potrzebne do organizacji pracy szkoły w czasie epidemii gotowe - minister podpisał rozporządzenia*. Pobrane 19 października 2020, z <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/organizacja-szkol-nowe-akty-prawne>

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii. (2020, 18 sierpnia). *Biblioteki*. Pobrane 19 października 2020, z <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologia/biblioteki>

Prokowska, T. (2020). Doświadczenia z pracy biblioteki szkolnej podczas zdalnej edukacji. *Biblioteka w Szkole*, 10, 15-17.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. (2020, 19 października). Rekomendacje BN dotyczące funkcjonowania bibliotek podczas pandemii, stan na 19 października 2020 roku. *SBP. Ogólnopolski portal bibliotekarski*. Pobrane 21 października 2020, z <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=22873>

Sekcja Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP. (2020, 11 maja). Wskazówki dla nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach szkolnych w zakresie przyjmowania książek. *SBP. Ogólnopolski portal bibliotekarski*. Pobrane 19 października 2020, z <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=22463&prev=1>

Sowada, R. (2020a, 31 sierpnia). Biblioteki szkolne w dobie pandemii. *eKurier NB*, 6-8 (178-180). Pobrane 19 października 2020, z <http://actual2005.blogspot.com/2020/08/>

- Sowada, R. (2020b, 6 maja). Klasyka dla dzieci i młodzieży. W: *Blog Biblioteki SP 53 w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://bibliotekasp53.blogspot.com/2020/05/klasyka-dla-dzieci-i-modziezy.html>
- Sowada, R. (2020c, 24 kwietnia). Książki na weekend. W: *Blog Biblioteki SP 53 w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z https://bibliotekasp53.blogspot.com/2020/04/ksiazki-na-weekend_24.html
- Sowada, R. (2020d, 29 września). Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania – w hołdzie Świętemu Janowi Pawłowi II. W: *Blog Biblioteki SP 53 w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <http://bibliotekasp53.blogspot.com/2020/09/ogolnopolski-dzien-gosnego-czytania-w.html>
- Sowada, R. (2020e, 21 kwietnia). Pisarze, których znamy Olga Tokarczuk, Noblistka. W: *Blog Biblioteki SP 53 w Częstochowie*. Pobrane 19 października 2020, z <https://bibliotekasp53.blogspot.com/2020/04/okno-olgii-tokarczuk.html>
- Sowada, R. (2020f, 21 października). Podsumowanie konkursów. W: *Sekcja Bibliotekarska ZNP*. Pobrane 21 października 2020, z <https://sekcjabibliotekarskaznp.blogspot.com/2020/10/biblioteka-w-oczach-czytelnika.html>
- Sowada, R. (2020g, 26 września). W sprawie bezpieczeństwa uczniów i nauczycieli bibliotekarzy. *e-Kurier NB*, 9(181). Pobrane 21 października 2020, z <http://actual2005.blogspot.com/2020/09/>
- Sowada, R. (b.d.). Zdalna biblioteczka. W: *Blog Biblioteki SP 53 w Częstochowie*. Pobrane 21 października 2020, z <http://bibliotekasp53.blogspot.com/p/czytamy-wirtualnie.html>
- Wyniki XI Wojewódzkiego Konkursu „Prawda i kłamstwo o Katyniu”. (b.d.). W: *Jadwiga Wiśniewska* [strona domowa]. Pobrane 21 października 2020, z <https://jadowigawisniewska.pl/dzialalnosc/szczegoly/wyniki-xi-wojewodzkiego-konkursu-prawda-i-klamstwo-o-katyniu>

Alina Grabna, Renata Sowada

School library work in times of pandemics on the example of Maria Skłodowska-Curie Primary School No 53 with Integration Classes and the Automobile School Complex Library in Częstochowa

Abstract

The article presents the activities of school libraries during the pandemic. It recalls the legal acts, guidelines and guidelines that enabled the functioning of school libraries and at

that time. It is a voice in the ongoing discussion. The second part presents specific activities undertaken in the primary school library and in the secondary school.

Keywords: a school library, a pandemic, a work online

Alina Grabna, Renata Sowada

***Praca biblioteki szkolnej w dobie pandemii na przykładzie Biblioteki Szkoły
Podstawowej nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi im. Marii Skłodowskiej-Curie oraz
Biblioteki Zespołu Szkół Samochodowych w Częstochowie***

Streszczenie

Artykuł przedstawia działania bibliotek szkolnych realizowane w czasie pandemii. Przypomina akty prawne, wytyczne i wskazówki, które umożliwiły funkcjonowanie bibliotek szkolnych w czasie reżimu sanitarnego. Tekst jest głosem w toczącej się dyskusji. W części drugiej przedstawione zostały konkretne działania podejmowane w dwu przykładowych bibliotekach systemu edukacji: bibliotece szkoły podstawowej oraz szkoły ponadpodstawowej.

Słowa kluczowe: biblioteka szkolna, pandemia, praca zdalna

ROLA NAUCZYCIELA BIBLIOTEKARZA W PROFILAKTYCE PRZECIĄŻENIA INFORMACYJNEGO UCZNIÓW

Wprowadzenie

Zagadnienia poruszone w artykule należą do obszaru zainteresowań pedagogiki bibliotecznej, dydaktyki, nauki o informacji a zwłaszcza ekologii informacji. Przedstawiona metoda stanowi nowy rodzaj strategii ochronnej wobec powszechnego natłoku informacji. Celem głównym artykułu jest ukazanie sposobów przeciwdziałania przeciążeniu informacyjnemu uczniów. Opisana metoda pracy opiera się na wykorzystaniu kompetencji metapoznawczych. Aby opisać poszczególne etapy, posłużono się metodą analizy i krytyki piśmiennictwa oraz metodą egzemplifikacyjną. Konstruując opisaną metodę, wykorzystano wskazania zamieszczone w raportach *Kompetencje przyszłości. Jak je kształtować w elastycznym ekosystemie edukacyjnym?* (Włoch, Śledziwska, red., 2019) i *Future Work Skills 2020* (Davies, Fidler, Gorbis, 2020) oraz propozycjami zawartymi w artykułach poświęconych tematyce kompetencji metapoznawczych w edukacji (Borawska-Kalbarczyk, 2015; Zdybel, 2015).

Na podstawie dostępnej literatury podjęto próbę zdefiniowania pojęć: metapoznanie i umiejętności metapoznawcze. Rozważania skoncentrowano wokół potrzeb i możliwości nauczycieli bibliotekarzy. Zwrócono szczególną uwagę na kompetencje wyższego rzędu i narzędzia multimedialne, które są dobrze znane bibliotekarzom z racji odebranego wykształcenia i specyfiki wykonywanego zawodu. Podkreślono rolę bibliotekarzy w przekazywaniu uczniom wiedzy o metodach i narzędziach ułatwiających pracę w warunkach zalewu informacyjnego.

¹ Dział Bibliotek Centrum Kultury „Zamek w Toszku”.

Uwagi na temat przeciążenia informacyjnego w edukacji

Rozpoczynając rozważania, warto przytoczyć kilka kluczowych definicji. Przeciążenie informacyjne to „stan jednostki, która czuje dyskomfort spowodowany tym, że rozwiązywanie jej problemów jest utrudnione z powodu nadmiaru dostępnych informacji. Jednostka nie posiada narzędzi, umiejętności ani zdolności, aby przekształcić informacje, którymi dysponuje w wiedzę rozumianą jako zdolność do działania” (Fazgalić, 2010). Przeciążenie informacyjne może mieć charakter incydentalny lub permanentny, wtedy pojawia się stres informacyjny. Ten ostatni Maria Ledzińska definiuje jako „zespół doznań towarzyszących niemożności bieżącego opracowania informacji oraz integrowania ich z dotychczasową wiedzą jednostki” (Ledzińska, 2002, s. 27). Jedną z bezpośrednich przyczyn powyższego zjawiska jest powszechny nadmiar informacji. Zdaniem Wiesława Babika „informacja, w tym jej niedobór i nadmiar, mogą być rozpatrywane, na wielu płaszczyznach: płaszczyźnie fizycznej, płaszczyźnie technologicznej (informatycznej), płaszczyźnie społecznej, płaszczyźnie psychologicznej. W sferze psychologicznej może być ona rozważana na co najmniej trzech płaszczyznach: afektywnej, kognitywnej i decyzyjnej” (Babik, 2016, s. 79). Autorka niniejszego artykułu zwraca uwagę przede wszystkim na sposób, w jaki nauczyciel bibliotekarz może przeciwdziałać skutkom przeciążenia informacyjnego uczniów ze szczególnym naciskiem na płaszczyznę kognitywną. Ochrona jednostki przed przeciążeniem informacyjnym i jego skutkami należy do zadań ekologii informacji, która „stanowi sumę ocen jakości, zarządzania, produktów i wartości informacji, jak również ocenę usług i potrzeb informacyjnych. Jest to także dyscyplina wiedzy, której zadaniem jest odkrywanie praw rządzących przepływem informacji w biosystemach, włącznie z człowiekiem, społeczeństwem, ich wpływem na zdrowie psychiczne, fizyczne i społeczne ludzi oraz rozwijanie odpowiednich metodologii mających na celu kształtowanie środowiska informacyjnego” (Babik, 2016, s. 79). Duży wpływ na stopień przeciążenia informacyjnego uczniów ma aktualny sposób oddziaływania środków masowego przekazu. Dzieci od najmłodszych lat są otoczone różnymi urządzeniami. Zamiast samodzielnie wykonać obliczenia powierzają je komputerom. Często „uczeń nie tyle wie, jak coś rozwiązać, ale gdzie tego szukać w Internecie” (Zalewski, 2010). Same relacje międzyludzkie, które nie tylko wymagają zaangażowania intelektu, ale korzystnie wpływają na rozwój mózgu, uległy osłabieniu w erze mediów społecznościowych. Istotne jest, że, powierzając urządzeniom czynności, które powinny być codzienną gimnastyką mózgu, nieświadomie nie tylko dzieci, lecz i dorośli czynią swój umysł bardziej podatnym na przeciążenie informacyjne i stres informacyjny. Małgorzata Chojak wymienia zjawiska zaobserwowane w badaniach nad edukacją dzieci (Chojak, 2015). Jej spostrzeżenia dotyczą kompetencji, które można przyporządkować do poszcze-

gólnych płaszczyzn wymienianych przez Babika. Opisana przez badaczkę *umiejętność uczenia się* przynależy do płaszczyzny kognitywnej. Chojak zauważa, że „w czasie kontaktu z dużą ilością informacji w Internecie mózg znajduje się w stanie trwałego częściowego rozkojarzenia uwagi, tj. podwyższonego stresu, który w efekcie zaburza umiejętności poznawcze i znacznie obniża motywację” (Chojak, 2015, s. 122). Do płaszczyzny decyzyjnej przynależy obszar opisany przez Chojak jako *Inicjatywność i przedsiębiorczość*. Autorka wskazuje na zjawisko tzw. „płycizn intelektualnych, polegających na tym, że współcześnie młodzi użytkownicy Internetu, mając dostęp do coraz większej ilości informacji, rozumieją i wiedzą coraz mniej, ich wiedza staje się wyrwykowa i powierzchowna, pozbawiona błyskotliwości i znajomości szerszego kontekstu oraz kreatywności” (Chojak, 2015, s. 124).

Umiejętności metapoznawcze a przeciążenie informacyjne

W ramach badań nad ekologią informacji wypracowano wiele metod mających chronić odbiorcę informacji przed nadmiarem tejże. M. Ledzińska, autorka licznych publikacji na temat stresu informacyjnego, podkreśla, że „sama ocena i świadoma selekcja danych nie gwarantuje w konsekwencji otrzymania informacji, którą można określić mianem wiedzy. Proces jej tworzenia wymaga dogłębnej analizy, a następnie opracowania dostępnych i uprzednio wyselekcjonowanych informacji. Co za tym idzie, realizacją tego procesu mogą *de facto* zajmować się odbiorcy posiadający umiejętności informacyjne wyższych rzędów noszące miano umiejętności metapoznawczych” (Ledzińska, 2002, s. 35). Nie ma jednej wiodącej definicji metapoznania. Na potrzeby tego artykułu podjęto próbę zdefiniowania tego pojęcia.

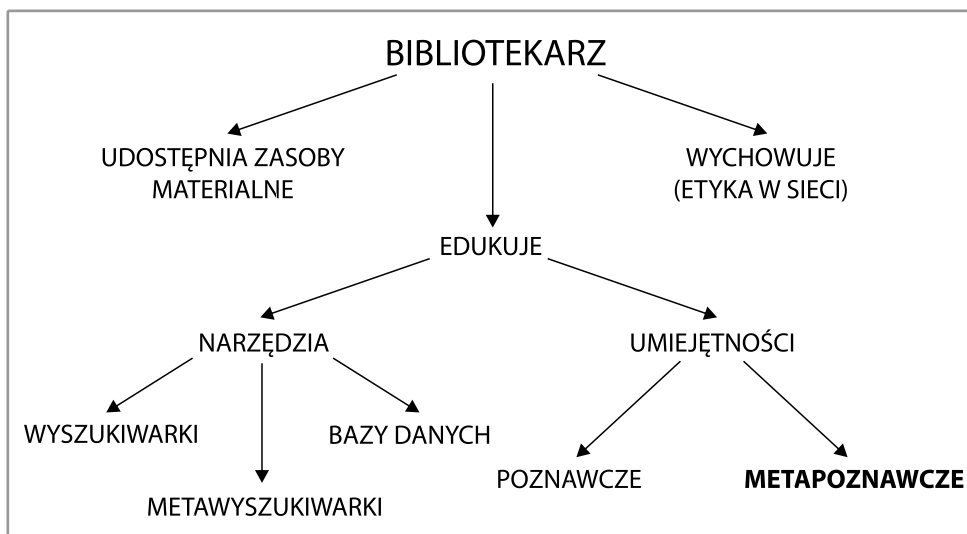
Metapoznanie to wgląd jednostki w jej własne procesy myślowe. Obejmuje umiejętności związane z planowaniem, monitorowaniem i regulowaniem przebiegu tych procesów, czyli zarządzaniem w uczeniu się oraz kontrolę wykonawczą. Metapoznanie pozwala przenieść nowo zdobytą wiedzę na wyższy poziom (Kanevsky, Geake, 2004, s. 188-189). Osoba potrafiąca posługiwać się takimi umiejętnościami odznacza się ponadprzeciętnie rozwiniętą inteligencją intrapersonalną – zna i rozumie swój umysł tak dobrze, że wie, kiedy i w jaki sposób najlepiej go wykorzystać dla osiągnięcia sukcesu w zaplanowanym działaniu. Można powiedzieć, że jednostka posługująca się poznaniem w klasycznym rozumieniu tego słowa ogranicza swój aparat poznawczy do danego zadania bez dokonywania szerzej zakrojonych przekształceń i odniesień. Jednostka posługująca się refleksją metapoznawczą osadza problem w szerszym kontekście. Gdy już zbuduje strategię rozwiązania jednostkowego problemu, nie poprzestanie na tym i będzie starała się znaleźć rozwiązanie dla kolejnych trudności. Kluczowa jest tu kwestia świadomości. Jednostka wie, że, tworząc konstrukt myślowy, może go wykorzystać w więcej niż jednym z kontekstów. Wiedza i efektywność procesów prze-

tworzania przygotowują grunt dla uruchomienia aktywności poznawczej wyższego rzędu. Stanowią jakby magazyn zasobów jednostki, wewnętrzną bazę danych i komponentów operacyjnych, z których metapoznanie dokonuje wyboru tego, co jest potrzebne do wykonania określonego zadania. „Im bardziej pogłębiona i uspojniona jest wiedza ogólna jednostki, tym większe prawdopodobieństwo uruchomienia procesów metapoznawczego konstruowania strategii uczenia się i elastycznego dostosowywania tej strategii do aktualnych potrzeb, tak zwana giętkość strategiczna” (Ledzińska, Czerniawska, 2011, s. 212). Dorota Zdybel zauważa, że, pomimo iż pojęcie metapoznanie „obecne jest w literaturze psychologicznej od lat, nadal z trudem przebijają się do świadomości nauczycieli praktyków, [...] oskarżane o nadmierną abstrakcyjność, odrzucane jako rzekomo nieprzekładalne na kategorie praktyczne” (Zdybel, 2015, s. 55). Badaczka ukazuje refleksję metapoznawczą jako naturalny składnik procesów uczenia się „nieuchronnie wpleciony w strukturę kompetencji uczenia się” (Zdybel, 2015, s. 56). W rozważaniach zawartych w artykule przyjęto ustalenia Zdybel, aby przedstawić konkretne sposoby doskonalenia wyższych kompetencji poznawczych wśród uczniów na różnych etapach edukacyjnych. Jak zauważa Ledzińska, to właśnie te kompetencje są najskuteczniejszą formą radzenia sobie z przeciążeniem informacyjnym i wynikającym z tego stresem.

Rola nauczyciela bibliotekarza

Bibliotekarz może odegrać bardzo istotną rolę w przeciwdziałaniu skutkom przeciążenia informacyjnego uczniów. Wymaga to czasu i zaangażowania, ale jest tego warte. Do najbardziej oczywistych zadań bibliotekarza szkolnego należy udostępnianie zasobów materialnych biblioteki – książek w różnych formach, materiałów multimedialnych i innych pomocy edukacyjnych (zob. Il. 1). Nauczyciel bibliotekarz powinien również zapoznawać uczniów z zasadami etyki w korzystaniu ze środków masowego przekazu, zwłaszcza w zakresie uczciwego korzystania z tekstów udostępnianych w Internecie.

W niniejszym artykule zaprezentowano edukacyjny aspekt pracy bibliotekarza szkolnego. Jest to obszar oferujący bibliotekarzowi duże możliwości. Z racji wykształcenia i specyfiki wykonywanej pracy bibliotekarz wnosi do środowiska szkolnego znajomość wyszukiwarek i metawyszukiwarek, baz danych i katalogów. Jako że w toku studiów zapoznaje się z zagadnieniami nauki o informacji, ma wiedzę i predyspozycje do kształtowania u uczniów umiejętności efektywnego korzystania z narzędzi wyszukiwawczych oraz zarządzania nabytymi informacjami. Zagadnienia te ujęto jako umiejętność *zarządzania obciążeniem kognitywnym*. Jest to jedna z umiejętności prognozowanych jako pożądane na rynku pracy według raportu *Future Work Skills 2020* (Davies i in., 2020).

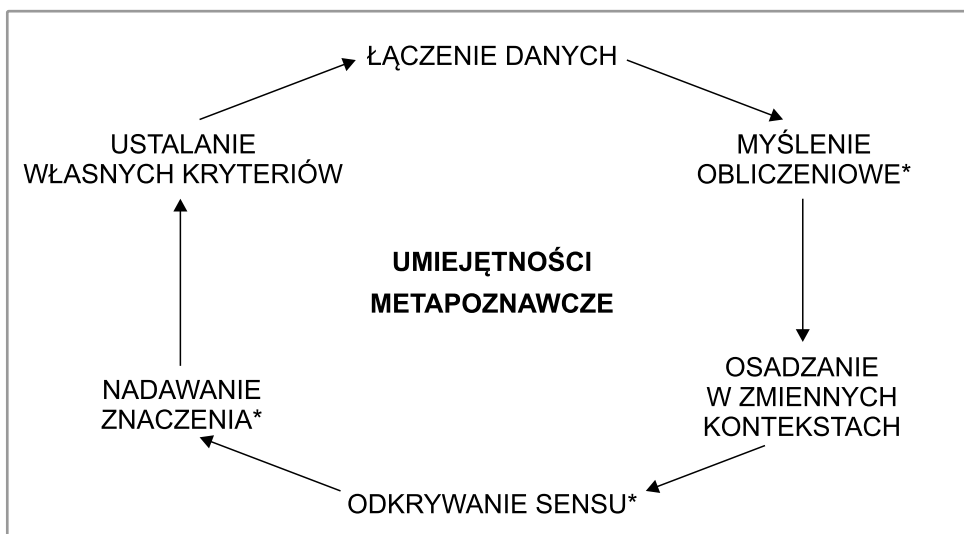
II. 1. Rola bibliotekarza w edukacji uczniów. Źródło: Opracowanie własne

Wykorzystanie umiejętności metapoznawczych w pracy z informacją

Potencjał wykorzystania kompetencji metapoznawczych w profilaktyce przeciążenia informacyjnego w edukacji jest najlepiej widoczny podczas realizacji projektów grupowych. Uczniowie, pracując nad projektem, muszą się zmierzyć z zagadnieniami o złożonym charakterze. Ilustracja 2 obrazuje wybrane umiejętności poznawcze wyższego rzędu². Każda z nich potrzebna jest na innym etapie w pracy z informacją. Każdemu z wymienionych poniżej etapów przyporządkowano jedną z wyżej wymienionych umiejętności. Przyjęta metoda pracy uwzględnia kompetencje metapoznawcze uczniów. Jej zasadniczą składową jest również formułowanie i dobieranie odpowiednich pytań do etapów procesu rozwiązywania problemu. Opisane tutaj podejście ma tę zaletę, że można je zastosować w pracy grupowej obejmującej zagadnienia z różnych dziedzin wiedzy. Opisując kolejne etapy pracy dla potrzeb tego artykułu, stawiano pytania i wskazywano sposoby rozwiązań problemu.

Mechanizmy wykorzystania poszczególnych umiejętności ilustruje następujący przykład. Załóżmy, że uczniowie pracują w grupach nad tematem: *Jak można radzić sobie z szumem informacyjnym?* Jest to problem na tyle

² Umiejętności oznaczone * zostały uwzględnione w raporcie *Future Work Skills 2020* przygotowanym przez Institute for the Future dla Instytutu badawczego Uniwersytetu w Phoenix (Davies i in., 2020).

II. 2. Umiejętności metapoznawcze (wybór). Źródło: Opracowanie własne

złożony, że w pracy nad nim można wykorzystać wszystkie wymienione wyżej umiejętności.

Etap I Kwerenda

Kwerenda to faza zbierania informacji na temat badanego zjawiska. Jest to pierwszy etap pracy z informacjami. Zadanie prowadzącego polega na pomaganiu uczniom w wyznaczeniu cech szukanych informacji.

Ustalanie własnych kryteriów

To początkowy i najistotniejszy etap w pracy z informacjami. Uczniowie bardzo często, szukając danych na określony temat, korzystają z wyszukiwarki Google. Pomijając wady tego zachowania informacyjnego, warto zwrócić uwagę na to, że, zanim uczniowie zbudują pytanie wyszukiwawcze i wprowadzą je do wyszukiwarki, powinni zadać sobie następujące pytania:

1. *Jaką dokładnie informację chcę znaleźć?*
2. *Jakie właściwości powinna mieć ta informacja?*
3. *Jak mogę znaleźć dokładnie to, czego szukam?*
4. *Do jakich bieżących celów chcę wykorzystać zdobytą informację?*
5. *W jaki sposób mogę zweryfikować wiarygodność i przydatność tego, co znalazłem?*

Jeżeli uczniowie szukają definicji pojęcia „szum informacyjny”, mogą po prostu wpisać w wyszukiwarkę frazę „szum informacyjny”³. Otrzymają wtedy dużo wyników ze stronami, z których większość będzie zawierała mniej i bardziej wiarygodne opracowania na temat tego zjawiska. Jeżeli jednak dowiedzą się, że istnieją operatory wyszukiwania zaawansowanego Google (Operatory zaawansowane, 2011), to wystarczy, że wpiszą frazę „define: szum informacyjny”⁴. Przy tak sformułowanym zapytaniu otrzymają znacznie mniej wyników. Jako pierwsze wyświetlą się strony zawierające definicje tego zjawiska. Operatory wyszukiwawcze to tylko część z tego, co oferuje wyszukiwarka Google. Po wejściu w „Centrum pomocy” i zakładkę „Szukanie zaawansowane w Google” (https://support.google.com/websearch/answer/35890?hl=pl&ref_topic=3081620) uczeń otrzyma dostęp do podręcznika z wyszczególnionymi rodzajami treści (grafika, filmy, książki i inne) oraz możliwościami ich wyszukiwania. Wartościowymi narzędziami są również wyszukiwarki indeksujące literaturę naukową, takie jak Google Scholar (<https://scholar.google.pl/>) i Google Books (<https://books.google.pl/>).

Odpowiedź na czwarte pytanie jest ważna, ponieważ cel wyszukiwania informacji powinien decydować o jej obróbce, czyli o tym, w jaki sposób uczeń chce ją przyswoić i wykorzystać w konkretnej sytuacji, w danym momencie. Ważne jest, aby uświadomić uczniom, w jaki sposób mogą zweryfikować wiarygodność i przydatność wyszukanych informacji. Babik wymienia sześć atrybutów informacji. Są to: „prawdziwość, aktualność, wiarygodność, pełność, przyswajalność, użyteczność/wartość” (Babik, 2016, s. 66). Pierwszy z atrybutów wynika z kolejnych. Prawdopodobieństwo tego, że wyszukana informacja uznana będzie za prawdziwą, jest większe, jeśli informacja ta jest aktualna. Duży wpływ na wiarygodność informacji ma autoryzacja i autorstwo, np. czy autor to ekspert w danej dziedzinie. Jeżeli informacja nie została udostępniona przez osobę indywidualną, lecz przez instytucję, warto sprawdzić opinie o tej instytucji. Renomowane czasopiśmo naukowe jest bardziej wiarygodne niż wydawnictwo nierecenzowane. Przyswajalność informacji zależy w dużej mierze od formy komunikatu, od tego, czy został napisany w sposób przystępny dla odbiorcy i czy jego objętość pozwala na przyjęcie go bez dużego wysiłku. Kiedy uczeń wie, do jakich celów i w jaki sposób chce wykorzystać nowo zdobytą informację, wtedy ta informacja staje się dla niego użyteczna.

Etap II Integracja

Uczniowie włączają nowo zdobyte informacje w strukturę swojej wiedzy nabytej.

³ Google. (2021, 15 luty). Liczba wyników: 230 000.

⁴ Google. (2021, 15 luty). Liczba wyników: 12 000.

Łączenie danych

W jaki sposób mogę połączyć nową informację z tym, co już wiem?

To pytanie, które zadawał i zadaje sobie każdy uczeń, chociaż nie zawsze świadomie się nad tym zastanawia. Na tym etapie warto skorzystać z wizualizacji. Gdy uczniowie mają problem ze zintegrowaniem nowej i starej wiedzy, warto pokazać im, jak stworzyć mapę myśli. Pomoże ona w identyfikacji nurtujących ich problemów, wątków, np. nazwaniu czynników wpływających na szum informacyjny. Gdy chodzi o rozległy materiał, dobrze jest podzielić uczniów na grupy, tak aby każdy zespół opracowywał inny obszar, tutaj: inną grupę czynników. Mapy mogą być wykonane w sposób manualny lub za pomocą narzędzi open source. Dobrym i darmowym programem, który można zastosować, jest Canva (https://www.canva.com/pl_pl/). Po założeniu konta wystarczy wpisać w okno wyszukiwawcze „mapa myśli” i wybrać odpowiedź. Uczeń otrzymuje stronę z wieloma szablonami, z których może skorzystać. Nie trzeba instalować aplikacji na komputerze, wszystko odbywa się online. Zaletą tej platformy jest intuicyjność. Użytkownik nie musi dysponować zaawansowanymi kompetencjami cyfrowymi, żeby korzystać z tego narzędzia.

Etap III Rekonstrukcja

Ten etap występuje przy pracy nad projektami o dużym stopniu złożoności. Uczniowie muszą wyciągnąć kluczowe wnioski z analizy rozległego materiału, znaleźć obszary o większej spójności i zrekonstruować czynniki decydujące o zrozumieniu badanego problemu.

Myślenie obliczeniowe

Umiejętności te polegają na przekładaniu dużych ilości danych na abstrakcyjne pojęcia i wyciąganiu wniosków opartych na tych danych (Davies, i in., 2020). Te kompetencje są przydatne wszędzie tam, gdzie trzeba wyciągnąć wnioski z analizy rozległego materiału, zwłaszcza materiału liczbowego, np. raporty statystyczne. Kluczowa jest tutaj zdolność zauważania znaczących trendów wyłaniających się z badanego materiału. Na tym etapie uczniowie oceniają, które czynniki mają największy wpływ na nasilenie szumu informacyjnego i czy można je wyeliminować lub zredukować. To wstępna faza pracy nad propozycjami rozwiązań. Warto na tym etapie zadać pytania:

1. *Jakie są cechy wspólne w analizowanych przeze mnie informacjach?*
2. *Czy w badanym przeze mnie zbiorze informacji, można wydzielić obszary o większej spójności i wykorzystać je do „rozpracowania” całego zbioru?*

3. *Jakimi pojęciami abstrakcyjnymi mogą nazywać poszczególne właściwości zbioru i jego całokształt?*
4. *W jaki sposób mogą zastosować wiedzę o tym zbiorze podczas analizowania innych zbiorów?*

Na tym etapie okazuje się czasami, że po rozpoznaniu materiału z danego obszaru uczniowie muszą wyciągać kluczowe wnioski nawet wtedy, gdy nie mają dostępu do całości danych. Uczniowie mogą wykazać się zdolnością przekładania informacji z innych obszarów, tak aby rozwiązać problem w interesującej ich dziedzinie. Na tym etapie mają już wstępnie opracowany materiał pozyskany w wyniku kwerendy. Jeżeli do tej pory nie używali żadnej metawyszukiwarki, to teraz mogą wykorzystać, np. Carrot2 (<https://search.carrot2.org/#/search/web>). To narzędzie udostępnia wizualizacje wyników w dwóch formach: TreeMap i Piechart. Nie należy traktować tych wizualizacji jako rozstrzygających wskazówek, mogą jednak być pomocne, jeżeli uczniowie utknęli lub się zniechęcili. Lepiej jest korzystać z tej metawyszukiwarki wtedy, gdy już ustaliło się kryteria dla szukanych informacji. Wizualizacja wyników nie powinna być głównym motorem w wyznaczaniu kierunku rozwiązywania problemu.

Etap IV Próba

Na tym etapie uczniowie starają się przewidzieć trudności. W tym celu powinni przemyśleć opracowane wcześniej wnioski pod kątem zastosowania sformułowanych rozwiązań w różnych sytuacjach.

Osadzanie danych w zmiennych kontekstach

Uczniowie powinni zastanowić się nad wypracowanymi przez siebie rozwiązaniami. Można przewidzieć, że przy tak złożonym problemie jak szum informacyjny trudno o rozwiązania uniwersalne. Zwłaszcza, że poszczególne kraje różnią się systemem prawnym i polityką medialną. Innymi słowy, uczniowie mają wspólnie przewidzieć utrudnienia, jakie mogą wystąpić i przygotować się na nie. Ta faza pracy pomaga w kształceniu myślenia krytycznego. Pytanie kluczowe:

Czy są sytuacje, w których moje rozwiązania się nie sprawdzają?

Etap V Sens

Uczniowie rozumieją zjawisko izolacji, znają jego przyczyny i podstawowe prawa kierujące tym zjawiskiem, tj. szumem informacyjnym. Ponadto potrafią wskazać dziedziny życia, na jakie może mieć wpływ badane zjawisko.

Odkrywanie sensu (wewnątrz badanego zjawiska i w odniesieniu do powiązanych zjawisk)

Wiele współczesnych problemów jest zbyt złożonych, aby mogły zostać rozwiązane w ramach jednej tylko dyscypliny. Jeden z takich problemów to szum informacyjny. Tego typu wielopłaszczyznowe problemy wymagają umiejętności weryfikowania danych w różnych kontekstach. W przypadku tego konkretnego zagadnienia uczniowie powinni zastanowić się, jak rozpatruje się zjawisko szumu informacyjnego w różnych dziedzinach wiedzy, takich jak: informatyka, komunikacja czy medioznawstwo. Przy projekcie grupowym zadanie to wydaje się ułatwione, ponieważ rzadko zdarza się, aby uczniowie w jednym zespole mieli identyczne zainteresowania. Mogą oni podzielić się materiałem po to, aby każda osoba z grupy przeanalizowała problem w obszarze dziedziny, która odpowiada jej zainteresowaniom. Pytania:

1. *Jaki jest stopień specyfikacji badanego przeze mnie zjawiska?*
2. *W jaki sposób mogę zweryfikować moją wiedzę o badanym zjawisku w obszarze innej dziedziny?*
3. *Kto zajmuje się badanym przeze mnie zjawiskiem w obszarze innej dziedziny nauki?*

Etap VI Zmiana

Przeniesienie wypracowanych rozwiązań do życia jednostki i społeczności.

Nadawanie znaczenia

Ta umiejętność ma charakter kluczowy. Nadając sens wynikom swojej pracy, uczniowie decydują o tym, kto i w jaki sposób może je wykorzystać w przestrzeni rzeczywistej. To dzięki tej umiejętności można ostatecznie rozstrzygnąć, czy wypracowane rozwiązania się sprawdzają. Pytania:

1. *Kto skorzysta z tego, co stworzę?*
2. *W jaki sposób mój produkt może być rozwijany?*
3. *Jakie pozytywne zmiany mogą zostać wprowadzone w przestrzeń społeczną po zrealizowaniu projektu?*

Podsumowanie

W zastosowanej metodzie wymieniono sześć etapów pracy z informacją. Każdemu z etapów przyporządkowano jedną umiejętność metapoznawczą. Trzeba zaznaczyć, że wszystkie etapy mogą zaistnieć razem przy pracy z informacjami na temat problemu złożonego. Tworząc tę metodę, wzięto pod

uwagę, że rozwiązywanie problemów złożonych pomaga zdobyć nową kompetencję, na co położono nacisk szczególny w raportach *Kompetencje przyszłości. Jak je kształtować w elastycznym ekosystemie edukacyjnym?* i *Future Work Skills 2020*. Zaawansowane kompetencje wyższych rzędów, takie jak np. myślenie obliczeniowe można kształtować nawet u dzieci na wczesnych etapach edukacyjnych, dostosowując formy pracy i czas do poziomu rozwoju niedorosłych. Warto w ramach lekcji bibliotecznej zorganizować dostosowane do wieku i potrzeb uczniów zajęcia. W ten sposób można uświadomić im możliwości ich umysłu i zaprezentować użyteczne w nauce narzędzia multimedialne. Bardzo ważne w przedstawionej metodzie jest zastosowanie odpowiednich pytań. Jeżeli chcemy poprowadzić zajęcia z wykorzystaniem wszystkich sześciu etapów, należy poświęcić przynajmniej dwie godziny na jedną sesję. Najlepiej takie zajęcia planować wspólnie z wychowawcą, ponieważ to on zna swoich podopiecznych i ich potrzeby. Jeżeli nauczyciel bibliotekarz chciałby przeprowadzić skróconą wersję zajęć w ramach lekcji bibliotecznej, może ograniczyć się do dwóch lub trzech etapów i omówienia narzędzi multimedialnych, z których uczniowie mogą korzystać. Najistotniejszym etapem w pracy mającej na celu zapobieganie przeciążeniu informacyjnemu jest etap pierwszy, czyli kwerenda. Etap ten został w artykule szerzej omówiony, uwzględniając szczególnie konieczność kształcenia umiejętności wyznaczania kryteriów w odniesieniu do wyszukiwanych informacji. Są to umiejętności, których opanowanie zabezpiecza jednostkę przed poczuciem zagubienia w „potopie informacyjnym”. Nabycie kolejnych z wymienionych w ramach metody umiejętności ułatwia osiągnięcie sukcesu w pracy nad rozwiązywaniem problemów o różnym stopniu złożoności.

Bibliografia

- Babik, W. (2016). Środowisko informacyjne człowieka. W: W. Babik (red.), *Nauka o informacji* (s. 61-88). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Borawska-Kalbarczyk, K. (2015). Umiejętność indywidualnego zarządzania informacjami jako kompetencja kluczowa w społeczeństwie wiedzy. W: J. Uszyńska-Jamroc, K. Nadachewicz (red.), *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży: praktyka edukacyjna* (s. 28-43). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Chojak, M. (2015). Rozwijanie kluczowych kompetencji u „dzieci sieci” w odniesieniu do najnowszych badań nad mózgiem. W: J. Uszyńska-Jamroc, K. Nadachewicz (red.), *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży: praktyka edukacyjna* (s. 117-129). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Davies, A., Fidler, D., Gorbis, M. (2020). *Future Work Skills 2020* [raport]. Red., tłum. i projekt graficzny: Alogic. W: *Alogic*. Pobrane 15 lutego 2021, z <https://allogic.pl/blog/raport-kompetencje-zawodowe-przyszlosci-2020-institute-for-the-future>

- Fazgalić, J. (2010). Zjawisko „nadmiaru informacji” a współczesna edukacja. *E-mentor*, 4(36). Pobrane 15 lutego 2021, z <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/36/id/773>
- Langer, H. (2013). Pedagogika biblioteczna. W: A. Tokarska (red.), *Bibliotekarstwo* (s. 554-564). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Ledzińska, M. (2002). Stres informacyjny – sposoby radzenia sobie i przeciwdziałania. W: I. Heszen-Niejodek, J. Matusiak (red.), *Konteksty stresu psychologicznego* (s. 27-40). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Ledzińska, M. (2009). *Człowiek współczesny w obliczu stresu informacyjnego*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Ledzińska, M., Czerniawska M. (2011). Prawidłowości rozwoju sfery metapoznawczej w teorii i praktyce nauczania. W: J. Trempała (red.), *Prawidłowości rozwoju człowieka* (s. 353-363). Warszawa: Państwowe Wydawnictwa Naukowe.
- Operatory zaawansowane. (2011). W: *Centrum pomocy Googla*. Pobrane 15 lutego 2021, z <https://www.google.pl/intl/pl/help/operators.html>
- Włoch, R., Śledziwska K., red. (2019). *Kompetencje przyszłości: Jak je kształtować w elastycznym ekosystemie edukacyjnym?* [raport]. Warszawa: DELab Uniwersytet Warszawski. Pobrane 15 lutego 2021, z https://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2019/09/Kompetencje_przyszlosci_Raport_DELabUW.pdf
- Zalewski, D. (2010, 7 listopada). Konektywizm, czyli człowiek z doczepionym mózgiem. W: *Blogmedia24.pl*. Pobrane 15 lutego 2021, z <http://blogmedia24.pl/node/40997>
- Zdybel, D. (2015). Metapoznanie – ukryty wymiar kompetencji uczenia się. W: J. Uszyńska-Jamroc, M. Bilewicz (red.), *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży: teoria i badania* (s. 55-77). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Dominika Panek

The role of the librarian teacher in the prevention of information overload of students

Abstract

The article provides definitions of the terms: information overload, information stress, information ecology, metacognitive skills. The new method relating to the protective strategy against common information overload is presented. The method described in the article refers to working on complex problems.

Keywords: information overload, information stress, information ecology, metacognitive skills

Dominika Panek

Rola nauczyciela bibliotekarza w profilaktyce przeciążenia informacyjnego uczniów

Streszczenie

W artykule przytoczono definicje pojęć: przeciążenie informacyjne, stres informacyjny, ekologia informacji, umiejętności metapoznawcze. Przedstawiono nową metodę odnoszącą się do strategii ochronnej przed powszechnym nadmiarem informacji. Opisana w artykule metoda odnosi się do pracy nad problemami złożonymi.

Słowa kluczowe: przeciążenie informacyjne, stres informacyjny, ekologia informacji, umiejętności metapoznawcze

CZĘSTOCHOWA I OKOLICE W TWÓRCZOŚCI WYBRANYCH POETÓW PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU

Podejmując temat dotyczący literatury regionu, należy odwołać się do słownikowych definicji określających pojęcie regionalizmu, ale jednocześnie opatrzyć jego zastosowanie koniecznymi zastrzeżeniami. Regionalizm oznacza „zespół kierunków o zróżnicowanym programie literackim i ideowym, charakteryzującym się dążeniem do związania twórczości literackiej z osobliwościami regionów, ich obyczajami, kulturą, językiem, przeciwstawianymi kulturze narodowej” (Głowiński, Kostkiewiczowa, Okopień-Sławińska, Sławiński, red., 1976, s. 367). Jednakże rozwój różnych form kultury lokalnej w ostatnich dekadach XX w. i w czasach najnowszych wymaga dostrzeżenia szerszego wymiaru tego rodzaju dokonań oraz ich rozległych kontekstów i uwzględnienia tych zjawisk w perspektywie różnych dyscyplin.

W niniejszym szkicu przedmiotem uwagi są wybrane utwory literackie, które trudno byłoby powiązać z wąsko rozumianym pojęciem regionalizmu. Ich autorzy na różne sposoby manifestują bowiem przywiązanie do miejsc, z których się wywodzą lub które sami wybrali na dalszym etapie życia, a także powracają do miasta i okolic, które ukształtowały ich wyobraźnię i twórczą wrażliwość. Nie chodzi tu o ściśle i jednoznaczne przypisanie omawianych dokonań literackich do regionu częstochowskiego, lecz raczej o sposoby czerpania przez twórców z przeżyć i doświadczeń wyniesionych z rodzinnych stron, z określonej przestrzeni – i wprowadzenia ich do kultury ogólnopolskiej. Zatem najbardziej przydatnymi narzędziami badawczymi w tego rodzaju przedsięwzięciach wydają się te, które kładą nacisk na kategorię pamięci oraz na czynniki przestrzenne i sposoby doświadczania miejsc, jak geopoetyka, biografizm, autobiografizm, a zarazem dotyczą tożsamości, która „kształtuje się i jest wyrażana przez odniesienie do miejsca” (Czermińska, 2013, s. 593). Są one skuteczne w rekonstruowaniu i określaniu miejsc

¹ Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie.

o wyraźnie wyodrębnionym charakterze (np. Kresów, Śląska, Podkarpacia), a także okolic i miejscowości pozbawionych wyrazistego kolorytu, leżących na obrzeżach znanych i pod różnymi względami interesujących obszarów.

Literatura Częstochowy i regionu była już uwzględniana przez badaczy i przez pisarzy związanych z miastem, którzy dążyli do stworzenia ujęć historycznoliterackich. Do ważnych publikacji z tego zakresu należy licząca ponad 300 stron praca Józefa Mikołajtisa *Historia literatury Ziemi Częstochowskiej*, wydana w roku 1982 przez oddział częstochowski Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Obejmuje ona historię literatury regionu, poczynając od wieków średnich po lata po drugiej wojnie światowej, zawiera dodatek w postaci wyboru poezji i prozy, wykaz zabytków rękopiśmiennych i innych materiałów. Autor wskazuje na konieczność badania materiału literackiego, by odbiorcy mieli wyobrażenie o roli, jaką „odegrała Częstochowa w przeszłości i o jej związkach z teraźniejszością [...]”. (Mikołajtis, 1982, s. 9). Z kolei książka Tadeusza Gierymskiego *Region częstochowski w literaturze pięknej*, wydana w roku 2003 przez Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie, to praca przedstawiająca wybrane utwory związane z ziemią częstochowską. Jest ona obwarowana zastrzeżeniami dotyczącymi samego pojęcia regionu częstochowskiego, ukształtowanego stosunkowo niedawno (w II połowie XIX w.) oraz kultury regionalnej: „region nie posiada swoistych tradycji regionalnych, a tym bardziej literackich” (Gierymski, 2003, s. 9, 12). Gierymski prześledził jednakże motywy związane z Częstochową i okolicami, poczynając od wzmianki o Olsztynie w kronice Długosza, poprzez literaturę staropolską i romantyczną, po współczesne zapisy, sytuując je na tle wydarzeń historycznych. Jest to w pełni uzasadnione, gdyż dawne świadectwa literackie dotyczyły przede wszystkim historii regionu (poza Olsztynem także Kłobucka, Krzepic, Złotego Potoku) i znaczenia twierdzy jasnogórskiej.

W ostatnim czasie ukazały się dwie książki Arkadiusza Frani, przedstawiciela młodszego pokolenia twórców i badaczy literatury, ukazujące współczesnych poetów związanych z Częstochową: *Osobowości i osobliwości. Z życia literackiego współczesnej Częstochowy* z 2019 r. oraz *Grupa Literacka „Profile”. Zjawisko, poeci, wiersze* z 2020 r. Publikacje te nie są ujęciami historycznoliterackimi, lecz zbiorami esejów rysujących pejzaż literacki miasta poprzez przedstawienie dokonań wybranych twórców i grup literackich; dokonań, dodajmy, często wpisujących się w dorobek ogólnopolski. W pierwszej z wymienionych książek znajdują się omówienia sylwetek twórczych takich autorów, jak: Elżbieta Cichła-Czarniawska, Waldemar M. Gaiński, Tadeusz Gierymski, Władysław E. Piekarski, badaczy i pedagogów, jak Edmund Łagiewka, programów grup poetyckich, jak „Lit-Ars” i różnych przedsięwzięć kulturalnych. Jak wyznaje autor, wspólnym mianownikiem przedstawionych tu zjawisk jest „cecha pewnego zamknięcia, <zakończoność> w czasie” (Frana, 2019, s. 4). W drugiej publikacji

w centrum uwagi Arkadiusza Frani znajduje się „ferment poetycki, który na przełomie lat 50. i 60. XX wieku powstał także dzięki zespołowi <Profile> i poprzedzającej go grupie zwiadowczej <Faeton>” (Frania, 2020, s. 3). Grupę „Profile” reprezentują ukazani w książce pisarze: Elżbieta Cichla-Czarniawska, Tadeusz Luterek, Janusz Mielczarek, Andrzej Ostrowski, Jerzy Wawrzak, Kazimierz Kościelecki, Tadeusz Lubiejewski.

Należy też wspomnieć o tekstach naukowych i popularyzatorskich na temat twórczości pisarzy Częstochowy. Teksty te powstały w częstochowskim środowisku akademickim i zostały opublikowane w pracach zbiorowych. Na uwagę zasługuje monografia wieloautorska *Literatura i kultura w Częstochowie. Częstochowa w literaturze i kulturze* z 2009 r., która – jak zapowiada tytuł – wpisuje się w „tradycje częstochowskich działań w nauce i kulturze” (Hurnikowa, Wróbel, Wypych-Gawrońska, red., 2009, s. 8). Prace dotyczące tematyki regionalnej wspierane są przez instytucje kulturalne i stowarzyszenia naukowe działające w mieście. Niektóre z tych prac ogłoszone zostały w lokalnych pismach literackich i rocznikach (por. dalszą część szkicu).

Literaturę końca XX w. i ostatnich dekad reprezentują przedstawiciele różnych pokoleń, zarówno twórców urodzonych w latach międzywojennych, kontynuujących twórczość literacką na przełomie stuleci, jak i późniejszych. Przynależność generacyjna jest istotna w przypadku określania tradycji, jakie kształtowały światopogląd artystyczny twórców, bagażu gromadzonych przez nich doświadczeń, wzorców ideowych i estetycznych.

W swoich rozważaniach skupię się przede wszystkim na wybranych utworach poetyckich kilku autorów, którzy reprezentują starsze pokolenie. W ich dorobku, budowanym przez kilkadziesiąt lat, można zaobserwować proces kształtowania się systemu wartości i krystalizowania się określonego światopoglądu pod wpływem poczucia przynależności do miejsc czy środowiska (przyrodniczego i społecznego). Ponadto każdy z przedstawionych twórców przeszedł odrębną drogę – opuszczając miasto, powracając doń w poetyckich wizjach i wspomnieniach albo wybierając je na miejsce życia i utrwalając w tekście literackim. Te odrębne drogi życiowe i doświadczenia można dostrzec i prześledzić w tematach wierszy, refleksjach, metaforze. Utwór poetycki jest materią, w której sublimują się idee, poglądy, sposoby postrzegania świata i rodzaje wrażliwości, a także inne cechy twórczej osobowości autora; stanowi przestrzeń, w której intensyfikują się odczucia, gęstnieją znaczenia, zderzają się różne wartości.

Do poetów poszukujących swojego rodowodu w korzeniach m.in. częstochowskich należy Ludmiła Marjańska (urodzona w grudniu 1923 r. w Częstochowie, zmarła w 2005 w Warszawie²). Na jej dorobek składa się kilkanaście zbiorów wierszy publikowanych w latach 1958-2004 w wydaw-

² Na ten temat pisałam szerzej w artykule (2018): „Początek: Częstochowa”. Poetycka genealogia Ludmiły Marjańskiej. *Rocznik Muzeum Częstochowskiego* 2017, 17, 33–42.

nictwach ogólnopolskich, a ponadto utwory dla dzieci i młodzieży, powieści dla dorosłych, przekłady z literatury anglojęzycznej. Debiutanckim zbiorem były *Chmurne okna* z 1958 r., rozpoczynające poetycką drogę autorki – proces budowania sfery wartości i określania lirycznego „ja”, kształtowania formy wiersza. W utworach można prześledzić sposoby czerpania przez poetkę z doświadczeń własnego życia i ujmowania wydarzeń, przeżyć, doznań w karby twórczej dyscypliny. Przykładowo: w wierszu *Życiorys* zamieszczonym w tomie *W koronie drzewa* z 1979 r. nawiązuje Marjańska do miejsca i daty swojego urodzenia, traktując je nie tylko jako początek egzystencji, ale przede wszystkim jako początek gromadzenia doświadczeń składających się na sumę życia:

Kiedys spojrzę na całość,
którą mi przyznano:
odtąd – dotąd. Nie więcej,
ale i nie mniej.
Początek: Częstochowa, Boże Narodzenie
i moje, bardzo ludzkie.
Ba, pod choinką, w czepku urodzona!
(Marjańska, 1979, s. 11)

Porzekadło „w czepku urodzona” określa postawę autorki wobec losu, jaki przypadł jej w udziale, i świadomość, że na pełnię ludzkiej egzystencji składają się zarówno otrzymane od losu możliwości, jak i nieuniknione ograniczenia. U podłoża tej postawy leżały niewątpliwie doświadczenia gromadzone od najwcześniejszych lat życia.

Rodzice Ludmiły – Ludwik i Maria z Brommów Meźniccy – mieszkali w Częstochowie, przez długie lata w domu rodzinnym przy ul. 7 Kamienic³. Przyszła poetka uczęszczała do Liceum Ogólnokształcącego im. Juliusza Słowackiego; w czasie wojny uczyła się na tajnych kompletach, w 1942 r. zdała maturę. Działała w konspiracji (AK), poznała grozę wojny przeżywanej wraz z rodziną w okupowanym mieście. W roku 1945 opuściła wraz z mężem Częstochowę, swoje życie rodzinne i zawodowe związała z Warszawą. W wymienionym już przeze mnie zbiorze *Chmurne okna* z 1958 r. znalazły się reminiscencje wojennych wydarzeń wpisane w wierszu *Obok* w topografię rodzinnego miasta:

³ Informacje biograficzne podaję za: Marjańska, L. (1993). Częstochowa – miasto mojej młodości. *Almanach Częstochowy*, 62–69; Marjańska, L. (2001). O sobie. Aleje 3. *Dwumiesięcznik Kulturalny Częstochowy*, 33, 16–19; Marjańska, L. (2004). Rodzinne wspomnienia. *Almanach Częstochowy*, 123–130; Jentys-Borełowska, M. (2015). „Ach, tylko być...”. O życiu i twórczości Ludmiły Marjańskiej. W: E. Hurnikowa, I. Skrzypczyk-Gałkowska (red.), *O Ludmile Marjańskiej. Szkice – interpretacje – wspomnienia* (s. 10–21). Częstochowa: Muzeum Częstochowskie. Zob. także inne prace zawarte w tomie zbiorowym.

Ciemną nocą dudniły transporty.
Czas uchodził jak życie z aorty.

Porażona, dotknięta martwicą,
pożydowską chodziłam dzielnicą.
(Marjańska, 1958, s. 9-10)

Jak ważne były przeżycia z lat młodości, pisze poetka w utworze *Polewa*:

I z lat tamtych wypalanej gliny
nieudolną, pytającą ręką
lepie życia skutki i przyczyny
mądrym szczęściem polewane cienko.
(Marjańska, 1958, s. 66)

Niektóre z wierszy pochodzących z wczesnego okresu twórczości znalazły się w zbiorach późniejszych, co, rzecz jasna, rodzi pytanie o przyczynę takiego powrotu czy przypomnienia. Na przykład w *Spotkaniu z Weroniką* z 1999 r. zamieszczony jest właśnie przytoczony wiersz *Polewa*, który zamykał zbiór debiutancki, a także utwór *Gdziekolwiek jesteś* z tomu *Gorąca gwiazda* (1965); znalazło się w nim również kilka innych tekstów, znanych ze zbiorów wcześniejszych. Narzuca się zatem refleksja, że upływ czasu nie umniejsza znaczenia tego, co wydarzyło się w przeszłości, przeciwnie – przedłuża trwanie w czasie znaczących wydarzeń, określa ludzką pamięć. Od ogłoszenia po raz pierwszy wiersza *Polewa* do ponownej publikacji minęło ponad czterdzieści lat, toteż nowego znaczenia nabrały zawarte w nim słowa „teraz” i „powracam”. Zdefiniowania wymaga także kategoria pamięci:

Przemilczałam, a teraz powracam
tropem ognia w ślady pogorzelisk.
Przypomnienie wystrzela jak raca:
kolorowy, nietrwały obelisk.
(Marjańska, 1999, s. 6)

W ostatnich zbiorach – *Spotkanie z Weroniką*, *Żywica* (2001), *Córka bednarza* (2002), *Otwieram sen* (2004) – nasilają się egzystencjalne refleksje poetki, trwa nieustający namysł nad życiem i nad odchodzeniem (także najbliższej osoby, jak w *Żywicy*), nad przemijaniem traktowanym przede wszystkim jako przemijanie własne. Nieuchronny jest zatem powrót do przeszłości, przywoływanie z pamięci tego, co ważne, co jest śladem tej przeszłości i co współtworzy osobistą biografię. W wierszu o znaczącym tytule – *Moje prywatne cv* – ujawniającym autobiograficzny charakter poetyckiego

zapisu, zrekonstruowała poetka poszczególne etapy swojej młodości (spędzonej w rodzinnym mieście, choć jego nazwa tutaj się nie pojawia):

Odchodziły ode mnie po kolei
dziewczynka w białej sukience
do Pierwszej Komunii
uczennica w granatowym mundurku
z niebieską tarczą na rękawie
Zakochana dziewczyna
odjechała na rowerze
wioząc do lasu pistolet
(Marjańska, 2004, s. 7)

Refleksja nad przemijaniem, nad doświadczaniem czasu i znaczeniem pamięci obecna była już we wcześniejszych utworach, m.in. w cyklu *Przed wiekami, przed chwilą* (z tomu *W koronie drzewa*), z którego pochodzą słowa:

Ucieczka w przeszłość, by odejść od dzisiaj.
Ucieczka w przyszłość, by zapomnieć wczoraj.
(Marjańska, 1979, s. 73, fragment 13)

W lirycznym tworzywie nie zawsze mamy do czynienia z deklaracjami poświadczającymi poczucie przynależności do miejsca, jak w pierwszym z cytowanych tu wierszy, ale pamięć o tym miejscu i przeżyciach z nim związanych to istotne cechy światopoglądu poetyckiego autorki *Żywicy*. Wychodząc poza tekst liryczny, można odwołać się do wypowiedzi Marjańskiej, która we wspomnieniu *Częstochowa – miasto mojej młodości* wyznaje: „Tak, życie nas porywa, ale po latach nawiązujemy z naszym miastem nowe więzy” (Marjańska, 1993, s. 62-63). Rodzinne miasto staje się ważną przestrzenią także w prozie pisarki, miejscem akcji w powieściach nawiązujących do czasów młodości, nauki szkolnej, lat okupacji⁴. Warto podkreślić, że Marjańska przyjeżdżała w późniejszych latach do Częstochowy na spotkania literackie, brała udział w majowych Dniach Książki, podtrzymywała kontakty z liceum, w którym się uczyła.

Przyjrzyjmy się twórczości Tadeusza Gierymskiego, dla którego Częstochowa stała się miejscem życia z wyboru, związany był z miastem „swym życiem dorosłym” (Podobiński, 2001, s. 5). Urodził się w roku 1928 w Płońsku, nieopodal Warszawy; w latach 50. przybył do Częstochowy i osiadł tu na stałe. Związał z miastem życie rodzinne, zawodowe, twórcze, stając się

⁴ Por. Skrzypczyk-Gałkowska, I. (2016). Częstochowa w powieści Ludmiły Marjańskiej „Życie na własność” a biografia autorki i historyczny kontekst. *Rocznik Muzeum Częstochowskiego* 2015, 15, 29–39.

jednocześnie miłośnikiem jurajskiego pejzażu⁵. Był jedną z ważnych postaci lokalnego środowiska literackiego, współpracował z różnymi pismami (głównie z „Gazetą Częstochowską”, redagował dodatek miesięczny „Nad Wartą”) i instytucjami (z Ośrodkiem Promocji Kultury „Gaude Mater”). Z działalnością Gierymskiego, jako sekretarza redakcji „Gazety Częstochowskiej”, łączy się, m.in., debiut prasowy Haliny Poświatowskiej⁶. Warto wspomnieć, że Ludmiła Marjańska należała do osób, które poeta darzył szczególnym szacunkiem. Poznali się w latach 60. w Gdańsku, podczas spotkań literackich organizowanych dla piszących nauczycieli. Gierymski przyznawał, że jej zawdzięczał wydanie w Warszawie (w Ludowej Spółdzielni Wydawniczej) zbioru *Rosa i rdza* (Gierymski, 2005, s. 7).

Do dorobku literackiego Tadeusza Gierymskiego zaliczają się zbiory wierszy, opowiadania, proza poetycka, wspomnienia, teksty publicystyczne, recenzje, wymieniona już wcześniej książka na temat regionu częstochowskiego w literaturze pięknej. Pierwsze utwory opublikował poeta w roku 1955 w „Tygodniku Powszechnym”, twórczą działalność podjął po dłuższej przerwie, dwadzieścia lat później. Za właściwy debiut książkowy uznany został zbiór *Rosa i rdza* (z 1982 r.), w którym krytycy dostrzegli dojrzałość artystyczną i intelektualną autora. Późniejsze zbiory wydawał Gierymski w Częstochowie, wiele utworów ukazywało się na łamach lokalnego pisma kulturalnego „Aleje 3”. Autor dotykał w nich zarówno spraw egzystencjalnych, jak i powszednich, codziennych; jego wiersze osadzone są w kontekstach kulturowych, a jednocześnie podejmuje w nich tematykę przyrody, która pełni tam rozliczne funkcje⁷.

Wśród utworów lirycznych uwagę zwracają te, w których wyraża poeta podziw dla przyrody, pragnienie zespolenia się z różnymi formami natury i zachwycę się pięknem pejzażu. Taką postawę możemy zaobserwować np. w wierszu *Krzyk jesieni*:

Wejść w las czerwony od wrzasku jarzębiny,
w purpurze nurzać i ciało, i duszę,
być sarną, ptakiem, ważką – jednocześnie,
oddychać wodą, kołysać się nad nią, [...]
(Gierymski, 1999, s. 57)

Postawę tę potwierdzają poetyckie notatki: *Drzewieję. Już od tygodnia wślizguję się w las każdego poranka* (Gierymski, 2001, s. 20).

⁵ Na ten temat pisałam szerzej w szkicu (2016): Związki Tadeusza Gierymskiego z Częstochową. *Rocznik Muzeum Częstochowskiego* 2015, 15, 13–27.

⁶ Informacje biograficzne pochodzą m.in. z wywiadu: „Będziemy ciągle rozmawiać”. Z Tadeuszem Gierymskim rozmawia Marian Panek (2006). *Aleje 3. Dwumiesięcznik Kulturalny Częstochowy*, 53, 4–9.

⁷ Por. Frania, A. (2004). „Solidne niefarbowane retro”. *O poezji Tadeusza Gierymskiego*. Częstochowa: Wydawnictwo RODN „WOM” w Częstochowie.

Mocne poczucie więzi z przyrodą obejmuje sytuacje graniczne, współtworzy wyobrażenie o kresie życia, w którym uczestniczy tak bliski poecie las. Mówi o tym w sposób maksymalnie zwięzły w jednej z miniatur (bez tytułu):

kiedy będę umierać
chciałbym żeby las
z całym swoim teatrem
stał przy mnie
i spokojnie czekał
(Gieryski, 1999, s. 69)

W refleksji lirycznej związanej z przyrodą wyraża się poetycki światopogląd autora – wyznawane przezeń wartości, a także jego wrażliwość na piękno świata i bogata wyobraźnia.

Tadeusz Gieryski upodobał sobie też małe formy prozatorskie, nasycone liryzmem, które wzbogacają repertuar gatunkowy jego twórczości. W piśmie „Aleje 3” publikował, poza wierszami i tekstami publicystycznymi, cykliczne *Zapiski o świecie* i *Notatki z czasu* (wydane w formie książkowej), w których posługiwał się szkicem, wypowiedzią fragmentaryczną, niemal surową. Wiele z tych zapisków ewokuje poetyckie obrazy przyrody, ujawnia niezwykłą wrażliwość autora na piękno najbliższego otoczenia i okolic Częstochowy. Pojawiają się w nich nazwy własne: „Po tylu miesiącach łózkowania i trzymania się domu jak pies na smyczy znajduję się na jesiennych polach i patrzę w kierunku Gór Sokolich. Dąb wyszedł przed las jak czerwony król z talii kart” (Gieryski, 2001, s. 46). Obszary Jury Częstochowsko-Krakowskiej powracają w wypowiedziach pisarza (np. w *Pamięci*), który rekonstruuje topografię jurajskiego pejzażu: „Tuż u podnóża Sokolich – bezludzie i względna cisza” (Gieryski, 2005, s. 17); „Już dzwonią skowronki między Olsztynem a Górą Sokolimi, nad krainą pagórków i ostańców” (Gieryski, 2005, s. 19). Poeta wtapia w swoje utwory wybrane elementy okolicznego pejzażu, budując własną przestrzeń myślową, duchową, kulturową, określoną przez wyznaczniki topograficzne. Do takich miejsc, zyskujących szczególne znaczenie, należy Lasek Aniołowski – ów las, rozpościerający się „między wstrętnymi blokami dzielnicy Północ a trasą Warszawa – Katowice to <mój kieszonkowy Las Ardeński>” (Gieryski, 2005, s. 179). *Notatki* i *Zapiski* w tytułach tekstów Gieryskiego sugerują, że mamy do czynienia z formą niegotową, szkicową, jednak lektura poszczególnych fragmentów przekonuje, że poeta powierzał im ważne funkcje. Pisał na ten temat przed laty Krystian Piwowski, podkreślając, że notacje Gieryskiego dorównywały „oryginalnością i wnikliwością sądów podobnym formom uprawianym niegdyś przez najwybitniejszych pisarzy, a urodą znacznie je przewyższającym” (Piwowski, 2001, s. 20).

Jak wykazałam, Częstochowa zajmuje ważne miejsce w życiu i biografii twórczej poety. W późnym jednak okresie życia przebywał on przez cztery lata

w Norwegii, gdzie zetknął się z odmiennym pejzażem – piękną, surową przyrodą północy. Ślady jego fascynacji znajdujemy w wierszach *Przywiezione z Norwegii* (cykl zamieszczony w cytowanym tu wydaniu *Wierszy*, s. 71-99). W wywiadzie opublikowanym na łamach „Alej 3” wyznał: „Jura Krakowsko-Częstochowska jest mi jednak bliższa, tu mam swoje wydeptane ścieżki” (Gierymski, 2006). Gierymski związał się mocno z miastem i okolicami, nie poszukując ani innego rynku wydawniczego, ani środowiska. Piwowarski w przytoczonej wypowiedzi podkreślił, że poeta nie zabiegał o popularność i rozgłos, stąd ominęły go „szersze, nie tylko lokalne, uznanie i sława, na które w pełni zasłużył” (Piwowarski, 2001, s. 20). Arkadiusz Frania uważał, że był on twórcą niedocenionym przez środowisko Częstochowy (Frانيا, 2004, s. 6).

Inna była droga życiowa i twórcza Tadeusza Chabrowskiego, prowadziła bowiem z małej miejscowości położonej niedaleko Częstochowy – do Stanów Zjednoczonych. Poeta urodził się w roku 1934 w Złotym Potoku, zmarł w 2016 r. w Nowym Jorku⁸. W okresie wczesnej młodości Chabrowski związany był z Częstochową, gdzie uczęszczał do Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza i zbliżył się do środowiska zakonnego na Jasnej Górze. Wstąpił do zakonu paulinów, przyjął w roku 1960 święcenia kapłańskie, ale opuścił zakon po kilku latach podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych. Założył rodzinę, podjął pracę zarobkową i poświęcił się twórczości literackiej. W roku 1963 Oficyna Poetów i Malarzy w Londynie opublikowała jego debiutancki zbiór *Madonny* (wydany jeszcze pod zakonnym imieniem ojca Wacława); na przestrzeni lat 1963-2016 (z dłuższą przerwą w okresie 1965-1988) Chabrowski opublikował kilkanaście tomików poetyckich i dwie książki prozatorskie. Ukazywały się one w różnych miejscach: w londyńskiej oficynie, w Nowym Jorku, w wydawnictwach polskich w Warszawie, Lublinie, Krakowie, a także w Częstochowie. Twórczość Chabrowskiego przypisuje się do nurtu religijnego i do dorobku emigracyjnego, a obydwa sposoby przyporządkowania są głęboko umotywowane problematyką utworów.

W debiutanckim tomiku dominuje, jak sugeruje tytuł, postać Madonny. Ukazuje się ona w różnych rolach, określanych niekiedy przez miejsca kultu – Matki Boskiej Częstochowskiej, Gromnicznej, Bolesnej, Ostrobramskiej, Gidelskiej, z Piekar. Autor ukazuje ludzkie oblicze Madonny, posługując się litanijnymi formułami (Matka Dobrej Rady, Panna wierna) i podkreślając, przede wszystkim w wierszu *Litania*, jej rolę jako orędowniczki i opiekunki ludzi:

Śliczna, stojąca przy kolebkach dzieci,
kojająca myśli starców, zmęczona...
(O. Wacław T. Chabrowski, 1964, s. 10)

⁸ Na temat T. Chabrowskiego pisałam m.in. w szkicu (2017): O twórczości Tadeusza Chabrowskiego. *Rocznik Muzeum Częstochowskiego* 2016, 16, 25-35. Wiadomości biograficzne pochodzą z różnych źródeł, m.in. z cytowanego dalej wywiadu oraz z wypowiedzi poety podczas wieczorów autorskich.

Matka Boża została obarczona przez tradycję (jak wskazywali na to m.in. autorzy prac z zakresu historii literatury Ziemi Częstochowskiej) tymi znaczeniami, które wiążą się przede wszystkim z klasztorem na Jasnej Górze i wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej. Obraz jasnogórski utrwalił się w poezji religijnej, a także w liryce powstającej na emigracji, podejmującej motywy religijne (por. np. znany wiersz Jana Lechonia *Matka Boska Częstochowska* ze zbioru *Aria z kurentem*, wydane w Nowym Jorku w 1945 r.). W twórczości Chabrowskiego *Madonny* stanowią punkt wyjścia w formowaniu własnej postawy duchowej i manifestowanej w tekście literackim wiary, która z biegiem lat i przybywaniem coraz to nowych doświadczeń przekształcała się i poszerzała o nowe obszary. Wiara, będąca ważnym nurtem refleksji w wielu wierszach, konfrontowana jest przez poetę ze zwątpieniem, z pytaniami dotyczącymi ludzkiej egzystencji oraz sfery *sacrum* i *profanum*. Chabrowski prowadzi nieustający dialog z Bogiem, a także rozmowę z samym sobą, próbując dociec istoty ludzkiej duchowości, a jednocześnie cielesności – wszak obydwie sfery współtworzą kondycję jednostki. Dowodzi, że nie jest łatwym zadaniem określenie własnego miejsca i systemu wartości w życiu, gdyż relatywizuje ono wszelkie wartości. Stąd też poeta często posługiwał się paradoksem, ironią, dowcipem. Dzięki tym środkom artystycznym zjawiska, zdarzenia, pojęcia tracą swoją jednoznaczność. Środki te stają się równocześnie skuteczną bronią w starciu z dogmatycznym sposobem myślenia.

W poszerzaniu przestrzeni duchowej twórczości Chabrowskiego znaczącą rolę odgrywała przestrzeń realna. Była nią Częstochowa, rodzime miasto, któremu powierzył poeta ważne funkcje w zbiorze *Miasto nieba i ziemi* z 1994 r. Już w tomie wcześniejszym – *Lato w Pensylwanii* (wydanym przez londyńską oficynę w 1966 r.) – uwagę zwraca wiersz opatrzony tytułem *Mój kraj* (ta formuła powtarza się w każdej z trzech strof utworu). Są w nim przywołane znaczenia (obrazy, symbole) wiążące się z ojczyzną:

mój kraj pozwala na gniazda dla ptaków
w kielichach ocalałych z uczyty królów
(O. Waław T. Chabrowski, 1966, s. 41)

W przywołanym tomie pojawia się miejsce szczególne, określone w miniaturze *Klasztor* jako „labirynt żyjących łaską” (O. Waław T. Chabrowski, 1966, s. 31). Skupia ono uwagę na przestrzeni bliskiej autorowi, co dodatkowo zostaje wzmocnione widniejącym na okładce imieniem zakonnym.

Z kolei zbiór pt. *Miasto nieba i ziemi* przestrzeń ważną dla twórcy poszerza oraz wyposaża w bogate znaczenia i szczegóły. Jest ona budowana wokół nazw własnych odnoszących się do znanych miejsc w Częstochowie, jak Aleje Najświętszej Marii Panny czy Katedra. Jednocześnie zyskuje cechy

przestrzeni duchowej, w której toczy się (jak już zaznaczono) pelen napięcia, często dramatyczny dialog poety z Bogiem i z samym sobą. Powracając do miejsc bliskich, znanych z lat młodości, twórca-emigrant wzmacnia fundamenty własnego światopoglądu; konfrontuje – jak w innych zbiorach – grzech ze świętością, to, co powszednie, z tym, co boskie. Czyni to, posługując się wyrazistymi obrazami, uruchamiającymi przeciwstawne znaczenia: „podmiejskie/kałuże grzechu, rozsypane ziarnka różańca/w trawie” (Chabrowski, 1994, [s. 8]). W wywiadzie opublikowanym w częstochowskim piśmie kulturalnym w roku 2009 Chabrowski wyznał: „W tych wierszach wróciłem do mojego dzieciństwa, do pobytu w seminarium i chciałem zobaczyć miasto w mocnym ujęciu. To znaczy, że to miasto jest dla nieba i dla ziemi” (Chabrowski, 2009, s. 39).

W kręgu zagadnień związanych z transcendencją, ale i z ludzkimi ograniczeniami pozostawał Chabrowski w dalszej twórczości – przede wszystkim w tomach: *Dusza w klatce* z 2006 r. oraz *Mnisi czyli nierymowane strofy o cnotach* z 2008 r. W drugim zbiorze, opatrzonym żartobliwym i nieco ironicznym tytułem, przedstawione zostały poetyckie konterfekty mnichów, poprzez które buduje autor obraz życia za klasztornymi murami. Narzucają się tu podobieństwa tematyczne z portretami stworzonymi przez Ignacego Krasickiego, jednakże trzeba zaznaczyć, że współczesny poeta konstruuje postacie mnichów we własny sposób. Nie wchodzi w rolę moralisty oceniającego ludzkie przywary, staje się raczej wnikliwym obserwatorem ludzi, a ich wady, ułomności, ograniczenia obejmuje spojrzeniem pełnym wyrozumiałości. Rzecz jasna, posługuje się wypróbowanymi środkami – ironią, dowcipem, paradoksem – które pozwalają mu zdystansować się wobec dogmatycznego myślenia, sztywnego podporządkowania regułom czy innych ograniczeń narzucanych przez życie zakonne.

Chabrowski przedstawił świat, który dobrze poznał podczas pobytu w klasztorze. Autobiograficzny charakter ma przede wszystkim wiersz zatytułowany *Ojciec Waclaw*, upamiętniający zakonne imię autora i odwołujący się do jego młodszej decyzji o opuszczeniu Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza i wstąpieniu do „nowicjatu ojców paulinów w Leśniowie” (Chabrowski, 2008, s. 25). Wiadomo, że święcenia kapłańskie w 1960 r. przyjął na Jasnej Górze, a po wyjeździe do Stanów Zjednoczonych w 1961 r. współtworzył sanktuarium Amerykańska Częstochowa. W przestrzeni klasztoru, rodzinnego miasta i innych miejsc krystalizował się światopogląd poetycki Chabrowskiego, ścierały się wartości i postawy przeciwstawne, ujawniały niepokoje człowieka poszukującego, wątpiącego, stawiającego wciąż nowe pytania. Dlatego w zbiorze *Mnisi czyli nierymowane strofy o cnotach* możemy spotkać wyznania na pozór sprzeczne. Odzwierciedlają one jednak przede wszystkim napięcia pomiędzy postawą wierzącego (pragnącego wierzyć), np. w wierszu *Wszystko jest Bogiem*:

Nie mogę się Go wyprzeć, bo wyparłbym się sam siebie, [...]
(Chabrowski, 2008, s. 34)

– a postawą człowieka przekornego, wąpiącego, próbującego rozważać istotę Boga w kategoriach rozumowych, np. w wierszu *Niepokorna dusza*:

Mam niepokorną duszę, moje rozmyślanie o Bogu
są podobne do rozdygotanej fabryki używanej odzieży, [...]
(Chabrowski, 2008, s. 40)

Do wspomnień z życia klasztornego nawiązują dwa tomy prozy Chabrowskiego: *Skrawki białego habitu* z 2010 r. oraz *Białe nieszpory* z 2012 r.

Poeta utrzymywał przez całe niemal swoje twórcze życie kontakty z polskim środowiskiem literackim, z Częstochową, w której odbywały się spotkania autorskie i promocje kolejnych zbiorów wierszy, zwłaszcza z ostatnich lat. Tom *Miasto nieba i ziemi* opatrzył znaczącą dedykacją: „Częstochowie – miastu moich powrotów”.

Mam świadomość, że niniejszy szkic, prezentujący wybrane utwory pisarzy, których twórczość na różne sposoby łączy się z Częstochową i jej okolicami, stanowi jedynie fragment problematyki określonej w tytule. Osobnego omówienia wymagałyby dokonania współcześnie tworzących autorów, w tym skupionych wokół pisma „Galeria. Częstochowski Magazyn Literacki”, twórców o pokaźnym już dorobku, jak Arkadiusz Frania, czy częstochowian żyjących w innych miastach i krajach, jak Wioletta Grzegorzewska (której twórczość doczekała się już opracowań). Ponadto Częstochowa staje się coraz częściej miejscem akcji powieściowej, m.in. w utworach kryminalnych, co mogłoby stanowić interesujący obszar badawczy. W świetle wskazanych dokonań określenie „literatura regionu” wzbogaca się o nowe znaczenia, którym warto poświęcić uwagę w osobnej pracy.

Bibliografia

- Chabrowski, W.T. (1964). *Madonny*. Londyn: Oficyna Poetów i Malarzy.
- Chabrowski, W.T. (1966). *Lato w Pensylwanii*. Londyn: Oficyna Poetów i Malarzy.
- Chabrowski, T. (1994). *Miasto nieba i ziemi*. Częstochowa: OPK „Gaude Mater”.
- Chabrowski, T. (2008). *Mnisi czyli nierymowane strofy o cnotach*. Lublin: Norbertinum.
- Chabrowski, T. (2009). Bo życie nas wykrusza... [Z Tadeuszem Chabrowskim, polskim poetą mieszkającym w Nowym Jorku rozmawia Marian Panek]. *Aleje 3. Dwumiesięcznik Kulturalny Częstochowy*, 71, 39.

- Czerwińska, M. (2013). Tożsamość kształtowana w pamięci miejsca. *Ruch Literacki*, 6, 593.
- Frana, A. (2004). „*Solidne niefarbowane retro*”. O poezji Tadeusza Gierymskiego. Częstochowa: Wydawnictwo RODN „WOM” w Częstochowie.
- Frana, A. (2019). *Osobowości i osobliwości. Z życia literackiego współczesnej Częstochowy*. Częstochowa: Towarzystwo Galeria Literacka.
- Frana, A. (2020). *Grupa Literacka „Profile”. Zjawisko, poeci, wiersze*. Częstochowa: Towarzystwo Galeria Literacka.
- Gierymski, T. (1999). *Wiersze*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie.
- Gierymski, T. (2001). *Notatki z czasu*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Wydział Kultury Urzędu Miasta w Częstochowie.
- Gierymski, T. (2003). *Region częstochowski w literaturze pięknej*. Częstochowa: Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie.
- Gierymski, T. (2005). Jak poznałem panią Ludmiłę. *Aleje 3. Kwartalnik Kulturalny Częstochowy*, 52, 7.
- Gierymski, T. (2005). *Miscelanea literackie*. Częstochowa: Biblioteka Publiczna im. dr. W. Biegańskiego w Częstochowie.
- Gierymski, T. (2006). Będziemy ciągle rozmawiać. Z Tadeuszem Gierymskim rozmawia Marian Panek. *Aleje 3. Dwumiesięcznik Kulturalny Częstochowy*, 53, 4-9.
- Głowiński, M., Kostkiewiczowa, T., Okopień-Sławińska, A., Sławiński, J., red. (1976). *Słownik terminów literackich*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich Wydawnictwo.
- Hurnikowa, E., Wróbel, E., Wypych-Gawrońska, A., red. (2009). *Literatura i kultura w Częstochowie. Częstochowa w literaturze i kulturze*. Częstochowa: Muzeum Częstochowskie, Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza Oddział w Częstochowie.
- Marjańska, L. (1958). *Chmurne okna*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Marjańska, L. (1979). *W koronie drzewa*. Warszawa: „Czytelnik”.
- Marjańska, L. (1993). Częstochowa – miasto mojej młodości. *Almanach Częstochowy*. Częstochowa: Towarzystwo Przyjaciół Częstochowy.
- Marjańska, L. (1999). *Spotkanie z Weroniką*. Posłowie P. Matywiecki. Warszawa: PAX.
- Marjańska, L. (2004). *Otwieram sen*. Warszawa: „Czytelnik”.

- Mikołajtis, J. (1982). *Historia literatury Ziemi Częstochowskiej. Zarys*. Częstochowa: Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza Oddział Częstochowski.
- Piwowarski, K. (2001). Słowo o Tadeuszu Gierymskim. *Aleje 3. Dwumiesięcznik Kulturalny Częstochowy*, 32, 20.
- Podobiński, S. (2001). Nota edytorska (5-6). W: T. Gierymski. *Notatki z czasu*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Wydział Kultury Urzędu Miasta w Częstochowie.

Elżbieta Hurnik

Częstochowa and its environs in the work of selected poets at the turn of the 20th and 21st centuries

Abstract

The article is dedicated to the works of selected writers who manifest their relations with a particular place – Częstochowa and its environs in their poetic texts. This are the places where they spent the early years of their lives or settled down in as adults. Selected poetic works show how a place important for an author shapes his or her view on life, the sphere of values and imagination. The wording used in the title encompasses the achievements that go beyond the narrowly understood regionalism; they preserve the traces of places and at the same time give them deeper meanings.

Keywords: region in literature, contemporary literature, Częstochowa, biography, space

Elżbieta Hurnik

Częstochowa i okolice w twórczości wybranych poetów przełomu XX i XXI wieku

Streszczenie

Przedmiotem uwagi w artykule jest twórczość wybranych pisarzy, którzy w tekstach poetyckich manifestują związki z określonym miejscem – Częstochową i jej okolicami, gdzie spędzili wczesne lata życia lub osiedlili się tu w wieku dojrzałym. Na przykładzie utworów poetyckich wybranych twórców prześledzono, w jaki sposób miejsce ważne dla twórcy kształtuje jego światopogląd, sferę wartości, wyobrażeń. Użyta w tytule szkicu formuła obejmuje tu dokonania, które wykraczają poza wąsko rozumiany regionalizm; utrwalają ślady miejsc, a jednocześnie nadają im głębsze znaczenia.

Słowa kluczowe: region w literaturze, literatura współczesna, Częstochowa, biografia, przestrzeń

MARKĚTA KUKRECHTOVÁ¹
(TLUM. Z JEZ. CZESKIEGO MARCELA WIERZGOŃ)

SPECJALNE DZIAŁANIA BIBLIOTEKI W KARWINIE DLA PUBLICZNOŚCI

Pierwsza wzmianka o Karwinie pochodzi z 1268 r. Centrum dzisiejszego miasta to Frysztat, który pierwotnie był samodzielnym miastem posiadającym prawa miejskie. Obecnie jest to jedna z dziewięciu dzielnic Karwiny. Odkrycie złóż węgla kamiennego w Karwinie w drugiej połowie XVIII w. przyniosło zasadniczy zwrot w rozwoju gospodarczym całego regionu. Do tej pory mało znacząca gmina Karwina uzyskała na początku XX w. fundamentalne znaczenie w gospodarce monarchii austro-węgierskiej. Ówczesni właściciele dóbr – ród Larisch-Mönnich – obejmowali wysokie stanowiska na dworze cesarskim i w najważniejszych urzędach. Dlatego też Karwina stała się przedmiotem sporów o władzę i majątek po I wojnie światowej i na początku II wojny światowej.

Fundament prawny dzisiejszego miasta to akt z 1948 r., kiedy połączono wsie Frysztat, Karvinna, Darków, Raj i Stare Miasto w jedną jednostkę o nazwie Karviná. Podczas gdy pierwotna Karwina została zniszczona poprzez eksploatację złóż węgla – dzisiaj jej obszar katastralny nosi charakterystyczną nazwę Karwina-Kopalnie – reszta połączonego miasta dobrze prosperowała. Do lat 80. XX w. dziesięciotysięczny powiatowy Frysztat przeistoczył się w osiemdziesięciotysięczną Karwinę (1985). Współczesny rozwój urbanistyczny obejmuje głównie obszar katastralny historycznego miasta Frysztat (dziś nosi on nazwę Karwina-Miasto) i dawnej wsi Raj.

W połowie XIX w. rozpoczął się intensywny rozwój uzdrowiska z leczniczą wodą jodowo-bromową, którą odkryto podczas poszukiwań nowych złóż węgla. Uzdrowisko Darków stopniowo zyskało rozgłos przekraczający granice Republiki Czeskiej, odgrywając dużą rolę w rozwoju Karwiny.

Karwina to miasto statutowe w regionie morawsko-śląskim, na terenie historycznego Śląska Cieszyńskiego. Miasto położone jest w dolinie

¹ Biblioteka Regionalna Karwina.

rzeki Olzy, w najbardziej wysuniętym na północ obszarze Beskidu Śląskiego, 20 km na wschód od Ostrawy. Na północnym wschodzie graniczy z Polską, zaś około 50 km na wschód od Karwiny znajduje się przejście graniczne ze Słowacją. Obecnie powierzchnia miasta wynosi 57,48 km², miasto liczy 53 000 obywateli, z mniejszościami: słowacką, polską, grecką i wietnamską. Jest miastem górniczym, uniwersyteckim, turystycznym, uzdrowiskowym i gospodarczym centrum aglomeracji czesko-polskiej oraz największym miastem nad rzeką Olzą. W Karwinie ma siedzibę Wydział Biznesu Uniwersytetu Śląskiego w Opawie, a do uzdrowiska w Darkowie przyjeżdżają klienci z całej Republiki Czeskiej i z zagranicy. Wśród perełek turystycznych miasta należy wymienić: zamek Frysztat, krzywy Kościół św. Piotra z Alkantary – czeska Piza (ziemia pod kościołem zapadła się o 37 metrów, co spowodowało znaczny pochylenie budynku, o 6,8 stopnia na południe), fontanna na placu Masaryka, Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego, Kościół św. Marka. W Karwinie rozgrywane są turnieje pierwszej ligi piłki nożnej i ręcznej. Działa tutaj również chór Permonik i orkiestra dęta Májovák.

Historia karwińskiej biblioteki

Biblioteka rozpoczęła działalność 28 maja 1923 r., kiedy we Frysztacie odbyło się spotkanie komitetów bibliotecznych trzech narodowości: Czechów, Polaków i Niemców. Omawiano wówczas kwestie finansowe, prawne, personalne. Biblioteka działała prawdopodobnie w jednym budynku, w hotelu Pańskiego. Od 1928 r. do rozpoczęcia II wojny światowej sekcje rozwijały swą działalność samodzielnie. Ponowne otwarcie biblioteki odbyło się 4 czerwca 1945 r. W latach 1950–1992 biblioteka nosiła nazwę Biblioteka Okręgowa Karwina. Od 1 maja 1992 r. przyjęto nazwę Biblioteka Regionalna Karwina (BRK). BRK jest miejską biblioteką publiczną z funkcjami regionalnymi i działa w Euroregionie Śląsk Cieszyński. Wielojęzyczność jest znakiem rozpoznawczym karwińskiej biblioteki.

BRK w liczbach - rok 2019

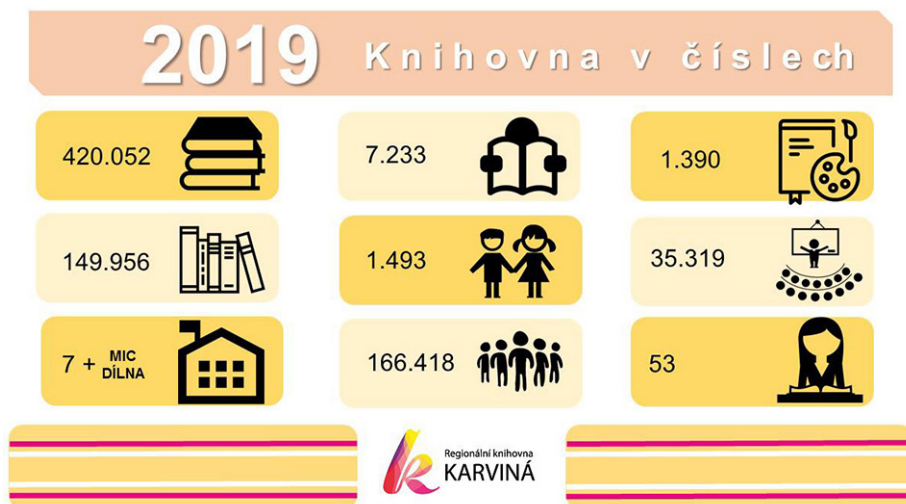
Wypożyczeń – 420 052 egz., baza czytelników – 7 233, w tym do lat 16 – 1 493, użytkownicy biblioteki – 169 355, działalność kulturalno-oświatowa – 1 010 imprez, uczestnicy imprez kulturalno-oświatowych – 23 722. (Zob. il. 2).

Usługi publiczne dla użytkowników

Biblioteka świadczy następujące usługi: wypożyczanie gier planszowych, pomocy dydaktycznych, e-booków i audiobooków, dostawy książek do domu, realizację kursów komputerowych oraz kurs ćwiczenia pamięci.

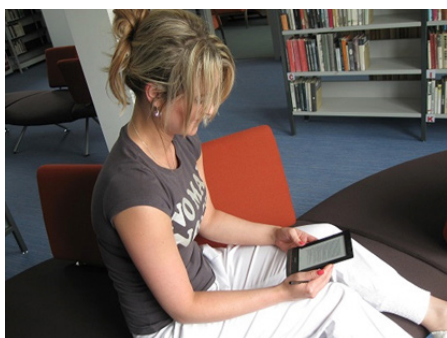
II. 1. Filie BRK w dzielnicach Karwiny. Źródło: Archiwum biblioteki

II. 2. Działalność BRK w liczbach. Źródło: Archiwum biblioteki

Dla użytkowników dostępny jest bank nasion, dzięki któremu promuje się naturalne ogrodnictwo i bezpłatne dzielenie się nasionami. W bibliotece jest strefa dla niewidomych i słabowidzących wyposażona w kolorową lupę biurkową i komputer z wyjściem głosowym, książki w brajlu, czytnik e-booków (Zob. il. 3-4).

Od 1968 r. działa w ramach Biblioteki Klub Filmowy, który prezentuje widzom filmy niekomercyjne. Projekt *Film i szkoła* umożliwia projekcje filmów dla dzieci i młodzieży. Dla osób niewidomych i słabowidzących organizowane są pokazy filmów z audiodeskrypcją.

II. 3-4. Usługi BRK. Źródło: Archiwum biblioteki

II. 5. Budka z książkami na Dworcu Głównym w Karwinie. Źródło: Archiwum biblioteki

II. 6. Półki z książkami na pływalni. Źródło: Archiwum biblioteki

BRK jako setna biblioteka zaangażowała się w ogólnopolski projekt *Książka do pociągu*. Projekt trwa od listopada 2018 r. we współpracy z Urzędem Transportu Kolejowego. Pracownicy BRK zorganizowali także dostęp do książek poza budynkiem biblioteki.

Budki z książkami dostępne są od 2019 r. na pływalniach, na Dworcu Głównym, w karwińskim szpitalu i w Mklub Backstage Dokońń (Zob. II. 5 i 6).

Z okazji Międzynarodowego dnia podarowanej książki - International Book Giving Day (14 lutego), pracownicy biblioteki (darczyńcy) przywieźli książki do Domu Dziecka „Serce” i Domu Seniora „Nowy Dom”.

W ramach Lokalnego Planu Rozwoju Edukacji w ORP (gmina z rozszerzonymi uprawnieniami) Karwina II odbywają się spotkania z małymi dziećmi i pierwszoklasistami – Bookstart – *Z książką na start* (od 2018 r.) oraz *Książka dla pierwszaka* (od 2018 r.) (Zob. II. 7.)

W 2019 r. w BRK, przy współpracy z Biblioteką miasta Trzyńń, rozpoczął działalność teatrzyk biblioteczny. W repertuarze znajdują się bajki braci Čtvrťkű: *Jak piesek i kotek piekli ciasto i szyli spodnie*, *Bajki z mchu i paproci*, które inscenizowane są w przedszkolach, szkołach, domach seniora i na imprezach miejskich (Zob. II. 8).

W 2015 r. rozpoczęto serię spotkań biblioterapeutycznych w „Domu Alzheimer”. Realizowane są zajęcia rekreacyjne: głośne czytanie, spotkania tematyczne, słuchanie muzyki i audiobooków oraz warsztaty arteterapeutyczne. Metoda ta wykorzystuje narrację, prezentację obrazu, a także

przedmioty, które intensyfikują pracę zmysłów, takich jak: węch, smak, dotyk. Uczestnicy warsztatów wspominają także dawne czasy, lata swej młodość, sposób życia.

Bibliografia

Fotografie z archiwum biblioteki. Dokumenty wewnętrzne biblioteki

Molinová, H., Kukrechtová, M. (2011, 10 października). Regionální knihovna Karviná – moderní, progresivní, perspektivní. *Duha*. Pobrane 22 październik 2019, z <http://duha.mzk.cz/clanky/regionalni-knihovna-karvina-moderni-progresivni-perspektivni>

Szczypková, I. (2018). *Karviná*. Statutární město Karviná

II. 7. Spotkanie z dziećmi w ramach akcji Bookstart. Źródło: Archiwum biblioteki

II. 8. Teatrzyk biblioteczny. Źródło: Archiwum biblioteki

Z KSIĄŻKĄ NA WALIZKACH

Na wstępie kilka uwag natury historycznej. Śląsk, należący od X w. do Polski, na przestrzeni wieków był niejednokrotnie dzielony granicami, a ich przebieg warunkowały aktualne wydarzenia. Jednak Ziemia Cieszyńska, w odróżnieniu od innych śląskich prowincji, aż do XX w. stanowiła niepodzielną całość. Część Śląska Cieszyńskiego, leżąca w Republice Czeskiej, zamieszкана przez ludność polską, to Zaolzie. W języku czeskim termin Těšínsko ma co najmniej kilka znaczeń, np. najbliższa okolica Czeskiego Cieszyna, cały historyczny Śląsk Cieszyński, część Śląska Cieszyńskiego po czeskiej stronie granicy. Rozbieżności terminologiczne stwarzają problemy obu stronom.

Jeżeli chodzi o najważniejsze organizacje polskie na Zaolziu, to należy wymienić: PZKO, czyli Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej, który już od ponad 70 lat nieprzerwanie działa na rzecz zachowania tożsamości narodowej rdzennej ludności Śląska Cieszyńskiego, pielęgnując rodzime tradycje, polską kulturę, szerząc oświatę w języku polskim. Warto wspomnieć też o powstałym w 1990 r. Kongresie Polaków w Republice Czeskiej. Organizacja ta pełni dwie główne funkcje: koordynuje działalność poszczególnych organizacji mniejszościowych oraz reprezentuje społeczność polską przed organami państwowymi, samorządowymi, mediami oraz wobec czeskiego społeczeństwa większościowego. Działalność organizacji obejmuje pełne spektrum życia społecznego i kulturalnego Polaków żyjących w Republice Czeskiej.

W Czeskim Cieszynie ma swą siedzibę jedyny w pełni zawodowy teatr polski funkcjonujący poza granicami kraju. Teatr Cieszyński jest fenomenem na mapie teatralnej Czech i Polski, ponieważ istnieją w nim pod jednym dachem aż trzy zawodowe zespoły teatralne odmiennych narodowości:

¹ Biblioteka Regionalna Karwina.

II. 1. Biblioteka Regionalna Karwina, Oddział Literatury Polskiej. Źródło: Archiwum BRK i SPPK

Scena Czeska, Scena Polska i Scena Lalek Bajka. Scena Polska zainaugurowała swoją działalność 14 października 1951 r.

Społeczeństwo nie może sprawnie funkcjonować bez prasy. Zaolziańską prasę reprezentują:

1. „Głos – Gazeta Polaków w Republice Czeskiej” – polska gazeta wydawana w Czechach, wcześniej w Czechosłowacji od 1945 do 2017 pod nazwą „Głos Ludu”.

2. „Zwrot” – miesięcznik polskiej mniejszości na Zaolziu, którego pierwszy numer ukazał się 24 grudnia 1949 r.

3. „Jutrzenka” – piśmko obrazkowe dla młodszych dzieci, które pojawiło się po raz pierwszy w kwietniu 1911 r.

4. „Ogniwo” – pismo przeznaczone dla dzieci starszych.

Biblioteka karwińska powstała w 1923 r. na podstawie ustawy o bibliotekach miejskich (Zákon ze dne 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecních). W 1969 r. Biblioteka Regionalna Karwina (BRK) zaczęła pełnić funkcję koordynatora metodycznego i kuratora polskich oddziałów bibliotek publicznych na Zaolziu. Pomoc merytoryczna obejmowała uzupełnianie zbiorów, opracowywanie materiałów metodycznych, organizowanie kursów i szkoleń dotyczących kwestii prowadzenia oddziałów polskich. W 1974 r. wyremontowano filię we Frysztacie i tym samym powstał Dział Literatur Narodowych, w tym Oddział Literatury Polskiej. Oddział ten posiada największy polskojęzyczny księgozbiór na Zaolziu, około 16 000 woluminów (Zob. II. 1).

Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Książki (SPPK) kontynuuje tradycje sekcji bibliotekarsko-czytelniczej Zarządu Głównego Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego (ZG PZKO). Stowarzyszenie zostało założone w roku 1999, ma 56 członków – bibliotekarzy i miłośników książki. Jego celem jest rozwijanie czytelnictwa wśród obywateli polskojęzycznych, popularyzacja i udostępnianie polskiej produkcji wydawniczej oraz upowszechnienie polskiej twórczości literackiej powstałej na Zaolziu. Czytelnictwo i dostęp do polskiej książki jest dla społeczeństwa Zaolzia jednym z podstawowych warunków zachowania tożsamości narodowej. Bezpośredni kontakt z polską książką i źródłami informacji ma także zasadniczy wpływ na pielęgnowanie języka polskiego zarówno wśród dzieci, młodzieży, jak i dorosłych.

SPPK przez lata nawiązało szereg kontaktów z wydawnictwami polskimi i ich autorami, którzy chętnie przyjeżdżają na spotkania z naszymi czytelnikami. Poza tym prowadzi działalność wydawniczą literatury regionalnej, publikując takie pozycje, jak: Otylia Toboła – *Lutyńskie tango*, Henryk Jasieczek – *Wiersze*, Józef Ondrusz – *Tu się żyje bez starości*, Gustaw Morcinek – dwujęzyczne wydanie opowiadań *Z říše Pusteckého*, Jana Raclavská – *O pře-strzeni, wodzie i kolorach w prozie Wiesława Adama Bergera* (z wyborem jego nowel), Beata Ostrowicka – dwujęzyczne *Ale já tak chci* (Zob. Il. 2).

Projekt „Z książką na walizkach” zrealizowano po raz pierwszy w 2007 r. Długoterminowym celem projektu jest wspieranie czytelnictwa i promocja polskiej literatury wśród dzieci i młodzieży. Każda edycja składa się z trzech etapów: konkursu czytelniczego, spotkań autorskich oraz Biesiady Literackiej w Teatrze Cieszyńskim w Czeskim Cieszynie.

Il 2. Wybrane publikacje finansowane przez SPPK. Źródło: Archiwum BRK i SPPK

II 3. Ilustracje powstałe w wyniku konkursu czytelniczego w 2019 r. Źródło: Archiwum BRK i SPPK

Konkurs czytelniczy przebiega w trzech kategoriach, uczniowie klas I i II na podstawie przeczytanej książki tworzą własne ilustracje. Prace laureatów następnie prezentujemy na spotkaniu oraz wystawie w karwińskiej bibliotece (Zob. Il. 3).

Dzieci z klas III–V wybierają do przeczytania jedną z dwóch zaproponowanych pozycji książkowych. Po lekturze książki odpowiadają na pytania konkursowe, które drukuje „Jutrzenka”, po czym odpowiedzi wysyłają do biblioteki. Najstarsza kategoria to uczniowie klas VI–IX. Dla nich przygotowane są trzy pozycje książkowe. Zadanie polega na przeczytaniu jednej z nich i samodzielnym opisanie refleksji po jej lekturze.

Spotkania autorskie odbywają się zarówno w szkołach dużych, jak i tych mniejszych, z udziałem wszystkich uczniów, w czasie zajęć szkolnych, ale też w godzinach popołudniowych z rodzicami. Na Zaolziu istnieje łącznie 10 szkół podstawowych pełnoklasowych (klasy I–IX) oraz 15 szkół małoklasowych (klasy I–V). W latach 2007–2019 odbyło się w ramach projektu 328 spotkań autorskich, w których uczestniczyło około 13 000 dzieci i młodzieży.

Biesiada Literacka w teatrze czeskokocieszyńskim to nagroda dla uczestników konkursu i jednocześnie możliwość spotkania się ze wszystkimi autorami. Aby urozmaicić program, autorzy muszą wykazać się znajomością naszej gwary cieszyńskiej i przetłumaczyć na język polski niejedno ciekawe słówko, np. drzistać, sztokerla, obsrywać, bambylać. Po biesiadzie można też kupić książki zaproszonych pisarzy oraz poprosić ich o autografy (Zob. Il. 4).

II 4. Spotkanie uczestników Biesiady Literackiej w Teatrze Cieszyńskim. Źródło: Archiwum BRK i SPPK

„Walizkom” towarzyszy również Wystawa Polskiej Książki, realizowana przy współpracy z księgarnią Klub polskiej książki i prasy państwa Wirthów z Czeskiego Cieszyna. To kontynuacja tradycyjnych kiermaszy książek organizowanych niegdyś dla społeczeństwa zaolziańskiego do lat 60. ubiegłego wieku. Dziś jej inicjatorzy kierują się zapotrzebowaniem poszczególnych gmin albo kół Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego.

II 5. Laureatka konkursu *Czytanie wyzwala od głupoty* z 2019 r. Źródło: Archiwum BRK i SPPK

W 2019 r. odbyła się pierwsza edycja konkursu dla młodzieży szkół średnich pt. „Tu się czyta”. Konkurs przebiega pod hasłem *Czytanie wyzwala od głupoty*, a jego celem jest wspieranie czytelnictwa wśród młodszych dorosłych oraz promocja współczesnej literatury polskiej. Aby wziąć udział w konkursie, nie wystarczyło tylko książkę przeczytać, ale należało ją również zrecenzować. 25 młodych ludzi podjęło to wyzwanie. Do wyboru mieli trzy pozycje książkowe: *Ma być czysto* Anny Cieplak, *Fluff* Natalii Osińskiej i *Opowieści z meekhańskiego pogranicza. Północ-Południe cz. 1* Roberta M. Wegnera. Większość, podobnie jak laureatka Anna Adamczyk, sięgnęła po tę pierwszą (Zob. Il. 5).

Rok 2020 jest rokiem specyficznym, konkurs czytelniczy trwa, jednak poszczególne spotkania i Biesiada Literacka zostały zaplanowane na 2021 r.

Na zakończenie warto przytoczyć wpis na Facebooku pisarki Katarzyny Wasilkowskiej, często odwiedzającej BRK:

Jest sobie zapomniana kraina. Tuż, tuż za rzeką, w górach, w buczynowych lasach, niedaleczko. Może nie słyszymy o niej, bo żyją tam zbyt zgodnie – Polacy wśród Czechów, ewangelicy obok katolików. Dwadzieścia pięć polskich szkół, małych i całkiem dużych, gdzie mówi się po polsku, po czesku i „po naszymu”, zaolziańską przepiękną gwara. Szkoły tak dobre, ciepłe i rodzinne, że posyłają do nich swoje dzieci nawet Polacy z polskiej strony Olzy i nierzadko sami Czesi. Losy tego regionu nie były łatwe, a jakoś udaje im się wyodrębnić z tej naszej polskości to, co najlepsze i pielęgnować to bez pompy, bez darcia szat i pierza, z taką czułością z jaką wspomina się dobre chwile dzieciństwa. Są na bieżąco z tym, co dzieje się w naszej kulturze, z radością witają polskie książki i, o ja cię kręcę, czytają je!

RECENZJE I OMÓWIENIA

Admirałowie wyobraźni : 100 lat polskiej ilustracji w książkach dla dzieci / red. Anita Wincencjusz-Patyna. – Warszawa: Wydawnictwo Dwie Siostry, 2020. – 493 s. ; 31 cm. – ISBN 978-83-81-50-175-0

Publikacja zredagowana przez Anitę Wincencjusz-Patynę składa się ze 100 esejów, napisanych przez 11 autorów, wśród których znaleźli się badacze i historycy książki oraz ilustracji dziecięcej², ale także sami artyści ilustratorzy³. Każdy tekst dotyczy jednego hasła. Zrezygnowano z porządku chronologicznego na rzecz ujęcia problemowego w postaci układu alfabetycznego hasła.

Forma jest istotnym wyróżnikiem tej publikacji, wystarczy wspomnieć o graficznych wykazach hasła dla każdej litery alfabetu. Duży format i świetna jakość druku umożliwiają wyeksponowanie ogromnej liczby ilustracji zamieszczonych w tej książce. We wstępie opisano nie tylko zalety, ale również wady przyjętego ujęcia: „Hasła z założenia podpowiadają [...] tropy, wskazują przykłady i indywidualnie wytyczone ścieżki, niż stanowią systematyczną prezentację historii omawianych motywów. W wielu przypadkach klucz tematyczny podsuwał autorom ilustracje z dorobku danego artysty, które niekoniecznie pojawiłyby się w opracowaniu monograficznym, reprezentatywnym dla jego twórczości” (Wincencjusz-Patyna, s. 9). Wspomniane wyżej „tropy” odnoszą się do śladów innych dzieł, które badacze dostrzegli w analizowanych przez siebie realizacjach i opisali w poszczególnych esejach. Część z artykułów to dość wyczerpujące omówienia zjawisk. Jednak wiele hasła zawiera bardzo lakoniczne opracowanie (m.in.: surrealizm). Trzeba w tym miejscu zauważyć, że na temat każdego z omówionych motywów mogłaby powstać osobna monografia.

W trakcie lektury da się zauważyć, że ktokolwiek pisałby teraz o polskiej ilustracji będzie musiał odwoływać się do tego leksykonu. Dzieje się tak dlatego, że omówiono w nim tak szeroki wachlarz osób, zjawisk i tendencji, że powstała z tego baza, z której może skorzystać każdy badacz polskiej ilustracji.

¹ Centrum Kultury „Zamek w Toszku”.

² M.in. Anna Boguszewska, Małgorzata Cackowska, Jacek Friedrich.

³ Aleksandra Cieślak.

Zastanawiające jest to, że publikacja, pomimo walorów naukowych, nie posiada żadnej bibliografii. Jedyne informacje na temat tekstów znajdziemy w biogramach autorów publikacji. Autorzy często nie zachowują chronologii w prezentowaniu treści w obrębie eseju. Przykładem (jednym z wielu) może być tekst Aleksandry Cieślak (*Docenić bazgroł*, s. 100-101), w którym autorka wymienia kolejno następujące wydawnictwa:

- 1958 – *Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata*, NK, il. Adam Kilian,
- 2013 – *Dziewczynka z cienia*, Dwie Siostry, il. Marta Ignerska,
- 2014 – *Urodziny prawie wszystkich*, Dwie Siostry, il. Ewa Stiasny,
- 1964 – *Śmiechu warte*, Czytelnik, il. Henryk Tomaszewski,
- 1960 – *Kajtuś Czarodziej*, NK, il. Gabriel Rechowicz,
- 1956 – *Pyza na polskich drózkach*, NK, il. Adam Kilian,
- 2007 – *Świat jest dziwny*, Dwie Siostry, il. Grażka Lange,
- 1972 – *Księga urwisów*, Wyd. Śląsk, il. Andrzej Czczot.

Autorka w zajmujący sposób omawia środki stylistyczno-formalne zastosowane przez artystów w wyżej wymienionych realizacjach, co nie zmienia jednak faktu, że trudno usprawiedliwić występujący w tekście chaos chronologiczny.

Piotr Rypson napisał interesujący esej dla hasła *Fotomontaż* (s. 137-139). Tekst jest cenny, ponieważ istnieje niewiele opracowań dotyczących wykorzystania tej techniki w polskiej ilustracji dla dzieci. Na uwagę zasługuje dobre ujęcie specyfiki trudności związanych z zastosowaniem fotomontażu w książce dla młodego odbiorcy: „Montaż fotografii w książce dziecięcej to nie jest wcale taka oczywista sprawa. Po pierwsze dlatego, że tę metodę łączenia zdjęć zaanektowała awangarda do celów poważnych i dorosłych. Po drugie – fotomontaż był techniką wymagającą dobrego papieru, więc w druku nietania. Po trzecie wreszcie, fotomontaże miały komentować rzeczywistości społeczną, polityczną, wyostrzały przekazywaną treść, a ostatecznie służyły ideologiom i propagandzie” (Rypson, s. 137). Jako jeden z nielicznych autorów omawianej publikacji opisuje poszczególne realizacje zachowując porządek chronologiczny wydań. Przedstawił *Kometę Halleya* Pauliny Landau (Filomata, 1934), w opracowaniu Jerzego Janischa i Aleksandra Krzywobłockiego; *Bunt w maszynie do pisania* Norberta Fryda (Książka i Wiedza, 1951) oraz *Cyrk. Bajka filmowa* Ryszarda Brudzyńskiego (Filmowa Agencja Wydawnicza, 1956). Rypson podkreślił rolę środowiska lwowskich artystów tworzących w nurcie surrealizmu, zwłaszcza tych należących do grupy Artes. Wiele realizacji współczesnych polskich ilustratorów nawiązuje do tradycji pop-artu. Jakub Woynarowski poświęcił temu ważnemu kierunkowi osobny tekst (*Pop-art*, s. 320-323). Autor zapoznaje odbiorcę z proveniencją tego nurtu artystycznego oraz przywołuje dawniejsze i współczesne realizacje książkowe czerpiące z osiągnięć

pop-artu. „Efekownym przykładem nawiązania do twórczości [...] Andy’ego Warhola jest adaptacja *Bajek* Aleksandra Fredry dokonana przez Andrzeja Dudzińskiego [2]. Lekkie, »komiksowe« rysunki przedstawiające bohaterów zostały w większości umieszczone na tle fotograficznych reprodukcji. Czarno-białe zdjęcia poddano silnemu uproszczeniu przez wprowadzenie wyraźnego rastra drukarskiego, typowego dla stosowanej przez Warhola techniki serigrafii” (Wojnarowski, s. 321). Autor analizuje również *Kram z literami* Wandy Chotomskiej (Czytelnik, 1987) w opracowaniu graficznym Macieja Buszewicza i nakreśla jego powiązania ze sztuką innego czołowego reprezentanta pop-artu – Roya Lihtensteina. Piszac o książkach wydanych w ostatniej dekadzie, J. Wojnarowski odwołuje się do publikacji Joanny Kulmowej *Co drzemie w nas* (Ezop, 2013) w opracowaniu Anny Niemierko i projektu *Wszystko widzę jako sztukę* (Wytwórnia, 2018) z ilustracjami Roberta Czajki. Ilustrację zamieszczoną w pierwszej z wyżej wymienionych realizacji porównuje do obrazu *A Bigger Splash* (1967) Davida Hockeya. Projekt Ewy Solarz i Roberta Czajki analizuje na przykładzie ilustracji ze zwielokrotnionym portretem Romana Opalki, odnajdując tu multiplikację typową dla A. Warhola. Tekst ten nie wyczerpuje problematyki. W Polsce jest bowiem znacznie więcej twórców nawiązujących do estetyki pop-artu (Marta Ignerska, Jan Bajtlik, Agata (Endo) Nowicka i inni). Dobrze jednak, że znalazł się ktoś, kto zauważył i opisał wpływ estetyki pop-artu na polską ilustrację dla dzieci, tym bardziej, że dotychczas nie ukazało się obszerniejsze naukowe opracowanie na ten temat.

W książce *Admirałowie wyobraźni* uwagę poświęcono nie tylko realizacjom wybranych artystów, ale też całym seriom wydawniczym. Przykładem jest esej *Seria „z wiewiórką”* (s. 352-355) pióra Elżbiety Jamróz-Stolarskiej. W ramach bardzo zwięzłego tekstu autorka czyni wiele cennych uwag na temat opisywanego zbioru książeczek: „Krótkie teksty o żywej narracji, pisane wierszem lub prozą, stanowiły jednocześnie rodzaj scenariusza do odgrywających równorzędną rolę ilustracji. Tekst wypełniał wszystkie strony parzyste, a uzupełniające go, całostronicowe barwne ilustracje znajdowały się zawsze na sąsiadujących nieparzystych” (Jamróz-Stolarska, s. 352). Wśród ilustratorów znaleźli się bardzo ważni twórcy, m.in.: Antoni Boratyński, Bohdan Butenko, Maria Ekier czy Elżbieta Gaudasińska. Najpopularniejsze tytuły z tej serii to przede wszystkim utwory Jana Brzechwy: *Bajka o królu* (Biuro Wydawnicze „Ruch”, 1970) z ilustracjami Elżbiety Murawskiej i *Grzyby* (Biuro Wydawnicze „Ruch”, 1971) z ilustracjami Julitty Karwowskiej.

W eseju dla hasła *Teatralia* (s. 382-385) Anita Wincencjusz-Patyna słusznie zauważa, że: „Ilustracje w polskich książkach dla dzieci często są inscenizowane”. Autorka podkreśla tutaj rolę dwóch mistrzów ilustracji. Pierwszy z nich to Jan Marcin Szancer – scenograf teatralny i telewizyjny, który „bardzo często ukazywał rysowane przez siebie sceny tak, jakbyśmy

obserwowali je z łoży na pierwszym piętrze. Podwyższony punkt widzenia pozwala zobaczyć więcej i z ciekawszej perspektywy” (Wincencjusz-Patyna, s. 382). Jako przykład badaczka wymienia m.in. trylogię o Panu Kleksie. Drugi artysta to Adam Kilian, którego ilustracje mają jeszcze bardziej teatralny charakter niż Szancera. Nic w tym dziwnego, gdyż A. Kilian to scenograf współpracujący z teatrami lalek, autor kostiumów i dekoracji. Trudno więc dziwić się temu, że swoich bohaterów kształtował na podobieństwo lalek teatralnych, a światu przedstawionemu nadawał cechy scenografii. Wystarczy spojrzeć na *Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata* (Nasza Księgarnia, 1958) Zofii Kossak czy *Pamiętnik czarnego noska* (Nasza Księgarnia, 1967) Janiny Porazińskiej. „Teatralny charakter mają także ilustracje Jerzego Srokowskiego, Bohdana Butenki, Kazimierza Mikulskiego czy Jerzego Skarżyńskiego, w średnim pokoleniu – Pawła Pawlaka, a w najmłodszym najnowszym Roberta Romanowicza, autora szaty graficznej między innymi do *Zuzi* (Tashka, 2012) uznanej dramatopisarki Maliny Prześlugi” (Wincencjusz-Patyna, s. 384).

Na uwagę zasługują zestawienia umieszczone z tyłu książki. Znajdziemy tam kalendarium będące syntezą najważniejszych dla polskiej ilustracji wydarzeń z opisywanego stulecia. Bardzo przydatne są biogramy artystów ilustratorów. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że biogramy Ewy Stiasny i Marianny Sztymy są bardzo ubogie, nie dowiemy się z nich nic na temat osiągnięć tych artystek ani ich stylu. W końcowej części książki jest wykaz not biograficznych na temat autorów. Leksykon wyposażono również w indeks osobowy artystów. Treści zawarte w publikacji są tak różnorodne, jak bogata jest opisana w niej historia i jak różne są dokonania kolejnych pokoleń artystów. Pomimo pewnych braków książka z pewnością warta jest przeczytania.

Majdanek 15 I - 17 V 43 r. : dziennik / Jadwiga Ankiewicz ; redakcja naukowa, wstęp Jolanta Laskowska ; opracowanie edytorskie Dorota Niedziałkowska. – Lublin: Państwowe Muzeum na Majdanku, 2020. – 199 s. : faksymila, fotografie, portrety ; 22 cm. – ISBN 978-83-62816-60-6

W 2020 r. nakładem Państwowego Muzeum na Majdanku ukazały się wspomnienia Jadwigi Ankiewicz *Majdanek 15 I - 17 V 43 r. Dziennik*. Pierwsza edycja miała miejsce w 2001 r. na łamach 21 tomu „Zeszytów Majdanka”, w naukowym opracowaniu ówczesnej wicedyrektor PMM Janiny Kielboń. Współczesne wydanie zostało opatrzone wprowadzeniem autorstwa Jolanty Laskowskiej, która w ciekawy i rzetelny sposób przybliżyła czytelnikowi postać Jadwigi Ankiewicz, historię jej rodziny oraz tragicznego losu.

Autorka dziennika Jadwiga Ankiewicz (1926-1944) to młoda dziewczyna, która w wieku 16 lat została więźniarką obozu koncentracyjnego na Majdanku. Przebywała w nim pięć miesięcy. Jej wspomnienia są jedynym opublikowanym dziennikiem, który został spisany w całości w obozie koncentracyjnym w Majdanku. Poprzez ten dziennik możemy poznać życie ludzi uwięzionych w lagrze. Jest to pełna i wstrząsająca relacja widziana oczami młodej dziewczyny.

Podczas lektury czytelnik poznaje system działania obozu, traktowania poszczególnych więźniów, podziału żywności, możliwości pracy obozowej oraz zachowania Niemców jak i samych uwięzionych. Wspomnienia są tym bardziej tragiczne dla odbiorcy, jeżeli wyobrazi sobie, że tak młoda dziewczyna wraz ze swoimi koleżankami z baraku miała świadomość zabijania ludzi w perfidny sposób.

Jak można wnioskować z treści pierwszej części książki, autorka nie zdawała sobie sprawy, że uczestniczy w jednej z największych łapanek ulicznych w Warszawie. Przypadkowo schwytana została w zatłoczonym wagonie i przewieziona do obozu koncentracyjnego na Majdanku. Jej radość życia w jednej chwili zniszczono. Nie wyobrażała sobie, że na świecie istnieje takie miejsce, które może spowodować utratę wspomnień, bliskiej rodziny a nawet życia.

¹ X LO im. I. J. Paderewskiego Akademickie w Katowicach.

Spotykając się z przemocą wobec współwięźniów, nietolerancją w stosunku do innych narodowości, wyniszczaniem ludzkości, musiała stracić wiarę w dobro ludzkie. Początkowo sama nie wiedziała, dlaczego właśnie ona znalazła się w obozie koncentracyjnym. Przerzucana wraz z innymi więźniarkami z jednego baraku do drugiego, nie umiała znaleźć sobie własnego miejsca. Z pewnością poczuła się nikomu niepotrzebna. Brak własnego miejsca powoduje w człowieku strach i niepewność. Autorka podobnie jak inne uwięzione w obozie koncentracyjnym przeżywały tragedię bezdomności i wykorzenienia (Legeżyńska, 1996). Permanentne upodlenie potęgował w więźniarkach początkowo zakaz korzystania z sanitariatu, co było przyczyną powstawania chorób oraz pojawiania się pasożytów. Nie przestrzeganie reguł obozowych groziło karą.

Książka ukazuje także wartości w świecie więźniarek (Pawelczyńska, 1995). Kobiety przebywające w obozie często przyjaźniły się ze sobą, pomagały sobie w różnych trudnych sytuacjach, rozmawiały ze sobą wspominając czasy wolności. Można tu przytoczyć informacje o wspólnych krótkich przedstawieniach, śpiewie czy recytowaniu wierszy, co mogło powodować wzmocnienie więzi między nimi. Zjawisko to pojawiło się w wielu lagrach (np. pisze o tym Gustaw Morcinek w *Listach spod morwy*), tworząc specyficzną przestrzeń wolności za kolczastymi drutami.

Z publikacji wynika, że więźniarki, które umiały sobie poradzić i przystosować się do rzeczywistości nie były źle traktowane. Autorka miała możliwość pracy w pralni, gdzie czyściła ubrania po mordowanych więźniach. Praca dla niej była ucieczką od tragicznej rzeczywistości, a nawet nudy, jaka panowała w obozie.

Ankiewicz musiała sobie poradzić z własnymi uczuciami. Czytelnik może towarzyszyć bohaterce w jej przeżyciach obozowych. Nie jesteśmy w stanie wyobrazić sobie, co więźniowie odczuwali, mieszkając w baraku. Nużąca codzienność, czyszczenie baraku, apel poranny, praca stawały się dla nich rutyną.

Tęsknota do czasów przedobozowych oraz rodziny ukazana jest w krótkich listach (Sadzikowska, 2019), przekazywanych przez autorkę pracownikom, którzy nielegalnie wysyłali je do bliskich rodzin. Listy te budziły w więźniarkach ogromne emocje, ponieważ mogły wspominać własne rodziny.

Duża część wspomnień poświęcona jest codziennym posiłkom, które więźniarki dostawały. Niestety niedobór witamin oraz podstawowych minerałów powodował choroby a niekiedy śmierć więźniów.

Życie więźniarek związane było też z religią. Opisy dotyczące przygotowań do świąt, śpiewów pieśni religijnych uzmysławiają, jak ważne dla autorki książki i jej koleżanek były wiara i wartości chrześcijańskie. Chwile te stały się szczęśliwymi momentami w życiu lagrowym.

Interesująco zasygnalizowano także ważne zagadnienie związane z obozową hierarchią i funkcjami pełnionymi w lagrze. Niektóre kobiety,

które pełniły funkcje nadzorcze współczuły więźniarkom, chciały im pomóc w przetrwaniu, wykazywały się nietypową jak na warunki zniewolenia empatią. Można zauważyć, że były one lubiane lecz zdarzały się takie nadzorki budzące respekt i strach. Jedną z nich była „krwawa Brygida” - Hildegarda Lächert², która w wyrafinowany sposób wyładowywała złość na wszystkich kobietach.

Autorka dziennika wraz z innymi współwięźniarkami liczyła na uwolnienie i powrót do rodzinnego domu. Istniała taka możliwość, gdyż zdarzało się, że zwalniano z pobytu w lagrze osoby pochodzenia polskiego. Jej cierpliwość została nagrodzona. Bohaterka publikacji nie dożyła jednak końca wojny. Zginęła zastrzelona na ulicach Warszawy.

Dzienniki są ważnym dokumentem, ponieważ pokazują szczegółowo życie w obozie koncentracyjnym. Wymienione są w nim imiona i nazwiska poszczególnych kobiet, a także sprecyzowane zostały daty przebywania Ankiewicz na Majdanku.

Wspomnienia napisano językiem literackim. Odpowiednio dobrane środki stylistyczne wywołują emocje czytelnika i wzmacniają przekaz wspomnień.

Z pewnością można stwierdzić, że tego rodzaju dziennik robi wrażenie na każdym czytelniku, który sięgnie po tę lekturę. Książka nie należy do łatwych, prostych i przyjemnych opowieści. Jest to jednak ważne dzieło mające wartość historyczną. Jadwiga Ankiewicz stała się poprzez swoje wspomnienia bohaterką do naśladowania dla młodych czytelników. Umiejętność radzenia sobie w sytuacjach ekstremalnych może zachęcić ludzi do rozważań nad własnym życiem. Dobrze, że tak wartościowa publikacja wzbogaciła naszą wiedzę o czasach wojennych.

² Hildegarda Lächert w obozie głównym na Majdanku pilnowała kobiecego komanda na polu V, jak również nadzorowała prace więźniarek w komandzie zewnętrznym na terenie tzw. Lagergut (gospodarstwo rolne na Felinie k. Lublina) oraz w ogrodzie obozowym (Gärtnerrei). Czasami pracowała w szwalni lub pralni obozowej. Ponadto brała udział w apelach, podczas których liczone były więźniarki. Lächert nie zajmowała żadnej szczególnej pozycji i nie miała przydzielonego miejsca pracy, zatrudniano ją tam, gdzie akurat potrzebne było wzmocnienie służby. Została oskarżona i postawiona przed sądem w Krakowie w procesie przeciwko 40 członkom załogi SS z KL Auschwitz. Postępowanie było przede wszystkim skierowane przeciwko komendantowi Liebehenschelowi i innym funkcjonariuszom SS wysokiego stopnia, Lächert była tylko poboczną oskarżoną. Zarzucono jej znęcanie się, poniżanie i okradanie więźniów, przy czym oskarżenia dotyczyły przede wszystkim działań w Auschwitzu. Jej postępowanie podczas okresu przebywania na Majdanku w tym procesie były sprawą marginalną. 22 grudnia 1947 r. Lächert została uznana winną przynależności do przestępczej organizacji SS nie tylko na terenie obozu na Majdanku, lecz także obozu w Rajsku i Budach oraz znęcania się, maltretowania psychicznego, jak i moralnego, obrazy godności, bicia oraz odbierania żywności i odzieży. Lächert została skazana na 15 lat pozbawienia wolności.

Bibliografia

- Ankiewicz, J. (2020). *Majdanek 15 I - 17 V 43 r. Dziennik*. Lublin: Państwowe Muzeum Na Majdanku.
- Legeżyńska, A. (1996). *Dom i poetycka bezdomność w liryce współczesnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pawelczyńska, A. (1995). *Wartości a przemoc: zarys socjologicznej problematyki Oświeceni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sadzikowska, L. (2019). *Listy z lagrów i więzień 1939-1945. Wybrane zagadnienia*. Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Uniwersytet Śląski.

***Leksykon Panteonu Górnośląskiego* / redakcja Aleksandra Kłos-Skrzypczak, Henryk Olszar ; tłumaczenie na język angielski Anna Popiel ; tłumaczenie na język niemiecki Tobiasz Janikowski, Astrid Shchekina-Greipel – Katowice: Księgarnia św. Jacka, Katowice, 2020. – 1056 s. : il. ; 25 cm. – (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach , ISSN 1643-0131 ; nr 94). – ISBN 978-83-8099-122-4**

„Pierwsza przymiarka”

Pod koniec 2020 r. nakładem katowickiej Księgarni św. Jacka został opublikowany *Leksykon Panteonu Górnośląskiego*. Publikacja *Leksykonu...* jest przedsięwzięciem towarzyszącym tworzeniu nowej instytucji kultury – Panteonu Górnośląskiego. Opiekę nad instytucją zlokalizowaną w podziemiach katowickiej katedry objęli: województwo śląskie, Ministerstwo Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, archidiecezja katowicka oraz miasto Katowice.

Obszerny, liczący 1056 stron, tom ukazał się jako nr 94. Studiów i Materiałów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Fundusze na publikację pozyskano z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu „DIALOG”. Grant został zrealizowany na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w latach 2019–2021.

Leksykon... pod redakcją dr Aleksandry Kłos-Skrzypczak oraz ks. dra hab. Henryka Olszara, prof. UŚ zawiera sto pięćdziesiąt osiem biogramów postaci związanych z Górnym Śląskiem, które zaprezentowano w porządku alfabetycznym. Każdy biogram zgodnie z przyjętym schematem zawiera informacje o miejscu urodzenia i zamieszkania konkretnej osoby, przedstawia dokonania i charakterystykę działalności na rzecz regionu i Polski. Zamieszczono również bibliografię, dane autora biogramu, a także streszczenie w języku angielskim i niemieckim. W opracowaniu biogramów uczestniczyło czterdziestu sześciu badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Znaleźli się wśród nich historycy, muzycy, teologowie oraz przedstawiciele przeróżnych instytucji, takich jak: archiwa, biblio-

¹ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego.

teki, muzea. W *Leksykonie...* odnajdujemy biogramy wielu zasłużonych postaci: artystów, duchownych, działaczy społecznych i politycznych, lekarzy, naukowców, pisarzy i sportowców. Szerokie ramy czasowe obejmują zarówno biogramy postaci sprzed wielu stuleci, jak i z XX i XXI w. Zamieszczono biogramy osób, które od urodzenia były związane z regionem oraz tych, którzy przybyli na Górny Śląsk z różnych stron Polski i Europy, i tutaj znaleźli swoje miejsce do życia, pracy, twórczości. *Leksykon...*, co podkreślają redaktorzy, adresowany jest w szczególności do młodego pokolenia i spełnia funkcje edukacyjną oraz wychowawczą.

Redaktorzy i zespół autorów biogramów stanęli wobec odpowiedzialnego, niełatwego, a czasami wręcz niemożliwego zadania zebrania w jednym woluminie galerii wybitnych postaci związanych z Górnym Śląskiem. Publikacja też otwiera trudną dyskusję dotyczącą kwestii doboru postaci, których biografie zostały przedstawione w publikacji.

W *Przedmowie* redaktorzy *Leksykonu...* słusznie zaznaczyli, że „dobór niektórych postaci i brak innych” może rodzić spory. Redaktorzy podkreślili jednak, iż nie jest to „zamknięte grono osób, zakwalifikowanych do przysłego Panteonu Górnos Śląskiego, czyli przestrzeni kulturalnej w podziemiach katedry pod wezwaniem Chrystusa Króla w Katowicach, ale lepiej powiedziawszy: »pierwsza przymiarka«, dzięki której wytyczono ważny cel upamiętnienia znaczących rocznic, jakie przeżywamy na Górnym Śląsku”. Zapewnienie to częściowo wyjaśnia i usprawiedliwia wybór postaci przedstawionych w publikacji. Analizując listę biogramów, odczuwamy dotkliwy i zadziwiający brak wielu postaci wpisanych wielkimi literami w obraz Górnego Śląska i świadomość jego mieszkańców, zaś obecność niektórych postaci zastanawia. W szczególności pytania, emocje, refleksje i wątpliwości rodzą się w przypadku postaci, co do których nie zyskaliśmy jeszcze historycznego dystansu lub tych, których biografie wywołują kontrowersje i antagonizmy. *Leksykon Panteonu Górnos Śląskiego* uświadamia nam także to, jak długa i dyskusyjna jest lista osób znaczących i zasłużonych dla Górnego Śląska. Publikacja stanowi zatem sposobność i zachętę do polemiki na temat ważnych dla regionu postaci.

O ambitnych celach i założeniach projektu czytamy w *Przedmowie* do publikacji: „Badania naukowe o nazwie *Panteon Górnos Śląski* [...] przyczynia się do pokazania wyjątkowości miejsca, jakim jest Śląsk, które stworzyło lub przyciągnęło wyjątkowych ludzi z różnych środowisk społecznych i narodowych, zjednoczonych w pasji służenia tej ziemi. Oni zobaczyli tu wielkie horyzonty i wielki świat. To oni sami opowiedzą o Śląsku przez pryzmat swych biografii, nieraz skomplikowanych i tragicznych, zawsze jednak wartych poznania i refleksji. Jest to forma uhonorowania wszystkich, których życie, praca, a nieraz męczeńska śmierć zdecydowały o tym, że ta ziemia jest dzisiaj nieodłączną częścią polskiej państwowości”.

Zasygnalizowany już fakt, że nie mamy do czynienia z dziełem zakończonym, lecz „pierwszą przymiarką”, która obliguje do kontynuowania wyraźnie sformułowanego zamysłu prac w przyszłości, daje nadzieję na polemikę i udany suplement. Górny Śląsk to region, w którym od wieków żyli obok siebie przedstawiciele różnych narodowości, gdzie obok katolików mieszkali protestanci i wyznawcy judaizmu. Opowieść o regionie, przedstawiona z pomocą biografii jego wyjątkowych mieszkańców jest opowieścią o różnorodności. Zatem zastanawiając się nad listą osób zasługujących na utrwalenie i wyróżnienie w Panteonie Górnośląskim, niezbędna jest debata, autentyczny dialog, otwarcie na różne wyznania, środowiska i karty dziejów, refleksja nad przeszłością i teraźniejszością. Warto także zauważyć, że nowa instytucja stoi przed szansą bycia nie tylko placówką muzealną, ale przestrzenią spotkania ludzi, myśli, przeszłości i teraźniejszości.

***Smart City w przestrzeni informacyjnej* / Przemysław Krysiński.
– Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika,
2020. – 352 s. : il. ; 25 cm. – ISBN 978-83-231-4411-3**

W 2020 r. nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika ukazała się książka *Smart city w przestrzeni informacyjnej*. Autorem publikacji jest Przemysław Krysiński, zatrudniony w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji UMK, który w tym samym roku uzyskał stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Książka stanowi przeredagowaną i poprawioną wersję rozprawy doktorskiej.

Zacząć warto od tego, że bardzo dobrą praktyką jest publikowanie przez uczelnie wyróżniających się prac doktorskich, które dzięki temu mogą dotrzeć do szerszego grona czytelników, co jest praktycznie niemożliwe w sytuacji, kiedy praca pozostaje wyłącznie w formie zarchiwizowanego pliku lub wydruku w niewielkiej liczbie egzemplarzy. Jeszcze lepiej, gdy do publikacji dochodzi w krótkim czasie, wówczas badania są aktualne i mogą wnieść do obiegu naukowego interesujące i aktualne wątki. Tak też stało się i w tym przypadku.

Omawiane opracowanie wpisuje się w nurt badań dotyczących zrównoważonego rozwoju oraz aktywności obywatelskiej. Autor skupił się na koncepcji *smart city*, którą przedstawia w kontekście sektora informacyjnego. Choć koncepcja ta jest przedmiotem zainteresowania reprezentantów różnych dyscyplin naukowych, jak choćby informatyki, telekomunikacji, ekonomii i zarządzania, a nawet ochrony środowiska, to w ujęciu bibliologiczno-informatologicznym pojawia się stosunkowo niewiele prac na jej temat. Z polskich autorów należy przede wszystkim wymienić Małgorzatę Fedorowicz-Kruszewską, która opublikowała ważny artykuł: *Koncepcja zrównoważonego rozwoju – perspektywa bibliotekoznawcza* (2014), w którym pisała o inteligentnej bibliotece. Publikacji doczekał się już także artykuł Przemysława Krysińskiego – *Obecność innowacyjnych rozwiązań*

¹ Uniwersytet Gdański, Instytut Filologii Polskiej.

wdrażanych w różnych obszarach przestrzeni informacyjnej wpisujących się w założenia koncepcji smart city (2021). Tematyka podjęta przez autora omawianej publikacji jest w polskim piśmiennictwie naukowym z zakresu bibliologii i informatologii zagadnieniem nadal nowym, wymagającym eksploracji.

Przemysław Krysiński z jednej strony prezentuje samą koncepcję, analizuje jej potencjał badawczy i zainteresowanie omawianą tematyką, z drugiej zaś opisuje praktyczne rozwiązania stosowane w Polsce i na świecie w jej ramach. Można przypuszczać, że wzmożone zainteresowanie tym tematem za granicą w innych dziedzinach nauki oraz wysoki potencjał aplikacyjny sprawią, że będzie to w niedalekiej przyszłości przedmiot dociekań wielu badaczy i praktyków.

Książka została podzielona na dwie części. Część pierwsza zatytułowana „Nowoczesne technologie i partycypacja społeczna jako determinanty rozwoju inteligentnych miast” składa się z trzech rozdziałów: 1. *Społeczeństwo obywatelskie jako płaszczyzna aktywności i współpracy*, 2. *Smart city jako przedmiot badań interdyscyplinarnych* oraz 3. *Smart city – próba konceptualizacji*. Część druga dotyczy rozwiązań smart w sektorze informacyjnym i również składa się z trzech rozdziałów. Są to: 1. *Koncepcja smart city jako obszar zainteresowania bibliologii i informatologii*, 2. *Obszary wdrożeń rozwiązań smart w sektorze informacyjnym* oraz 3. *Projekty z sektora informacyjnego i rozwiązania smart w polskich budżetach obywatelskich w latach 2012-2018*.

Jak czytamy we *Wstępie*: „Punktem wyjścia do rozważań podjętych na łamach publikacji było zdefiniowanie istoty inteligentnego miasta, stwierdzenie obecności idei smart city w publikacjach z zakresu różnych dyscyplin naukowych (w tym bibliologii i informatologii), wyłonienie pól zainteresowań badaczy w tym obszarze oraz identyfikacja ewentualnych kierunków dalszych prac” (s. 16).

W książce została omówiona rola informacji i aktywności obywatelskiej w kształtowaniu się współczesnych społeczeństw, filary społeczeństwa obywatelskiego (w tym kapitał społeczny, otwarty samorząd i organizacje pozarządowe) oraz rola i znaczenie partycypacji społecznej. Ponadto Autor w niezwykle konsekwentny sposób dokonał analizy literatury polskiej i zagranicznej w celu ustalenia definicji smart city oraz wskazania różnych aspektów tej problematyki poruszanych na łamach literatury fachowej. W konsekwencji przeprowadzonych badań wyodrębnił cztery podstawowe obszary tematyczne: 1. smart city jako nowa koncepcja funkcjonowania i rozwoju miasta; 2. inteligentne miasto jako mechanizm generowania optymalizacji i oceny jakości informacji, danych, zasobów i systemów informacyjnych; 3. smart city jako idea wspierania przez instytucje sektora kultury; 4. smart city jako miasto rozwijające się dzięki partycypacji społecznej i właściwemu zarządzaniu wiedzą.

Co ciekawe, w książce omówione zostały także podstawy prawne dotyczące koncepcji *smart city*, przedstawiono również korzyści i zagrożenia związane z wdrażaniem tej koncepcji. W części poświęconej opisowi wdrożeń rozwiązań *smart* w różnych miastach Polski i zagranicą Autor zastosował model podziału projektów w oparciu o ustalenia Rudolfa Griffingera, grupując opisy w trzy kategorie: 1. inteligentna gospodarka, 2. inteligentna mobilność, 3. inteligentne środowisko. Są to przykłady wdrożeń spoza sektora informacyjnego.

Odrębna część książki została poświęcona analizie wyłącznie w obszarze bibliologii i informatologii. Autor dokonał tu (na podstawie literatury przedmiotu) wyodrębnienia obszarów tematycznych oraz potencjalnych kierunków przyszłych badań z perspektywy bibliotekoznawczej. Zaprezentował również obszary wdrożeń rozwiązań *smart* w sektorze informacyjnym, ponownie posługując się klasyfikacją Rudolfa Griffingera i grupując omawiane projekty w trzech obszarach: 1. inteligentni mieszkańcy, 2. inteligentny urząd, 3. inteligentne życie, prezentując rozwiązania polskie i zagraniczne z sektora informacyjnego.

Na koniec opisane zostały mechanizmy działania budżetu obywatelskiego w Polsce, ze szczególnym naciskiem na obecność rozwiązań typu *smart* w polskich budżetach partycypacyjnych, na przykładzie dziesięciu metropolii. Badaniami zostały objęte wyłącznie projekty, które należały do sektora informacyjnego.

Podsumowując, Autor w staranny i systematyczny sposób zbadał funkcjonowanie w literaturze przedmiotu nowego zagadnienia, jakim jest koncepcja inteligentnego miasta. Wyodrębnienie opisywanych w Polsce i na świecie obszarów badawczych może wskazywać na kierunki przyszłych badań informatologicznych. Każdy bowiem opisany obszar wymaga dalszej, indywidualnej analizy i pogłębionych badań, co może stanowić przedmiot zainteresowania wielu badaczy.

Niewątpliwą zaletą książki jest bardzo staranny przegląd badań, obejmujący różne nurty, dziedziny i dyscypliny. Mimo że pojawiają się już pierwsze opracowania z tego zakresu, to jest to pierwsze, tak dokładne studium tej koncepcji na polskim rynku wydawniczym. Do najważniejszych walorów publikacji należy zaliczyć:

- zaprezentowanie definicji *smart city*, przedstawienie podstawowych pojęć z tego zakresu i elementów koncepcji, w kontekście sektora informacyjnego;
- dokonanie analizy poziomu zainteresowania koncepcją *smart city* w literaturze naukowej polskiej i zagranicznej, reprezentującej różne dyscypliny naukowe, a szczególnie bibliologię i informatologię;
- wyodrębnienie szczegółowych obszarów badawczych w ramach koncepcji *smart city*, to znaczy: 1. *smart city* jako nowa koncepcja funkcjonowania i rozwoju miasta; 2. inteligentne miasto jako mechanizm generowa-

nia optymalizacji i oceny jakości informacji, danych, zasobów i systemów informacyjnych; 3. *smart city* jako idea wspierania przez instytucje sektora kultury; 4. *smart city* jako miasto rozwijające się dzięki partycypacji społecznej i właściwemu zarządzaniu wiedzą;

- zaprezentowanie praktycznych rozwiązań *smart* z sektora informacyjnego w Polsce i na świecie;
- określenie poziomu zainteresowania rozwiązaniami *smart* w sektorze informacyjnym, w oparciu o analizę budżetów partycypacyjnych wybranych polskich miast.

Jako pewien drobny mankament postrzegam wąskie postrzeganie przez Autora kapitału społecznego, który utożsamiany jest przez niego wyłącznie z pozytywnymi skutkami społecznymi, podczas gdy udowodniono, że w pewnych swoich formach może on mieć negatywne konsekwencje dla życia zbiorowości, również zbiorowości wielkomiejskich. Warto w tym miejscu sięgnąć po prace Alejandro Portesa (1998), który jasno wskazał, iż funkcjonują grupy społeczne, koncentrujące się wyłącznie na czerpaniu korzyści dla swoich reprezentantów, kosztem innych ludzi. Ciekawe byłoby ukazanie znaczenia, jakie ma tego typu działalność na społeczności wielkomiejskie i opisanie tych problemów w kontekście koncepcji *smart city*.

Na koniec warto wspomnieć, że książka została napisana przejrzystie i ma logiczny układ. Może ona również stanowić podstawę dla dalszych prac dotyczących tej tematyki, ponieważ porządkuje dotychczasowy stan wiedzy, prezentuje kluczowe koncepcje oraz terminologię, a także zawiera przegląd zrealizowanych w tym zakresie projektów, co daje obraz możliwości implementacji badanej teorii w praktyce zarządczej.

Bibliografia

- Fedorowicz-Kruszewska, M. (2014). Koncepcja zrównoważonego rozwoju – perspektywa bibliotekoznawcza. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, 13(2), 117-134.
- Krysiński, P. (2021). Obecność innowacyjnych rozwiązań wdrażanych w różnych obszarach przestrzeni informacyjnej wpisujących się w założenia koncepcji *smart city*. W: M. Wojciechowska (red.), *Mobilna biblioteka* (s. xx-xx). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.

***Mobilna biblioteka* / red. nauk. Maja Wojciechowska. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2021. – 431, [1] s. : il. ; 24 cm. – ISBN 978-83-65741-68-4**

Książka *Mobilna biblioteka* ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w 2021 r. Publikacja zawiera ponad 20 artykułów autorstwa pracowników bibliotek różnego typu – publicznych, pedagogicznych i naukowych. Teksty zostały umieszczone w trzech rozdziałach, zgodnie z ich profilem tematycznym: *Narzędzia i rozwiązania*, *Techniki pracy* oraz *Doświadczenia bibliotek*. *Mobilna biblioteka* zawiera artykuły poświęcone szeroko pojętej innowacyjności w zakresie zarówno stosowanych przez bibliotekarzy narzędzi i rozwiązań oraz technik pracy, jak i doświadczeń bibliotek w podejmowaniu nowatorskich i nowoczesnych działań, obejmujących na przykład: bibliometrię, promocję szkół wyższych, baz i portali różnego typu, e-czasopism oraz tworzenie bibliotek cyfrowych. Autorzy omówili ponadto takie kwestie, jak: dostęp do informacji, praca z użytkownikiem, animacja czytelnicza, usługi informacyjno-komunikacyjne, selekcja zbiorów, mobilność bibliotek oraz zagadnienia związane z ich zarządzaniem jako centrów rozwoju zainteresowań. Publikacja dofinansowana została przez Uniwersytet Gdański, opiekę merytoryczną sprawowała dr hab. Wanda Ciszewska-Pawłowska, prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, redaktorem prowadzącym była Marta Lach (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich). Nad całością procesu publikacyjnego, jako redaktor naukowy, czuwała dr hab. Maja Wojciechowska, prof. Uniwersytetu Gdańskiego.

Rozdział *Narzędzia i rozwiązania* składa się z 12 artykułów i otwiera go tekst autorstwa Mariusza Balcerka *Informacja naukowa w Wojewódzkich Bibliotekach Publicznych – studium porównawcze*. Autor zaprezentował obecny stan informacji naukowej w Wojewódzkich Bibliotekach Publicznych (WBP) oraz w wybranych bibliotekach uniwersyteckich. Ponadto w tekście zawarto ocenę zastosowanych przez cytowane biblioteki rozwiązań. Lidia Szczygłowska w artykule *SciVal – nowe narzędzie bibliometryczne do analizy dorobku naukowego* skupiła się na analizie SciVal, jako

¹ Biblioteka Politechniki Gdańskiej.

narzędzia analitycznego, zapewniającego szybki i łatwy dostęp do informacji o skuteczności badań naukowych. W tekście zaakcentowano fakt, że SciVal może być postrzegany jako coś więcej niż tylko narzędzie ewaluacyjno-analityczne. Jest ono, w opinii autorki, integralną częścią procesu planowania badań i może być wykorzystywane do wspierania sprawozdawczości zgodnie z ustawą 2.0. W kolejnym tekście rozdziału *Narzędzia i rozwiązania* Urszula Szybowska (*Twitter jako narzędzie wspierające działania promocyjne szkół wyższych. Przykład Biblioteki Politechniki Gdańskiej*) przeanalizowała prowadzenie przez bibliotekę akademicką konta w serwisie społecznościowym Twitter w kontekście działań mających na celu promowanie zarówno dorobku poszczególnych pracowników naukowych uczelni, jak i wyników działalności badawczo-rozwojowej, innowacyjnej i wynalazczej szkoły wyższej. W artykule zaakcentowano znaczenie biblioteki akademickiej jako solidnego zaplecza dla swojej uczelni, także na polu nowoczesnej promocji w serwisach internetowych typu Twitter. Agata Olkowska w tekście *Funkcjonalność i użyteczność wybranych bibliograficznych baz dziedzinowych* podkreśliła istotność kompatybilności funkcjonalności bibliograficznych baz danych z kompetencjami użytkowników oraz z ich wiedzą i świadomością o istnieniu owych baz. Zwrócono także uwagę na korzyści płynące z wykorzystania omawianych baz. Autorka zaakcentowała w podsumowaniu, że administratorzy bibliograficznych baz dziedzinowych, wdrażając nowe rozwiązania, powinni mieć na celu nie tylko samo doskonalenie funkcjonalności baz, lecz także wyjście naprzeciw zmieniającym się oczekiwaniom użytkowników, dla których rzeczne bazy deklaratorynie są tworzone. *Elektroniczne czasopisma w sieci: analiza wykorzystania na przykładzie repozytorium AMUR i platformy PRESSto* autorstwa Anny Dodot i Moniki Theus jest materiałem, w którym została przeprowadzona analiza i ocena wykorzystania elektronicznych czasopism wydawanych przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, udostępnianych poprzez otwarte platformy dostępu do wiedzy – platformę PRESSto oraz repozytorium AMUR. Analiza objęła liczbę odsłon artykułów z czasopism, informacje na temat użytkowników platform, źródeł, poprzez które użytkownicy trafiali na poszczególne platformy oraz kraje pochodzenia i typ użytkowników obu platform. Danuta Sroka (*Bałtycka Biblioteka Cyfrowa jako warsztat informacyjny bibliotekarza*) zwróciła uwagę na wykorzystywanie otwartych zasobów cyfrowych w zgodzie z prawem autorskim i prawami pokrewnymi zarówno w odniesieniu do Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej, jak i innych bibliotek cyfrowych. Tego typu działania, zdaniem autorki, są szczególnie wskazane w procesie permanentnej edukacji różnorodnych grup zawodowych, w tym bibliotekarzy i dokumentalistów. Autorka kolejnego artykułu (*Biblioteczne portale dziedzinowe agregatorami otwartej wiedzy – na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*), Lilianna Nalewajska, omówiła rolę portali dziedzinowych na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warsza-

wie (BUW). Portale dziedzinowe zostały potraktowane jako jeden z elementów wirtualizacji działalności informacyjnej biblioteki. Są one, w opinii autorki, agregatorami otwartej wiedzy oraz elementem edukacji informacyjnej użytkowników biblioteki. W podsumowaniu Nalewajska pisze, że mała popularność portali dziedzinowych może wynikać z braku odpowiednich działań promujących tego typu narzędzi. Karol Ebertowski w tekście zatytułowanym *Strony internetowe i bazy danych jako źródła informacji o działalności towarzystw genealogicznych* omówił działalność stowarzyszeń genealogicznych, podkreślając zasadność powstawania ich stron internetowych oraz tworzenia przez nie baz danych. Artykuł wskazuje ponadto możliwości ulepszenia tworzonych witryn pod względem informacyjnym, komunikacyjnym i wizualnym. Piotr Chmielewski (*Wybrane narzędzia i usługi internetowe wspomagające uzyskiwanie dostępu do informacji*) zawarł w swoim artykule rozważania na temat utrudnień w dostępie do informacji. Autor zauważył, że mimo intensywnego rozwoju usług informatycznych w wielu krajach na świecie, użytkownik Internetu może doświadczyć trudności w dostępie do informacji: blokad lokalizacyjnych, różnego rodzaju ograniczeń oraz cenzury. Chmielewski przybliżył wybrane zjawiska ograniczające dostęp do informacji oraz zaprezentował wybrane narzędzia pomagające ominąć napotkane przeszkody. Artykuł *Obecność innowacyjnych rozwiązań wdrażanych w różnych obszarach przestrzeni informacyjnej, wpisujących się w założenia koncepcji smart city* Przemysława Krysińskiego został poświęcony koncepcji *smart city* z perspektywy sektora informacyjnego. Tekst zawiera, oprócz teoretycznych rozważań, przykłady inicjatyw wpisujących się w opisywane zjawisko. Elżbieta Pieróg (*Księgozbiór Wydziału Zbiorów Historii Społecznej Biblioteki Sejmowej jako narzędzie pracy i źródło informacji o historii życia społecznego w Polsce*) przedstawiła historię i charakterystykę księgozbioru Centralnego Archiwum Komitetu Centralnego PZPR, przejętego w 1991 r. przez Bibliotekę Sejmową. W tekście omówiono także utworzenie Wydziału Zbiorów Historii Społecznej oraz sposoby scalenia księgozbioru Archiwum ze zbiorami Biblioteki Sejmowej. W artykule *Nauka dla wszystkich. Rola bibliotek pedagogicznych i naukowych w Polsce – zarys zagadnienia* autorki, Kornelia Choryńska i Katarzyna Michalska, omówiły zagadnienie nowej roli bibliotek pedagogicznych i naukowych w Polsce, wskazując możliwość przekierowania ich dotychczasowej aktywności na inne tory. Zmiany miałyby polegać na szerszym upowszechnianiu zasobów wiedzy naukowej oraz odpowiedniemu dofinansowaniu tego typu działań.

Drugi rozdział *Mobilnej biblioteki* zatytułowany *Techniki pracy* zasadniczo został poświęcony przede wszystkim prezentacji nowych form i technik pracy z użytkownikiem, rozwijanych w ramach bezpłatnej oferty usług bibliotek publicznych i dedykowanych ich użytkownikom. Monika Simonjetz w artykule *Kultura, nauka, edukacja. Uniwersalność bibliotek publicznych. Nowe formy i techniki pracy z użytkownikiem* omówiła tego typu

działania w odniesieniu do bibliotek publicznych województwa lubuskiego, przytaczając przykłady działań realizowanych w kilkunastu placówkach. W tekście podkreślono funkcję bibliotek publicznych w obszarze społecznej integracji międzypokoleniowej. Zaprezentowano przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz promocję nowych form pracy. Zaakcentowano także istotność współpracy z lokalnym środowiskiem oraz opisano projekty, które powstały w odpowiedzi na nowe potrzeby wynikające z wystąpienia pandemii COVID-19. W kolejnym tekście, *Mobilne czytelnie i wypożyczalnie jako przykład elastycznych i innowacyjnych usług bibliotecznych* autorki, Maja Wojciechowska i Monika Orzoł, przywołały koncepcję biblioteki „mobilnej”. „Mobilność” biblioteki może być definiowana na różne sposoby. Zazwyczaj termin ten utożsamia się z usługami zdalnymi, które realizowane są za pośrednictwem Internetu, oraz z tymi w przestrzeni realnej poza gmachami bibliotek. Udostępnianie i prezentowanie księgozbioru poza budynkiem biblioteki może potencjalnie wpłynąć na zwiększenie atrakcyjności tradycyjnych usług bibliotecznych, jak również może nie być bez znaczenia, jeśli chodzi o rozwój czytelnictwa. Maja Wilczewska, autorka kolejnego artykułu (*Magia słowa i obrazu – rola papierowego teatru kamishibai w animacji czytelnictwa*), zwraca uwagę na oryginalną formę animacji czytelnictwa, jaką jest wykorzystanie form teatru obrazkowego kamishibai. Tekst zawiera analizę korzyści płynących z pracy z tym medium oraz opis działań podejmowanych w zakresie rozwoju czytelnictwa z zastosowaniem teatru kamishibai w Bibliotece Pedagogicznej w Gorzowie Wielkopolskim. Kolejny tekst *„Światłoryt” – jako forma pracy z widzem i czytelnikiem, czyli o sposobie czytania fotografii przez osoby niewidome i niedowidzące*, przedstawia efekt współpracy muzealnej Biblioteki i Działu upowszechniania Muzeum Fotografii w Krakowie. Autorka tekstu, Magdalena Skrejko (przy współpracy Marii Masternak), zaprezentowała oryginalny pomysł na to, jak animować środowisko, nie tylko czytelnictwo. Opisywany projekt „Światłoryt” powstał w wyniku współpracy Biblioteki i Działu upowszechniania Muzeum Fotografii (MuFo) w Krakowie. Projekt skierowany do osób niewidomych i niedowidzących miał na celu umożliwienie osobom z dysfunkcją wzroku „czytanie fotografii” poprzez stworzenie przestrzennych adaptacji poszczególnych zdjęć. Dzięki artykułowi Katarzyny Żák-Caplot, czytelnik dowiaduje się o innowacyjnym pomysle połączenia muzealnictwa i językoznawstwa. W artykule *Strategia wdrażania innowacji edukacyjnych w Bibliotece Muzeum Warszawy* autorka, na przykładzie muzealnych projektów językowych, omówiła kwestię tworzenia i realizowania strategii wprowadzania innowacji w Bibliotece Muzeum Warszawy. W tekście zostały poruszane m.in. takie kwestie, jak dostrzeżenie potencjału biblioteki w działaniach animacyjnych i edukacyjnych tam, gdzie inni go nie widzą, przekonanie swoich przełożonych o zasadności zrealizowania zaproponowanych strategii innowacyjności i finalnie zrealizowania usługi

„niszowej”. Tekst Violetty Perzyńskiej pt. *Reaktywacja Koła Dramatycznego jako odpowiedź na potrzeby kulturalne użytkowników Biblioteki Głównej im. Jędrzeja Śniadeckiego AWF w Warszawie*, skupia się na wyjaśnieniu misji Koła Dramatycznego stworzonego przy Bibliotece Głównej Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego. Misja ta to nie tylko promocja tekstów kanonicznych z literatur polskiej i światowej wśród młodzieży, lecz przede wszystkim tworzenie przestrzeni do komunikacji biblioteki ze studentami macierzystej uczelni, wspieranie dydaktyki poprzez wzmacnianie kompetencji miękkich studentów, budowanie relacyjności w społeczności uczelnianej, a także tworzenie przestrzeni do rozwoju pasji i zaspokajania potrzeb kulturalnych środowiska studenckiego.

Mariola Nawrocka i Iwona Piwońska rozpoczynają trzeci rozdział *Mobilnej biblioteki*, zatytułowany *Doświadczenia bibliotek* artykułem, *Usługi informacyjno-komunikacyjne w bibliotekach szkół wyższych. Doświadczenia Biblioteki Głównej WAT w związku z wdrażaniem platformy Zapytaj bibliotekarza*. W artykule opisane zostały czteroletnie doświadczenia pracowników Biblioteki Głównej WAT (BG WAT) z użytkowania platformy *Zapytaj bibliotekarza*, z uwzględnieniem statystyk jej wykorzystania przez użytkowników. Na tle opisanych doświadczeń, autorki przedstawiły dogłębną analizę zagadnień związanych m.in. z kanałami komunikacyjnymi w bibliotece akademickiej, zarządzaniem zasobami i procesami informacji oraz redundancją informacji w sieci i wynikającą z tego procesu nową postawą użytkownika, który poszukuje coraz to nowych kanałów informacyjnych, również w bibliotece. Artykuł Magdaleny Rowińskiej i Marii Truszkowskiej *Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego w trybie bezobsługowym* zawiera analizę eksperymentu, polegającego na wprowadzeniu bibliotecznych usług „bezobsługowych” w wyznaczonym czasie. Zagadnienie związane z możliwością otwarcia biblioteki bez obsługi omówiono zarówno w kontekście użytkownika, jak i pracownika. Zdaniem autorek, kilka godzin w trybie samoobsługowym nie zakłóca relacji czytelnik–bibliotekarz, niemniej jednak tryb samoobsługowy należy na obecnym etapie ewolucji usług bibliotecznych traktować jako uzupełnienie oferty biblioteki, a nie jako stałą formę działalności. Mariola Augustyniak w referacie *Współczesne metody i narzędzia pracy bibliotekarzy i ich wpływ na realizację procesów bibliotecznych. Przykład Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego* omówiła metody pracy w różnych obszarach działalności bibliotecznej: od tych tradycyjnych po nowoczesne, podkreślając zanikający udział tych pierwszych. Zdaniem autorki w obecnej pracy bibliotekarzy należy szukać alternatywnych metod i dążyć do wdrażania rozwiązań, które będą w stanie zastąpić tradycyjne narzędzia, zwłaszcza z punktu widzenia efektywności działalności biblioteki. W artykule Katarzyny Pawluk *Doświadczenia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu w zakresie wprowadzania innowacyjnych form pracy z użytkownikiem* została z jednej strony przedstawiona kwestia konieczności podnoszenia kwalifikacji współ-

czesnego bibliotekarza, z drugiej zaś strony autorka podkreśla potrzebę wykorzystania zdobytych przez bibliotekarzy umiejętności na zajęciach przygotowywanych dla różnych grup użytkowników biblioteki. W tekście omówiono aplikacje, programy i strony internetowe przydatne w pracy bibliotekarza-animatora i wykorzystywane przez pracowników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu (MBP). Dorota Kolenda w artykule *Nowe technologie w pracy bibliotekarza na przykładzie Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu* scharakteryzowała ewolucję umiejętności zawodowych bibliotekarzy w XXI w. na przykładzie działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Autorka wymieniła nieodzowne atrybuty, jakimi winien odznaczać się współczesny bibliotekarz: innowacyjność, kreatywność, dynamiczność podejmowanych działań, a także elastyczność. Sławomir Sobczyk (*Baza Gromadzenie i jej rola w funkcjonowaniu Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie*) omówił proces gromadzenia i zarządzania zbiorami oparty na Bazie Gromadzenie w przypadku Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (BG ASP). W artykule przedstawiono najważniejsze funkcje Bazy Gromadzenie, do których należą: planowanie i kontrola budżetu biblioteki, ewidencja wszystkich rodzajów pozyskiwanych zbiorów, planowanie zakupów, tworzenie elektronicznych inwentarzy, rejestracja wymiany międzybibliotecznej, tworzenie zestawień statystycznych niezbędnych w funkcjonowaniu biblioteki oraz polityka gromadzenia. Bernadetta Gagulska w artykule *Selekcja wydawnictw ciągłych na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* podjęła próbę zidentyfikowania wybranych problemów selekcji wydawnictw ciągłych w bibliotece akademickiej. Posługując się przykładem Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, autorka przedstawiła doświadczenia biblioteki w zakresie bieżącej selekcji gazet i czasopism oraz dodatków na nośnikach CD-ROM. W artykule zwrócono uwagę na działania w zakresie retrokonwersji katalogu, upatrując w nich szansę na uporządkowanie kolekcji czasopism. Izabela Migocz (*Mobilność współczesnych bibliotek publicznych wymogiem cywilizacji! Przykład współpracy ze środowiskiem zewnętrznym Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kędzierzynie-Koźlu*) omówiła kulturotwórczą rolę biblioteki publicznej na przykładzie zarówno własnej działalności, jak i innych bibliotek, wzbogacając swoją analizę o praktyczne porady, a także cytując teoretyczne opracowania. W świecie „mobilności” także biblioteka powinna być „mobilna” w szerokim sensie tego słowa. Miejska Biblioteka Publiczna w Kędzierzynie-Koźlu oferuje nowe przestrzenie związane z nowoczesnymi mediami. Placówka jest w istocie centrum informacyjno-multimedialnym, w którym użytkownik ma dostęp do różnego rodzaju kartotek, może korzystać z Czytelni Internetowej oraz cyfrowej wypożyczalni publikacji naukowych Biblioteki Narodowej. W bibliotece seniorzy uczą się obsługi komputera, języka obcego, korzystania z książki cyfrowej, dzieci i młodzież

zdobywają wiedzę w zakresie programowania oraz obsługi robotów edukacyjnych. Bibliotekarze są nowocześni i otwarci, „mobilni” w sposobie komunikowania się z użytkownikiem potrzebującym informacji i pomocy. Mobilność biblioteki uwidacznia się ponadto w aktywnym udziale biblioteki w życiu nie tylko lokalnej społeczności, lecz także w konstruktywnej współpracy z podmiotami życia kulturalnego, oświatowego, religijnego i sportowego na terenie gminy, regionu, województwa, kraju i za granicą. *Powiedz nam czego pragniesz? Badania potrzeb użytkowników Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie* autorstwa Renaty Lewińskiej i Anny Gawryluk zawiera omówienie badań ankietowych przeprowadzonych w 2018 r. wśród czytelników Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie (BG UP). Celem sondażu *Badanie potrzeb użytkowników Biblioteki Głównej UP* było poznanie potrzeb i oczekiwań użytkowników Biblioteki Głównej UP. Analizując odpowiedzi udzielone przez badanych, autorki doszły do m.in. wniosku, że korzystający z biblioteki są wymagającymi użytkownikami. Czytelnicy mają świadomość, iż biblioteka powinna służyć społeczności akademickiej, bibliotekarze zaś zdają sobie sprawę z tego, że w obliczu zadań obecnie stawianych bibliotekom i ich pracownikom, powinni oni podejmować nowe wyzwania, wdrażać nowoczesne produkty i usługi, nadszając za zmianami, a nawet je wyprzedzać. Monika Rząsa przedstawiła w artykule *Dzielenie się pasją, czyli działalność pracowników Biblioteki Głównej Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie na rzecz uczelni i środowiska* zagadnienie zaangażowania pracowników biblioteki w promocję i działania biblioteki. Biblioteka Główna Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie (BG UR) elastycznie modyfikuje swoją ofertę, szczególnie w zakresie usług świadczonych na rzecz społeczności akademickiej. Sprawna promocja biblioteki, zdaniem autorki, możliwa jest w dużej mierze dzięki zaangażowaniu jej pracowników, którzy w działaniach promocyjnych wykorzystują także, choć nie jedynie, własne, pozazawodowe zainteresowania i pasje. Dzięki takiej postawie pracowników, biblioteka staje się nie tylko centrum informacyjno-bibliotecznym, lecz także centrum kulturalnym. Patrycja Mynarek, zamykająca rozdział *Doświadczenia bibliotek*, a tym samych i cały tom *Mobilnej biblioteki*, przedstawia w tekście *Młodzież w przestrzeni interdyscyplinarnej*. „*Studnia Otwarta Kultura*” jako miejsce spotkań z pasjami oddział Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kędzierzynie-Koźlu – „*Studnia Otwarta Kultura*” – jako przykład miejsca, w którym bibliotekarze starają się zapewnić młodym ludziom kreatywną przestrzeń dla ich rozwoju intelektualnego i emocjonalnego. Oddział „*Studnia Otwarta Kultura*” jest projektem, dzięki któremu młodzi ludzie mogą realizować swoje pomysły w atmosferze pełnej motywacji, inspiracji i wsparcia ze strony bibliotekarzy.

Mobilna biblioteka jest zbiorem tekstów poświęconych nowym narzędziom, rozwiązaniom i technikom pracy, a także doświadczeniom bibliotek

różnego rodzaju. Interesujące, nierzadko nowatorskie propozycje, wnikliwe analizy badań z przeprowadzonych ankiet oraz doświadczenia z praktyki dnia codziennego, którymi autorzy podzielili się na łamach publikacji, mogą okazać się inspiracją dla przedstawicieli bibliotekarskiego środowiska, ale nie tylko. Wszystkie zaprezentowane teksty, różniące się zakresem podejmowanej problematyki, łączy jedna wspólna cecha. Opisane w artykułach działania sprzyjają wytwarzaniu i uzyskiwaniu wartości dodanej nie tylko w samych bibliotekach, lecz także, a może przede wszystkim w społeczności, z którą i dla której one pracują. Ma to ogromne znaczenie w funkcjonowaniu wielu sfer życia społecznego, szczególnie w czasach kryzysu.

SPRAWOZDANIA

VI FORUM KULTURY BEZ BARIER.
„DOSTĘPNA BIBLIOTEKA – WYMOGI/POTRZEBY/MOŻLIWOŚCI”.
KONFERENCJA ONLINE
20 LISTOPADA 2020 R.

20 listopada 2020 r. w Warszawie ramach VI Forum Kultury bez Barier odbyła się konferencja online pt. „Dostępna biblioteka – wymogi/potrzeby/możliwości”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Fundację Kultura bez Barier. W konferencji wzięło udział 11 prelegentów, którzy przedstawili działania, jakich celem było stworzenie biblioteki dostępnej dla użytkowników ze szczególnymi potrzebami, m.in. niepełnosprawnością, zaburzeniami.

Konferencja podzielona została na trzy panele: *Dostępna biblioteka*, *Pomysł na dostępność* oraz *Wirtualna dostępność biblioteki, a odsłona cyfrowa*.

W pierwszym panelu – *Dostępna biblioteka* – zaprezentowało się troje prelegentów.

Robert Więckowski (Fundacja Kultura bez Barier) przedstawił zagadnienia dotyczące dostępności bibliotek, które zostały ujęte w Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o *zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Ustawa, 2019). Scharakteryzował obszary, o których szczególnie traktuje wspomniana Ustawa, jak: dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna i cyfrowa. Prelegent zwrócił uwagę na powiększającą się grupę użytkowników bibliotek, dla której należy podjąć odpowiednie działania. Przypomniął, że zapewnienie dostępności jest obowiązkiem instytucji kultury, w tym bibliotek.

Julia Woźniak i Sonia Wąsowska z Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Praga – Południe m.st. Warszawy omówiły sposoby realizacji zasad dostępności w placówce, którą reprezentowały, w tym również problemy, z jakimi musiały się zmierzyć, a także korzyści, jakie udało im się wynieść podczas wdrażania zasad dostępności. Wspomniały także o okolicznościach rozpoczęcia pracy nad dostępnością. Zaznaczyły, jak ważna jest dostępność w Internecie oraz jak zrealizować tę ideę w mediach społecznościowych.

¹ Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Humanistyczny.

W drugim panelu, *Pomysł na dostępność*, wystąpiło pięciu prelegentów.

Dorota Surman z Filii nr 29 Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu przedstawiła rozwiązania, jakie wprowadzono we wspomnianej bibliotece, aby ta stała się przyjazna dla osób ze spektrum autyzmu, a także dla ich rodzin. Przybliżyła m.in. treść cyklicznych spotkań pt. *Zespół Aspergera i autyzm w najbliższym otoczeniu* oraz mówiła o indywidualnych konsultacjach z psychologami i terapeutami przeznaczonych dla wymienionej grupy. Zwróciła uwagę na konieczność przygotowania bibliotekarzy do pracy z osobami posiadającymi omawiane zaburzenia. W referacie zaprezentowała projekt *Biblioteka przyjazna osobom z autyzmem* polegający na zbieraniu materiałów informacyjno-bibliograficznych na temat autyzmu i literatury pięknej oraz filmów przybliżających to zaburzenie. Zwróciła także uwagę na promocję wymienionych działań oraz zarysowała plany biblioteki w tym zakresie.

Renata Igielska (Miejska Biblioteka Publiczna w Łomży) opowiedziała o projekcie HistoGranie i realizowanych w jego ramach zasadach dostępności w instytucji.

Anna Sabilło i Magda Rusnok z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu przybliżyły działania podejmowane w reprezentowanej przez nie placówce w celu otwarcia jej na potrzeby osób niepełnosprawnych. Dla osób z niepełnosprawnością słuchową został wprowadzony w mediach biblioteki tłumacz języka migowego, a w celu ułatwienia osobom niewidomym poruszania się po stronie biblioteki dodano na niej teksty alternatywne. Prelegentki zwróciły także uwagę na to, w jaki sposób powinny być zamieszczane opisy tego typu oraz jak i dlaczego należy posługiwać się strukturą nagłówków. Zaznaczyły także, że biblioteka ma w planach przygotowanie przewodników dla osób ze spektrum autyzmu.

Joanna Kasaka z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie skoncentrowała uwagę na potrzebach osób niesłyszących. Jednym z głównych narzędzi ułatwiających realizację zasad dostępności były webinaria. Wymieniła źródła, z których można czerpać informacje o tym, jak realizować dostępność oraz wskazała korzyści, jakie może wynieść biblioteka, podejmując działania na rzecz osób ze specjalnymi potrzebami. Nie pominęła także kwestii, które stanowiły wyzwanie dla bibliotekarzy z jej instytucji, jak np. tworzenie napisów do multimediów.

W ostatnim panelu pt. *Wirtualna dostępność biblioteki, a odsłona cyfrowa* udział wzięło czterech prelegentów.

Jacek Zadrozny, specjalista do spraw dostępności cyfrowej, omówił zagadnienia związane z odbiorcami dostępności cyfrowej, deklaracją dostępności oraz omówił wspomnianą już Ustawę (Ustawa, 2019) pod kątem dostępności cyfrowej.

Jacek Królikowski (prezes Zarządu FRIS) zwrócił uwagę na to, że biblioteka w Internecie powinna być dostępna dla wszystkich, a najważniejszym

wyzwaniem dla biblioteki w ogóle jest utrzymywanie kontaktu z użytkownikiem. W swoim wystąpieniu omówił priorytety i potrzeby, jakie powinny realizować biblioteki, kompetencje wymagane od bibliotekarzy, aby móc zapewnić dostępność. Przedstawił ponadto programy i platformy pomocne we wdrażaniu dostępności cyfrowej.

Anna Rutkowska z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczytnie opowiedziała o działaniach skierowanych do osób niewidomych, jakie były realizowane na stronach internetowych reprezentowanej przez nią placówki, czyli o możliwościach zmiany kontrastu, wielkości czcionki, ale także o stosowaniu walidatora WAVE. Wspomniała o stworzonej w instytucji deklaracji dostępności. Porównała także wygląd strony przed i po wprowadzeniu zmian zgodnych z Ustawą o dostępności.

W ostatnim wystąpieniu tego panelu Robert Więckowski podsumował wszystkie konferencyjne wypowiedzi.

Konferencja *Dostępna biblioteka* była bardzo dobrą okazją do wymiany doświadczeń, podzielenia się wiedzą o dobrych praktykach oraz pomysłami we wdrażaniu Ustawy o dostępności. Atutem tego spotkania był fakt, że prelegenci czerpali ze swoich doświadczeń, a więc informacje praktyczne przeważały nad teorią. Forma online konferencji także stanowiła jej mocną stronę, ponieważ dzięki niej w dyskusji mogło wziąć udział zdecydowanie więcej osób niż w przypadku obrad stacjonarnych.

Bibliografia

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. (2019). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 1696.

**VIII OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
„ZARZĄDZANIE INFORMACJĄ W NAUCE”.
KONFERENCJA ONLINE
27 LISTOPADA 2020 R.**

W dniu 27 listopada 2020 r. odbyła się, w formie wydarzenia online na platformie Microsoft Teams, VIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Zarządzanie informacją w nauce”. Jest to konferencja cykliczna, której organizatorami w 2020 r. były: Zakład Zarządzania Informacją Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Instytut Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej. Komitet organizacyjny wydarzenia tworzyli przedstawiciele Uniwersytetu Jagiellońskiego: Diana Pietruch-Reizes, Dorota Rak, Marek Deja oraz Anna Matysek reprezentująca Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Celem spotkania było omówienie zmian zachodzących w systemie funkcjonowania informacji w nauce w aspekcie dynamicznego rozwoju nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Przedmiotem dyskusji były zagadnienia teoretyczne i doświadczenia praktyczne obejmujące: procesy informacyjne zachodzące w systemie nauki; bariery informacyjne w nauce; kreowanie i użytkowanie wiedzy za pomocą nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT); otwartą naukę i otwarty dostęp do wiedzy. Podjęte podczas spotkania zagadnienia dotyczyły także europejskiej przestrzeni informacyjnej, nowoczesnych usług w zakresie gromadzenia, przechowywania i przetwarzania (np. analizy, symulacje, wizualizacje) oraz udostępniania dużych zbiorów danych naukowych; infrastruktury informatycznej, informacyjnej i telekomunikacyjnej dla nauki. Omówiono ponadto nowatorskie sposoby komunikacji naukowej czy absorpcji wiedzy, zarządzania własnością intelektualną i transferu wiedzy pomiędzy uczelniami wyższymi i przedsiębiorstwami. Zaprezentowano również przykłady bibliotek cyfrowych, repozytoriów wiedzy naukowej, baz danych oraz systemów publikowania informacji naukowych (*Zarządzanie Informacją w Nauce*).

¹ Instytut Nauk o Kulturze Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Pierwszą część konferencji otwierał panel dyskusyjny, prowadzony przez D. Pietruch-Reizes z Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, o tytule: *Jak nowe technologie cyfrowe zmieniają sposób prowadzenia badań naukowych i dzielenia się wiedzą w kontekście otwartej nauki?* Wśród dyskutantów znaleźli się przedstawiciele Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie: Maria Próchnicka, Wiesław Babik, Rafał Maciąg oraz Leszek Szafranski. W ramach panelu dyskusyjnego dyskutanci poruszyli problemy nauki, prawdy, informacji oraz redefinicji pojęcia „wiedza”. W trakcie dyskusji omówiono zagadnienia współpracy między uczelniami na całym świecie, łatwiejszej dostępności do nauki i informacji naukowych, ich interdyscyplinarność oraz powszechność technologii. Ta ostatnia powinna – zdaniem prelegentów – pomagać człowiekowi, a nie zastępować go. Poruszono również temat problematycznej roli selekcji informacji odbieranych przez użytkowników w procesie rozwoju technologii.

Prowadzona przez Magdalenę Wójcik z Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie część druga spotkania skupiała się na temacie: *Zarządzanie informacją i wiedzą. Problemy teoretyczne. Transfer wiedzy i technologii. Innowacje społeczne*. W. Babik wprowadził słuchaczy w rozważania nad tematem *Zarządzanie informacją w nauce: między idealizmem a realizmem*. Przedstawił zarządzanie informacją jako element zarządzania jakością wiedzy oraz budowania społeczeństwa. Zaprezentował także cechy informacji, nieprecyzyjność pojęcia „jakość”, jego ewolucję, istotę, ale i atrybuty jakości informacji, jej cechy, miary oraz związane z nią zagrożenia w sieci. Referent stwierdził, że społeczeństwo informacyjne staje się społeczeństwem dezinformacyjnym. Coraz częściej można zauważyć przedmiotowe podejście odbiorcy nadmiaru informacji do społeczeństwa informacyjnego. Katarzyna Materska z Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w referacie pt. *Nauka obywatelska – innowacyjny ekosystem w nauce* postawiła pytanie: Czy nauka obywatelska jest innowacyjna w ekosystemie nauki? Prelegentka przytoczyła definicje ekosystemu oraz scharakteryzowała powiązania systemu informacyjnego z systemem funkcjonującym w przyrodzie. Przedstawiła środowisko nauki, jego problemy, w tym choroby i zakłócenia, a także zależności sieci relacji między informacjami oraz pożądane cechy ekosystemów. K. Materska omówiła też definicję nauki obywatelskiej, jej cechy oraz interesariuszy. Kolejna prelegentka, Regina Lenart-Gansiniec z Katedry Zarządzania Instytucjami Szkolnictwa Wyższego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, zaprezentowała *Korzyści i wyzwania związane z crowdsourcingiem naukowym: systematyczny przegląd literatury*. Prelegentka przybliżyła definicje crowdsourcingu i crowdsourcingu naukowego oraz dokonała systematycznego przeglądu literatury na ten temat. Skomentowała szczegółowo zagadnienie crowdsourcingu naukowego, odnaj-

dując dzięki przeprowadzonej analizie treści znaczenie i jego rodzaje opisane z perspektywy społeczności wirtualnych oraz z perspektywy badaczy. Przedstawiła ponadto przyczyny niepowodzenia inicjatyw crowdsourcingu naukowego, podkreślając jednocześnie korzyści z niego płynące, a także związane z nim wyzwania. Ostatnie wystąpienie w tej sesji tematycznej pt. *Jeden, czy kilka modeli komercjalizacji wiedzy?* należało do Elżbiety Kocowskiej-Siekierki z Centrum Transferu Technologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Prelegentka zaprezentowała schemat komercjalizacji wiedzy bezpośredniej i pośredniej, zakres działań jednostek Centrum Transferu Technologii (CTT) Uniwersytetu Wrocławskiego oraz model kształtowania relacji pomiędzy jednostkami CTT. Scharakteryzowała dodatkowo programy, w których działania włącza się CTT, takie jak „Prosta Polszczyzna”, „Hydroprog”, „Saruav”.

Kolejny panel tematyczny, prowadzony przez W. Babika, odbywał się pod hasłem *Źródła informacji i wiedzy. Nowe technologie informacyjne*. Podczas tej części spotkania Grzegorz Gmiterek z Katedry Bibliografii i Dokumentacji Uniwersytetu Warszawskiego zreferował badania, które dotyczyły *Mobilnego dostępu do wiedzy. Stan obecny i perspektywa rozwoju aplikacji mobilnych umożliwiających użytkowanie zasobów naukowych*. Przedstawił definicje aplikacji mobilnych oraz zasobów naukowych. Prelegent zaprezentował wyniki analiz dotyczących aplikacji na smartfony, mających zastosowanie w nauce. Przeprowadzone dociekania pozwoliły wyodrębnić cztery kategorie tematyczne aplikacji: wiadomości i czasopisma, książki i materiały źródłowe, edukacja oraz medycyna. Hanna Batorowska z Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie omówiła natomiast *Konteksty pozyskiwania przewagi za pomocą informacji*. Referentka przedstawiła starania o uzyskanie przewagi informacyjnej w procesie pozyskiwania informacji, scharakteryzowała elementy kultury bezpieczeństwa informacji oraz ogólnego. Ponadto, w wystąpieniu poruszyła tematykę zarządzania informacją z perspektywy bezpieczeństwa informacji. Kolejna prelegentka, D. Rak z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przedstawiła temat: *Wizualizacja informacji w komunikowaniu naukowym specjalistów zarządzania informacją*. Omówiła wyniki badań, w których podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: Jakie elementy wizualizacyjne są stosowane w aktualnym piśmiennictwie naukowym z zakresu zarządzania informacją? Prelegentka zaprezentowała definicję wizualizacji informacji, poddane badaniu czasopisma, w których poszukiwała odpowiedzi na postawione pytanie, oraz omówiła odnalezione w źródłach formy wizualizacji. Agnieszka Młodzka-Stybel i Aneta Stańczak-Gąsiewska z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego jako ostatnie w tej sesji ujawniły rozważania na temat *Doskonalenia dostępu do informacji i wiedzy specjalistycznej z wykorzystaniem technologii informacyjnych*. Prelegentki omówiły tytułowe zagadnienia

na przykładzie działalności Ośrodka Informacji Naukowej i Dokumentacji CIOP-PIB (Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy) w Warszawie. Zaprezentowały również rodzaje zasobów informacyjnych, z których korzysta Ośrodek podczas gromadzenia informacji oraz typy współpracy prowadzonej w tym zakresie.

Czwarta część konferencji, kierowana przez K. Materską, przebiegała pod hasłem: *Dane. Informacja. Wiedza*. Bogusława Lewandowska-Gruska z Instytutu Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk w prelekcji pt. *Dane i metadane. Z zagadnień zarządzania informacją cyfrową* omówiła dane oraz metadane z punktu widzenia dyscypliny jak zarządzanie informacją. Mówczyni przedstawiła funkcje wiedzy we współczesnym świecie, metody jej pozyskiwania oraz możliwości zastosowania. Zdefiniowała pojęcia informacja, dane i metadane oraz zaprezentowała różnice między rozumieniem pojęć wiedza naukowa i wiedza ekspercka. D. Pietruch-Reizes omówiła w ramach tematu *Zarządzanie danymi badawczymi* europejską przestrzeń danych, europejską gospodarkę opartą na danych oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady Europy w sprawie otwartych danych i ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego. Renata Frączek z Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Katedry Elektrotechniki i Informatyki Politechniki Śląskiej z kolei w wypowiedzi pod tytułem *Repozytoria danych badawczych - wyzwania dla polskich uczelni* zapoznała słuchaczy z autorskimi badaniami dotyczącymi polskich repozytoriów cyfrowych. Zbadała: *COPS - Copernicus' Heliograph*, *Kujawsko-Pomorską Bibliotekę Cyfrową*, *CLARIN-PL* (Language Technology Centre), *Most Wiedzy Open Reserch Data Catalog*, *GEOMIND* (Geophysical Multilingual Internet-Driven Information Service), *RepOD*. Celem badania było ustalenie, które jednostki organizacyjne wyższych uczelni zajmują się wspomaganie w procesie opracowania planów zarządzania danymi badawczymi, w jakich repozytoriach są zbierane dane badawcze oraz czy istnieją plany utworzenia instytucjonalnego repozytorium lub rozbudowy już istniejącego. Reprezentująca Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Bibliotekę Naukową PAU i PAN Agnieszka Fluda-Krokosz analizowała *Cyfrowe zbiory sztuki – otwartość w służbie wiedzy*, by przedstawić katalogi praktyk i standardów digitalizacji różnego rodzaju obiektów. Ukazała trzy wybrane repozytoria: *Cyfrowe Zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie*, *Zbiory Cyfrowe Muzeum Narodowego w Krakowie* oraz *PAU art Katalog Zbiorów Artystycznych i Naukowych Polskiej Akademii Umiejętności*. Prelegentka omówiła przykładowe opisy zbiorów, które powstały w badanych instytucjach na potrzeby charakterystyki ich zasobów.

Obrady w ostatniej części konferencji poprowadziła D. Rak. Ten panel nosił tytuł: *Komunikowanie nauki*. Zdzisław Gębołyś z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w referacie pt. *Leksykony*

i słowniki terminologii fachowej w obszarze zarządzania w bibliotekarstwie i informacji naukowej (zarządzania informacją) przedstawił analizę badań terminograficznych dotyczących leksykonografii w dziedzinie zarządzania informacją w Polsce i na świecie. Referent zaprezentował zdiagnozowane formy publikacyjne tytułowych słowników i leksykonów, ich kompozycje, zawartość i sprawność informacyjną. Objął on także elementy, jak m.in. recepcję źródeł widoczną poprzez recenzje oraz ankiety, szczegółową analizę pojedynczych egzemplarzy słowników i leksykonów, włączenie tłumaczy i osób z zagranicy w tworzenie słowników, aktualizacje badań, zainteresowanie badaniami ośrodków kształcenia i wydawców. Hanna Gawel z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie zaprezentowała z kolei referat o tytule *Komunikacja naukowa 3.0 – nowe propozycje komunikowania nauki dla naukowców i popularyzatorów nauki*. Autorka rozważyła problemy form komunikacji wewnętrznej oraz zewnętrznej, rozwoju Sieci Web 1.0 do 5.0 oraz komunikacji naukowej od 1.0 do 3.0. Przedstawiła ponadto charakterystykę udanej komunikacji naukowej, jej zalety oraz korzyści zastosowania. Prelegentka zapoznała słuchaczy z *case study* dotyczącym narzędzi naukowych używanych przez najczęściej cytowanych naukowców uniwersytetu w Helsinkach. Wspomniała również o powszechnie stosowanych narzędziach oraz serwisach komunikacji 3.0, jak: Power Automate, Zapier, KUDOS, Twitter, ReaserchGate, Sparrho, Facebook, Epiloge, hypotheses.is, Tumblr oraz Sci Com 3.0. Kolejny referat, wygłoszony przez Tomasza Burdzika z Uniwersytetu Opolskiego, nosił tytuł: *Nie wszystko złoto co się świeci – drapieżne czasopisma problem nauki 2.0*. Prelegent zdefiniował drapieżne czasopisma, omówił przyczyny ich pojawiania się oraz podał cechy charakterystyczne tych pism. Przedstawił też sposoby walki z drapieżnymi czasopismami. Łukasz Hawrylak z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zaprezentował natomiast prelekcję, która dotyczyła *Europejskiej Przestrzeni Badawczej, czyli uwag kilka o wsparciu rozwoju nauki w prawie UE*. Celem wypowiedzi była szczegółowa charakterystyka wpływu otoczenia prawnego, ustanowionego w Unii Europejskiej, na rozwój otwartej nauki w krajach zrzeszonych w organizacji. Ostatnie wystąpienie konferencji, pt. *Projekt nowego czasopisma odpornego na zmiany lokalne i globalne w komunikowaniu nauki o informacji*, wygłosił M. Deja. Prelegent przedstawił pragmatyczne i praktyczne aspekty organizacji projektu czasopisma skoncentrowanego na tematyce informatologicznej i bibliologicznej. Odpowiedział ponadto na pytanie: Jakie czynniki systemowe, organizacyjne i technologiczne wpływają pozytywnie bądź negatywnie na efektywność i ciągłość publikacyjną czasopism naukowych?

W konferencji wzięło udział wielu prelegentów oraz słuchaczy reprezentujących ośrodki naukowe z całej Polski, do czego przysłużyła się sie-

ciowa forma spotkania. Dzięki tematom poruszonym w trakcie wydarzenia słuchacze mogli dowiedzieć się o nowych sposobach zarządzania informacją, nowych technologiach cyfrowych oraz ich wpływie na rozwój badań przestrzeni informacyjnej. Jednocześnie podkreślano, że wraz z rozwojem rynku informacji przybywa problemów związanych z efektywnym zarządzaniem informacją. Szeroko nakreślony przez organizatorów wydarzenia zakres spotkania umożliwił też zapoznanie się z aplikacjami służącymi do użytkowania zasobów naukowych, repozytoriami danych badawczych czy wortalami umożliwiającymi dostęp do zdigitalizowanych obiektów dziedzictwa kulturowego. VIII Ogólnopolska Konferencja Naukowa dała nie tylko sposobność omówienia najważniejszych i najnowszych osiągnięć teoretycznych i praktycznych w zakresie szeroko pojętej informacji naukowej, ale też pozwoliła uchwycić kierunki rozwoju dyscypliny.

Bibliografia

Zarządzanie Informacją w Nauce. (2020, 27 listopada). W: *Platforma konferencji Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Pobrane 5 stycznia 2021, z: <https://platforma-konferencji.uj.edu.pl/index.php/Infownauce/ZIwN>

KONFERENCJA ONLINE: „NOWE MEDIA A EDUKACJA” TORUŃ, 14 KWIETNIA 2021 R.

14 kwietnia 2021 r. odbyła się konferencja online: „Nowe media a edukacja”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Bibliotekę Pedagogiczną im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu i adresowane było do nauczycieli, bibliotekarzy i wszystkich zainteresowanych proponowaną tematyką.

Konferencja została zorganizowana dzięki współpracy z Katedrą Antropologii Literatury i Nowych Mediów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu³, której pracownicy zaprezentowali analizy i refleksje, będące efektem badań nad społecznymi i technicznymi zmianami w komunikacji, czytelnictwie i wizualizacji informacji. Wszystkie wystąpienia, mające związek z szeroko rozumianą edukacją, odwoływały się do kwestii korelacji treści i formy przekazywanych informacji. Dwupółgodzinna konferencja odbyła się na platformie Microsoft Teams. Było to pierwsze w historii toruńskiej biblioteki pedagogicznej wydarzenie online, które spotkało się z tak dużym zainteresowaniem uczestników (w spotkaniu wzięło udział około 250 osób).

Uczestników konferencji w imieniu organizatora przywitał Marcin Żynda, nauczyciel bibliotekarz Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu. Prowadzący przedstawił prelegentów, dziękując im za przygotowanie wystąpień, przypomniał także pokrótce program konferencji oraz wyjaśnił kwestie techniczne związane z transmisją wydarzenia. Następnie oddał głos pierwszemu z występujących i do końca spotkania pełnił rolę moderatora konferencji.

Pierwszy wykład: *Nowomediálne perspektywy czytania literatury* zaprezentował dr hab. Maciej Wróblewski, prof. UMK. Wystąpienie dotyczyło wielowymiarowego wpływu rewolucji cyfrowej na czytanie literatury. Prelegent na wstępie omówił przemiany komunikacyjne, poczynając od oralności, poprzez piśmienność cyrograficzną, typograficzną, cyfrową, na hipertek-

¹ Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu.

² Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu.

³ Jednostka ta funkcjonuje w ramach Instytutu Literaturoznawstwa, wchodzącego w skład Wydziału Humanistycznego UMK w Toruniu.

stowości kończąc. Zwrócił także uwagę, że czytanie jest procesem zarówno mentalnym, emocjonalnym, jak i cielesnym. Podkreślił, że postępujące zmiany w zakresie sposobów komunikacji i dystrybucji informacji, wiedzy oraz zasobów kulturowych zmieniły nie tylko strukturę życia literackiego, ale także formy czytania (od książki tradycyjnej przez e-book do książki interaktywnej) oraz strategię lekturowe. Maciej Wróblewski zauważył również, że jeszcze nie tak dawno temu pisarz tworząc dzieło zakładał, że będzie ono czytane linearnie, co współcześnie nie jest już takie oczywiste (np. użytkownicy portali społecznościowych mają do czynienia z zupełnie odmienną prezentacją tekstu niż w tradycyjnej książce). Mimo to proces czytania, mający wymiar behawioralny, społeczno-kulturowy i tekstowy nie zanika, a książka nie została wyparta przez magazyny ilustracyjne, audycje radiowe czy telewizję (jak sądził przywołany w wykładzie Michel Butor).

Prelegent odwołał się również do wyników badań czytelnictwa w naszym kraju, prowadzonych przez Bibliotekę Narodową, dotyczących takich aspektów jak: najpopularniejsi pisarze, częstotliwość czytania książek oraz korzystanie z różnych form przekazu tekstu (audiobooki, e-booki, książka drukowana). Dodał, na marginesie tych statystyk, opinię, że rankingi raczej nie oddają w pełni stanu czytelnictwa w kraju.

Maciej Wróblewski poszukiwał także odpowiedzi na pytania: w jaki sposób nadać nowe znaczenie i funkcję słowu „uwięzionemu” przez druk oraz czy można „zdynamizować” lekturę, nie tracąc zawartych w tekście sensów? Omówił także ciekawe i angażujące odbiorcę formy literackie na przykładzie *Calligrammes* Guillaume’a Apollinaire’a, *Mechanicznego ogrodu* Tytusa Czyżewskiego oraz połączenie poezji i obrazu w twórczości literackiej Juliana Przybosia i artystycznej Władysława Strzemińskiego. Przywołał również pojęcie „liberatury”, w której warstwa słowna jest równie ważna jak warstwa graficzna.

Na zakończenie prelegent postawił uczestnikom istotne pytania do rozważenia: czy medium, za pomocą którego uzewnętrzniamy nasz świat wewnętrzny modyfikuje konstrukcję tego świata, wpływa na charakter relacji między tym, który tworzy, a tym, który przyswaja? W jakim kierunku proces konwergencji mediów zmienia czytelnika? Jak w przyszłości może wyglądać literatura i proces lektury?

Kolejne wystąpienie, pod tytułem: „Najważniejsze błędy, które (nadal) popełniamy w prezentacjach multimedialnych” wygłosił dr hab. Rafał Moczko-dan, prof. UMK. Prelegent stwierdził, że aby prawidłowo przygotować prezentację – pomocną dla występującego i jednocześnie ciekawą dla odbiorców – należy spełnić kilka bardzo istotnych warunków. Jednym z najważniejszych jest odpowiednia (czyli niezbyt duża!) ilość zamieszczonej w prezentacji treści. Prelegent podkreślił w tym kontekście, że rolą prezentacji jest jedynie wsparcie wystąpienia, a nie jego zastąpienie. Wskazał, że przed przygotowaniem prezentacji należy także zdefiniować jej cel, zastanowić się do

kogo będzie ona kierowana, co chcemy rzeczywiście przekazać (dlatego np. tytuł prezentacji można nadać nawet na samym końcu, aby w pełni oddawał jej faktyczną zawartość), i dopiero po takim przygotowaniu przystąpić do tworzenia multimedialnej prezentacji. Prelegent przypomniał uczestnikom konferencji o zastosowaniu adekwatnego do sytuacji szablonu, a także niezbędnych elementów wprowadzających, takich jak: tytuł prezentacji, autor, afiliacja, tytuł, miejsce i data wydarzenia. Zwrócił też uwagę na dopasowanie liczby slajdów do czasu, jaki został przeznaczony na wystąpienie (nie więcej niż 1 slajd na minutę; można zastosować pasek postępu).

W dalszej części wykładu Rafał Moczkodan omówił aspekty związane z zawartością slajdów: zalecił, by każdy slajd przeznaczać na tylko jedno zagadnienie (nadmiar informacji zakłóca przekaz i odwraca uwagę od tematu), podkreślił wagę selekcji materiału, unikania zbędnej statystyki i skomplikowanych wykresów (jeśli są niezbędne to można je wydrukować i rozdać słuchaczom). Omówił także szczegółowo zalecane kroje (bezszerzefowe fonty systemowe) i stopnie pisma, a także zwrócił uwagę na odpowiednie użycie kolorów. Prelegent podkreślił ważną rolę zastosowanych w prezentacji elementów graficznych (ilustracje łatwiej zapamiętać i wzbudzają większe emocje niż tekst). Poradził, by wykorzystane w prezentacji zdjęcia wcześniej zmniejszyć i obrobić w programie graficznym (dzięki temu można uniknąć m.in. niepotrzebnego wzrostu rozmiaru pliku). Wskazał również, że obecnie zaleca się stosowanie w prezentacjach prostych form graficznych i nie wykorzystuje się już popularnych niegdyś animacji (tzw. gifów). Rafał Moczkodan podkreślił wagę przestrzegania praw autorskich, zalecił wykorzystywanie plików udostępnionych na otwartych licencjach, a także dołączanie do prezentacji bibliografii i informacji o występującym (imię i nazwisko oraz dane kontaktowe dla słuchaczy). Na zakończenie prelegent poradził słuchaczom przetestowanie prezentacji przed wystąpieniem: skontrolowanie czasu wystąpienia, sprawdzenie sprzętu – przede wszystkim poprawnego wyświetlania wszystkich elementów i emitowania dźwięku, o ile jest on w danej sytuacji potrzebny. Wskazał, że przestrzeganie powyższych zaleceń i stosowanie się do bieżących, minimalistycznych rozwiązań i tendencji, powinno umożliwić przygotowanie prezentacji najwyższej jakości.

Trzecie (i zarazem ostatnie) wystąpienie, zatytułowane: *HTML i poezja* przygotował i przedstawił dr hab. Radosław Sioma, prof. UMK. Prelegent w trakcie wykładu przybliżył słuchaczom współczesne zjawiska literackie w postaci nowych rodzajów książek, nieposiadających materialnej, drukowanej formy. Są to dzieła powstające z wykorzystaniem nowych technologii i możliwe do odczytania jedynie z pomocą komputera, tabletu, telefonu.

Radosław Sioma, prezentując fragmenty hipertekstowej powieści Radosława Nowakowskiego pt. *Koniec świata według Emeryka* (Nowakowski, 2005) rozważał, czy tego typu dzieła to jeszcze książki i co nowego wnoszą one do lektury swoją audiowizualnością, a także, czy zastosowany do ich stwo-

zenia język HTML jest jedynie narzędziem, czy, choćby częściowo, nowym językiem literatury. Prelegent zwrócił uwagę na trudność w interpretowaniu dzieła Radosława Nowakowskiego ze względu na brak oglądu całości. *Koniec świata według Emeryka* posiada bowiem bardzo rozbudowaną strukturę hipertekstową, z licznymi rozgałęzieniami, ze zmieniającymi się narratorami, co uniemożliwia linearną i jednakową dla wszystkich lekturę. Prelegent wyraził przypuszczenie, że być może autor chciał w ten sposób oddać nieskończoność świata bądź jego doświadczanie nie tylko z ludzkiego punktu widzenia.

W dalszej części swojego wystąpienia Radosław Sioma zarysował ramy fabularne utworu, które tworzy *Legenda o Pielgrzymie świętokrzyskim* – rycerzu, który po odbyciu wielu pielgrzymek zarozumiale uznał się za najbardziej pobożnego człowieka na świecie, za co został finalnie zamieniony w kamienny posąg. Prelegent zwrócił uwagę, że Radosław Nowakowski stosuje w swoim utworze niekonwencjonalne rozwiązania artystyczne, a także nowatorski język, co niewątpliwie zachęca do zmiany perspektywy, wytrąca odbiorców z przyzwyczajęń czytelniczych, wciąga ich w przygodę poznawczą. Radosław Sioma przywołał w kontekście omawianej pozycji *Grę w klasy* Julio Cortáзара, *Uliksa* Jamesa Joyce’a, a także opowiadanie Jorge Louisa Borgesa *Ogród o rozwidlających się ścieżkach*.

Prelegent dodał, że Radosław Nowakowski jest nie tylko pisarzem i tłumaczem, ale także muzykiem zespołu Osjan. Co ciekawe, książki, których jest autorem, z reguły powstają równolegle w trzech językach: polskim, angielskim i esperanto. Większość z nich wykonuje też własnoręcznie, są to książki-przedmioty, zwracające uwagę na stronę materialną dzieła (m.in. 10-metrowa *Ulica Sienkiewicza w Kielcach*). Radosław Sioma podkreślił, że autor *Końca świata według Emeryka* wprowadza nową jakość do literatury poprzez sugestywne, zaskakujące połączenie obrazu i hipertekstu.

Na zakończenie konferencji Marcin Żynda podziękował prelegentom za ich niezwykle interesujące wystąpienia, poświęcone korelacji treści i formy przekazywanych informacji, przybliżające słuchaczom kierunek dynamicznych zmian zachodzących w komunikacji społecznej, zarówno w wymiarze technologicznym, jak i społecznym. Prowadzący podziękował także uczestnikom konferencji za ich liczny udział i pozytywne opinie przekazywane na czacie w trakcie konferencji. Marcin Żynda zaprosił również wszystkich chętnych do udziału w kolejnych wydarzeniach online, organizowanych przez Bibliotekę Pedagogiczną im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu z okazji stulecia istnienia placówki.

Bibliografia

Nowakowski, R. (2005). *Koniec świata według Emeryka: hasarapasańska opowieść hipertekstowa*. Kraków: Korporacja Ha!art. Pobrało 10 maja 2021, z <http://www.liberatorium.com/emeryk/brzask.htm>

**OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
„PROBLEM WYPALENIA ZAWODOWEGO PRACOWNIKÓW
BIBLIOTEK W DOBIE PANDEMII”
WŁOCŁAWEK, 12 MAJA 2021 R.**

12 maja 2021 r. odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Problem wypalenia zawodowego pracowników bibliotek w dobie pandemii”. Organizatorem wydarzenia była Biblioteka Państwowej Uczelni Zawodowej we Włocławku wraz z Zakładem Zarządzania, Instytutem Nauk o Zdrowiu oraz Zakładem Pedagogiki tejże uczelni. Z uwagi na panującą sytuację epidemiczną spotkanie miało formułę online.

Celem konferencji była przede wszystkim wymiana doświadczeń i poglądów na temat wypalenia zawodowego w środowisku bibliotekarskim, a także przedstawienie najważniejszych zjawisk związanych z tym tematem. Podczas konferencji zostały przedstawione również wyniki badania naukowego przeprowadzonego wśród pracowników bibliotek państwowych uczelni zawodowych na temat wypalenia zawodowego.

W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele instytucji z całej Polski, a prelegentami były osoby zawodowo zajmujące się tematyką wypalenia zawodowego, naukowcy i praktycy.

Wszystkich uczestników powitała Dyrektor Biblioteki Państwowej Uczelni Zawodowej we Włocławku mgr Anna Drobyszewska, a otwarcia konferencji dokonał JM Rektor Państwowej Uczelni Zawodowej dr Robert Musiałkiewicz, który objął konferencję patronatem honorowym. Z ramienia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich głos zajęła również dr Barbara Budyńska.

W konferencji swoje referaty zaprezentowało dwunastu prelegentów.

Moderatorem pierwszej oraz drugiej sesji była dr Monika Kamper-Kubańska (Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku).

Referat, który otwierał sesję pierwszą (*Wypalenie zawodowe w ujęciu interdyscyplinarnym*) pt. *Przemiany na rynku pracy w gospodarce cyfrowej*,

¹ Biblioteka Państwowej Uczelni Zawodowej we Włocławku.

² Biblioteka Państwowej Uczelni Zawodowej we Włocławku.

a problem wypalenia zawodowego, zaprezentował profesor Państwowej Uczelni Zawodowej we Włocławku dr hab. Mieczysław Gałuszka (Instytut Humanistyczny, Zakład Pedagogiki, PUZ we Włocławku). Punktem wyjścia rozważań prelegenta była teza, że zmiany cywilizacyjne związane z transformacją cyfrową doprowadzą do sytuacji, w której ludzie będą nie tylko uwikłani w problem wypalenia zawodowego, lecz także doświadczą wypalenia egzystencjalnego. Dodatkowo poczucie lęku i stresu w miejscu pracy może zwiększyć/zwiększa pandemia COVID-19. Prelegent stwierdził także, że stresory związane z pracą lub jej brakiem łączą się ze stresorami egzystencjalnymi.

Jako druga głos zabrała dr Jolanta Kloc (Instytut Nauk Społecznych i Technicznych, Zakład Zarządzania, PUZ we Włocławku), która w swoim wystąpieniu pt. *Wyzwania i problemy pracowników we współczesnych organizacjach ze szczególnym uwzględnieniem wypalenia zawodowego* przedstawiła zagadnienia związane z tą tematyką. Okazuje się, że w dzisiejszych czasach nie ma zawodu, którego nie dotyczyłoby ryzyko wypalenia zawodowego, a świadomość tego jest coraz bardziej powszechna. Prelegentka w wystąpieniu udzieliła odpowiedzi na takie pytania, jak: Czy istnieje zależność między mobbingiem a wypaleniem zawodowym i czy istnieją elementy wspólne łączące te dwa zjawiska? Czy możliwe jest wskazanie objawów występujących zarówno w przypadku mobbingu, jak i wypalenia zawodowego? Czy i na ile czynniki społeczno-demograficzne mają wpływ na występowanie zjawiska wypalenia zawodowego?

W kolejnym wystąpieniu pt. *Coaching a wypalenie zawodowe* dr Łukasz Brzeziński (Wydział Pedagogiki, Katedra Pedagogiki Pracy i Andragogiki, UKW w Bydgoszczy) przedstawił grupy zawodowe zagrożone syndromem wypalenia zawodowego oraz zwrócił uwagę na metodę coachingu, która może być przydatna w omawianym zjawisku. Występujący podkreślił, że coaching nie jest techniką walki z wypaleniem zawodowym, a jedynie sposobem na jego zapobieganie.

Mgr Karolina Filipowska (Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy) w referacie pt. *Wypalenie zawodowe w aspekcie medycznym* przedstawiła to zagadnienie w kontekście medycznym. Pokazała sposób, w jaki nasz organizm fizycznie reaguje na stres oraz jakie zmiany w nim zachodzą przy wypaleniu zawodowym (silne pobudzenie emocjonalne, wzrost ciśnienia krwi, przyspieszenie akcji serca, przyspieszenie oddechów, suchość w ustach, drżenie rąk, wzrost stężenia cukru we krwi i inne). Zwróciła również uwagę, że w najnowszej edycji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD-11), prowadzonej przez WHO, wypalenie sklasyfikowano jako syndrom zawodowy, wynikający z chronicznego stresu w miejscu pracy, którego nie daje się już zwalczyć zwykłymi metodami.

Sesję pierwszą zakończyło wystąpienie dr. Piotra Krzywickiego (Instytut Humanistyczny, Zakład Pedagogiki, PUZ we Włocławku) pt. *Zapobie-*

ganie wypaleniu zawodowemu. Prelegent w swojej wypowiedzi przedstawił sposoby i możliwości radzenia sobie z tą chorobą cywilizacyjną, takie jak: psychoterapia, emocjonalne dystansowanie się, przestrzeganie zasady „tu i teraz”. Dr Krzywicki zauważył, że zapobieganie oznacza podejmowanie działań o charakterze profilaktycznym. Ważny jest wybór odpowiedniej pracy dostosowanej do cech, właściwości, kompetencji oraz nastawień emocjonalnych konkretnej osoby.

Sesję drugą konferencji (*Od teorii do praktyki – Czy wypalenie zawodowe także nas dotyczy?*) otworzyło wystąpienie profesora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy dra hab. Zdzisława Gębołyśa (Instytut Filozofii UKW w Bydgoszczy). Prelegent w swoim przemówieniu pt. *Wypalenie nauczyciela akademickiego (bibliotekoznawcy) zagrożenia, przyczyny, obawy, objawy, środki zaradcze* dokonał autodiagnozy wypalenia zawodowego zakładając, że ten problem może dotyczyć każdego z nas. Profesor Gębołyś w swoim wystąpieniu przedstawił także czynniki ogólnospołeczne wypalenia zawodowego oraz środki zaradcze.

Trener biznesu mgr Adam Zajchowski (Kowale Biznesu. Szkolenia i marketing dla firm, Gdańsk) w wystąpieniu pt. *Rola kadry kierowniczej w zapobieganiu wypaleniu zawodowemu pracowników biblioteki* zwrócił uwagę na znaczenie we współczesnym środowisku bibliotek roli kadry kierowniczej w przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu. Prelegent zaproponował, żeby zarządzający bibliotekami zadbali o dobre kontakty społeczne, relacje wewnątrz zespołu, lepszą komunikację oraz wskazali inne cele wspólnej pracy (np. promocja i niestandardowe akcje biblioteki oraz współpraca z różnymi organizacjami: samorządowymi, tematycznymi, nieformalnymi itp.). Według prelegenta działania te pozwolą na lepsze zagospodarowanie zasobów ludzkich oraz zaspokoją potrzeby społeczne pracowników bibliotek.

Następny referat pt. *Zagrożenia psychospołeczne w środowisku pracy ze szczególnym uwzględnieniem bibliotekarzy* wygłosiła mgr Aneta Trojanowska (Prezes Rady Uczelnianej ZNP w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach), która przedstawiła czynniki ryzyka psychospołecznego dotyczące relacji między pracownikami, zagrożenia psychospołeczne związane z pracą w czasie pandemii COVID-19 oraz przyczyny stresu związanego z pracą. Występująca zwróciła uwagę, że przemoc, nierówne traktowanie, mobbing, dyskryminacja i molestowanie w środowisku pracy utrudniają lub uniemożliwiają wykorzystanie potencjału indywidualnego i społecznego, stanowiąc barierę w dostępie do pełnego uczestnictwa w życiu zawodowym. Mówczyni przedstawiła także wyniki badania ankietowego dotyczącego mobbingu w środowisku bibliotekarskim przeprowadzonego w 2005 r.

Kolejny prelegent dr Radosław Molenda (Wydział Nauk Stosowanych, Katedra Pedagogiki, Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej) wygłosił referat pt. *Wypalenie zawodowe w pracy bibliotekarzy – teoria i wyniki badań*.

W swoim wystąpieniu zastanawiał się nad przyczynami stresu: czynnikami, które go wywołują; osobowością człowieka. Dr Molenda omówił również wyniki badań własnych, które dotyczyły wypalenia zawodowego bibliotekarzy. Ponadto występujący zwrócił uwagę na wyniki badań dr Bożeny Jaskowskiej (Jaskowska, 2010, s. 46-59). Prawie wszyscy badani uważają, że wypalenie zawodowe dotyczy bibliotekarzy (91%), natomiast czynniki, które je wywołują to: zła atmosfera w miejscu pracy, niskie zarobki, brak możliwości rozwoju, monotonna praca i stały zakres obowiązków, brak motywacyjnego systemu wynagrodzeń, stres i mobbing w pracy, niski status społeczny zawodu.

Sesja trzecia konferencji poświęcona została analizie wypalenia zawodowego pracowników bibliotek w Polsce. Zbiorowość statystyczną stanowili pracownicy bibliotek zatrudnieni w PUZ/PWSZ. Badanie przeprowadzono metodą online z wykorzystaniem internetowego systemu ankiet Survio w dniach od 7 do 31 stycznia 2021 r. Realizacja badania opierała się na dwóch odrębnych narzędziach badawczych: kwestionariuszu wypalenia zawodowego OLBI (*Oldenburg Burnout Inventory*) oraz kwestionariuszu *Instytucjonalne źródła wypalenia zawodowego IFB (Institutional Factors of Burnout)*. Informacje zostały przedstawione w ujęciu empirycznym przez pracowników naukowych PUZ we Włocławku. Funkcję moderatora trzeciej sesji (*Wypalenie zawodowe pracowników bibliotek PUZ w Polsce – ujęcie empiryczne*) pełnił dr Krzysztof Czarnecki (Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku).

W pierwszym wystąpieniu tej sesji dr n. med. Beata Haor (Instytut Nauk o Zdrowiu, PUZ we Włocławku) wraz z dr Moniką Kamper-Kubańską (Instytut Humanistyczny, Zakład Pedagogiki, PUZ we Włocławku) zaprezentowały referat pt. *Psycho-społeczne determinanty wypalenia zawodowego w grupie pracowników bibliotek*. Prelegentka dr Monika Kamper-Kubańska przedstawiła pierwszą część wyników przeprowadzonego badania, w którym udział wzięło 102 respondentów. Występująca stwierdziła, że analiza wszystkich udzielonych odpowiedzi w obszarze kwestionariusza OLBI wskazała, że pomimo pewnych obszarów, które stanowią najmocniejsze determinanty wypalenia zawodowego, badana grupa pracowników bibliotek znajduje się w obszarze niskiego ryzyka wypalenia zawodowego. Tarczą ochronną niejako są czynniki indywidualne, które pozwalają respondentom na radzenie sobie z sytuacjami kryzysowymi mogącymi wpłynąć na wystąpienie zjawiska wypalenia zawodowego.

Drugą część wyników przeprowadzonych badań w wystąpieniu pt. *Instytucjonalne determinanty wypalenia zawodowego w grupie pracowników bibliotek* przedstawiła dr Maja Kołtońska (Instytut Nauk Społecznych i Technicznych, Zakład Zarządzania, PUZ we Włocławku). Prelegentka szczegółowo zanalizowała odpowiedzi na 11 pytań zadanych w kwestionariuszu ankiety dotyczących instytucjonalnych źródeł wypalenia zawo-

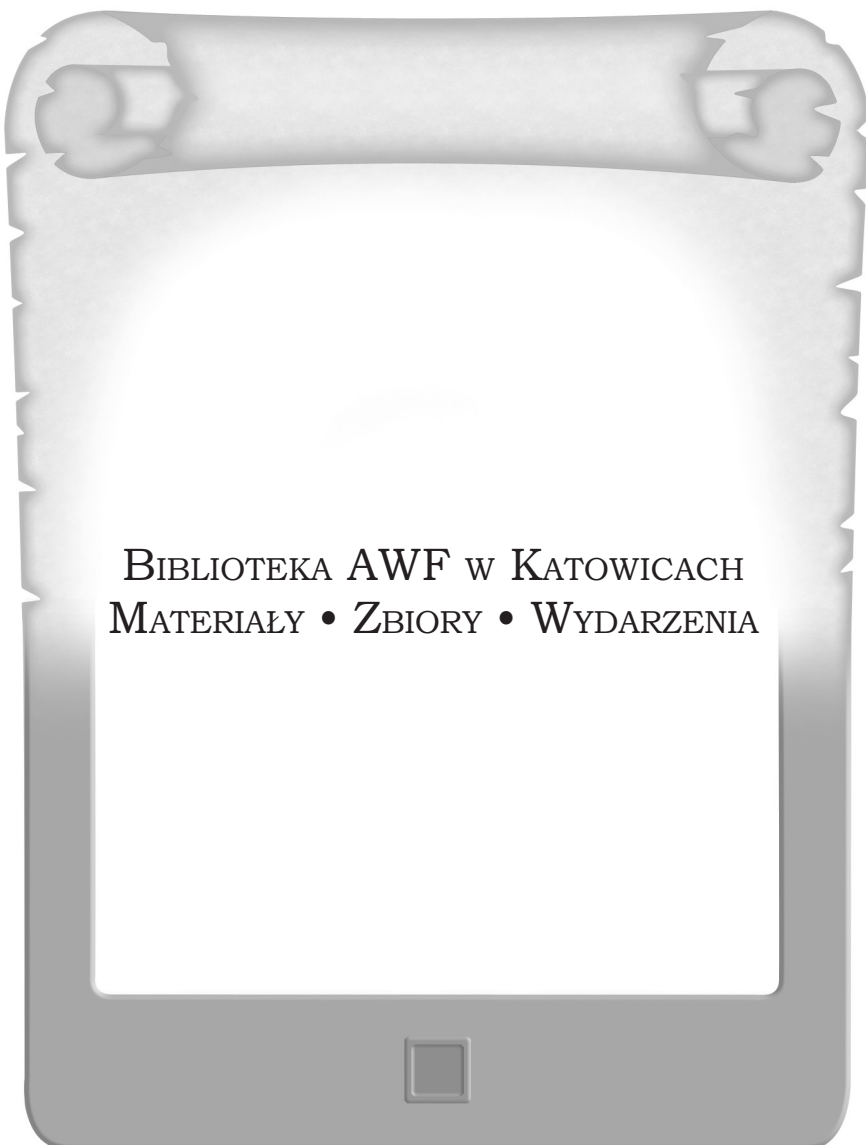
dowego wśród pracowników bibliotek. Stwierdziła, że w dobie pandemii większość badanych: nie odczuwa oporu przed pójściem do pracy, nie ma trudności z podejmowaniem decyzji, odczuwa sens podejmowanych działań oraz wyznacza sobie cele zawodowe, które są zbieżne z celami jednostki.

Analizę wyników badań ankietowych zamykało wystąpienie dr. Marka Ręklewskiego (Instytut Nauk Społecznych i Technicznych, Zakład Zarządzania, PUZ we Włocławku), który wspólnie z mgr. Przemysławem Taranowskim (Instytut Nauk Społecznych i Technicznych, Zakład Zarządzania, PUZ we Włocławku) przygotował referat pt. *Wyniki analizy statystycznej poziomu wypalenia zawodowego pracowników bibliotek w dobie pandemii COVID-19*. Autorzy przedstawili interesujące wnioski z przeprowadzonej analizy statystycznej. Wyniki wypalenia zawodowego wśród pracowników bibliotek dla kwestionariusza OLBI są na zbliżonym poziomie jak dla nauczycieli, ale znacznie niższe od pracowników socjalnych i pielęgniarek. Wyższy poziom wypalenia zawodowego zaobserwowano wśród mężczyzn niż u kobiet. Najwyższym ryzykiem wypalenia zawodowego odznaczają się osoby zamieszkujące w miejscowościach do 5 tys., z kolei najniższym pracownicy pochodzący z miast do 20 tys. mieszkańców. Według stanowisk pracy, wśród dyrektorów/kierowników PUZ/PWSZ, ryzyko wypalenia zawodowego jest najniższe. Wśród pracowników posiadających własne dzieci poziom wypalenia zawodowego jest niższy w porównaniu do osób niemających dzieci. W kwestionariuszu OLBI w badanych podskalach zidentyfikowano strukturę dwuczynnikową, z kolei dla IFB trzyczynnikową. Wśród wyróżnionych grup ryzyka dominują pracownicy o bardzo niskim ryzyku wypalenia zawodowego (grupa IV).

Na zakończenie głos zabrała Dyrektor Biblioteki PUZ we Włocławku mgr Anna Drobyszewska, która podziękowała prelegentom i uczestnikom za udział w konferencji oraz podsumowała obrady, wskazując, że konferencja nie wyczerpała wszystkich kwestii dotyczących wypalenia zawodowego, lecz dała niewątpliwie temat do przemyśleń.

Bibliografia

- Jaskowska, B. (2010). Wypalenie zawodowe w środowisku bibliotekarskim. *Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy*, 1(20), 46-59.

BIBLIOTEKA AWF w KATOWICACH
MATERIAŁY • ZBIORY • WYDARZENIA

**AKTUALNY WYKAZ CZASOPISM DOSTĘPNYCH
W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH**

Czasopisma zagraniczne

1. Acta Universitatis Carolinae. Kinanthropologica
2. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation
3. Functional Sports Nutrition
4. Fussballtraining
5. International Journal of Sports Medicine
6. JOPERD - Journal of Physical Education, Recreation and Dance
7. Leichtathletiktraining
8. Marketing Science
9. Physio Active
10. Pt Zeitschrift fur Physiotherapeuten
11. Research Quarterly for Exercise and Sport

Czasopisma polskie

I. BIBLIOTEKOZNAWSTWO. INFORMACJA NAUKOWA. BIBLIOGRAFIA

1. Bibliografia Bibliografii Polskich
2. Bibliotekarz
3. Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy
4. Polska Bibliografia Bibliologiczna
5. Rocznik Biblioteki Narodowej

II. NAUKI EKONOMICZNE. ZARZĄDZANIE. SOCJOLOGIA. PRACA. STATYSTYKA

1. Controlling i Rachunkowość Zarządcza
2. Cultural Management: science and education
3. Economic and Regional Studies = Studia Ekonomiczne i Regionalne
4. Ekonomista
5. Health Problems of Civilization
6. ICAN Management Review
7. Logistyka
8. Marketing i Rynek

9. MICE Poland
10. Nowe Zarządzanie Kryzysowe w Praktyce (pozycja wymiennokartkowa)
11. Organizacja i Kierowanie
12. Personel i Zarządzanie
13. Problemy Jakości
14. Przegląd Organizacji
15. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej
16. Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego
17. Rozprawy Społeczne = Social Dissertations

III. NAUKA. EDUKACJA. PEDAGOGIKA. SZKOLNICTWO

1. Academia : magazyn PAN
2. Chowanna
3. Cultural Management: science and education
4. Deutsch Aktuell
5. Edukacja Ustawiczna Dorosłych
6. English Matters
7. Forum Akademickie
8. Nowa Szkoła
9. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze
10. Rozprawy Społeczne = Social Dissertations
11. Studies in Sport Humanities / AWF Kraków
12. Szkoła Specjalna
13. Świat Nauki
14. Wiedza i Życie
15. Wychowanie Fizyczne w Szkole

IV. WOJSKO. OBRONNOŚĆ

1. Kwartalnik Policyjny
2. Nowe Zarządzanie Kryzysowe w Praktyce (pozycja wymiennokartkowa)

V. NAUKI BIOLOGICZNE. EKOLOGIA. ANTROPOLOGIA. BIOCHEMIA

1. Anthropological Review
2. Antropomotoryka

VI. MEDYCYNĄ. HIGIENA. REHABILITACJA

1. Acta Balneologica
2. Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wiek
3. Ból
4. Central European Journal of Sport Sciences and Medicine
5. Fizjoterapia Polska
6. Food Forum
7. Health Problems of Civilization
8. Help : jesteśmy razem
9. Journal of Physical Education & Health. Social Perspective
10. Medicina Sportiva Practica
11. Medicina Sportiva Supplement
12. Medycyna Sportowa

13. Niepełnosprawność i Rehabilitacja
14. Ortopedia, Traumatologia i Rehabilitacja
15. Physiotherapy Review (Medycyna Manualna)
16. Polski Merkuriusz Lekarski
17. Praktyczna Fizjoterapia & Rehabilitacja
18. Rehabilitacja Medyczna
19. Rehabilitacja w Praktyce
20. Roczniki PZH
21. Studia Medyczne = Medical Studies
22. Terapia : uzależnienia i współuzależnienia
23. Współczesna Dietetyka

VII. WYCHOWANIE FIZYCZNE. SPORT. KULTURA FIZYCZNA. KULTURYSTYKA

1. Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku
2. Antropomotoryka
3. Asystent Trenera
4. Central European Journal of Sport Sciences and Medicine
5. Cross
6. Góry : górski magazyn sportowy
7. #Grajmy Razem!
8. Journal of Human Kinetics - dostęp online
9. Journal of Physical Education & Health. Social Perspective
10. Magazyn Olimpijski
11. Medicina Sportiva Practica
12. Medicina Sportiva Supplement
13. Medycyna Sportowa
14. Men's Health
15. Olimpionik
16. Piłka Nożna : tygodnik
17. Polish Journal of Sport & Tourism / AWF Warszawa. ZWWF Biała Podlaska
18. Przegląd Sportowy
19. Runner's World
20. SKI : magazyn dla narciarzy
21. Sport
22. Sport dla Wszystkich
23. Sport dla Wszystkich : bodybuilding, fitness
24. Sport i Turystyka: środkowoeuropejskie czasopismo naukowe
25. Sport Wyczynowy
26. Trends in Sport Sciences
27. Trener
28. Women's Health
29. Wychowanie Fizyczne i Opieka Trenerska
30. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne

VIII. KRAJOZNAWSTWO. TURYSTYKA. REKREACJA

1. Cross
2. Economic and Regional Studies = Studia Ekonomiczne i Regionalne
3. Folia Turistica
4. Góry : górski magazyn sportowy

5. Hotelarz
6. National Geographic Polska
7. Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego
8. Rynek Turystyczny
9. Sport i Turystyka: środkowoeuropejskie czasopismo naukowe
10. Sudety
11. Tatarnik
12. Turysta
13. Turyzm
14. Wiadomości Turystyczne
15. Wierchy
16. Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja

IX. DZIENNIKI, TYGODNIKI, MIESIĘCZNIKI - OGÓLNE

1. Do Rzeczy : tyg. Lisickiego
2. Dziennik Gazeta Prawna
3. Polska Dziennik Zachodni
4. Focus
5. Gazeta Wyborcza
6. Newsweek Polska
7. Rzeczpospolita
8. Wprost

BAZY DANYCH DOSTĘPNE W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

Bazy własne biblioteki:

- PROLIB
Obejmuje całość zbiorów zgromadzonych w Bibliotece Głównej Akademii Wychowania Fizycznego.
- BIBLIOGRAFIA M21
Zawiera dorobek naukowy pracowników AWF (prace zwarte, artykuły, udział w konferencjach naukowych), prace magisterskie i doktorskie oraz Bibliografię Zawartości Czasopism (informacje bibliograficzne o zawartości wybranych tytułów czasopism polskich z zakresu kultury fizycznej, sportu, edukacji obronnej, nauk biologiczno-medycznych, rehabilitacji oraz turystyki i rekreacji).

W ramach serwisu EBSCO:

- project EIFL (m.in. Academic Search Complete, Medline)
- SPORTDiscuss with Full Text
- Hospitality and Tourism Complete

W ramach krajowej licencji (na platformie WBN):

- Wydawnictwo ELSEVIER
- Wydawnictwo SPRINGER
- WILEY Online Library
- Czasopismo NATURE
- Czasopismo SCIENCE
- Baza WEB OF SCIENCE
- Baza SCOPUS

Na platformie OVID – czasopisma elektroniczne:

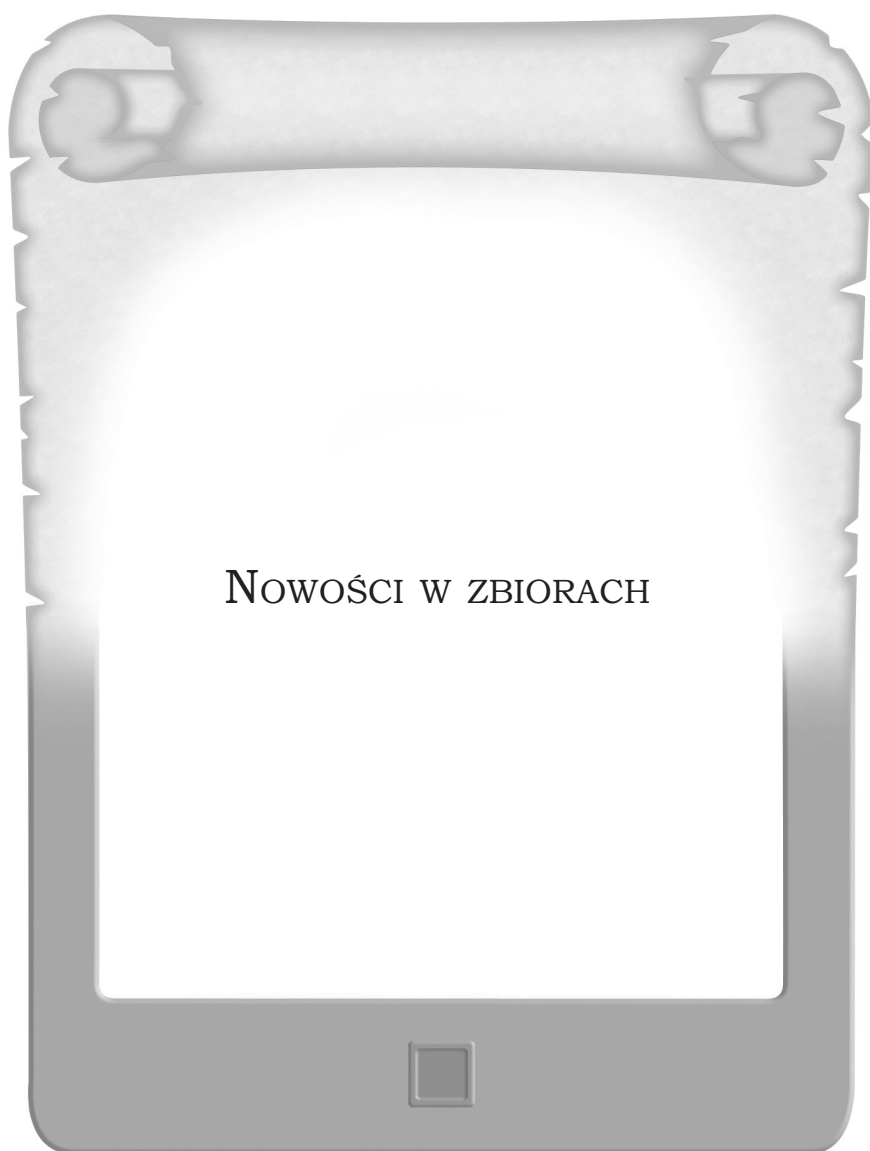
- Exercise and Sport Science Reviews
- Journal of Strength and Conditioning Research
- Strength and Conditioning Journal

Na platformie Biblioteki Narodowej:

- ACADEMICA

Czasopisma elektroniczne:

- International Journal of Applied Information and Communication Technology

WYKAZ KSIĄŻEK ZAREJESTROWANYCH W BIBLIOTECĘ GŁÓWNEJ AWF W KATOWICACH W I PÓŁROCZU 2021 ROKU

Encyklopedie ogólne, informatyka, bibliotekoznawstwo, bibliografie, ogólne podstawy wiedzy i kultury

BINIEK Z., Chmielewski J.M., Waćkowski K.: *Techniki organizatorskie w zarządzaniu projektami informatycznymi* / Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie. Warszawa : WSFiZ, 2018. Sygn.: CZYT. 00

CHALONER P.: *Esport : insiderski przewodnik po świecie gamingu* / współpr. B. Sillis. Kraków : Znak Litera Nova, 2020. Sygn.: CZYT. 796; W 58568

Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku : perspektywa politologiczna i prawna / red. nauk. A. Podraza, P. Potakowski, K. Wiak. Warszawa : Difin, cop. 2013. Sygn.: CZYT. 32

E-sport : aspekty prawne / red. Ł. Klimczyk, M. Leciak ; aut. M. Bałaziński [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2020. (Monografie Prawnicze). Sygn.: CZYT. 796.06

E-sport : prawne aspekty / red. nauk. K. Grzybczyk ; [aut.] M. Brzozowski [i in.]. Stan prawny na 3 listopada 2020 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2021. Sygn.: CZYT. 796.06

FLASIŃSKI M.: *Zarządzanie projektami informatycznymi*. Wyd. 2, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2013. Sygn.: CZYT. 005

JANUSZEWSKI A.: *Funkcjonalność informatycznych systemów zarządzania*. T. 1, *Zintegrowane systemy transakcyjne*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 005

JANUSZEWSKI A.: *Funkcjonalność informatycznych systemów zarządzania*. T. 2, *Systemy Business Intelligence*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 005

JELEN B., SYRSTAD T.: *Microsoft Excel 2019 : VBA i makra*. Warszawa : APN Promise, 2020. Sygn.: CZYT. 00

KOPAŃKO K.: *Polski e-sport*. Kraków : Znak Horyzont, 2021. Sygn.: CZYT. 796; W 58401

KRUPA K.: *Modelowanie, symulacja i prognozowanie : systemy ciągłe*. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2017. Sygn.: CZYT. 00

Metody badań online / red. P. Siuda. [Gdańsk] : Wydaw. Nauk. Katedra, cop. 2016. Sygn.: CZYT. 316

Muzea w Polsce : informator / oprac. J. Maisner-Nieduszyńska, B. Pawłowska-Wilde ; Ośrodek Dokumentacji Zabytków. Warszawa : ODZ - Wydaw., 1986. Sygn.: MCZYT 58513

Ochrona dóbr kultury w razie zagrożeń czasu wojny i pokoju : materiały z międzynarodowej konferencji zorganizowanej w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”, Kraków, czerwiec 1996 / red. J. Furtak. [Warszawa] : Sztab Obrony Cywilnej Kraju, 1996. Sygn.: MCZYT 58622

SEIWERT L.J., WOELTJE H.: *Efektywne zarządzanie czasem : jak wykorzystać Microsoft® Outlook® do zorganizowania pracy i życia osobistego*. Warszawa : APN Promise, 2012. Sygn.: CZYT. 005

SIKORSKI W.: *Podstawy technik informatycznych i komunikacyjnych*. Wyd. 1, dodr. 2. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2013. (ECDL ; moduł 1). Sygn.: CZYT. 00

SIUDA P., WASYLCHYK P.: *Publikacje naukowe : praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*. Wyd. 1, dodr. 2. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 378

Technologie cyfrowe w obiektach hotelarskich : wizerunek, relacje, komunikacja / J. Berbeka [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2020. (Zarządzanie. Turystyka, Rekreacja, Sport). Sygn.: CZYT. 64

WASYLCZYK P.: *Prezentacje naukowe : praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*. Wyd. 1, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2021. Sygn.: CZYT. 378

Wiedza i technologia we współczesnej organizacji / pod red. M. Ciska, S. Antczaka ; [Instytut Zarządzania i Marketingu Akademii Podlaskiej]. Siedlce : Wydaw. AP, 2006. Sygn.: CZYT. 005

Wykaz muzeów w Polsce / [oprac. A. Kucińska, M. Sołtysiak] ; Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków. Warszawa : Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, 2005. Sygn.: MCZYT 58629

Zagrożenia cyberprzestrzeni : kompleksowy program dla pracowników służb społecznych / [red. J. Lizut]. Warszawa : Wydaw. Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka, 2014. Sygn.: CZYT. 00

Filozofia, psychologia, religia

ARONSON E., ARONSON J.: *Człowiek istota społeczna* / red. nauk. pol. wyd. D. Do-
liński. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 316.6

BĄCZEK J.B., MATULKA P.: *Jak wychować (w sobie) mistrza : [zestaw ćwiczeń z tre-
ningu mentalnego dla trenerów, rodziców i sportowców]*. Warszawa : JBB International,
2020. Sygn.: CZYT. 159.9; W 58374-58375

BĄCZEK J.B., SANTORSKI J.: *Z prądem i pod prąd : determinacja*. [Warszawa] : JS & Co
Dom Wydaw., cop. 2017. Sygn.: CZYT. 159.9; W 58371-58372

BELZYT J.: *Niepełnosprawność, edukacja, dorosłość : studium przypadku osoby
ociemniałej*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2012. Sygn.: CZYT. 376

BIAŁAS M.: *Stres matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną : analiza, diagno-
za, terapia*. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu,
2020. Sygn.: CZYT. 159.9

BOHDANOWICZ J.: *Ku cywilizacji ekorozwoju*. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego,
1998. Sygn.: MCZYT 58614

BOJKOWSKI L.: *Jak wspierać rozwój młodego sportowca : 10 zasad dla rodzica i tre-
nera*. Warszawa : Asystent Trenera, 2020. Sygn.: CZYT. 796:159.9; W 58511

BRZEZIŃSKI J.M.: *Metodologia badań psychologicznych*. Wyd. nowe. Warszawa : Wy-
daw. Nauk. PWN, 2019. Sygn.: CZYT. 159.9

CIESZYŃSKA J.: *Neurobiologiczne podstawy rozwoju poznawczego*. Cz. 3, [Ruch]. Kra-
ków : Centrum Metody Krakowskiej, 2020. Sygn.: CZYT. 612; W 58289/Cz.3-58290/Cz.3

GOLEMAN D.: *Inteligencja emocjonalna w praktyce : [w jaki sposób inteligencja emo-
cjonalna pomaga odnieść sukces zawodowy]*. Poznań : Media Rodzina, cop. 2016. Sygn.:
CZYT. 159.9

GRZEGORZEWSKA I., CIERPIAŁKOWSKA L.: *Uzależnienia behawioralne*. Warszawa :
Wydaw. Nauk. PWN, 2018. Sygn.: CZYT. 613

HADNAGY C.: *Socjotechnika : sztuka zdobywania władzy nad umysłami* / [przedm.
S. „Woz” Wozniak]. Wyd. 2. Gliwice : Helion - Onepress, 2020. Sygn.: CZYT. 316.6

KAHNEMAN D.: *Pułapki myślenia : o myśleniu szybkim i wolnym*. Poznań : Media
Rodzina, cop. 2012. Sygn.: CZYT. 159.9

KATARIA M., Bączek J.B.: *Joga śmiechu dla zdrowia i szczęścia : [podstawowy pod-
ręcznik do nauki]*. Warszawa : JBB International, 2020. Sygn.: CZYT. 613; W 58377

KLIMKOWSKI T.: *Szansa na sukces : [tenis stołowy]*. [Kraków] : Lobosoft II, 2020.
Sygn.: CZYT. 796.3

KONRAD ST., HENDL C.: *Inteligencja emocjonalna : poradnik z zestawem ćwiczeń*. Wyd. 2. Katowice : Videograf II, 2005. Sygn.: CZYT. 159.9

KORZENIEWSKA J.: *Motywacja bez zadyszki : jak pokonywać przeciwności i osiągać cele w zgodzie ze sobą*. Gliwice : Helion - Onepress, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 159.9; W 58334

KOWALCZYK E.: *Psychologia negocjacji : między nauką a praktyką zarządzania*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2021. Sygn.: CZYT. 005

KROKOWSKI M., RYDZEWSKI P.: *Zarządzanie emocjami : inteligencja emocjonalna : vademecum użytkownika*. Łódź : Imperia, 2002. Sygn.: CZYT. 159.9

KUC B.R., ŻEMIGAŁA M.: *Menedżer nowych czasów : najlepsze metody i narzędzia zarządzania*. Gliwice : Helion, cop. 2010. Sygn.: CZYT. 005

LESHAN L.: *Jak medytować : praktyczny przewodnik dla początkujących i zaawansowanych*. Wyd. klubowe. Warszawa : Świat Książki - Bertelsmann Media, 2006. Sygn.: CZYT. 2

MAJEWSKI D., SURMA M.: *Trening życia : Deynn & Majewski trenuje : [motywacja, dieta, ćwiczenia]*. Kraków : Floow Books, 2017. Sygn.: CZYT. 796.41; W 58406

MALINOWSKI R., CZAPECZKA K.: *Mentalny kop : jak najlepsi piłkarze trenują swój umysł? Cz. 4, Potęga pewności siebie*. Kraków : EduSport Consulting, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58422/Cz.4-58423/Cz.4

MAŁEK A.: *Wiedza o dziecku w poradnikach dla rodziców w Drugiej Rzeczypospolitej*. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 37

MCGONIGAL K.: *Sila stresu : jak stresować się mądrze i z pożytkiem dla siebie*. Gliwice : Helion, cop. 2016. (Sensus). Sygn.: CZYT. 159.9; W 58404

Metody i techniki pobudzania kreatywności w organizacji i zarządzaniu / red. nauk. A. Kosieradzka ; aut. Iwona Głazewska [i in.]. Kraków ; Warszawa : edu-Libri, 2013. Sygn.: CZYT. 005

MIELECKI A.: *#You are awesome*. Kraków : [Antoni Mielecki], 2019. Sygn.: CZYT. 159.9

MIELECKI A.: *Indywidualny Trening Mentalny AM7™ : wieczna motywacja*. Kraków : Antoni Mielecki, 2019. Sygn.: CZYT. 159.9

MIELECKI A.: *Planowanie wybitności : trening mentalny z zarządzania czasem*. [Rudnik : Antoni Mielecki], cop. 2018. Sygn.: CZYT. 159.9

MIELECKI A.: *Przebudzony piłkarz*. Kraków : [Antoni Mielecki], 2021. Sygn.: CZYT. 796.332

MIKRUT G., WIKTOR K.: *Sekty za zamkniętymi drzwiami*. Kraków : Wydaw. Literackie, 2004. Sygn.: CZYT. 2; W 58829

NIEMCZYK A., NIEMCZYK A., MĄDRY J.: *Motywacja pod lupą : praktyczny poradnik dla szefów* / il. M. Wreğa. Gliwice : Helion, cop. 2009. Sygn.: CZYT. 005

NYDAHL O.: *O śmierci i odrodzeniu czyli Jak umrzeć bez lęku*. Wyd. 2. Warszawa : Czarna Owca, 2018. Sygn.: CZYT. 2

OLESZKOWICZ A., BĄK O., CIEŚLIK A.: *Sposób na wagary : jak radzić sobie z absencją uczniów?* Warszawa : Difin, 2010. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

ORCZYK J.: *Zarys metodyki pracy umysłowej*. [Wyd. 4.]. Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk., 1984. Sygn.: MCZYT 58230

OWEN L., ROSSI H.L., Streeter C.C.: *Efekt jogi : sprawdzony program wspierania walki z depresją i lękami*. Warszawa : Czarna Owca, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 613

PINK D.H.: *Drive : kompletnie nowe spojrzenie na motywację*. Warszawa : Studio Emka, cop. 2012. Sygn.: CZYT. 159.9; W 58395

Poradnik pozytywnego trenera : model i7W w sporcie / [aut. A. Krukowska-Burke i in.]. Warszawa ; Gdynia : Fund. Sportu Pozytywnego, 2019. Sygn.: CZYT. 796:159.9; W 58506

POSACKI A.: *Psychologia i New Age : psychologiczne terapie czy okultystyczne inicjacje?* Gdańsk : Fenomen - Arka Noego ; Radom : Polskie Wydaw. Encyklopedyczne, 2007. Sygn.: CZYT. 159.9

PUSZCZAŁOWSKA-LIZIS E., BIAŁA E.A.: *Terapia osób o specjalnych potrzebach*. Wyd. 2. Warszawa ; Otwock : Fraszka Edukacyjna, 2019. Sygn.: CZYT. 376

RAPLEY T.: *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2013. (Niezbędnik Badacza).(Metodologia). Sygn.: CZYT. 167/168

REMBOWSKI J.: *Psychologia starzenia się człowieka : wybrane zagadnienia*. Gdańsk : UG, 1982. Sygn.: MCZYT 58224

ROMANOWSKA-TOLŁOCZKO A.: *Kompetencje miękkie - dyspozycje niezbędne do pracy w zawodach społecznych : skrypt do zajęć: Warsztaty rozwoju kompetencji psychospołecznych. Psychospołeczne uwarunkowania pracy z klientem* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 159.9

RÓŻYCKA J.: *Wybrane zagadnienia psychodietetyki : narzędzia i metody pracy z osobami z nieprawidłowymi nawykami żywieniowymi*. Warszawa : Difin, 2020. (Engram). Sygn.: CZYT. 613; W 58408

SIEMKO P.: *Nie zachowane kościoły drewniane Górnego Śląska*. Katowice : Centrum Dziedzictwa Kulturowego Górnego Śląska, 2001. Sygn.: MCZYT 58602

TREJDEROWSKI T.: *Socjotechnika : podstawy manipulacji w praktyce*. Warszawa : Eneteia Wydaw. Szkolenia, 2009. Sygn.: CZYT. 316.6

TYLKA J.: *Zdrowie menedżera : styl życia a zdrowie i choroba*. Wyd. 3. Warszawa : Difin, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 159.9

W kierunku diagnozy współczesnego społeczeństwa : studia z wybranych obszarów badawczych / pod red. J. Bartoszewskiego, K. Kowalika ; Politechnika Opolska. Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 37.013

WÓJTOWICZ-SZEFLER M.: *Diagnozowanie rozwoju małego dziecka*. Cz. 1. Warszawa : Difin, 2018. (Engram). Sygn.: CZYT. 159.9

WÓJTOWICZ-SZEFLER M.: *Diagnozowanie rozwoju małego dziecka*. Cz. 2. Warszawa : Difin, 2020. (Engram). Sygn.: CZYT. 159.9

ZALESKI W.: *Sanktuaria polskie : katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich / oprac. M. i J. Lempiccy*. Warszawa : Wydaw. Salezjańskie, 1988. Sygn.: MCZYT 58601

Socjologia, statystyka, demografia, etnologia

ARONSON E., ARONSON J.: *Człowiek istota społeczna / red. nauk. pol. wyd. D. Dołęcki*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 316.6

BELZYT J.: *Niepełnosprawność, edukacja, dorosłość : studium przypadku osoby ociemniałej*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2012. Sygn.: CZYT. 376

BIENIOK H.: *Sztuka komunikowania się, negocjacji i rozwiązywania konfliktów*. Katowice : Wydaw. AE, 2005. Sygn.: CZYT. 316

BURSKI J.: *„Trwaj w tym, co kochasz!” : świat społeczny kibiców piłkarskich Łódzkiego Klubu Sportowego : analiza socjologiczna*. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

CHMIELEWSKA A.D.: *Ochrona i wsparcie rodziny w pracy z osobami objętymi dozorem kuratora sądowego*. Toruń : Mado, 2014. Sygn.: CZYT. 34

FERRISS T.: *4-godzinny tydzień pracy : uwolnij się od schematu od 9 do 17 : dołącz do niezależnych finansowo*. Wersja rozsz. i uzupełn., dodr. Warszawa : MT Biznes, 2019. Sygn.: CZYT. 331

GIBBS G.: *Analizowanie danych jakościowych*. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2015. (Niezbędnik Badacza). (Metodologia). Sygn.: CZYT. 316

GIDDENS A., SUTTON P.W.: *Socjologia : kluczowe pojęcia*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2014. Sygn.: CZYT. 316; W 58418

GIDDENS A.: *Socjologia / współpr. P.W. Sutton*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2021. Sygn.: CZYT. 316; W 58420

GRANVILLE A.: *Gentleman : podręcznik dla klas wyższych*. Wyd. 2 zm. Olszanica : BOSZ, Szymanik i Wspólnicy, 2021. Sygn.: CZYT. 3

GRYCMAN M., KACZMAREK B.B.: *Podręczny słownik terminów AAC (komunikacji wspomagającej i alternatywnej)*. Wyd. 2. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2017. Sygn.: CZYT. 316

HADNAGY C.: *Socjotechnika : sztuka zdobywania władzy nad umysłami* / [przedm. S. „Woz” Wozniak]. Wyd. 2. Gliwice : Helion - Onepress, 2020. Sygn.: CZYT. 316.6

HAMMERSLEY M., ATKINSON P.: *Metody badań terenowych*. Poznań : Zysk i S-ka, cop. 2000. Sygn.: CZYT. 316

Historia Polski w liczbach : ludność, terytorium / [publ. oprac. A. Wyczański i in.] ; kom. red. F. Kubiczek i in.] ; Główny Urząd Statystyczny. Warszawa : Zakł. Wydaw. Statystycznych, 1993. Sygn.: MCZYT 58627

Jakość życia w mieście : poglądy interdyscyplinarne / red. nauk. J. Szoltysek. Warszawa : CeDeWu, 2018. Sygn.: CZYT. 316

JAKUBCZAK R., KALINOWSKI R., LORANTY K.: *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*. Siedlce : Wydaw. Akademii Podlaskiej, 2008. Sygn.: CZYT. 35

KAMOCKI J.: *Z etnografii Karpat Polskich*. Warszawa : Wydaw. PTTK Kraj, 2000. Sygn.: CZYT. 3

Kompendium wiedzy o społeczeństwie, państwie i prawie : praca zbiorowa / pod red. M. Kordeli ; aut. P. Gabriel [i in.]. Wyd. 11 zm., dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 34

KVALE S.: *Prowadzenie wywiadów*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. (Niezbędnik Badacza).(Metodologia). Sygn.: CZYT. 316

LISIŃSKI M., SZARUCKI M.: *Metody badawcze w naukach o zarządzaniu i jakości*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 005; W 58640

Metoda biograficzna w socjologii : antologia tekstów / pod red. K. Kaźmierskiej. Kraków : Zakł. Wydaw. Nomos, 2012. Sygn.: CZYT. 316

Metody badań online / red. P. Siuda. [Gdańsk] : Wydaw. Nauk. Katedra, cop. 2016. Sygn.: CZYT. 316

OPPENHEIM A.N.: *Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw*. Poznań : Zysk i S-ka, cop. 2004. Sygn.: CZYT. 316

ORŁOWSKA M., BŁESZYŃSKI J.J.: *Czas wolny w służbie niepełnosprawnych : wybrane problemy*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 379.8

RAPLEY T.: *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2013. (Niezbędnik Badacza).(Metodologia). Sygn.: CZYT. 167/168

ROMANOWSKA-TOLŁOCZKO A.: *Kompetencje miękkie - dyspozycje niezbędne do pracy w zawodach społecznych : skrypt do zajęć: Warsztaty rozwoju kompetencji psychospołecznych. Psychospołeczne uwarunkowania pracy z klientem* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 159.9

SKONIECZNA-GAWLIK D.: *Tropem badaczy Zagłębia Dąbrowskiego* / aut. fot. R. Garstka, B. Gawlik. Katowice : Regionalny Instytut Kultury, 2016. Sygn.: MCZYT 58618

Specyfika zarządzania w pomocy społecznej i opiece zdrowotnej : aspekty psychospołeczne i pedagogiczne : praca zbiorowa / pod red. M. Czapki ; przy współud. M. Dłucik. Mysłowice : Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Hlonda, 2010. Sygn.: CZYT. 36

Statystyka społeczna : procesy społeczne, źródła danych i metody analizy / red. nauk. T. Panek. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 33

STAWNICKA J.: *Bezpieczeństwo uczestników interakcji - kiedy słowo jest bronią* / Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Dąbrowa Górnicza : WSB, 2012. Sygn.: CZYT. 316

SZTUMSKI J.: *Systemowa analiza społeczeństwa*. Katowice : Śląsk Wydaw. Nauk., 2013. Sygn.: CZYT. 316

TREJDEROWSKI T.: *Socjotechnika : podstawy manipulacji w praktyce*. Warszawa : Eneteia Wydaw. Szkolenia, 2009. Sygn.: CZYT. 316.6

TRZĘSICKI K.: *Wprowadzenie do metodologii nauk społecznych*. Białystok : Wydaw. Uniw. w Białymstoku, 2018. Sygn.: CZYT. 3

W kierunku diagnozy współczesnego społeczeństwa : studia z wybranych obszarów badawczych / pod red. J. Bartoszewskiego, K. Kowalika ; Politechnika Opolska. Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 37.013

WIECZORKOWSKA-WIERZBIŃSKA G., WIERZBIŃSKI J.: *Statystyka : od teorii do praktyki*. Wyd. 4 zm. Warszawa : Wydaw. Nauk. Scholar, 2011. Sygn.: CZYT. 3

Współczesna przestępczość i patologie społeczne z perspektywy interdyscyplinarnych badań kryminologicznych / red. nauk. E.W. Pływaczewski, E. Jurgielewicz-Delgacz, D. Dajnowicz-Piesiecka. Warszawa : C.H. Beck, 2017. (Monografie Prawnicze). Sygn.: CZYT. 34

ZABŁOCKI W.: *Pojedynki i kobiety*. Poznań : Drukma Druk. Skoczynski, cop. 2015. Sygn.: MCZYT 58243

Zagrożenia cyberprzestrzeni : kompleksowy program dla pracowników służb społecznych / [red. J. Lizut]. Warszawa : Wydaw. Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka, 2014. Sygn.: CZYT. 00

Polityka, nauki ekonomiczne, gospodarka, prawo, wojskowość, opieka społeczna

Akademickie prawo zatrudnienia : komentarz / red. nauk. K.W. Baran ; [aut.] K.W. Baran [i in.]. Stan prawny na 1 paźdz. 2019 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska 2020. (Komentarze). Sygn.: CZYT. 378

Andragogika a grupy dyspozycyjne społeczeństwa / pod red. W. Horynia i J. Maciejewskiego. Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2010. Sygn.: CZYT. 37.013

BAJDA K.: *Prawno-kryminalistyczna problematyka chuligaństwa stadionowego*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 34

BANASZEWSKA M., KAŃDUŁA S., PRZYBYLSKA J.: *Finanse samorządu terytorialnego : ujęcie praktyczne*. Stan prawny na 1 grudnia 2020r. Warszawa : CeDeWu, 2020. Sygn.: CZYT. 336

BEYME K.: *Współczesne teorie polityczne*. Warszawa : Wydaw. Nauk. Scholar, 2005. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo ekonomiczne : wyzwania dla zarządzania państwem / red. nauk. K. Raczkowski. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. Sygn.: CZYT. 33

Bezpieczeństwo ekonomiczne w perspektywie politologicznej : wybrane problemy / red. K.M. Księżopolski, K. Pronińska. Warszawa : Dom Wydaw. Elipsa, 2012. Sygn.: CZYT. 33

Bezpieczeństwo międzynarodowe / R. Kuźniar [i in.] ; Uniwersytet Warszawski. Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych. Wyd. 2 zm. i rozsz. Warszawa : Wydaw. Nauk. Scholar, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo państwa - wybrane problemy : relacje międzynarodowe, polityka zbrojeniowa, potencjał obronny / red. nauk. D.S. Kozerański, R.K. Bazela. Toruń : Adam Marszałek, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI wieku. [T. 1], *Szanse, wyzwania, ryzyko i zagrożenia* / red. nauk. K. Załęski, P. Polko, M. Bracio. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2018. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI wieku. T. 2 / red. nauk. K. Załęski, Paulina Polko ; Akademia WSB. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2019. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI wieku. T. 3 / red. nauk. K. Załęski, Paulina Polko ; [Akademia WSB]. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Bezpieczeństwo w badaniach i w praktyce / red. nauk. J.J. Piątek, R. Podgórzńska, S. Stempiński. Toruń : Adam Marszałek, 2020. (Securitas et Societas). Sygn.: CZYT. 35

Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa : wybrane zagadnienia / red. nauk. S. Sulowski, M. Brzeziński. Warszawa : Dom Wydaw. Elipsa, 2009. Sygn.: CZYT. 35

Bezpieczeństwo zgromadzeń i imprez masowych w Polsce : teoria i praktyka / red. nauk. M. Jurgilewicz. Warszawa : Oficyna Wydaw. ASPRA-JR, 2021. Sygn.: CZYT. 35

Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej / [zesp. red. S. Koziej i in.] ; Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Warszawa : Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2013. Sygn.: CZYT. 32

BIENIAK M.: *Odpowiedzialność karna menadżerów : komentarz*. Wyd. 2., stan prawny: lipiec 2018. Warszawa : C.H. Beck, 2018. Sygn.: CZYT. 34

BOROWICZ Z.: *Ochrona osób i mienia : podręcznik dla techników ochrony fizycznej osób i mienia oraz innych kwalifikowanych pracowników ochrony*. Toruń : Tow. Nauk. Organizacji i Kierownictwa. Stow. Wyższej Użyteczności Dom Organizatora, 2018. Sygn.: CZYT. 34

CHMIELEWSKA A.D.: *Ochrona i wsparcie rodziny w pracy z osobami objętymi dozorem kuratora sądowego*. Toruń : Mado, 2014. Sygn.: CZYT. 34

CHOROMAŃSKA A.: *Mediacja w dochodzeniach policyjnych : perspektywa teoretyczna i praktyczna*. Szczytно : Wydaw. Wyższej Szkoły Policji, 2019. Sygn.: CZYT. 35

CIECHANOWICZ-MCLEAN J.: *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*. Wyd. 2 uaktual. i popr. Warszawa : Difin, 2019. Sygn.: CZYT. 502/504

Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku : perspektywa politologiczna i prawna / red. nauk. A. Podraza, P. Potakowski, K. Wiak. Warszawa : Difin, 2013. Sygn.: CZYT. 32

DOLNICKI B.: *Samorząd terytorialny*. Wyd. 7, stan prawny na 15 sierpnia 2019 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2019. Sygn.: CZYT. 35

DYKTUS J., GAERTNER M., MALIK B.: *Sprawozdawczość i analiza finansowa*. Wyd. 1, dodr., stan prawny na dzień 01.01.2017 r. Warszawa : Difin, 2018. Sygn.: CZYT. 336; W 58790

Edukacja antyterrorystyczna : konieczność i obowiązki naszych czasów / pod red. K. Jałoszyńskiego, A. Letkiewicza. Szczytно : Wydaw. Wyższej Szkoły Policji, 2017. Sygn.: CZYT. 32

Ekonomia z elementami opisu gospodarki turystycznej i rekreacyjnej / red. nauk. B. Szczechowicz ; [aut. W. Alejziak i in.]. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2018. (EEE. Ekonomia). Sygn.: CZYT. 338.486

Ekonomika przedsiębiorstw : praca zbiorowa / pod red. J. Engelhardta. Warszawa : CeDeWu, 2011. Sygn.: CZYT. 658/659

Encyklopedia bezpieczeństwa wewnętrznego / red. nauk. A. Misiuk, J. Itrich-Drabarek, M. Dobrowolska-Opala ; Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych. Uniwersytet Warszawski. Warszawa : Dom Wydaw. Elipsa, 2021. Sygn.: CZYT. 32

E-sport : aspekty prawne / red. Ł. Klimczyk, M. Leciak ; aut. M. Bałaziński [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2020. (Monografie Prawnicze). Sygn.: CZYT. 796.06

E-sport : prawne aspekty / red. nauk. K. Grzybczyk ; [aut.] M. Brzozowski [i in.]. Stan prawny na 3 listopada 2020 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2021. Sygn.: CZYT. 796.06

FERRISS T.: *4-godzinny tydzień pracy : uwolnij się od schematu od 9 do 17 : dołącz do niezależnych finansowo*. Wersja rozsz. i uzupełn., dodr. Warszawa : MT Biznes, 2019. Sygn.: CZYT. 331

FLOREK L., PISARCZYK Ł.: *Prawo pracy*. Wyd. 20 zm. i zaktual. Warszawa : C.H. Beck, 2019. Sygn.: CZYT. 331

GAJDA J.B.: *Prognozowanie i symulacje w ekonomii i zarządzaniu*. Warszawa : C.H. Beck, 2017. Sygn.: CZYT. 3

Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski / pod red. Z. Górki i A. Jelonka ; Oddział Krakowski Polskiego Towarzystwa Geograficznego [i in.]. Kraków : Inst. Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniw. Jagiellońskiego, 2002. Sygn.: MCZYT 58594

GIERSZEWSKI J., PIECZYWOK A.: *Metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa*. Warszawa : Difin, 2020. Sygn.: CZYT. 35

Gospodarka regionalna i lokalna : wybrane zagadnienia / red. nauk. M.G. Brodziński. Warszawa : ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2010. Sygn.: CZYT. 33

GÓRNIOWICZ G., JANKOWSKA E., SIEMIĄTKOWSKI P.: *Makroekonomia : materiały do ćwiczeń*. Toruń : Tow. Nauk. Organizacji i Kierownictwa Dom Organizatora, 2007. Sygn.: CZYT. 33

GRUZA E., GOC M., MOSZCZYŃSKI J.: *Kryminalistyka czyli O współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*. Warszawa : Wolters Kluwer, 2020. (Zagadnienia Prawne). Sygn.: CZYT. 34

Innowacyjność w turystyce : praca zbiorowa / pod red. J. Krupy. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48

Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich / pod red. W. Kamińskiej. Warszawa : Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2015. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

JAKUBCZAK R., KALINOWSKI R., LORANTY K.: *Bezpieczeństwo społeczne w erze globalizacji*. Siedlce : Wydaw. Akademii Podlaskiej, 2008. Sygn.: CZYT. 35

JARUGA A.A., NOWAK W.A., SZYCHTA A.: *Rachunkowość zarządcza*. Wyd. 2. Łódź : SWSPiZ ; Pręds. Spec. Absolwent, 2001. Sygn.: CZYT. 336

JURGILEWICZ M.: *Bezpieczeństwo zgromadzeń : komentarz praktyczny*. Stan prawny 2015. Warszawa : Editions Spotkania, 2015. Sygn.: CZYT. 35

KAZANECKI A.: *Terenoznawstwo dla harcerzy*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa : Wydaw. Harcerskie Horyzonty, 1975. Sygn.: MCZYT 58626

KIELTYKA A., KOTOWSKI W., WAŻNY A.: *Prawo o prokuraturze : komentarz*. Stan prawny na 15 lipca 2017 r. z uwzględnieniem zmian, które wejdą w życie 12 sierpnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1452), 1 października 2017 r. (Dz.U. poz. 38) i 1 stycznia 2018 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1139). Warszawa : Wolters Kluwer Polska 2017. (Komentarze). Sygn.: CZYT. 34

KITLER W.: *Bezpieczeństwo narodowe RP : podstawowe kategorie, uwarunkowania, system* / Akademia Obrony Narodowej. Warszawa : AON, 2011. Sygn.: CZYT. 32

KOMAN S., KUBICKI M.: *Poradnik ekonomiczny dla hotelarzy*. Warszawa : Polskie Hotele, 1996. Sygn.: CZYT. 64

Kompendium wiedzy o społeczeństwie, państwie i prawie : praca zbiorowa / pod red. M. Kordeli ; aut. P. Gabriel [i in.]. Wyd. 11 zm., dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 34

Konkurencyjność regionalna : koncepcje, strategie, przykłady / red. nauk. E. Łaźniewska, M. Gorynia ; aut. R. Chmielewski [i in.]. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 33

Kształtowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa / pod red. M. Ciska ; [Instytut Zarządzania i Marketingu Akademii Podlaskiej]. Siedlce : Wydaw. AP, 2006. Sygn.: CZYT. 339

KUC B.R., ŻEMIGAŁA M.: *Menedżer nowych czasów : najlepsze metody i narzędzia zarządzania*. Gliwice : Helion, cop. 2010. Sygn.: CZYT. 005

KULIŃSKA E., DORNFELD A.: *Kontrola zarządcza w jednostkach sektora finansów publicznych*. Wyd. 2. Warszawa : Difin, 2021. Sygn.: CZYT. 336

LENCIONI P.: *Pięć dysfunkcji pracy zespołowej : opowieść o przywództwie*. Dodr. Warszawa : MT Biznes, 2019. Sygn.: CZYT. 005

LETKIEWICZ A., MAJER P.: *Polska policja w systemie organów państwa : ewolucja i implikacje na przyszłość* / [Akademia WSB]. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2020. Sygn.: CZYT. 35

LEW G., MARUSZEWSKA E.W., SZCZYPA P.: *Rachunkowość zarządcza : od teorii do praktyki*. Wyd. 2 zm. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 336; W 58338

LEWANDOWSKI J.: *Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w przedsiębiorstwie* / Politechnika Łódzka. Łódź : Wydaw. PŁ, 2000. Sygn.: CZYT. 331

LIEDEL K., SERAFIN T.: *Otwarte źródła informacji w działalności wywiadowczej : zarys problematyki*. Warszawa : Difin, 2011. Sygn.: CZYT. 32

LISIŃSKI M., BODZEK E.: *Model formułowania strategii policji jako jednostki administracji rządowej w Polsce* / [Akademia WSB]. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2020. Sygn.: CZYT. 35

Logistyka w bezpieczeństwie kraju. T. 1, Rozwiązania praktyczne stosowane w resorcie spraw wewnętrznych i administracji : praca zbiorowa / pod red. M. Kwiatkowskiego ; [zesp. aut. M. Kwiatkowski, A. Szymonik, J. Bertrandt] ; Szkoła Główna Służby Pożarnej. Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego. Warszawa : SGSP, 2018. Sygn.: CZYT. 32

Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego : praca zbiorowa / pod red. P. Kle-
ra. Warszawa : Difin, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 32

MAKOW A.: *Zarządzanie czasem w pigułce : jak planować, żeby nie zwariować*. War-
szawa : Edgard, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 005

MARCINKO M., ŁUBIŃSKI P.: *Wybrane zagadnienia z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego* / Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Kraków : SAPSP. Centr. Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury, 2009. Sygn.: CZYT. 34

MARCZUK K.P.: *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej : od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi* / Instytut Nauk Politycznych. Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. War-
szawa : Oficyna Wydaw. Aspra-JR, 2012. Sygn.: CZYT.

MAZUR S.: *Metodyka sportów obronnych. Cz. 1, Zbiór materiałów pomocniczych do szkolenia specjalistycznego z zakresu sportów obronnych* / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Kraków : Wydaw. Nauk. WSP, 1985. Sygn.: CZYT. 35

MAĆIK R.: *Technologie informacyjne i komunikacyjne jako moderator procesów podejmowania decyzji zakupowych przez konsumentów*. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2013. Sygn.: CZYT. 36

Międzynarodowa ochrona praw człowieka : wybór źródeł / oprac. M. Balcerzak. To-
ruń : Tow. Nauk. Organizacji i Kierownictwa Dom Organizatora, 2007. Sygn.: CZYT. 34

Międzynarodowe oblicza terroryzmu : ujęcie interdyscyplinarne / pod red. T. Do-
mańskiego. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2017. (Stosunki Międzynarodowe). Sygn.: CZYT. 32

Międzynarodowe prawo humanitarne : antecedeny i wyzwania współczesności / pod
red. J. Nowakowskiej-Mahuseckiej. Bydgoszcz ; Katowice : Of. Wydaw. Branta, 2010.
Sygn.: CZYT. 34

MIKITIN J., GRZEŚKOWIAK G.: *Policja województwa śląskiego 1922-1939*. Piekary
Śląskie ; Warszawa : ZP Grupa, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 35

MIKRUT G., WIKTOR K.: *Sekty za zamkniętymi drzwiami*. Kraków : Wydaw. Literackie, 2004. Sygn.: CZYT. 2; W 58829

MIS W.: *Kapitał ludzki w gospodarce rynkowej*. [Cz.] 1, *Podstawy koncepcji kapitału ludzkiego w historii myśli ekonomicznej* / [Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie]. Warszawa : Wydaw. WSZiP, 2007. Sygn.: CZYT. 005; W 58808/Cz.1

MIS W.: *Kapitał ludzki w gospodarce rynkowej*. [Cz.] 2, *Rozwój kapitału ludzkiego w Polsce w świetle programu operacyjnego na lata 2007-2013* / [Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie]. Warszawa : Wydaw. WSZiP, 2007. Sygn.: CZYT. 005; W 58808/Cz.2

NIEMCZYK A., NIEMCZYK A., MADRY J.: *Motywacja pod lupą : praktyczny poradnik dla szefów* / il. M. Wreğa. Gliwice : Helion, cop. 2009. Sygn.: CZYT. 005

NOWAK S.: *Ekonomika i bezpieczeństwo dostaw energii* / International Research Center for Higher Education and Business Cooperation. Częstochowa : International Research Center for Higher Education and Business Cooperation, 2014. Sygn.: CZYT. 62/63; W 58827

Ochrona dóbr kultury w razie zagrożeń czasu wojny i pokoju : materiały z międzynarodowej konferencji zorganizowanej w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”, Kraków, czerwiec 1996 / red. J. Furtak. [Warszawa] : Sztab Obrony Cywilnej Kraju, 1996. Sygn.: MCZYT 58622

OLSZEWSKI R.: *Lotnictwo w odstraszaniu militarnym*. Warszawa : Dom Wydaw. Belona, 1998. Sygn.: MCZYT 58744

Organizacje w stosunkach międzynarodowych : istota, mechanizmy działania, zasięg / pod red. T. Łoś-Nowak. Wyd. 4 poszerz. i uaktual. Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2004. Sygn.: CZYT. 32

OWSIK S.: *Finanse*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2015. Sygn.: CZYT. 336

PASZKIEWICZ A.: *Podmiotowe traktowanie wychowanka w pracy rodzinnego kuratora sądowego : (ze szczególnym uwzględnieniem metody kontraktu)*. Wyd. 2. Lublin : Norbertinum, 2012. Sygn.: CZYT. 34

PAWLIK I.: *Jerzy Pawłowski : szpieg w masce*. Warszawa : Dom Wydaw. Szczepan Szymański, 1993. Sygn.: MCZYT 58258

PIHOWICZ W.: *Inżynieria bezpieczeństwa technicznego : problematyka podstawowa*. Warszawa : Wydaw. Naukowo-Techniczne, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 62/63

Podstawy bezpieczeństwa międzynarodowego. Cz. 2, *Wymiar pozamilitarny* / red. nauk. M. Gębska, H. Świeboda, L. Drab. Warszawa : Difin, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Polityka bezpieczeństwa na Starym Kontynencie / pod red. T. Jarockiego i W. Sokały ; Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych. Toruń : Adam Marszałek, 2010. Sygn.: CZYT. 32

Prawo bankowe. Ustawa o Narodowym Banku Polskim / [wydaw.: W. Żelazowska]. Wyd. 33, stan prawny: 4 stycznia 2021 r. Warszawa : C.H. Beck, cop. 2021. (Twoje Prawo). Sygn.: CZYT. 34

Prawo ochrony pracy : współczesność i perspektywy rozwoju / red. nauk. T. Wyka, M.A. Mielczarek ; aut. K. Bomba [i in.]. Stan prawny na 10 sierpnia 2017 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2017. Sygn.: CZYT. 331

Prawo przedsiębiorców : przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu : komentarz / red. nauk. G. Koziół ; aut.: T. Długosz [i in.]. Stan prawny 1 listopada 2018 r. z uwzgl. ust. z 5.7.2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1629), która wchodzi w życie 25.11.2018 r., oraz ustawy z 4.10.2018 r. (Druk sejmowy VIII kadencji nr 2856). Warszawa : C.H. Beck, 2019. Sygn.: CZYT. 33

Prawo samorządu terytorialnego / red. nauk. M. Chmaj. Warszawa : Difin, 2013. Sygn.: CZYT. 35

Przestępczość, resocjalizacja, profilaktyka : współczesne aspekty / pod red. B. Zinkiewicz. Kraków : Oficyna Wydaw. AFM : na zlec. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 376

Publicznoprawny status radcy prawnego / pod red. M. Pawelczyka i R. Stankiewicza. Warszawa : Ośr. Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, 2012. Sygn.: CZYT. 34

RACZYŃSKA-STYCZEK K.: *Prawo pracy : wybrane zagadnienia*. Stan prawny na 1 stycznia 2019 r. Warszawa : Stow. Księgowych w Polsce. Zarząd Główny. Inst. Certyfikacji Zawodowej Księgowych, 2019. Sygn.: CZYT. 331

Rola organizacji międzynarodowych w przezwyciężaniu problemów globalnych / red. J. Rymarczyk, W. Niemiec ; [Uniwersytet Wrocławski. Wydział Nauk Społecznych. Instytut Studiów Międzynarodowych]. Wrocław : Oficyna Wydaw. Arboretum, 2010. (Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze : aktualne problemy ; 6). Sygn.: CZYT. 339

ROSA R.: *Zarys polskiej filozofii bezpieczeństwa na tle europejskiej myśli polemologicznej i irenologicznej* / Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Wyd. 3. Siedlce : Wydaw. UP-H, 2011. Sygn.: CZYT. 32

RÓSZKIEWICZ M.: *Metody ilościowe w badaniach marketingowych*. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 339.138; W 58217

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa / red. nauk. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kulickowski. Toruń : Adam Marszałek, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Specyfika zarządzania w pomocy społecznej i opiece zdrowotnej : aspekty psychosocjalne i pedagogiczne : praca zbiorowa / pod red. M. Czapki ; przy współud. M. Dłucik.

Mysłowice : Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Hlonda, 2010. Sygn.: CZYT. 36

Statystyka społeczna : procesy społeczne, źródła danych i metody analizy / red. nauk. T. Panek. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 33

STAWNICKA J.: *Bezpieczeństwo uczestników interakcji - kiedy słowo jest bronią* / Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Dąbrowa Górnicza : WSB, 2012. Sygn.: CZYT. 316

STEPAN L.: *Sport to pieniądź : współczesny sport w świecie biznesu*. Gdańsk : Wydaw. Nauk. Katedra, 2020. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58578

SUTOR J.: *Prawo dyplomatyczne i konsularne*. Wyd. 13. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2019. Sygn.: CZYT. 34

System prawa pracy. T. 6, *Procesowe prawo pracy* / red. nauk. K.W. Baran ; [aut.] K.W. Baran [i in.]. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2016. Sygn.: CZYT. 331

SZOT-GABRYŚ T.: *Modele biznesowe w działalności MMSP : otwarcie i rozwój przedsiębiorstwa : studia przypadków*. Warszawa : Difin, cop. 2016. Sygn.: CZYT. 658/659

SZYMONIK A.: *Logistyka w bezpieczeństwie*. Wyd. 2. Warszawa : Difin, cop. 2011. (Zarządzanie Bezpieczeństwem). Sygn.: CZYT. 35

SZYNOWSKI R.: *Kompetencje organów władzy i administracji w zakresie obrony w państwach sąsiadujących z Rzeczpospolitą Polską* / Akademia WSB. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2020. Sygn.: CZYT. 32

Technika a wojna X-XX w. / pod red. P. Matusaka, J. Piłatowicza ; Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Polskie Towarzystwo Historii Techniki. Siedlce : IH AP, 2000. Sygn.: CZYT. 62/63

Trybunał Arbitrażowy do spraw sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. [B.m. : b.w., 1998?]. Sygn.: MCZYT 58285

Ubezpieczenia / red. nauk. M. Iwanicz-Drozdowska. Wyd. 2 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2018. Sygn.: CZYT. 36

Ubezpieczenia gospodarcze i społeczne w Polsce / red. D. Ostrowska, P. Jamróz. Warszawa : CeDeWu, 2016. Sygn.: CZYT. 36

URBANIAK M.: *Zarządzanie jakością, środowiskiem oraz bezpieczeństwem w praktyce gospodarczej*. Warszawa : Centrum Doradztwa i Inform. Difin, 2007. Sygn.: CZYT. 005

Uwarunkowania sprawności działania policji na poziomie lokalnym : praca badawcza / [zorg. przez Komendę Wojewódzką Policji w Katowicach we współpr. ze Szkołą Policji w Katowicach oraz Stredná Obdorná Škola Policajného Zboru Pezinok i Vyšší Policejní Škola a Střední Policejní Škola Ministerstva Vnitra v Holešově ; [oprac. zesp. w skl.: B. Wiśniewski i in.]. Katowice : Szkoła Policji, 2019. Sygn.: CZYT. 35

WIECZORKOWSKA-WIERZBIŃSKA G., WIERZBIŃSKI J.: *Statystyka : od teorii do praktyki*. Wyd. 4 zm. Warszawa : Wydaw. Nauk. Scholar, 2011. Sygn.: CZYT. 3

WOJNAROWSKA-SZPUCHA S., WOJNAROWSKI J.: *Systematyka metodologii badań bezpieczeństwa narodowego* / Akademia WSB. Dąbrowa Górnicza : Wydaw. Nauk. Akad. WSB, 2018. Sygn.: CZYT. 32; W 58517

Współczesna przestępczość i patologie społeczne z perspektywy interdyscyplinarnych badań kryminologicznych / red. nauk. E.W. Pływaczewski, E. Jurgielewicz-Delegacz, D. Dajnowicz-Piesiecka. Warszawa : C.H. Beck, 2017. (Monografie Prawnicze). Sygn.: CZYT. 34

Współczesne źródła wartości przedsiębiorstwa : praca zbiorowa / pod red. nauk. B. Dobiegały-Korony i A. Hermana. Warszawa : Centrum Doradztwa i Informacji Difin, 2006. Sygn.: CZYT. 658/659

Wycena przedsiębiorstwa : od teorii do praktyki / red. nauk. M. Panfil, A. Szablewski. Warszawa : Poltext, 2016. Sygn.: CZYT. 658/659

Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej : wybrane zagadnienia / pod red. nauk. M. Perkowskiego. Warszawa : Wydaw. Prawnicze LexisNexis, 2003. Sygn.: CZYT. 34

Z Bajki do Sokolni : jak było / [dok. zebr. i wstępem opatrzył Z. Bochenek ; Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół 1893” w Mielcu]. Mielec : [Zakł. Poligraf. Zdzisława Gajek], 2019. Sygn.: MCZYT 58537

Zamknięcie roku 2020 : [roczne sprawozdanie finansowe w dobie pandemii COVID-19, rozliczenie podatku dochodowego, terminarz obowiązków / red. A. Płuciennik. Stan prawny na 20.10.2020 r. Wyd. specjalne. Warszawa : Rachunkowość, [2020]. (Rachunkowość). Sygn.: W 58354

Zarys metodyki pracy kuratora sądowego / red. nauk. K. Stasiak ; [aut.] H. Haak [i in.]. Wyd. 4, stan prawny na 10 listopada 2017 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2018. (Metodyki). Sygn.: CZYT. 34

Zarządzanie miastem : studium ekonomiczne i organizacyjne / M.J. Nowak, T. Skotarczak (red.). Warszawa : CeDeWu, 2010. Sygn.: CZYT. 35

Zarządzanie międzynarodowe z perspektywy polskich przedsiębiorstw / red. nauk. B. Stępień ; aut. B. Stępień [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2018. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie projektem europejskim / red. nauk. M. Trocki ; aut. E. Bukłaha [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2015. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie w szkołach wyższych i innowacje w gospodarce / pod red. T. Wawaka. Kraków : Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, 2016. Sygn.: CZYT. 378

ZAWIDZKA-ŁOJEK A., ŁAZOWSKI A., SONCZYK B.: *Prawo międzynarodowe publiczne*. Wyd. 3. Warszawa : C.H. Beck, 2018. Sygn.: CZYT. 34

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw / red. nauk. M. Cisek, B. Domańska-Szaruga. Warszawa : Studio Emka, 2010. Sygn.: CZYT. 005

Szkolnictwo, oświata, pedagogika, wychowanie

Akademickie prawo zatrudnienia : komentarz / red. nauk. K.W. Baran ; [aut.] K.W. Baran [i in.]. Stan prawny na 1 paźdz. 2019 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska 2020. (Komentarze). Sygn.: CZYT. 378

Andragogika a grupy dyspozycyjne społeczeństwa / pod red. W. Horynia i J. Maciejewskiego. Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2010. Sygn.: CZYT. 37.013

BELZYT J.: *Niepełnosprawność, edukacja, dorosłość : studium przypadku osoby ociemniałej*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2012. Sygn.: CZYT. 376

BOGDANOWICZ M.: *Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej*. Wyd. 1 poszerz., (dodr.). Gdańsk : Harmonia Universalis, 2018. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

BOJKOWSKI Ł.: *Jak wspierać rozwój młodego sportowca : 10 zasad dla rodzica i trenera*. Warszawa : Asystent Trenera, 2020. Sygn.: CZYT. 796:159.9; W 58511

DAMBACH K.E.: *Mobbing w szkole : jak zapobiegać przemocy grupowej*. Wyd. 2 w jęz. pol. Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2008. (Biblioteka Wychowawcy). Sygn.: CZYT. 37

DZIEDZICZAK-FOLTYN A., KARPIŃSKA-MUSIAŁ B., SARNAT-CIASTKO A.: *Tutoring drogą do doskonałości akademickiej : percepcja i implementacja personalizacji kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym w latach 2014-2019*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2020. Sygn.: CZYT. 378

Dzieje Szkolnego Klubu Sportowego „Jantar” Racot w latach 1982-2010 : [praca zbiorowa / D. Borowski [i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2011. Sygn.: MCZYT 58071

GRABOWSKI H.: *Myśli o nauce i szkolnictwie wyższym, edukacji, wychowaniu fizycznym i sporcie, kształceniu i pracy nauczycieli, pisaniu, życiu i ludziach*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2018. Sygn.: CZYT. 82

KALINOWSKI J.R.: *Sport akademicki w Polsce : 10 lat Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku*. Płock : Wydaw. Nauk. PWSZ, 2012. Sygn.: MCZYT 58272

KORCZAK-MLECZKO J.: *Profesor piłki ręcznej : księga jubileuszowa 75-lecia Janusza Czerwińskiego*. Warszawa ; Nałęczów : Związek Piłki Ręcznej w Polsce, 2011. Sygn.: MCZYT 58048

KRZYCHAŁA S.: *Nauczyciel-tutor : prakseologiczna rekonstrukcja tutoringu szkolnego*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2018. Sygn.: CZYT. 37.091

ŁOBOCKI M.: *W trosce o wychowanie w szkole*. Wyd. 2. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2009. Sygn.: CZYT. 37

MAŁEK A.: *Wiedza o dziecku w poradnikach dla rodziców w Drugiej Rzeczypospolitej*. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 37

MASTER B.: *Edukacja spersonalizowana : tutoring, coaching, mentoring, edukacja domowa*. Katowice : BE-MASTER, 2019. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

OLESZKOWICZ A., BĄK O., CIEŚLIK A.: *Sposób na wagary : jak radzić sobie z absencją uczniów?* Warszawa : Difin, 2010. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

Oni byli wśród nas / [red. W. Stawiarski]. Kraków : [Stow. Absolwentów AWF], 2002. Sygn.: MCZYT 58246

ORCZYK J.: *Zarys metodyki pracy umysłowej*. [Wyd. 4.]. Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk., 1984. Sygn.: MCZYT 58230

PASZKIEWICZ A.: *Podmiotowe traktowanie wychowanka w pracy rodzinnego kuratora sądowego : (ze szczególnym uwzględnieniem metody kontraktu)*. Wyd. 2. Lublin : Norbertinum, 2012. Sygn.: CZYT. 34

PAWŁOWICZ-SOSNOWSKA E.: *The values and methods in environmental education in the opinion of the students at higher vocational state schools in Poland* / Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska. Biała Podlaska : Wydaw. PSW, 2019. Sygn.: W 58534

50 niesamowitych wojaży „Jantara” Racot : Barcelona 1992 - Londyn 2012 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemniaka ; zesp. red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2015. Sygn.: MCZYT 58070

500 krajowych wojaży „Jantara” Racot 1982-2017 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemniaka ; zespół red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydaw.-Usług. Tęcza, 2017. Sygn.: MCZYT 58069

PILECKA D.: *Od wykluczenia ku emancypacji sportowej : olimpiady specjalne w Polsce*. Poznań : Wydaw. Nauka i Innowacje, 2020. Sygn.: CZYT. 796; W 58028

Przestępczość, resocjalizacja, profilaktyka : współczesne aspekty / pod red. B. Zinkiewicz. Kraków : Oficyna Wydaw. AFM : na zlec. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 376

PUSZCZAŁOWSKA-LIZIS E., BIAŁA E.A.: *Terapia osób o specjalnych potrzebach*. Wyd. 2. Warszawa ; Otwock : Fraszka Edukacyjna, 2019. Sygn.: CZYT. 376

Rozwojowe zaburzenia koordynacji ruchowej / red. nauk. J. Szmałec [i in.]. Warszawa : Difin, 2020. (Engram / Difin). Sygn.: CZYT. 376; W 58612

Selected aspects of developing literacy skills at different stages of education in the native and foreign language / ed. I. Dąbrowska, H. Chodkiewicz, M. Zhyhalava ; Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska. Biała Podlaska : Wydaw. PSW JPPII, 2019. Sygn.: W 58536

SIUDA P., WASYLCHYZYK P.: *Publikacje naukowe : praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*. Wyd. 1, dodr. 2. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2020. Sygn.: CZYT. 378

STRUK B.: *The development of word recognition in reading in lower primary Polish learners of English* / Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Zakład Neofilologii. Biała Podlaska : Wydaw. PSW JPPII, 2020. Sygn.: W 58535

SZEMPRUCH J.: *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*. Wyd. 2 uzup. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2012. Sygn.: CZYT. 37.091

ŚLIWERSKI B.: *Edukacja autorska*. Wyd. 2. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2008. Sygn.: CZYT. 37.091

TOMIK R., KOSMAŁA G., VIEREK A.: *Praca magisterska : poradnik i materiały pomocnicze dla studentów turystyki i rekreacji* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2021. Sygn.: CZYT. 378; W 58557

W kierunku diagnozy współczesnego społeczeństwa : studia z wybranych obszarów badawczych / pod red. J. Bartoszewskiego, K. Kowalika ; Politechnika Opolska. Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 37.013

WASYLCZYK P.: *Prezentacje naukowe : praktyczny poradnik dla studentów, doktorantów i nie tylko*. Wyd. 1, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2021. Sygn.: CZYT. 378

WIŚNIEWSKA M., PLANDOWSKA M., MIKLER_CHWASTEK A.: *Biomedyczne podstawy rozwoju dziecka : dla studentów pedagogiki, opiekunów w żłobku i nauczycieli wychowania przedszkolnego*. Warszawa : Difin, 2021. Sygn.: CZYT. 612

WOJTYCZEK B.: *Edukacja zdrowotna : zeszyt naukowo-metodyczny dla studentów wychowania fizycznego*. Warszawa : AWF, 2019. Sygn.: CZYT. 613

Wychowanie fizyczne i sport szkolny w świetle badań / pod red. C. Kuśnierza. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 796

Zarządzanie w szkołach wyższych i innowacje w gospodarce / pod red. T. Wawaka. Kraków : Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, 2016. Sygn.: CZYT. 378

ŻÓŁTEK A.M.: *Działalność programowa Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w uczelniach państwowych Rzeszowa w latach 1963-2001*. Wyd. 2. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2015. Sygn.: MCZYT 58692

Turystyka, rekreacja, czas wolny, hotelarstwo, gastronomia

BUTOWSKI L.: *Metodologia badań nad turystyką : podstawy ontologiczne i epistemologiczne oraz rozwój historyczno-instytucjonalny*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2020. Sygn.: CZYT. 338.482/.483; W 58357

CYWIŃSKI P.: *Neokolonializm turystyczny w Indonezji* / Uniwersytet Warszawski. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych. Warszawa : UW. WGiSR, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48

Czas wolny górników kopalń węgla kamiennego na Górnym Śląsku : po pracy coś trzeba było robić / pod red. D. Światały-Trybek, B. Piechy-van Schagen. Zabrze : Muzeum Górnictwa Węglowego, 2013. Sygn.: CZYT. 379.8

CZERWIŃSKI J.: *Podstawy turystyki*. Wyd. 4. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 338.48; W 58336-58337

DRAGANIK M., SITKO G.: *Przewodnik po wybranych ścieżkach przyrodniczych województwa podkarpackiego*. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2016. Sygn.: W 58037

Ekonomia z elementami opisu gospodarki turystycznej i rekreacyjnej / red. nauk. B. Szczechowicz ; [aut. W. Alejski i in.]. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2018. (EEE. Ekonomia). Sygn.: CZYT. 338.486

FRANKOWSKI P., RAJCHERT W.: *Vademecum survivalowe : dowiesz się jak przeżyć: w lesie, w górach, w mieście, w wodzie, pożar, uwięzienie*. Wyd. 2. Gliwice : Helion - Septem, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 338.48-51

GRZYWACZ R.: *Physical activity as a key issue of psycho-social health in generation 50+ with particular regard to the subjective and objective barriers*. Rzeszów : Wydaw. Oświatowe FOSZE, 2017. Sygn.: W 58551

Innowacyjność w turystyce : praca zbiorowa / pod red. J. Krupy. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48

Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich / pod red. W. Kamińskiej. Warszawa : Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2015. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

JASIUK E.: *Ogólne publicznoprawne uwarunkowania międzynarodowej turystyki lotniczej*. Cz. 1. Warszawa : Difin, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 338.48-52

KAPŁON J.: *Początki narciarstwa polskiego : Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie 1907-1939 : zarys dziejów*. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, 2020. Sygn.: CZYT. 796.9

KIWIOR K., PLAMOWSKI K.: *Chcemy mieć szlaki rowerowe - jak to zrobić*. Krosno ; Ustrzyki Dolne : Arete, 2010. Sygn.: W 58036

KIWIOR K., ZIELIŃSKI K.: *Droga św. Jakuba Via Regia w województwie podkarpackim : przewodnik pielgrzyma i turysty*. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, [2015?]. Sygn.: W 58040

KOMAN S., KUBICKI M.: *Poradnik ekonomiczny dla hotelarzy*. Warszawa : Polskie Hotele, 1996. Sygn.: CZYT. 64

KOZAKIEWICZ M.: *Slow life : japoński sposób na życie w zdrowiu i długowieczność*. Bielsko-Biała : Pascal, 2020. Sygn.: CZYT. 613

Krajoznawstwo a turystyka / pod red. J. Wojciechowskiej i M. Makowskiej-Iskierki. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2020. (Warsztaty z Geografii Turyzmu ; t. 10). Sygn.: CZYT. 91

KROH P.: *Relaksacja w środowisku przyrodniczym Tatr Polskich* / Uniwersytet Jagielloński. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej. Kraków : Oficyna Wydaw. Text, 2012. Sygn.: CZYT. 502/504

KRZYMOWSKA-KOSTROWICKA A.: *Zarys geoekologii rekreacji*. T. 2, *Człowiek w środowisku przyrodniczym : geoekologia zachowań turystyczno-rekreacyjnych* / Uniwersytet Warszawski. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych. Warszawa : UW, 1995. Sygn.: CZYT. 379.8

KUREK A.: *Krajowy Związek Turystyczny 1906-1914*. Kraków : AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-52

MACZAK A.: *Peregrynacje, wojaże, turystyka*. Warszawa : Czytelnik, 1984. Sygn.: W 58590

Organizacja pracy w hotelarstwie : [praca zbiorowa / J. Pustola i in.]. Warszawa : Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki : Polskie Zrzeszenie Hoteli, 1999. Sygn.: MCZYT 58592

ORŁOWSKA M., BŁESZYŃSKI J.J.: *Czas wolny w służbie niepełnosprawnych : wybrane problemy*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 379.8

OZIMEK M., JURCZAK A., SPIESZNY M.: *Wychowanie fizyczne i rekreacja w środowisku naturalnym*. Wyd. 2 zm. i uzupełn. Ostrowiec Św. ; Kraków : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości, 2018. Sygn.: CZYT. 796.1/.2

Patriotyczny obowiązek : o turystyce zaangażowanej / pod red. I. Janickiej. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2018. Sygn.: CZYT. 338.48-6

PIEKŁO L.: *Główny Szlak Beskidzki : przewodnik turystyczny* / [teksty i mat. źródłowe A. Hanula, S. Orłowski]. Wyd. 6. Kraków : Compass, 2020. Sygn.: W 58402

Rynek pracy przewodników turystycznych, pilotów wycieczek i animatorów czasu wolnego / pod red. Z. Kruczka. Kraków : AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 338.486

SIWIŃSKI W.: *Człowiek a kultura fizyczna i turystyka : zarys pedagogiki czasu wolnego* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Katedra Pedagogiki Czasu Wolnego i Rekreacji. Poznań : Polski Dom Wydaw. Ławica Oficyna Wydaw. Nauk., Encyklopedycznych i Informacyjnych, 1998. Sygn.: CZYT. 379.8

SIWIŃSKI W.: *Sport, rekreacja i turystyka na zajęciach pozalekcyjnych organizowanych w szkole : studium empiryczne*. Poznań : AWF, 1994. Sygn.: MCZYT 11133/Nr 316

Sport i turystyka w perspektywie nauk społecznych : tradycja i współczesność / red. nauk. M. Zowisło i J. Kosiewicz ; przy współud. Polskiego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie. Kraków : AWF, 2019. Sygn.: CZYT. 796

70 lat z PTTK / [wybór mat. oraz układ t. E. Wieczorek] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Historii i Tradycji. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośr. Turystyki Górskiej PTTK ; Warszawa : na zlec. Zarządu Głównego PTTK, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-52

100 lat Oddziału PTT - PTTK „Beskid Śląski” w Cieszynie 1910-2010 / [kom. red. J. Kapłon i in.]. [Cieszyn : b.w., 2010]. Sygn.: MCZYT 58529

110 lat Oddziału PTT - PTTK „Beskid Śląski” w Cieszynie 1910-2020 / [kom. red. R. Mazur i in.]. [Cieszyn : b.w., 2020]. Sygn.: MCZYT 58530/+CD

60 lat Oddziału Miejskiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Rzeszowie / [red. M. Jarosińska]. Rzeszów : PTTK. Oddz. im. M. Rachwała, 2008. Sygn.: MCZYT 58119

Technologie cyfrowe w obiektach hotelarskich : wizerunek, relacje, komunikacja / J. Berbeka [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2020. (Zarządzanie. Turystyka, Rekreacja, Sport). Sygn.: CZYT. 64

TOMIK R., KOSMAŁA G., VIEREK A.: *Praca magisterska : poradnik i materiały pomocnicze dla studentów turystyki i rekreacji* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2021. Sygn.: CZYT. 378; W 58557

Turystyka wiejska i agroturystyka : nowe paradygmaty dla XXI wieku / pod red. W. Kamińskiej i M. Wilk-Grzywny. Warszawa : Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2015. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

WARTECKA-WAŻYŃSKA A., WYSZOWSKA I.: *Aktywność rekreacyjna i turystyczna kobiet w wieku 50+ oraz jej uwarunkowania : analiza wyników badań*. Poznań : AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 379.8

WIŚNIEWSKA A.M.: *Przedsiębiorstwo w turystyce medycznej : kierunki rozwoju*. Warszawa : Difin, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-6

ZALESKI W.: *Sanktuaria polskie : katalog encyklopedyczny miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej i Świętych Pańskich* / oprac. M. i J. Lempiccy. Warszawa : Wydaw. Salezjańskie, 1988. Sygn.: MCZYT 58601

ZAWILIŃSKA B.: *Możliwości rozwoju turystyki w parkach krajobrazowych Karpat Polskich w świetle idei zrównoważonego rozwoju*. Kraków : Wydaw. UE, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48-52

Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy determinantą ochrony dóbr przyrodniczych i kulturowych oraz rozwoju turystyki / pod red. J. Krupy, K. Szpary. Dynów : Zw. Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego ; Rzeszów : Oficyna Wydaw. Politech. Rzeszowskiej, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-6; W 58175

Matematyka, nauki przyrodnicze i biologiczne

BOHDANOWICZ J.: *Ku cywilizacji ekorozwoju*. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 1998. Sygn.: MCZYT 58614

CIECHANOWICZ-MCLEAN J.: *Prawo ochrony i zarządzania środowiskiem*. Wyd. 2 uaktual. i popr. Warszawa : Difin, 2019. Sygn.: CZYT. 502/504

Człowiek vs przyroda na obszarach chronionych w województwie podkarpackim / [red. M. Pociask]. Sanok : Hatali ; Rzeszów : na zlec. Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, [2018]. Sygn.: CZYT. 502/504

CZUBIŃSKI Z., GAWŁOWSKA J., ZABIEROWSKI K.: *Rezerваты przyrody w Polsce* / przy współpr. M. Bieniek i M. Gawłowskiej ; Polska Akademia Nauk. Zakład Ochrony Przyrody. Warszawa ; Kraków : Państw. Wydaw. Nauk., 1977. Sygn.: CZYT. 502/504

DOBRZAŃSKA B., DOBRZAŃSKI G., KIEŁCZEWSKI D.: *Ochrona środowiska przyrodniczego* / red. nauk. G. Dobrzański. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 502/504

DRAGANIK M., SITKO G.: *Przewodnik po wybranych ścieżkach przyrodniczych województwa podkarpackiego*. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2016. Sygn.: W 58037

KAZANECKI A.: *Terenoznawstwo dla harcerzy*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa : Wydaw. Harcerskie Horyzonty, 1975. Sygn.: MCZYT 58626

KROH P.: *Relaksacja w środowisku przyrodniczym Tatr Polskich* / Uniwersytet Jagielloński. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej. Kraków : Oficyna Wydaw. Text, 2012. Sygn.: CZYT. 502/504

KRZYMOWSKA-KOSTROWICKA A.: *Zarys geoekologii rekreacji*. T. 2, *Człowiek w środowisku przyrodniczym : geoekologia zachowań turystyczno-rekreacyjnych* / Uniwersytet Warszawski. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych. Warszawa : UW, 1995. Sygn.: CZYT. 379.8

PAWŁOWICZ-SOSNOWSKA E.: *The values and methods in environmental education in the opinion of the students at higher vocational state schools in Poland* / Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska. Biała Podlaska : Wydaw. PSW, 2019. Sygn.: W 58534

Przewodnik do ćwiczeń z antropologii. Cz. 1 / J. Charzewska [i in.]. Warszawa : AWF, 2017. Sygn.: W 58177/Cz.1

Przewodnik do ćwiczeń z antropologii. Cz. 1 / J. Charzewska [i in.]. Wyd. 2 popr. i rozsz. Warszawa : AWF, 2019. Sygn.: CZYT. 572

Rola organizacji międzynarodowych w przezwyciężaniu problemów globalnych / red. J. Rymarczyk, W. Niemiec ; [Uniwersytet Wrocławski. Wydział Nauk Społecznych. Instytut Studiów Międzynarodowych]. Wrocław : Oficyna Wydaw. Arboretum, 2010. (Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze : aktualne problemy ; 6). Sygn.: CZYT. 339

URBANIAK M.: *Zarządzanie jakością, środowiskiem oraz bezpieczeństwem w praktyce gospodarczej*. Warszawa : Centrum Doradztwa i Inform. Difin, 2007. Sygn.: CZYT. 005

ZAWILIŃSKA B.: *Możliwości rozwoju turystyki w parkach krajobrazowych Karpat Polskich w świetle idei zrównoważonego rozwoju*. Kraków : Wydaw. UE, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48-52

Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy determinantą ochrony dóbr przyrodniczych i kulturowych oraz rozwoju turystyki / pod red. J. Krupy, K. Szpary. Dynów : Zw. Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego ; Rzeszów : Oficyna Wydaw. Politech. Rzeszowskiej, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-6; W 58175

Medycyna

Aktualne wyzwania zdrowia publicznego / red. nauk. W. Kruk, M. Marć. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 614

Aktywność fizyczna a zdrowie : teoria i aplikacje / red. J. Kwieciński, M. Tomczak ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Urząd Miejski w Koninie, Starostwo Powiatowe w Koninie. Konin : Wydaw. PWSZ, 2017. Sygn.: CZYT. 796; W 58466

BECK J.: *Narodziny polskiego paraolimpizmu*. Warszawa : [Jerzy Beck], 2020. Sygn.: CZYT. 796.032

BEDNAREK Z., MARCINIAK A.: *Działania ratownicze podczas katastrof budowlanych*. Kraków : Szkoła Aspirantów Państw. Straży Pożarnej, 1995. (Biblioteka Szkolna). Sygn.: CZYT. 614

BIALAŚ M.: *Stres matek dzieci z niepełnosprawnością intelektualną : analiza, diagnoza, terapia*. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 159.9

BOGDANOWICZ M.: *Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej*. Wyd. 1 poszerz., (dodr.). Gdańsk : Harmonia Universalis, 2018. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

BOGDANOWICZ S.: *Fizjologia wysiłku fizycznego : repetytorium i ćwiczenia z fizjologii klinicznej* / Akademia Medyczna w Gdańsku. Gdańsk : AM, 1984. Sygn.: MCZYT 58227

BROUSSAL-DERVAL A., GANNEAU S.: *Mobilność w treningu funkcjonalnym : efektywny ruch i oddech, eliminacja bólu, poprawa sprawności*. Wyd. 1 pol. / red. meryt. P. Posłuszny. Wrocław : MedPharm Polska, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58651-58652

CALAIS-GERMAIN B.: *Dno miednicy - ciąża, poród, połóg : anatomia i ćwiczenia*. Wyd. 1 pol. / [red. nauk. M. Chochowska]. Poznań : Wydaw. Wyższej Szkoły Edukacji i Terapii ; Galilea Press, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 618; W 58697-58698

CHEUNG S.S., AINSLIENP.N.: *Advanced environmental exercise physiology*. 2nd ed. Champaign, IL : Human Kinetics, cop. 2022. Sygn.: W 58839

CIESZYŃSKA J.: *Neurobiologiczne podstawy rozwoju poznawczego*. Cz. 3, [Ruch]. Kraków : Centrum Metody Krakowskiej, 2020. Sygn.: CZYT. 612; W 58289/Cz.3-58290/Cz.3

CLARKE J.: *Joga regeneracyjna : wybrane pozycje, które skutecznie pomogą zmniejszyć ból pleców, złagodzić stres, prawidłowo oddychać, by zwiększyć energię, a nawet przygotować ciało do porodu*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 613; W 58670

FENSTER D.: *Wzmocnij swoje powięzi : skuteczny program, dzięki któremu samodzielnie usuniesz blokadę tkanki powięziowej, wyeliminujesz ból i obniżysz ciśnienie krwi*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58793/+Dod.-58794/+Dod.

FINN R.: *Usuwanie bólu mięśni i kręgosłupa w 4 prostych krokach : samodzielna terapia punktów spustowych w praktyce*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58686-58687

Fizjologia człowieka : podstawy / red. nauk. H. Krauss, M. Gibas-Dorna ; [aut. A. Adamczak-Ratajczak i in.]. Warszawa : PZWL Wydaw. Lekarskie, 2021. Sygn.: CZYT. 612; W 58347-58348,58585

Fizjoterapia : kreatywność i zaangażowanie : monografia / pod red. A.M. Borowicz ; Wyższa Szkoła Edukacji i Terapii im. prof. Kazimierzy Milanowskiej. Poznań : Wydaw. WSEiT, 2020. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58717

GRZEGORZEWSKA I., CIERPIAŁKOWSKA L.: *Uzależnienia behawioralne*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2018. Sygn.: CZYT. 613

GRZYWACZ R.: *Physical activity as a key issue of psycho-social health in generation 50+ with particular regard to the subjective and objective barriers*. Rzeszów : Wydaw. Oświatowe FOSZE, 2017. Sygn.: W 58551

Historia polskiej fizjoterapii / pod red. S. Jandzisia, M. Kiljańskiego i M. Migąły ; przy współpr. J. Szczegielniaka i Z. Śliwińskiego. Opole : Oficyna Wydaw. Politechniki Opolskiej, 2013. Sygn.: CZYT. 615.8

JAKUBIK-HAJDUKIEWICZ J.: *Relaksacja : jak zadbać o ciało, umysł i emocje*. Katowice : Kos, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 613; W 58200

JARACZEWSKA J.M., DERWICH A.: *Podejście integrujące terapię poznawczo-behawioralną i dialog motywujący w uzależnieniach behawioralnych : podręcznik dla profi-laktyków uzależnień*. Warszawa : Eneteia Wydaw. Szkolenia, 2020. Sygn.: CZYT. 615.8

JARACZEWSKA J.M., DERWICH A.: *Podejście integrujące terapię poznawczo-behawioralną i dialog motywujący w uzależnieniach behawioralnych : podręcznik dla terapeu-tów uzależnień*. Warszawa : Eneteia Wydaw. Szkolenia, 2020. Sygn.: CZYT. 615.8

JUNGER AL.: *Dieta oczyszczająca jelita : przełomowy program Clean Gut*. Warszawa : MT Biznes, 2020. (Laurum). Sygn.: CZYT. 613; W 58327

KATARIA M., BĄCZEK J.B.: *Joga śmiechu dla zdrowia i szczęścia : [podstawowy pod-ręcznik do nauki]*. Warszawa : JBB International, 2020. Sygn.: CZYT. 613; W 58377

KOZAKIEWICZ M.: *Slow life : japoński sposób na życie w zdrowiu i długowieczność*. Bielsko-Biała : Pascal, 2020. Sygn.: CZYT. 613

KUMBRINK BI.: *K-taping : praktyczny podręcznik : podstawy, techniki aplikacji, zasto-sowania kliniczne : 596 kolorowych ilustracji*. Dortmund : LSS Verlag, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58144-58145

MAŁEK A.: *Wiedza o dziecku w poradnikach dla rodziców w Drugiej Rzeczypospolitej*. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 37

Międzynarodowy Dzień Inwalidy „Życie bez bólu” (1991-2019) : zdrowe dzieci - zdrowa Europa, wielka nauka dla małych pacjentów / pod red. Z. Śliwińskiego i G. Śliwińskie-go ; przy współpr. red. Z. Śliwińskiej i L. Karbowskiego. Pabianice : DJ Studio, 2020. Sygn.: MCZYT 58319

MINCZAKIEWICZ E.M.: *Zespół Downa*. Gdańsk : Harmonia, 2010. Sygn.: CZYT. 376

Ograniczenia kardiologiczne w sporcie amatorskim / red. nauk. A. Folga, R. Głównczyńska, A. Turska-Kmieć ; [aut. K. Bieganowska i in.]. Warszawa : PZWL Wydaw. Lekarskie, 2020. Sygn.: CZYT. 796:61; W 58583

OPOLSKI K., DYKOWSKA G., MOŹDŻONEK M.: *Zarządzanie przez jakość w usługach zdrowotnych*. Wyd. 4. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 614; W 58360

OWEN L., ROSSI H.L., Streeter C.C.: *Efekt jogi : sprawdzony program wspierania wal-ki z depresją i lękami*. Warszawa : Czarna Owca, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 613

PAVILACK L., ALSTEDTER N.: *Podręcznik prawidłowej postawy : 40 prostych i dy-namicznych ćwiczeń, które przywracają zdrowie i sprawność, eliminują ból kręgosłupa, dają pewność siebie i równowagę psychofizyczną*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58681

Perspektywy rozwoju fizjoterapii 2017. T. 1 / red. nauk. M. Kiljański. Pabianice : Pol-skie Tow. Fizjoterapii, 2017. Sygn.: MCZYT 58317/T.1

PIERA M.: *Sila przetrwania : największe górskie tragedie*. Bielsko-Biała : Pascal, 2021. Sygn.: CZYT. 796.5; W 58644

Pływanie i ratownictwo wodne w teorii i praktyce / red. nauk. A. Stanula ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 797.1/.2; W 58444-58445

Przewodnik po osteopatii wisceralnej. T. 1 / red. T. Liem, T.K. Dobler, M. Puylaert ; aut. rozdz. R. Breul [i in.] ; słowem wstępnym opatrzył J.P. Barral. Wyd. 1 pol., dodr. / red. M. Majchrzycki. Wrocław : MedPharm Polska, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58150/T.1

Przewodnik po osteopatii wisceralnej. T. 2 / red. T. Liem, T.K. Dobler, M. Puylaert ; aut. rozdz. R. Breul [i in.] ; słowem wstępnym opatrzył J.P. Barral, Le Cailar. Wyd. 1 pol., dodr. / red. M. Majchrzycki. Wrocław : MedPharm Polska, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58150/T.2

PUSZCZAŁOWSKA-LIZIS E., BIAŁA E.A.: *Terapia osób o specjalnych potrzebach*. Wyd. 2. Warszawa ; Otwock : Fraszka Edukacyjna, 2019. Sygn.: CZYT. 376

Rozwojowe zaburzenia koordynacji ruchowej / red. nauk. J. Szmalec [i in.]. Warszawa : Difin, 2020. (Engram / Difin). Sygn.: CZYT. 376; W 58612

RÓŻYCKA J.: *Wybrane zagadnienia psychodietetyki : narzędzia i metody pracy z osobami z nieprawidłowymi nawykami żywieniowymi*. Warszawa : Difin, 2020. (Engram). Sygn.: CZYT. 613; W 58408

Sanologia : nauka o zdrowiu społeczeństwa / pod red. nauk. L. Jabłońskiego ; Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie. Warszawa : WSRL, 1998. Sygn.: CZYT. 614

SIDOROWICZ W.: *Higiena sportu i pierwsza pomoc*. Warszawa : Prasa Wojskowa, 1947. Sygn.: CZYT. KKD

SPATTINI M.: *Żywienie i suplementacja w sporcie : od kulturystyki do maratonu poprzez crossfit : suplementy diety od A do Z* / [przedm. G. Beltrami]. Wyd. 1 pol. / red. E. Hryniewiecka. Wrocław : Esteri, 2021. Sygn.: CZYT. 796:61; W 58647-58648

Specyfika zarządzania w pomocy społecznej i opiece zdrowotnej : aspekty psychospołeczne i pedagogiczne : praca zbiorowa / pod red. M. Czapki ; przy współud. M. Dłucik. Mysłowice : Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Hlonda, 2010. Sygn.: CZYT. 36

SPODARYK M.: *Podstawy leczenia żywieniowego*. Kraków : Krakowskie Wydaw. Scientifica, 2019. Sygn.: CZYT. 616; W 58139

STONE C.A.: *Osteopatia wisceralna i położnicza* / słowo wstępne J.P. Barral, M.L. Kuchera ; il. A. Williams. Wyd. 1 pol. / red. nauk. M. Szkolnicki. Wrocław : MedPharm Polska, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58147-58148,58654-58655

Trendy i kierunki rozwoju promocji zdrowia w świetle badań / red. nauk. P.F. Nowak. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 613

TYLKA J.: *Zdrowie menedżera : styl życia a zdrowie i choroba*. Wyd. 3. Warszawa : Difin, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 159.9

Ultrasonography in spasticity of the upper limb : colour atlas / A. Drużdż ed. Poznań : Poznan University of Physical Education, 2020. Sygn.: CZYT. 616.7

WALKER L.: *Joga w medycynie energetycznej : naucz się pracować z własną energią i odzyskaj zdrowie*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 613; W 58638,58671-58672

WIŚNIEWSKA A.M.: *Przedsiębiorstwo w turystyce medycznej : kierunki rozwoju*. Warszawa : Difin, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-6

WIŚNIEWSKA M., PLANDOWSKA M., MIKLER_CHWASTEK A.: *Biomedyczne podstawy rozwoju dziecka : dla studentów pedagogiki, opiekunów w żłobku i nauczycieli wychowania przedszkolnego*. Warszawa : Difin, 2021. Sygn.: CZYT. 612

WOJTYCZEK B.: *Edukacja zdrowotna : zeszyt naukowo-metodyczny dla studentów wychowania fizycznego*. Warszawa : AWF, 2019. Sygn.: CZYT. 613

WÓJTOWICZ-SZEFLER M.: *Diagnozowanie rozwoju małego dziecka*. Cz. 1. Warszawa : Difin, 2018. (Engram). Sygn.: CZYT. 159.9

WÓJTOWICZ-SZEFLER M.: *Diagnozowanie rozwoju małego dziecka*. Cz. 2. Warszawa : Difin, 2020. (Engram). Sygn.: CZYT. 159.9

Współpraca Towarzystwa Walki z Kalectwem na płaszczyźnie międzynarodowych konferencji naukowych Życie bez bólu w Zgorzelcu / pod red. Z. Śliwińskiego i G. Śliwińskiego oraz L. Karbowskiego ; przy współpr. red. A. Śliwińskiej i Z. Śliwińskiej. Pabianice : DJ Studio, 2020. Sygn.: MCZYT 58318

Zarys medycyny hiperbarycznej z elementami terapii skojarzonej / pod red. A. Sieronia, G. Cieślara i M. Kaweckiego ; aut. A. Bilska-Urban [i in.]. Wyd. 3 rozsz. Bielsko-Biała : Alfa-Medica Press, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 61

ZEP W., BORYS F.M.: *Foodball : żywienie i suplementacja piłkarzy*. Warszawa ; [Kościół] : Wojciech Zep, 2021. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58657

Nauki techniczne, rolnictwo

BEDNAREK Z., MARCINIAK A.: *Działania ratownicze podczas katastrof budowlanych*. Kraków : Szkoła Aspirantów Państw. Straży Pożarnej, 1995. (Biblioteka Szkolna). Sygn.: CZYT. 614

Czas wolny górników kopalń węgla kamiennego na Górnym Śląsku : po pracy coś trzeba było robić / pod red. D. Światały-Trybek, B. Piechy-van Schagen. Zabrze : Muzeum Górnictwa Węglowego, 2013. Sygn.: CZYT. 379.8

Kopalnia GUIDO w Zabrze : fragment górnośląskiego górnictwa węglowego / pod red. E. Piątek. Pszczyna : Inst. Wyszehradzki ; Zabrze : Muzeum Górnictwa Węglowego, 2013. Sygn.: MCZYT 58730

KRAMARZ W.: *Modelowanie przepływów materiałowych w sieciowych łańcuchach dostaw : odporność sieciowego łańcucha dostaw wyrobów hutniczych*. Warszawa : Difin, 2013. Sygn.: CZYT. 005

LIKER J.K., ROSS K.: *Droga Toyoty do doskonałości w usługach : jak rozwijać lean w firmie usługowej*. Warszawa : MT Biznes, 2018. Sygn.: CZYT. 005

NOWAK S.: *Ekonomika i bezpieczeństwo dostaw energii* / International Research Center for Higher Education and Business Cooperation. Częstochowa : International Research Center for Higher Education and Business Cooperation, 2014. Sygn.: CZYT. 62/63; W 58827

OLSZEWSKI R.: *Lotnictwo w odstraszaniu militarnym*. Warszawa : Dom Wydaw. Bel-lona, 1998. Sygn.: MCZYT 58744

PIHOWICZ W.: *Inżynieria bezpieczeństwa technicznego : problematyka podstawowa*. Warszawa : Wydaw. Naukowo-Techniczne, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 62/63

Technika a wojna X-XX w. / pod red. P. Matusaka, J. Piłatowicza ; Instytut Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Polskie Towarzystwo Historii Techniki. Siedlce : IH AP, 2000. Sygn.: CZYT. 62/63

Turystyka wiejska i agroturystyka : nowe paradygmaty dla XXI wieku / pod red. W. Kamińskiej i M. Wilk-Grzywny. Warszawa : Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2015. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

URBANIAK M.: *Zarządzanie jakością, środowiskiem oraz bezpieczeństwem w praktyce gospodarczej*. Warszawa : Centrum Doradztwa i Inform. Difin, 2007. Sygn.: CZYT. 005

WERMIŃSKI S.: *Kolejka leśna w Bieszczadach*. [Krosno] : Ruthenus, 2012. Sygn.: W 58035

Zarządzanie miastem : studium ekonomiczne i organizacyjne / red. M.J. Nowak, T. Skotarczak. Warszawa : CeDeWu, 2010. Sygn.: CZYT. 35

Organizacja i zarządzanie

ALLEN J.: *Organizacja imprez : najlepszy przewodnik dla organizatorów udanych spotkań, imprez firmowych, balów dobroczynnych, konferencji, konwencji, imprez motywacyjnych i innych wydarzeń specjalnych*. Warszawa : Wydaw. IPS [International Publishing Service], 2006. Sygn.: CZYT. 005

BIENIAK M.: *Odpowiedzialność karna menadżerów : komentarz*. Wyd. 2., stan prawny: lipiec 2018. Warszawa : C.H. Beck, 2018. Sygn.: CZYT. 34

BIENIOK H.: *Sztuka komunikowania się, negocjacji i rozwiązywania konfliktów*. Katowice : Wydaw. AE, 2005. Sygn.: CZYT. 316

BINIEK Z., Chmielewski J.M., Waćkowski K.: *Techniki organizatorskie w zarządzaniu projektami informatycznymi* / Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie. Warszawa : WSFiZ, 2018. Sygn.: CZYT. 00

BLIKLE A.: *Doktryna jakości : rzecz o turkusowej samoorganizacji*. Wyd. 2, turkusowe. Gliwice : Helion, cop. 2017. (Onepress Exclusive). Sygn.: CZYT. 005

CIECHAN-KUJAWA M.: *Biznes plan : standardy i praktyka*. Toruń : Tow. Nauk. Organizacji i Kierownictwa Dom Organizatora. 2007. Sygn.: CZYT. 005

CZEKAJ J.: *Metody organizatorskie w doskonaleniu systemu zarządzania*. Warszawa : Wydaw. WNT, 2013. Sygn.: CZYT. 005

DYKTUS J., GAERTNER M., MALIK B.: *Sprawozdawczość i analiza finansowa*. Wyd. 1, dodr., stan prawny na dzień 01.01.2017 r. Warszawa : Difin, 2018. Sygn.: CZYT. 336; W 58790

Ekonomika przedsiębiorstw : praca zbiorowa / pod red. J. Engelhardta. Warszawa : CeDeWu, 2011. Sygn.: CZYT. 658/659

FLASIŃSKI M.: *Zarządzanie projektami informatycznymi*. Wyd. 2, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2013. Sygn.: CZYT. 005

GAJDA J.B.: *Prognozowanie i symulacje w ekonomii i zarządzaniu*. Warszawa : C.H. Beck, 2017. Sygn.: CZYT. 3

GLIŃSKI B., KUC B.R., FOŁTYN H.: *Menedżeryzm, strategie, zarządzanie*. Warszawa : Key Text, 2000. Sygn.: CZYT. 005

GÓRSKI B.: *Menedżer sportu : zarządzanie klubem w praktyce*. Rzeszów : [b.w.], 2018. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58447-58448

Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich / pod red. W. Kamińskiej. Warszawa : Kom. Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 2015. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

JANUSZEK H., KRZYMINIEWSKA G.: *Poradnik negocjatora : jak sprawnie negocjować*. Bydgoszcz : Oficyna Wydaw. Ośrodka Postępu Organizacyjnego, 1995. Sygn.: CZYT. 005

JANUSZEWSKI A.: *Funkcjonalność informatycznych systemów zarządzania*. T. 1, *Zintegrowane systemy transakcyjne*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 005

JANUSZEWSKI A.: *Funkcjonalność informatycznych systemów zarządzania*. T. 2, *Systemy Business Intelligence*. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 005

JARUGA A.A., NOWAK W.A., SZYCHTA A.: *Rachunkowość zarządcza*. Wyd. 2. Łódź : SWSPiZ ; Przeds. Spec. Absolwent, 2001. Sygn.: CZYT. 336

KOWALCZYK E.: *Psychologia negocjacji : między nauką a praktyką zarządzania*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2021. Sygn.: CZYT. 005

KRAMARZ W.: *Modelowanie przepływów materiałowych w sieciowych łańcuchach dostaw : odporność sieciowego łańcucha dostaw wyrobów hutniczych*. Warszawa : Difin, 2013. Sygn.: CZYT. 005

KREJCA-PAWSKI I.: *Elastyczne zarządzanie czasem : [dla aktywnych i zapracowanych]*. Warszawa : Edgard, 2017. Sygn.: CZYT. 005

KRZYMINIEWSKA G.: *Techniki negocjacji*. Wyd. 5. Poznań : Wydaw. UE, 2018. (Materiały Dydaktyczne, 332). Sygn.: CZYT. 005

Kształtowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa / pod red. M. Ciska ; [Instytut Zarządzania i Marketingu Akademii Podlaskiej]. Siedlce : Wydaw. AP, 2006. Sygn.: CZYT. 339

KUC B.R., ŻEMIGAŁA M.: *Menedżer nowych czasów : najlepsze metody i narzędzia zarządzania*. Gliwice : Helion, cop. 2010. Sygn.: CZYT. 005

KULIŃSKA E., DORNFELD A.: *Kontrola zarządcza w jednostkach sektora finansów publicznych*. Wyd. 2. Warszawa : Difin, 2021. Sygn.: CZYT. 336

LENCIONI P.: *Pięć dysfunkcji pracy zespołowej : opowieść o przywództwie*. Dodr. Warszawa : MT Biznes, 2019. Sygn.: CZYT. 005

LEW G., MARUSZEWSKA E.W., SZCZYPA P.: *Rachunkowość zarządcza : od teorii do praktyki*. Wyd. 2 zm. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 336; W 58338

LEWANDOWSKI J.: *Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w przedsiębiorstwie / Politechnika Łódzka*. Łódź : Wydaw. PŁ, 2000. Sygn.: CZYT. 331

LIKER J.K., ROSS K.: *Droga Toyoty do doskonałości w usługach : jak rozwijać lean w firmie usługowej*. Warszawa : MT Biznes, 2018. Sygn.: CZYT. 005

LISIŃSKI M., SZARUCKI M.: *Metody badawcze w naukach o zarządzaniu i jakości*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 005; W 58640

Logistyka w bezpieczeństwie kraju. T. 1, *Rozwiązania praktyczne stosowane w resorcie spraw wewnętrznych i administracji : praca zbiorowa / pod red. M. Kwiatkowskiego ; [zesp. aut. M. Kwiatkowski, A. Szymonik, J. Bertrandt] ; Szkoła Główna Służby Pożarniczej*. Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego. Warszawa : SGSP, 2018. Sygn.: CZYT. 32

*Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego : praca zbiorowa / pod red. P. Kle-
ra*. Warszawa : Difin, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 32

MAKOW A.: *Zarządzanie czasem w pigułce : jak planować, żeby nie zwariować*. Warszawa : Edgard, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 005

Metody i techniki pobudzania kreatywności w organizacji i zarządzaniu / red. nauk. A. Kosieradzka ; aut. I. Głazewska [i in.]. Kraków ; Warszawa : edu-Libri, 2013. Sygn.: CZYT. 005

MICHNA A.: *Orientacja na zarządzanie wiedzą w kontekście innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw*. Gliwice : Wydaw. Politech. Śląskiej, 2017. Sygn.: CZYT. 005

MIELECKI A.: *Planowanie wybitności : trening mentalny z zarządzania czasem*. [Rudnik : Antoni Mielecki], cop. 2018. Sygn.: CZYT. 159.9

MIS W.: *Kapitał ludzki w gospodarce rynkowej*. [Cz.] 1, *Podstawy koncepcji kapitału ludzkiego w historii myśli ekonomicznej* / [Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie]. Warszawa : Wydaw. WSZiP, 2007. Sygn.: CZYT. 005; W 58808/Cz.1

MIS W.: *Kapitał ludzki w gospodarce rynkowej*. [Cz.] 2, *Rozwój kapitału ludzkiego w Polsce w świetle programu operacyjnego na lata 2007-2013* / [Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej w Warszawie]. Warszawa : Wydaw. WSZiP, 2007. Sygn.: CZYT. 005; W 58808/Cz.2

NIEMCZYK A., NIEMCZYK A., MADRY J.: *Motywacja pod lupą : praktyczny poradnik dla szefów* / il. M. Wreğa. Gliwice : Helion, cop. 2009. Sygn.: CZYT. 005

Nowoczesne zarządzanie projektami / red. nauk. M. Trocki ; aut. M. Trocki [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: CZYT. 005

OLEKSYN T.: *Zarządzanie kompetencjami : teoria i praktyka*. Wyd. 3. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2018. Sygn.: CZYT. 005

OPOLSKI K., WAŚNIEWSKI K.: *Biznesplan : jak go budować i analizować*. Wyd. 6. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 005

OPOLSKI K., DYKOWSKA G., MOŹDŻONEK M.: *Zarządzanie przez jakość w usługach zdrowotnych*. Wyd. 4. Warszawa : CeDeWu, 2021. Sygn.: CZYT. 614; W 58360

PALISZKIEWICZ J.: *Przywództwo, zaufanie i zarządzanie wiedzą w innowacyjnych przedsiębiorstwach*. Warszawa : CeDeWu, 2019. Sygn.: CZYT. 005

PAWLAK M.: *Zarządzanie projektami*. Wyd. 1, dodr. 7. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, [2020]. Sygn.: CZYT. 005

PAWLAK Z.: *Biznesplan : zastosowania i przykłady*. Warszawa : Poltext, 2008. Sygn.: CZYT. 005

PORTNY S.E.: *Zarządzanie projektami dla bystrzaków*. Gliwice : Helion - Septem, cop. 2019. (Dla Bystrzaków). Sygn.: CZYT. 005

SCHELLING T.C.: *Strategia konfliktu / wstęp do wyd. pol. L. Balcerowicz*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2013. Sygn.: CZYT. 005

SEIWERT L.J., WOELTJE H.: *Efektywne zarządzanie czasem : jak wykorzystać Microsoft® Outlook® do zorganizowania pracy i życia osobistego*. Warszawa : APN Promise, 2012. Sygn.: CZYT. 005

SKRZYPEK J.T.: *Biznesplan : model najlepszych praktyk*. Warszawa : Poltext, 2009. Sygn.: CZYT. 005

STABRYŁA A.: *Zarządzanie projektami ekonomicznymi i organizacyjnymi*. Wyd. 1, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, [2019]. Sygn.: CZYT. 005

SURMA J.: *Business intelligence : systemy wspomagania decyzji biznesowych*. Wyd. 1, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, [2020]. Sygn.: CZYT. 005

SZOT-GABRYŚ T.: *Modele biznesowe w działalności MMSP : otwarcie i rozwój przedsiębiorstwa : studia przypadków*. Warszawa : Difin, cop. 2016. Sygn.: CZYT. 658/659

SZYMONIK A.: *Logistyka w bezpieczeństwie*. Wyd. 2. Warszawa : Difin, cop. 2011. (Zarządzanie Bezpieczeństwem). Sygn.: CZYT. 35

TOKARSKI A., TOKARSKI M., WÓJCIK J.: *Biznesplan w praktyce*. Wyd. 4 popr., dodr. Warszawa : CeDeWu, 2016. Sygn.: CZYT. 005

TYLKA J.: *Zdrowie menedżera : styl życia a zdrowie i choroba*. Wyd. 3. Warszawa : Difin, cop. 2008. Sygn.: CZYT. 159.9

URBANIAK M.: *Zarządzanie jakością, środowiskiem oraz bezpieczeństwem w praktyce gospodarczej*. Warszawa : Centrum Doradztwa i Inform. Difin, 2007. Sygn.: CZYT. 005

Wiedza i technologia we współczesnej organizacji / pod red. M. Ciska, S. Antczaka ; [Instytut Zarządzania i Marketingu Akademii Podlaskiej]. Siedlce : Wydaw. AP, 2006. Sygn.: CZYT. 005

Współczesne źródła wartości przedsiębiorstwa : praca zbiorowa / pod red. nauk. B. Dobiegały-Korony i A. Hermana. Warszawa : Centrum Doradztwa i Informacji Difin, 2006. Sygn.: CZYT. 658/659

Wybrane problemy zarządzania wiedzą i kapitałem intelektualnym w organizacji / red. nauk. D. Jelonek ; Politechnika Częstochowska. Wydział Zarządzania. Częstochowa : Sekcja Wydaw. WZPCz, 2012. Sygn.: CZYT. 005

Wycena przedsiębiorstwa : od teorii do praktyki / red. nauk. M. Panfil, A. Szablewski. Warszawa : Poltext, 2016. Sygn.: CZYT. 658/659

Wyzwania i perspektywy współczesnej organizacji : kontekst gospodarczy i publiczny / red. nauk. J. Nowakowska-Grunt, J. Kabus ; Politechnika Częstochowska. Wydział Zarządzania. Częstochowa : Wydaw. WZPCz, 2017. Sygn.: CZYT. 005

WZIĄTEK-STĄSKO A., KRAWCZYK-ANTONIUK O.: *Klimat organizacyjny jako narzędzie (de)motywowania pracowników*. Warszawa : CeDeWu, 2020. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie kadrami / red. nauk. T. Listwan ; aut. Z. Antczak [i in.]. Wyd. 4 zm. Warszawa : C.H. Beck, 2010. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie miastem : studium ekonomiczne i organizacyjne / M.J. Nowak, T. Skotarczak (red.). Warszawa : CeDeWu, 2010. Sygn.: CZYT. 35

Zarządzanie międzynarodowe z perspektywy polskich przedsiębiorstw / red. nauk. B. Stępień ; aut. B. Stępień [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2018. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie projektem europejskim / red. nauk. M. Trocki ; aut. E. Bukłaha [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2015. Sygn.: CZYT. 005

Zarządzanie w polskim sporcie : praca zbiorowa / pod red. nauk. G. Botwiny. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58022-58025

Zarządzanie w szkołach wyższych i innowacje w gospodarce / pod red. T. Wawaka. Kraków : Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, 2016. Sygn.: CZYT. 378

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw / red. nauk. M. Cisek, B. Domańska-Szaruga. Warszawa : Studio Emka, 2010. Sygn.: CZYT. 005

Sport

Adapted movement activities for the quality of life of all / ed. by T. Filipčič, M. Bilská, R. Vute ; Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw. Faculty in Biała Podlaska. Biała Podlaska : AWF w Warszawie. Filia, 2019. Sygn.: W 58811

Aktywność fizyczna a zdrowie : teoria i aplikacje / red. J. Kwieciński, M. Tomczak ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Urząd Miejski w Koninie, Starostwo Powiatowe w Koninie. Konin : Wydaw. PWSZ, 2017. Sygn.: CZYT. 796; W 58466

ANDRE E.: *100 sposobów samoobrony od napaści ulicznej*. Wyd. 2. Wrocław : My Wojownicy, 2021. Sygn.: CZYT. 796.8

Automobilklub Radomski : jubileusz 60 lat 1958-2008 / oprac. red. J. Waclawska. Radom : Automobilklub Radomski, 2018. Sygn.: MCZYT 58310

Automobilklub Radomski 50 lat : 1958-2008 / oprac. red. J. Waclawska. Radom : [Automobilklub Radomski], 2008. Sygn.: MCZYT 58309

BAJDA K.: *Prawno-kryminalistyczna problematyka chuligaństwa stadionowego*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 34

BAKOTA D., PŁOMIŃSKI A.: *Klub Sportowy Skra Częstochowa 1926-2018* / Klub Seniora Skry Częstochowa. Częstochowa : Wydaw. Nauk. Uniw. Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza, 2019. Sygn.: MCZYT 58305

BAŁDA W.: *Zawsze pod sztreką : 80 lat Kolejowego Klubu Sportowego „Olsza”*. Kraków : Kolejowy Klub Sportowy „Olsza”, 2001. Sygn.: MCZYT 58134

BARABASZ S.: *Wspomnienia narciarza*. Kielce : Wydaw., Księgarnia i Antykwariat Górski Filar, 2021. Sygn.: MCZYT 58368

BARNES B., WRENN P.: *Podręcznik paintballu : strategia i taktyka*. Warszawa : Pelta W. Chojnacki, 1996. Sygn.: CZYT. 799

BARTKOWIAK M., KNYCHAŁA M.: *Biegiem ku pamięci : historia sztafet Terenowego Klubu Olimpijczyka w Wysocku Wielkim* / [red. prow., aut. esejów (J. Russek, M.A. Walczak, B. Dolata) P. Młoczyński]. [Ostrów Wlkp.] : Vera, 2019. Sygn.: MCZYT 58271

BĄCZEK J.B., MATULKA P.: *Jak wychować (w sobie) mistrza : [zestaw ćwiczeń z treningu mentalnego dla trenerów, rodziców i sportowców]*. Warszawa : JBB International, 2020. Sygn.: CZYT. 159.9; W 58374-58375

BECHER R.: *Nauka skoków przez przeszkody*. Zbrosławice : Zrzeszenie Studentów Polskich : Zakł. Treningowy Koni, 1987. Sygn.: MCZYT 58264

BECK J.: *Narodziny polskiego paraolimpizmu*. Warszawa : [Jerzy Beck], 2020. Sygn.: CZYT. 796.032

BERA P.: *Panthers Wrocław : amerykański sen o potędze*. Wrocław : Panthers, 2019. Sygn.: MCZYT 58475

BEZEG A.: *Skok wzwyż* / [Komisja Szkoleniowa Polskiego Związku Lekkiej Atletyki]. Warszawa : Wydaw. PZŁA, 1959. Sygn.: CZYT. KKD

BIELCZYK Z.: *Narciarstwo dla dzieci i młodzieży*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1954. Sygn.: CZYT. KKD

BIELCZYK Z.: *Sporty zimowe w Polsce*. Warszawa : Sport i Turystyka : na zlec. Polskiego Komitetu Olimpijskiego, 1956. Sygn.: CZYT. KKD

BILSKI M.: *Tchnienie sportu*. Warszawa : Mieczysław Bilski, 2006. Sygn.: MCZYT 58266

BŁAŻEJEWSKI K.: *Wiosłem z Brdy wyrosłe : Bydgoskie Towarzystwo Wioślarskie 1920-2000* / BTW. Bydgoszcz : Rekpól, 2000. Sygn.: MCZYT 58244

BŁAŻEJEWSKI K.: *Żużlowy leksykon ligowy*. T. 12, (1985-1986) / współpr. W. Dobruszek. Leszno : Firma Wydaw. Danuta, 2020. Sygn.: CZYT. 796.6/.7

BŁAŻYŃSKI L.: *Jaśko ze Lwowa : historia mistrza*. Bytom : Fund. im. Jana Palucha, 2019. Sygn.: MCZYT 58095

Bo przyszłość taternictwa leży... poza Tatrami : publikacje o tematyce wysokogórskiej ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej UJK w Kielcach i prywatnej kolekcji Henryka Rącz-

ki : katalog wystawy 29 listopada - 20 grudnia 2019 / [oprac. kat. J. Nowak ; wstęp i komentarz H. Rączka ; koncepcja i scenariusz wystawy H. Rączka] ; Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Antykwariat Górski „Filar” w Kielcach. Kielce : Bibl. Uniw. UJK, 2020. Sygn.: MCZYT 58369

BOBAKOWSKI M.: *Grzegorz Lato - legenda z Mielca*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 4). Sygn.: MCZYT 58387

BOGDANOWICZ M.: *Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej*. Wyd. 1 poszerz., (dodr.). Gdańsk : Harmonia Universalis, 2018. Sygn.: CZYT. 37.091.3/.8

BOJKOWSKI Ł.: *Jak wspierać rozwój młodego sportowca : 10 zasad dla rodzica i trenera*. Warszawa : Asystent Trenera, 2020. Sygn.: CZYT. 796:159.9; W 58511

BROUSSAL-DERVAL A., GANNEAU S.: *Mobilność w treningu funkcjonalnym : efektywny ruch i oddech, eliminacja bólu, poprawa sprawności*. Wyd. 1 pol. / red. meryt. P. Poślusznny. Wrocław : MedPharm Polska, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58651-58652

BUJAK Z.: *Model sprawności fizycznej i specjalnych umiejętności ruchowych zawodników taekwon-do na kolejnych etapach zaawansowania* / Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Filia w Białej Podlaskiej. Wydział Wychowania Fizycznego i Zdrowia. Biała Podlaska : AWF w Warszawie. Filia. WWFiZ, 2019. Sygn.: CZYT. 796.8

BULSA M.: *Tradycja, дума, pasja : Naprzód Janów (1920-2020)*. Katowice : Klub hokeja na lodzie kobiet „Kojotki” - Naprzód Janów Katowice, 2019. Sygn.: MCZYT 58090

BURSKI J.: *„Trwaj w tym, co kochasz!” : świat społeczny kibiców piłkarskich Łódzkiego Klubu Sportowego : analiza socjologiczna*. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

CECOTKA M., OSTAFIJCZUK M.: *Piotrcovia : XX lat w elicie*. Piotrków Trybunalski : Miejski Klub Sportowy „Piotrcovia”, 2007. Sygn.: MCZYT 58103

CENDER M., KOTWICA P.: *50-lecie Okręgowego Związku Piłki Ręcznej w Kielcach 1958-2008*. [Kajetanów] : Bogart, cop. 2008. Sygn.: MCZYT 58308

CHALONER P.: *Esport : insiderski przewodnik po świecie gamingu* / współpr. B. Sillis. Kraków : Znak Litera Nova, 2020. Sygn.: CZYT. 796; W 58568

CHEUNG S.S., AINSLIE P.N.: *Advanced environmental exercise physiology*. 2nd ed. Champaign, Il : Human Kinetics, cop. 2022. Sygn.: W 58839

CICHOSZ Ł.: *Najlepsi sportowcy Działdowa : plebiscyty sportowe*. Działdowo : Burmistrz Miasta, [2019]. Sygn.: MCZYT 58160

CIEŚLA Ł., PATER B.: *Wisłoka Dębica 1908-2018 : jubileusz 110-lecia : piłkarska podróż w czasie, wspomnienia o Biało-Zielonych* / Klub Sportowy „Wisłoka” Dębica. Dębica : [KS „Wisłoka”], 2018. Sygn.: MCZYT 58072

CIUPKA J.: *Dziewięćdziesiąt lat piłki nożnej na Podkarpaciu*. Krosno : Okręgowy Związek Piłki Nożnej : Przeds. Usługowo-Wytwórcze Roksana, 1999. Sygn.: MCZYT 58249

Co roku w maju / [red. Z.K. Rogowski, J. Suszko]. Warszawa [i in.] : Sport i Turystyka [i in.], 1957. Sygn.: CZYT. KKD

CROUCH P.: *Jak być piłkarzem*. Kraków : Sine Qua Non, 2019. Sygn.: MCZYT 58330; W 58331

CYPRYJAŃSKI M.: *E-sport : optymalizacja gracza*. Gliwice : Helion, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 796; W 58634

CZECHOWICZ J.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Jarosławiu : legioniści w walce o niepodległość*. Rzeszów : Edytorial, 2018. Sygn.: MCZYT 58489

CZŁONKOWSKI J., SZMYT M.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Brwinowie*. Brwinów : Gmina Brwinów, cop. 2017. Sygn.: MCZYT 58254

40 lat Łódzkiego Okręgowego Związku Kolarskiego. Łódź : [b.w.], 1968. Sygn.: MCZYT 58136

40 lat MKS Zjednoczeni Stryków 1977-2017 / [oprac. na podst. źródeł historycznych, prac nauk. i opowiadań własnych W. Pożarlik]. [Stryków : Gmina], 2017. Sygn.: MCZYT 58081

40 lat w Koronie / [red. M. Michniak, A. Pawłowski]. Kielce : Agencja Wydawniczo-Usługowa Słowo Kibica, 2013. Sygn.: MCZYT 58112

DOBROWOLSKA A.: *Podstawy jazdy na tyżwach, rolkach i wrotkach*. Warszawa : BIS, 2021. Sygn.: CZYT. 796.9; W 58576

DOBRZAŃSKA I.: *Falstart po sławę*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58275

DRABCZYK T.: *Wychowanie fizyczne młodzieży jako zadanie społeczne*. Wyd. 2 rozsz. Warszawa : Druk Synów St. Niemiry, 1924. Sygn.: CZYT. KKD

Droga do mistrzostwa : kronika 75-lecia RTW „Bydgosia-Kabel” / [oprac. tekstu K. Fiut i in.]. Bydgoszcz : Studio Graficzne SVP : staraniem Regionalnego Tow. Wioślarskiego „Bydgosia-Kabel”, 2003. Sygn.: MCZYT 58085

Droga do Tokio 2021 / [konceptja, wybór zdj. i nadzór meryt. Marlena Zduńczyk ; teksty Emilia Gaca i in.]. Warszawa : Polski Komitet Paraolimpijski, 2020. Sygn.: CZYT. 796.032; W 58030

DUŃSKI W., JAROSZEWSKI A., OLSZAŃSKI T.: *Jak zostać mistrzem*. Warszawa : Wydaw. Harcerskie Horyzonty, 1972. Sygn.: MCZYT 58062

DUŃSKI W.: *Ucieczka w życie*. [Warszawa : Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych START], cop. 1996. Sygn.: MCZYT 58060

20 lat Gminnego Klubu Sportowego Orzeł Kawęczyn / [red. E. Krawczyk, M. Mazurek, J. Nowak]. Kawęczyn : Gmina Kawęczyn, 2016. Sygn.: MCZYT 58074

XXV lat AZS Zakopane 1949-1974 / [red. kol. w skł.: M. Zbyszewski i in.]. Zakopane : Akademicki Związek Sportowy. Klub, [1975?]. Sygn.: MCZYT 58164

DYJA R.: *Wyprawa po setny medal : wspomnienia i refleksje z Zimowej Olimpiady w Sapporo*. [Warszawa] : Wydaw. Prasa ZSL, 1972. Sygn.: MCZYT 58065

90 lat Klubu Sportowego Kolejarz Prokocim 1921-2011 : monografia / [zesp. red. G. Fi-jałkowska, G. Kmita, A. Tarnawski]. Kraków : Rada Dzielnicy XII Bieżanów-Prokocim : Młodzieżowy Dom Kultury im. K.I. Gałczyńskiego, [2011]. Sygn.: MCZYT 58733

Dzieje Szkolnego Klubu Sportowego „Jantar” Racot w latach 1982-2010 : [praca zbiorowa / D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2011. Sygn.: MCZYT 58071

E-sport : aspekty prawne / red. Ł. Klimczyk, M. Leciak ; aut. M. Bałaziński [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2020. (Monografie Prawnicze). Sygn.: CZYT. 796.06

E-sport : prawne aspekty / red. nauk. K. Grzybczyk ; [aut.] M. Brzozowski [i in.]. Stan prawny na 3 listopada 2020 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2021. Sygn.: CZYT. 796.06

EIDER J., EIDER P.: *Olimpijczycy i paraolimpijczycy województwa zachodniopomorskiego Londyn 2012*. Szczecin : Zapol Dmochowski, Sobczyk, 2012. Sygn.: MCZYT 58239

EIDER J.: *Uzdolnienia ruchowe w teorii i praktyce wychowania fizycznego i sportu : (skrypt dla studentów kierunku wychowanie fizyczne studiów stacjonarnych i zaocznych)* / Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Szczecinie. Szczecin : Wydaw. Nauk. WSP, 1983. Sygn.: MCZYT 58228

Ekstraklasa piłkarskiego biznesu 2013 / [aut. raportu B. Biszof i in.] ; Ekstraklasa S.A. Warszawa : EY, cop. 2013. Sygn.: MCZYT 58320

FABIAN M., FARON D.: *Duma Chorzowa* / [zdz. Archiwum Press Focus i in.]. Wyd. 2. Chorzów : Press Focus, cop. 2017. Sygn.: MCZYT 58125

FABIAN M., FARON D.: *Sportowa duma Chorzowa 2018* / [zdz. Archiwum Press Focus i in.]. Chorzów : Press Focus, cop. 2018/2019. Sygn.: MCZYT 58126

FABIAN M., FARON D.: *Sportowa duma Chorzowa i Polski* / [zdz. Archiwum Press Focus i in.]. Chorzów : Press Focus, cop. 2019. Sygn.: MCZYT 58127

FAFERA S.: *70 lat lubuskiego piłkarstwa : zarys historii lubuskiego piłkarstwa 1950-2020*. Zielona Góra : Lubuski Związek Piłki Nożnej, 2020. Sygn.: MCZYT 58089

FIGAS J.: *Sprawiedliwi na Mazowszu : 1921-2001* / [kom. red. członkowie zarządu Kolegium Sędziów Mazowieckiego Związku Piłki Nożnej]. [Warszawa : Mazowiecki Związek Piłki Nożnej, 2001]. Sygn.: MCZYT 58106

FIREK W.: *Filozofia olimpizmu Pierre'a de Coubertina*. Wyd. 2 (popr.). Warszawa ; [Kraków : Fall], 2016. Sygn.: CZYT. 796.032; W 58715

FORYŚ B., FORYŚ J.: *Niech o nas w świecie usłyszają : szkice z dziejów szczyrkowskiego sportu*. Buczkowice : Bogusława Forys, 2002. Sygn.: MCZYT 58115

FRANDOFERT J., TUSZYŃSKI B.: *Hokejowa karuzela*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1976. Sygn.: MCZYT 58274

FRYC A.: *Kultura fizyczna w Dąbrowce Wielkiej w latach 1909-1945*. Wyd. 2 popr. Piekary Śląskie : Gmina, 2020. Sygn.: MCZYT 58468

FRYC S.: *Z dziejów klubu sportowego „Krośnianka”*. Krosno : Muzeum Rzemiosła, 1996. Sygn.: MCZYT 58262

FURMANIAK S., GROCHOT J., PAJĄK W.: *40 lat Aeroklubu Mieleckiego*. Mielec : Zarząd Aeroklubu Mieleckiego : Tow. Miłośników Ziemi Mieleckiej, 1986. Sygn.: MCZYT 58107

GAJEWSKI A.K.: *Trenerzy polskich reprezentacji olimpijskich w grach zespołowych w latach 1924-2016 : szkice do portretu trenera wraz z biogramami*. Warszawa : Polski Kom. Olimpijski, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 796.3; W 58363

GANCARZ M., GANCARZ M.: *Resovia boks : działalność sekcji bokserskiej Resovii w latach 1935-1939*. Rzeszów : WBX Studio Graficzne, Drukarnia - Wydaw., 2020. Sygn.: MCZYT 58381

GAWROŃSKI W., GAWROŃSKI T.: *TMRF Widzew i RTS Widzew : razem czy osobno? : odpowiedź po 110 latach (1910-2020)*. Łódź : Województwo Łódzkie, 2020. Sygn.: MCZYT 58554

GAĆIARZ A.: *85 lat „Nadwiślanki” Nowe Brzesko*. Kraków : LoboSoft II ; Nowe Brzesko : LKS „Nadwiślanka”, 2006. Sygn.: MCZYT 58110

GĄSIEWSKI W.: *Szkic historyczny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Mielcu 1893-2018 / współpr. J. Kazana, J. Zaskalski*. Mielec : Agencja Wydaw. Promocja, 2018. Sygn.: MCZYT 58540

GEBERT J.: *Mikrofonem zapisane*. Gdańsk : Polnord - Oskar, 2000. Sygn.: MCZYT 58052

GEBERT J.: *Poczet olimpijczyków ziemi gdańskiej*. Gdańsk : Oficyna Gdańska, 1996. Sygn.: MCZYT 58245

GIERGIEL C.: *60 lat „Wichra” 1949-2009*. [B.m. : b.w., 2009?]. Sygn.: MCZYT 58263

GIERSZEWSKI C.: *Z kart historii żeglarstwa chojnicko-charzykowskiego (1912-1995)*. Gdańsk : Wydaw. Gdańskie, 1996. Sygn.: MCZYT 58096

GILLERT M.: *Cracovia w fotografii 2001-2018* / aut. zdj. M. Gillert a także P. Ulatowski [i in.]. Kraków : MKS Cracovia, 2018. Sygn.: MCZYT 58083

Gloria Optimis / [projekt graf. Z. Sikora]. Warszawa : [b.w.], 2014. Sygn.: MCZYT 58121

GODLEWSKI P.: *Sport zapaśniczy w Polsce w latach 1890-1939* / Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej. Sekcja Historii KF, Polski Związek Zapaśniczy. Poznań : [PTNKF], 1994. Sygn.: CZYT. 796.8

GOWARZEWSKI A.: *Górnik Zabrze : dzieje legendy 1948-2018* / [dok. B.L. Szmel ; współpr. aut. i red. M. Blaut i in.]. Katowice : GiA, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 796.332

GOWARZEWSKI A.: *Mistrzostwa Polski : 100 lat prawdziwej historii*. [T.] 7, *Mecze, kluby, sezony 1963-1969* / współpr. dok. B.L. Szmel ; oprac. statyst. M. Kubanowski ; oprac. graf. K. Ukuś ; gościnnie A. Krauze [i in.]. Katowice : GiA, 2020. (Encyklopedia Piłkarska FUJI ; t. 62). (Mistrzostwa Polski. Stulecie). Sygn.: CZYT. 796.332

GOWARZEWSKI A.: *Pierwszy oficjalny polski rocznik*. [T.] 28, *2019-2020 : na stulecie mistrzostw Polski* / [współpr. aut. B.L. Szmel i in.]. Katowice : GiA, 2020. (Encyklopedia Piłkarska FUJI ; t. 60). Sygn.: CZYT. 796.332

GÓRSKI B.: *Menedżer sportu : zarządzanie klubem w praktyce*. Rzeszów : [b.w.], 2018. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58447-58448

GRABOWSKI H.: *Myśli o nauce i szkolnictwie wyższym, edukacji, wychowaniu fizycznym i sporcie, kształceniu i pracy nauczycieli, pisaniu, życiu i ludziach*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2018. Sygn.: CZYT. 82

GRABOWSKI T.A.: *Z lamusa warszawskiego sportu*. Warszawa : Nasza Księgarnia, 1957. Sygn.: CZYT. KKD

GRAS C.: *Alpiniści Stalina*. Białystok : Wydaw. Kobiectwo, 2021. Sygn.: MCZYT 58391

GRIGOR'EV N.V., KOROWIELSKI D., FRENKIEL G.: *Sport żeglarski*. Warszawa : Ministerstwo Obrony Narodowej : na zlec. Ligi Przyjaciół Żołnierza, 1953. Sygn.: CZYT. KKD

GRINBERG D., PARCZEWSKI A.: *Igrzyska lekkoatletów : olimpijska historia lekkoatletyki 1896-2020*. T. 5, *Sztokholm - [1912]*. Warszawa : Fund. na Rzecz Rozwoju Polskiego Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 796.42/.43

GRUDA K.: *Olimpiada z odniesieniem do domu*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58276

GRYCMANN P.: *Rozumienie i nauczanie gry*. Katowice : Paweł Grycmann, 2021. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58233-58237

GRYŻEWSKI K.: *1000 niedyskrecji*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58277

GRZYWACZ R.: *Physical activity as a key issue of psycho-social health in generation 50+ with particular regard to the subjective and objective barriers*. Rzeszów : Wydaw. Oświatowe FOSZE, 2017. Sygn.: W 58551

Gwiazdziste opowieści : 110 lat Wisły Kraków / [tekst: D. Zastawny oraz M. Czuma i in.]. Kraków : Tow. Sportowe Wisła Kraków, cop. 2016. Sygn.: MCZYT 58512

HAŁYS J.: *Piłka nożna w Polsce. T. 3, 1927-1939* / oprac. P. Dobosz, L. Śledziona, E. Kowszewicz. Mielec ; Kraków : Olgen, 2021. (Historia Sportu. Wydanie specjalne). Sygn.: MCZYT 53783/T.3

HANCOCK H.I.: *Japoński system trenowania ciała dla kobiet*. Wyd. 2. Wrocław : Fundacja My Wojownicy, 2021. (Książki dla Wszystkich). Sygn.: CZYT. 796.8

HANUSZEWSKI J., DUDZIŃSKI Z.: *Nad i pod siatką : o lubuskiej piłce siatkowej w latach 1952-69*. Gorzów Wlkp. : Osgraf, 2009. Sygn.: MCZYT 58114

HINCE C.: *Piłkarski AZS w obiektywie : historia AZS AWF Biała Podlaska w latach 1974-1996*. Siedlce ; Biała Podlaska : Piotr Tołwiński Panoramix, 2019. Sygn.: MCZYT 58732

HINCE C.: *Piłkarskie dawne i małe kluby Białej Podlaskiej w latach 1918-2018*. Siedlce : Piotr Tołwiński Panoramix, 2018. Sygn.: MCZYT 58743

Historia polskich zapasów 1922-2012 / [kom. red.: J. Chelmecki, A. Głaz, J. Lipski ; aut. A. Głaz i in.] ; Polski Związek Zapaśniczy. Warszawa : [Estrella], 2012. Sygn.: CZYT. 796.8

HUCIŃSKI T., WILCZEWSKI T., LENIK P.: *Edukacja przedszkolna z wykorzystaniem aktywności fizycznej*. Wyd. 2 rozsz. Warszawa : Polski Związek Koszykówki, 2019. Sygn.: CZYT. 796.01; W 58462-58464

HUCIŃSKI T., POŁANIECKA A., Kühnl-Kinel A.: *Nauczanie w koszykówce dzieci i młodzieży : wiedza, umiejętności i kompetencje przyszłych olimpijczyków : 130 umiejętności technicznych z podziałem na kategorie wiekowe : opracowanie przy udziale uczestniczek Igrzysk Olimpijskich w Sydney, mistrzyń Europy w 1999 r., wielokrotnych mistrzyń Polski, reprezentantek kadry narodowej Beaty Krupskiej-Tyszkiewicz, Elżbiety Trześniowskiej-Nowak* / Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koszalinie. Koszalin : PWSZ, 2014. Sygn.: CZYT. 796.323; W 58440

HUCIŃSKI T.: *Naukowe podstawy osiągnięcia sukcesu sportowego kobiet* / Politechnika Koszalińska. Koszalin : Wydaw. Uczelniane Politech. Koszalińskiej, 2013. Sygn.: CZYT. 796.323

IZDEBSKI W.: *Szkoła brydża - podstawowa*. Warszawa : Wydaw. PZBS - Władysław Izdebski, 2001. Sygn.: MCZYT 58267

Jacht Klub Wielkopolski w Poznaniu 1933-1983 / [oprac. zesp. red. B. Bruzik i in.]. Poznań : [b.w.], 1983. Sygn.: MCZYT 58312

JAGIEŁŁO W.: *60 lat Podkarpackiego Okręgowego Związku Narciarskiego w Krośnie : 1944-2004*. Krosno : Krośnieńska Oficyna Wydaw., 2005. Sygn.: MCZYT 58476

JANKOWSKI Z.: *Kalendarium 80-lecia Klubu Sportowego „Warmia” w Grajewie*. Grajewo : [b.w.], 2005. Sygn.: MCZYT 58116

JAWORSKI P.: *Navijači : kibicowski przewodnik po krajach byłej Jugosławii* / [współaut. D. Zivanović]. Bełchatów : Sklep TMK, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

JELONEK J., KJAŃSKA-BEDNARZ M.: *Henryk Szost - rekordzista*. [Częstochowa] : Precjoza, [2019]. Sygn.: MCZYT 58635; W 58636

JĘDRZEJCZYK J.: *Czarno na białym* / wysłuchał H. Kęska. Warszawa : Burda Media Polska, cop. 2021. Sygn.: MCZYT 58324; W 58325

JÓŹWIK M.: *Cyrk blagiera*. Warszawa : Wydaw. Książkowe Twój Styl, 2004. Sygn.: MCZYT 58248

Jubileusz 60-lecia Jacht Klubu Wielkopolski / [oprac. zesp. red. S. Ewertowski i in.]. Poznań : [b.w.], 1993. Sygn.: MCZYT 58313

Jubileusz Granicy Kętrzyn : 70 Granica Kętrzyn / oprac. red. W. Sopyła, J. Żukowski, K. Krupienik. [Kętrzyn] : Labrita, 2017. Sygn.: MCZYT 58129

KACZMARCZYK T., MRÓZ E.: *Biegi narciarskie*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: CZYT. KKD

KALINOWSKI J.R.: *Sport akademicki w Polsce : 10 lat Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku*. Płock : Wydaw. Nauk. PWSZ, 2012. Sygn.: MCZYT 58272

KAMIŃSKA A.: *Halina : dziś już nie ma takich kobiet : opowieść o himalaistce Halinie Krüger-Syrokomskiej*. Kraków : Wydaw. Literackie, 2019. Sygn.: MCZYT 58396; W 58397

KAPŁON J.: *Początki narciarstwa polskiego : Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie 1907-1939 : zarys dziejów*. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, 2020. Sygn.: CZYT. 796.9

KEFLEZIGHI M., DOUGLAS S.: *26 maratonów : moje życie w biegu : motywacja, odporność, cierpliwość, wiara, zwycięstwo*. Warszawa : Studio Emka, 2020. Sygn.: MCZYT 58630-W 58631

KIELAR B.: *130 lat sanockiego „Sokoła” 1889-2019*. Sanok : Tow. Gimnastyczne Sokół, 2019. Sygn.: MCZYT 58545

KITA A.: *Koniński Klub Piłkarstwa Kobiecego „MEDYK-POLOmarket” Konin (1985-2015) : 30 lat*. Konin : Druk. Braci Wielińskich, 2015. Sygn.: MCZYT 58088

KLIMCZAK P., BĄCZYK M.: *Konspekty dla skrzatów i żaków 6-8 lat : otwarcie gry od bramki / Konspekty Piłka Nożna*. Poznań : Konspekty Piłka Nożna, 2019. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58508-58509

KLIMKOWSKI T.: *Szansa na sukces : [tenis stołowy]*. [Kraków] : Lobosoft II, 2020. Sygn.: CZYT. 796.3

KLOPP J.: *Jürgen Klopp : zapiski z mistrzowskiego sezonu*. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58427; W 58428

Klub Gimnastyczny „Radlin” w Wodzisławiu : jubileusz 60-lecia / [Komitet Organizacyjny]. [Rybnik : b.w., 1980]. Sygn.: MCZYT 58162

Kopalnia - sztuka futbolu. [T.] 5 / [red. P. Żelazny]. Kraków : Sine Qua Non, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

KOPAŃKO K.: *Polski e-sport*. Kraków : Znak Horyzont, 2021. Sygn.: CZYT. 796; W 58401

KORCZAK-MLECZKO J.: *Profesor piłki ręcznej : księga jubileuszowa 75-lecia Janusza Czerwińskiego*. Warszawa ; Nałęczów : Związek Piłki Ręcznej w Polsce, 2011. Sygn.: MCZYT 58048

KOTOWICZ P.: *Sanocka Republika Hokejowa : 60 lat historii krążkiem pisanej*. Sanok : Stow. Kibiców Sanockiego Hokeja, 2018. Sygn.: MCZYT 58075

KOWALCZYK D.: *50 lat Victorii Sulejówek (1957-2007) / wstęp historyczny A.M. Tomaszewski*. Sulejówek : Pointa, 2008. Sygn.: MCZYT 58080

KOWALSKI J.W.W.: *Od Koła Sportowego Wisła do Bydgoskiego Klubu Sportowego Chemik : 60 lat działalności*. Bydgoszcz : Bydgoski Klub Sportowy Chemik, 2009. Sygn.: MCZYT 58104

KREBOK W.: *Historia bielskiej siatkówki widziana okiem Wiktora Kreboka*. Bielsko-Biała : Salve / itMedical Team, 2015. Sygn.: MCZYT 58538

Kronika 70-lecia Opolskiego Związku Piłki Nożnej / Opolski Związek Piłki Nożnej. Opole : OZPN, 2016. Sygn.: MCZYT 58098

Kronika wyników sportowych 60-lecia Bydgoskiego Towarzystwa Wioślarskiego w Bydgoszczy / oprac. E. Ciesielski. Bydgoszcz : [b.w.], 1980. Sygn.: MCZYT 58100

KRUK J.: *Włodzimierz Gąsior - żołnierz (ze) Stali*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 3). Sygn.: MCZYT 58385

KRZYSZTOFOWICZ J.: *Związek Piłki Nożnej*. Warszawa : Oficyna Wydaw. Spar, 1996. Sygn.: MCZYT 58257

KSIAŻEK W.: *70 lat Wisła S.A.C Chicago : XII Polonijny Turniej Piłkarski 26-27 VII 1997 - Chicago / [współpr. aut. W. Czekańska]*. [B.m. : b.w., ok.1997]. Sygn.: MCZYT 58117

KSIAŻEK W.: *Royal-Wawel i Podhale : 25 lat działalności* / [współpr. aut. W. Czekańska]. Chicago, IL. : Royal-Wawel : Klub Sportowy Podhale, cop. 2001. Sygn.: MCZYT 58123

KUKULSKI J.: *W biało-niebieskich barwach Krakowa 1919-1979 : 60 lat Okręgowego Związku Piłki Nożnej* / [Wojewódzka Federacja Sportu w Krakowie, Okręgowy Związek Piłki Nożnej]. Kraków : OZPN, 1980. Sygn.: MCZYT 58128

KUROPATWA P.: *Królowa dysku : życie i czasy Jadwigi Wajsówny*. Pabianice : JMK-TECH, 2020. Sygn.: MCZYT 58700

KUWASHIMA B.H.: *Jiu-jitsu : japońska metoda walki zapasniczej*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58194

KWIECIEŃ B.: *50 lat KS Unia Oświęcim : historia i legenda* / [fot. i reprodukcje J. Bebak i in.]. Oświęcim : Klub Sportowy „Unia” Oświęcim, 1996. Sygn.: MCZYT 58086

LASZUK R.: *Ćwierćwiecze białkopodlaskiego futbolu*. Biała Podlaska : Białopodlaski Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 2001. Sygn.: MCZYT 58111

LASZUK R.: *XX-lecie Białkopodlaskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*. Biała Podlaska : Podlaska Oficyna Wydaw. Rapid-Press : na zlec. Białkopodlaskiego OZPN, 1996. Sygn.: MCZYT 58131

LENARTOWICZ M.: *Atlas dyscyplin sportowych*. Warszawa : SBM, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 796

LENIK P., KUNYSZ-ROZBORSKA M.: *Gry i zabawy ruchowe jako forma kształtowania umiejętności społecznych i psychomotorycznych*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2020. Sygn.: CZYT. 796.1/.2; W 58141

LEŚNIAK R., ZAWADA T., LASKOWSKI K.: *Poradnik piłkarza : [odpowiednie przygotowanie kluczem do sukcesu]*. 2 ed. Gołuchów : Stow. Trening-Piłkarski.PL, 2019. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58504

LEŚNIKOWSKI D., KRZYSTANEK W.: *Jerzy Wyrobek : tata na medal*. Chorzów : Miejski Dom Kultury Batory, 2019. Sygn.: MCZYT 58438

LEWANDOWSKI M.: *Fenomen polskiego żużla w 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości*. Leszno : Fundacja Odzew, 2018. Sygn.: MCZYT 58073

LIBICH M., CIEŚLIKOWSKA D., SOMOW U.: *ABC trenera dzieci* / Polski Związek Piłki Nożnej. Warszawa : PZPN, [2018]. Sygn.: CZYT. 796.332

LUBNAU E.: *Koszykówka : technika i taktyka : praktyczne wskazówki dla instruktorów i nauczycieli*. [Warszawa] : Główna Księgarnia Wojskowa, 1948. Sygn.: CZYT. KKD

Ludowy Klub Sportowy Poroniec Poronin : 60 lat / [oprac. kolegium w skł. J. Bielawa i in.]. [Poronin] : Ludowy Klub Sportowy Poroniec ; [Kraków : Wydaw. Kolorowe, 2007]. Sygn.: MCZYT 58105

Ludzie wychowania fizycznego i sportu / [red. odpow. t. T. Ulatowski]. Warszawa : Estrella, 2000. Sygn.: MCZYT 58247

ŁACH B.: *Klub Sportowy Grębałowianka 1954-2004 : z okazji jubileuszu 50-lecia K.S. Grębałowianka*. Kraków : Dante, 2004. Sygn.: MCZYT 58541

ŁUCZAK J., SEMIK K.: *100 lat Towarzystwa Sportowego „Koszarawa” w Żywcu* / [zdj. archiwum „Koszarawy”]. [B.m. : b.w.], 2010? Sygn.: MCZYT 58135

LYSAKOWSKA H., MARCINEK K., WASZCZUK T.: *Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego*. Cz. 3, *Amsterdam 1928*. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2019. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.3

MACIEJEWSKI A.: *Filozofia istoty sportu*. [Bydgoszcz] : Inst. Wydaw. Świadectwo, [2014]. Sygn.: CZYT. 796.032

MACIEJEWSKI A., KUBIAK R., KANCLERZ J.: *Kujawsko-pomorscy olimpijczycy* / Kujawsko-Pomorska Rada Olimpijska. Bydgoszcz : KPRO, 2020. Sygn.: MCZYT 58734

MAJEWSKI D., SURMA M.: *Trening życia : Deynn & Majewski trenuje : [motywacja, dieta, ćwiczenia]*. Kraków : Floow Books, 2017. Sygn.: CZYT. 796.41; W 58406

MALICKA B.: *Kronika 50-lecia Klubu Sportowego LZS „Sokół” przy Technikum Melioracji Wodnych, obecnie Zespole Szkół Inżynierii Środowiska Centrum Kształcenia Ustawicznego, Gdańsk Orunia 1957-2007*. Warszawa : Krajowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe ; [Elbląg] : Uran, 2008. Sygn.: MCZYT 58542

MALINOWSKI R., CZAPECZKA K.: *Mentalny kop : jak najlepsi piłkarze trenują swój umysł?* Cz. 4, *Potęga pewności siebie*. Kraków : EduSport Consulting, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58422/Cz.4-58423/Cz.4

MAŁECKI D.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” - droga do zwycięstwa : od „Sokoła” lwowskiego do Okręgu Leszczyńskiego*. Kraków : Kasper, 2014. Sygn.: MCZYT 58260

Materiały szkoleniowe kolarstwo / materiały zebr. i przedst. J.S. Balcer. Kalisz : Wielkopolski Związek Kolarski, [2019]. Sygn.: CZYT. 796.6/.7; W 58055

MAZUR S.: *Metodyka sportów obronnych*. Cz. 1, *Zbiór materiałów pomocniczych do szkolenia specjalistycznego z zakresu sportów obronnych* / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Kraków : Wydaw. Nauk. WSP, 1985. Sygn.: CZYT. 35

MCDONALD B.: *8000 zimą : walka o najwyższe szczyty świata w najokrutniejszej porze roku*. Warszawa : Agora, 2021. Sygn.: MCZYT 58321

MECNER K.: *Światowy sport 1950-1959*. Katowice : Krzysztof Mecner Oficyna Wydawniczo-Usługowa Mecner Media, 2021. Sygn.: CZYT. 796(091)

MICHAŁEK M.: *Koroniarze : piłka nożna nie zawsze jest taka, jak ją widzisz*. [B.m.] : Mateusz Michałek, cop. 2020. Sygn.: MCZYT 58388

MIELECKI A.: *Przebudzony piłkarz*. Kraków : [Antoni Mielecki], 2021. Sygn.: CZYT. 796.332

Między stadionem a brzegiem jeziora : 65 lat akademickiego sportu i wychowania fizycznego w Kortowie / pod red. M. Siwickiego i G. Dubielskiego. Olsztyn : Wydaw. Uniw. Warmińsko-Mazurskiego, cop. 2016. Sygn.: MCZYT 58364

MIĘTTA-MIKOŁAJEWICZ L.: *Widziane z ławki trenerskiej*. Pruszków : MC Media Marek Cegliński ; [Warszawa] : na zlec. Polskiego Związku Koszykówki, 2021. Sygn.: MCZYT 58719

MŁOCZYŃSKI P.: *Leksykon 40-lecia Terenowego Klubu Olimpijczyka im. Mariana Matysiaka w Wysocku Wielkim*. [Ostrów Wlkp.] : Vera, 2015. Sygn.: MCZYT 58270

MOCHOCKI W.: *MLKS „Budowlani” Lubsko w życiu sportowym miasta w latach 1949-2014*. Lubsko : Miejski Ludowy Klub Sportowy „Budowlani” : [Urząd Miejski], 2015. Sygn.: MCZYT 58546

MONTAGUE J.: *1312 : incognito wśród najbardziej fanatycznych kibiców na świecie*. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58424; W 58425

MOROŃCZYK A.: *Skok o tyczce* / [Komisja Szkoleniowa Polskiego Związku Lekkiej Atletyki]. Warszawa : Wydaw. PZLA, 1959. Sygn.: CZYT. KKD

MROZEK T.: *MZKS Narew Ostrołęka : niebiesko-czerwona księga*. Ostrołęka : Tomasz Mrozek, 2019. Sygn.: MCZYT 58091

Narciarskie tabele punktowe / Polski Związek Narciarski. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: CZYT. KKD

Narodowy Model Gry PZPN / [M. Dorna i in.]. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, 2016. Sygn.: CZYT. 796.332

NAWARA H., COOPER A.: *Badminton w szkole* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2020. Sygn.: W 58365

NERĆ P.A.: *Encyklopedia technik bazowych jiu-jitsu*. T. 1, *Teoria*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8

NERĆ P.A.: *Encyklopedia technik bazowych jiu-jitsu*. T. 2, *Katsu*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8

NERĆ P.A.: *Encyklopedia technik bazowych jiu-jitsu*. T. 3, *Kihon*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8

NERĆ P.A.: *Encyklopedia technik bazowych jiu-jitsu*. T. 4, *Ukemi Waza*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2021. Sygn.: CZYT. 796.8

NIEMIERKA K.: *70 lat wałbrzyskiej lekkoatletyki*. Wałbrzych : Wydaw. Uczelniane Państw. Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa, 2016. Sygn.: MCZYT 58473

NIWIERSKI R.: *Stalowy ring : historia sekcji boksterskiej w Zakładowym Klubie Sportowym „Stal” Stalowa Wola w latach 1939-1977*. Stalowa Wola : Urząd Miasta, 2016. Sygn.: MCZYT 58449

NOGA R.: *Bogusław Nowak*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2020. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: MCZYT 58380

NOSKOWICZ M.: *20 lat lubuskiej koszykówki 2000-2020* / współpr. G. Potęga. Zielona Góra : Inst. Filologii Polskiej Uniw. Zielonogórskiego, 2020. Sygn.: MCZYT 58470

NOWOSIELSKI S., SZKIELA W.: *Droga do finału*. Warszawa : Ludowa Spółdz. Wydaw., 1975. Sygn.: MCZYT 58064

Ograniczenia kardiologiczne w sporcie amatorskim / red. nauk. A. Folga, R. Głowczyńska, A. Turska-Kmieć ; [aut. K. Bieganowska i in.]. Warszawa : PZWL Wydaw. Lekarskie, 2020. Sygn.: CZYT. 796:61; W 58583

OKAS W.: *90 lat piłki ręcznej w Okręgu Łódzkim* / Łódzki Związek Piłki Ręcznej. Łódź : Łódzki Związek Piłki Ręcznej, 2018. Sygn.: MCZYT 58498

OLSZAŃSKI T.: *Czwarta runda*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1975. Sygn.: MCZYT 58061

Oni byli wśród nas / [red. W. Stawiarski]. Kraków : [Stow. Absolwentów AWF], 2002. Sygn.: MCZYT 58246

ORŁOWSKI L.: *Sevilla FC : dzieci Monchiego : [opowieść o dwudziestu finałach : 2006-2020]*. Kraków : Sine Qua Non, 2020. Sygn.: MCZYT 58434; W 58435

85 lat toruńskiego hokeja / [zespół red. M. Zawadzki i in.]. Toruń : Studio Pro Spółka, 2009. Sygn.: MCZYT 58097

OSMÓLSKI P.: *Kalejdoskop rekordów i rekordzistów*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1989. Sygn.: MCZYT 58261

OSTAFIJCZUK M.: *XXX lat OZPN Piotrków Trybunalski*. Piotrków Trybunalski : Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 2006. Sygn.: MCZYT 58101

OTAŁĘGA J.: *75 lat Krakowskiego Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki : od Chrzanowskiego do Korzeniowskiego*. Kraków : Krakowski Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki, cop. 1999. Sygn.: MCZYT 58256

OZIMEK M., JURCZAK A., SPIESZNY M.: *Wychowanie fizyczne i rekreacja w środowisku naturalnym*. Wyd. 2 zm. i uzup. Ostrowiec Św. ; Kraków : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości, 2018. Sygn.: CZYT. 796.1/.2

PABIJAN J.: *Złota era polskiego żużla 2010-2020 na zdjęciach Jarosława Pabijana* / [fot. J. Pabijan ; red. J. Pabijan, J. Staszkiwicz ; aut. tekstów T. Lorek, M. Majewski, Ł. Malaka]. [Gdańsk] : Speedwayevents.pl., [2020]. Sygn.: CZYT. 796.6/.7

PACEK A., BABIARZ M.: *365 zaawansowanych odpowiedzi treningowych : trening, odżywianie, sen : zbiór praktycznych porad na każdy dzień w roku*. Gdynia : Scec, 2020. Sygn.: CZYT. 796.01; W 58299-58301

PACEK A., BABIARZ M.: *Sekrety przygotowania motorycznego w sporcie : kompletny przewodnik dla sportowców i trenerów*. Gdynia : Scec, 2019. Sygn.: CZYT. 796.01; W 58293-58297

PACELT Z.: *Moje olimpiady czyli Szczęśliwa „13”* / [współpr. aut.: S. Grzegorzczuk]. Wyd. 2 popr. Warszawa : Estrella, 2013. Sygn.: MCZYT 58120

PAŁUBA J.: *90 lat wielkopolskiej piłki ręcznej*. Poznań : Wielkopolski Związek Piłki Ręcznej, 2018. Sygn.: MCZYT 58472

PARADA W.: *Krzysztof Rześny - prawy obrońca*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 2). Sygn.: MCZYT 58386

Pasja sportu : Stanisław Stefan Paszczyk 1940-2008 / [red. wyd. J. Korczak-Mleczo ; przy współpr. z zesp.: Z. Bobiatyński i in.]. Warszawa : Estrella, [2014]. Sygn.: MCZYT 58241

PATER R.: *Historia plebiscytów na Najpopularniejszych Sportowców i Trenerów Ziemi Hajnowskiej 1999-2019*. Hajnówka : Urząd Miasta : Starostwo Powiatowe ; [Białystok : Kresowa Agencja Wydaw.], 2019. Sygn.: MCZYT 58159

PAVILACK L., ALSTEDTER N.: *Podręcznik prawidłowej postawy : 40 prostych i dynamicznych ćwiczeń, które przywracają zdrowie i sprawność, eliminują ból kręgosłupa, dają pewność siebie i równowagę psychofizyczną*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 615.8; W 58681

PAWLAK J.A.: *Stulecie piłki nożnej w Błoniu 1917-2017*. Błonie : Tow. Przyjaciół Ziemi Błońskiej, 2017. Sygn.: MCZYT 58168

PAWLIK I.: *Jerzy Pawłowski : szpieg w masce*. Warszawa : Dom Wydaw. Szczepan Szymański, 1993. Sygn.: MCZYT 58258

PAWNIK J.: *Sandomierska piłka ręczna : 50 lat sukcesów, wzruszeń i emocji*. Sandomierz : SPR Wisła, 2016. Sygn.: MCZYT 58307

PIASECKI T.: *30 lat OZPN Wałbrzych*. Wałbrzych : OZPN, 2006. Sygn.: MCZYT 58109

PIERA M.: *Sila przetrwania : największe górskie tragedie*. Bielsko-Biała : Pascal, 2021. Sygn.: CZYT. 796.5; W 58644

PIEROŃCZYK G.: *Meandry załęskiego sportu*. Kotórz Mały : Silesia Progress, 2017. Sygn.: MCZYT 58332

50 lat Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki w Gdańsku 1945-1995 / [Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki w Gdańsku]. Gdańsk : [OZLA], 1995. Sygn.: MCZYT 58514

50 lat Polskiego Związku Narciarskiego 1919-1969 / [oprac. zesp. pod red. T. Tolińskiego]. Kraków : Polski Związek Narciarski, 1969. Sygn.: MCZYT 58315

50 niesamowitych wojaży „Jantara” Racot : Barcelona 1992 - Londyn 2012 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemniaka ; zesp. red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2015. Sygn.: MCZYT 58070

50-lecie Klubu Sportowego „Jedność” w Boronowie / oprac. E. Czyż. Boronów : LKS „Jedność”, 2003. Sygn.: MCZYT 58130

500 krajowych wojaży „Jantara” Racot 1982-2017 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemniaka ; zespół red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydaw.-Usług. Tęcza, 2017. Sygn.: MCZYT 58069

„Pięści ze stali” : rozmowy o boksie na 90-lecie KSZO Ostrowiec / [wywiady przepr. M. Marzec i K. Mroziński ; współpr. Ł. Dybiec, S. Dulny, G. Płaza]. [Ostrowiec Świętokrzyski] : Stow. Sportu i Rekreacji RING, cop. 2020. Sygn.: MCZYT 58552

PILECKA D.: *Od wykluczenia ku emancypacji sportowej : olimpiady specjalne w Polsce*. Poznań : Wydaw. Nauka i Innowacje, 2020. Sygn.: CZYT. 796; W 58028

Piłka nożna w szkole. Z. 2, Praktyczne wskazówki do nauczania piłki nożnej w klasach od 3 do 6 / [Niemiecka Federacja Piłki Nożnej (DFB) ; red. meryt. M. Stępiński. [Warszawa] : Polski Związek Piłki Nożnej, [2018?]. Sygn.: CZYT. 796.332

Piłka siatkowa : podstawowe zasady prowadzenia treningu / oprac. R. Wirszyłło ; Polski Związek Piłki Ręcznej. [B.m.] : PZPR, 1946. Sygn.: CZYT. KKD

Piłkarki : urodzone, by grać / [red. prow. A. Drygalski, Z. Walczak ; aut. tekstów A. Drygalski, P. Duda, H. Urbaniak]. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

PINDOR Z.: *Sporty zimowe w sztuce polskiej* / [red. kat. K. Zuchora] ; Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie. Warszawa : MSiT, cop. 2006. Sygn.: MCZYT 58286

PŁONKA J.: *Historia piłki nożnej w Kargowej : od DFB Unruhstadt do MKS Cargovia*. Kargowa : [Jacek Płonka], 2020. Sygn.: MCZYT 58306

Pływanie i ratownictwo wodne w teorii i praktyce / red. nauk. A. Stanula ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 797.1/.2; W 58444-58445

PODOLSKI J.: *Pistolet w sporcie i samoobronie* / [red. i korekta K. Frankiewicz]. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: MCZYT 58198

POLKOWSKI M., SZWABE A.: *Lubelska piłka nożna : ludzie... kluby... wydarzenia* / [współpr. aut. M. Puka]. Lublin : Jantar, 2008. Sygn.: MCZYT 58361

Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego. Cz. 1, Berlin 1936 - skoki przez przeszkody / [oprac. H. Łysakowska]. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2018. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.1

Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego. Cz. 2, Berlin 1936 - wszechstronny konkurs konia wierzchowego / [oprac. H. Łysakowska]. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2019. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.2

POŁOMSKI S.: *Ćwiczenia cielesne dla młodzieży szkolnej wraz z oceną względną*. Łódź : nakł. aut., 1928. Sygn.: CZYT. KKD

PORADA Z.: *Olimpijczycy z Uniwersytetu Jagiellońskiego* / przedm. J. Lipiec. Kraków : Fall, cop. 2010. Sygn.: MCZYT 58250

Poradnik pozytywnego trenera : model i7W w sporcie / [aut. A. Krukowska-Burke i in.]. Warszawa ; Gdynia : Fund. Sportu Pozytywnego, 2019. Sygn.: CZYT. 796:159.9; W 58506

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M.: *40 lat rugby w Klubie Sportowym „Budowlani”* Lublin. Lublin : KS „Budowlani” Lublin, 2015. Sygn.: MCZYT 58457

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M.: *45 lat rugby w Klubie Sportowym „Budowlani”* Lublin. Lublin : KS „Budowlani” Lublin, 2020. Sygn.: MCZYT 58458

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M., WIERZBICKI J.: *Reprezentanci Polski w rugby XV w latach 1958-2017* / Polski Związek Rugby. [Warszawa] : PZR, [2017]. Sygn.: MCZYT 58459

Program szkolenia PZPN w oparciu o program szkolenia AMO / aut.: P. Grycmann [i in.]. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, [2019?]. Sygn.: CZYT. 796.332

PRZERWA T., PERLAK B.: *Reichenbach / Dzierżoniów : historia sportowych pasji i polityki*. Wrocław : Oficyna Wydaw. Atut - Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 2020. Sygn.: MCZYT 58684

PYTŁASIŃSKI W.: *Tajniki walki zapaśniczej (francuskiej)*. Wyd. 2. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: MCZYT 58203; W 58204

QUINN A.: *Klopp : mój romans z Liverpooliem*. Warszawa : Agora, 2021. Sygn.: MCZYT 58581; W 58582

RAIŃSKA M.: *Sokolnie galicyjskie : historia i stan obecny*. Nowy Sącz : Małopolskie Centrum Kultury Sokół, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 7/792

Rajdy, zloty, wyścigi... : najstarsze plakaty w zbiorach Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie / [komisarz wystawy A. Grabowska. Warszawa : Muzeum Sportu i Turystyki, cop. 2007. Sygn.: MCZYT 58287

RAKOWSKI M.: *Sportowy trening pływacki : [współczesne metody treningu pływackiego z uwzględnieniem szkolenia pływaków masters i triathlonistów]*. Londyn : Maciej Rakowski, 2020. Sygn.: CZYT. 797.1/.2; W 58351-58353

RAPINOE M.: *Jedno życie* / z E. Brockes. Warszawa : Grupa Wydaw. Relacja, cop. 2021. Sygn.: MCZYT 58432; W 58433

Reflektory na sport / pod red. A Romana. Warszawa : Sport i Turystyka, 1969. Sygn.: MCZYT 58056

REJMAN A., NOWAKOWSKI A.: *Prawno-organizacyjne podstawy działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce : od 1867 r. do czasów współczesnych*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2021. Sygn.: CZYT. 796.41

RENOSIK J.: *Gra pod kontrolą czyli 85 praktycznych modyfikacji gry*. Warszawa : Asystent Trenera, 2021. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58501-58502

RODMAN D., ISENHOUR J.: *Powinienem być już martwy*. Wyd. 2. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58426

ROMANOWSKI R.: *Dlaczego Cracovia : rozmowy o kibicowaniu za Pasami*. Kraków : MKS Cracovia, 2017. Sygn.: MCZYT 58082

ROSZKOWSKI R., STEFANKO J., MATCZAK M.: *„Pogoń” Prudnik : historia klubu*. Cz. 1. Opole : Zakł. Poligraf. Sindruk ; Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2011/2012. Sygn.: MCZYT 58251/Cz.1

ROSZKOWSKI R., STEFANKO J.: *„Pogoń” Prudnik : historia klubu*. Cz. 2. Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2018. Sygn.: MCZYT 58251/Cz.2

RYŁKO J., RYŁKO A.: *Historia Narciarskich Rajdów Chłopskich*. Rajcza : Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, [2018]. Sygn.: MCZYT 58161

Ryszard - Waleczne Serce : Ryszard Parulski 1938-2017. Warszawa : [b.w.], 2020. Sygn.: MCZYT 58390

SAMEK A.: *Aeroklub Krakowski*. Cz. 1, 1928-1939. Katowice : Prasa i Książka Grzegorz Grzegorek ; Kraków : Aeroklub Krakowski, 2008. Sygn.: MCZYT 58124/Cz.1

SĄCZEK S.: *70 lat z klubem sportowym LOT Konopiska : [1946-2016]* / oprac. red. P. Haładyn ; Gmina Konopiska. [B.m.] : Gmina Konopiska, [2016]. Sygn.: MCZYT 58269

SĄCZEK S.: *Sportowa przygoda z Kmicicem* / [oprac. red. P Haładyn]. [B.m. : b.w., 2020?]. Sygn.: MCZYT 58268

SCHIFFERLE M.: *Kalistenika : skuteczny trening siłowy z wykorzystaniem własnej masy ciała : proste ćwiczenia na zdrowie i kondycję bez wychodzenia z domu*. Białystok : Vital, 2021. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58674-58675

SIDOROWICZ W.: *Higiena sportu i pierwsza pomoc*. Warszawa : Prasa Wojskowa, 1947. Sygn.: CZYT. KKD

70 lat Ludowego Klubu Sportowego w Żarkach / [aut. tekstów S. Dwornik i in.]. [B.m.] : Libiąskie Centrum Kultury ; Żarki : Komitet Organizacyjny Obchodów 70-tej rocznicy działalności Klubu Sportowego LKS Żarki, 2017. Sygn.: MCZYT 58078

70 lat pięściarstwa na Kielecczyźnie / Okręgowy Związek Bokserski ; [oprac. i red. S. Stachura, M. Rolak]. Kielce ; OZB, 1999. Sygn.: MCZYT 58265

70 lat Zagłębia : Zagłębie Lubin SA / [aut. tekstów: M. Krugliński i in.]. Lubin : Ośrodek Kultury Wzgórze Zamkowe, 2016. Sygn.: MCZYT 58528

75 lat Gedanii / A. Gochniewski [i in.]. Gdańsk : [b.w.], 1997. Sygn.: MCZYT 58118

SIPOWICZ W.: *Dorobek rzeszowskiej męskiej siatkówki*. Rzeszów : RS Druk Druk. Wydaw., 2013. Sygn.: MCZYT 58094

SIPOWICZ W.: *Piłka siatkowa jako system*. Rzeszów : RS Druk Druk. Wydaw., 2013. Sygn.: MCZYT 58093

SIWIŃSKI W.: *Człowiek a kultura fizyczna i turystyka : zarys pedagogiki czasu wolnego* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Katedra Pedagogiki Czasu Wolnego i Rekreacji. Poznań : Polski Dom Wydaw. Ławica Oficyna Wydaw. Nauk., Encyklopedycznych i Informacyjnych, 1998. Sygn.: CZYT. 379.8

SIWIŃSKI W.: *Sport, rekreacja i turystyka na zajęciach pozalekcyjnych organizowanych w szkole : studium empiryczne*. Poznań : AWF, 1994. Sygn.: MCZYT 11133/Nr 316

SKALIK M.: *Zespołowe gry sportowe kobiet w Polsce w latach 1945-1989* / Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. Nauk. UHP, 2020. Sygn.: CZYT. 796.3

Skarby Miasta Poznań / A Drygański [i in.]. Warszawa : Skarby Miasta, [2020]. Sygn.: MCZYT 58379

SKRZYDŁOWSKA-KALUKIN K., SOKOLIŃSKA J.: *Rodziny himalaistów*. Warszawa : Grupa Wydaw. Foksal - WAB, 2020. Sygn.: MCZYT 58339

SKUPIEŃ Z.: *Niepodległa Polska - odrodzona Wisła* / [współpr. i konsult. meryt. P. Pierzchała]. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2018. Sygn.: MCZYT 58499

SPATTINI M.: *Żywienie i suplementacja w sporcie : od kulturystyki do maratonu poprzez crossfit : suplementy diety od A do Z* / [przedm. G. Beltrami]. Wyd. 1 pol. / red. E. Hryniewiecka. Wrocław : Esteri, 2021. Sygn.: CZYT. 796:61; W 58647-58648

Sport i turystyka w perspektywie nauk społecznych : tradycja i współczesność / red. nauk. M. Zowisło i J. Kosiewicz ; przy współudz. Polskiego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie. Kraków : AWF, 2019. Sygn.: CZYT. 796

Sport na PK : 70 lat Politechniki Krakowskiej : najważniejsze wydarzenia sportowe, olimpijczycy, mistrzowie i medaliści, zasłużeni ludzie kultury fizycznej, rozwój bazy na-

szej uczelni / [red. J Majka i in.]. Kraków : Centrum Sportu i Rekreacji : władze uczel-niane Politech. Krakowskiej, 2015. Sygn.: MCZYT 58102

Sport w Polsce Ludowej : studia / pod red. G Majchrzaka, P Sztamy. Szczecin : IPN, 2020. Sygn.: CZYT. 796(091)

Sportowa Wieliczka / red. Miasto i Gmina Wieliczka ; oprac. graf. T. Adamek. Wielicz-ka : Miasto i Gmina, cop. 2019. Sygn.: MCZYT 58133

Spółdzielczy Klub Sportowy „Start” Łódź-Bałuty w XXX-lecie / oprac. T. Rajpold. Łódź : Spółdzielczy Klub Sportowy „Start” Łódź-Bałuty, 1983. Sygn.: MCZYT 58113

STECKI J.: *Mundial w domu : od Urugwaju do Meksyku*. Opole : Wyd. Kultury Fizycz-nej Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego, 1986. Sygn.: MCZYT 58051

STEFANKO J.: *Rolnik Biedzychowice : historia klubu*. Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2019. Sygn.: MCZYT 58253

STEPAN L.: *Sport to pieniądź : współczesny sport w świecie biznesu*. Gdańsk : Wydaw. Nauk. Katedra, 2020. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58578

STĘPIŃSKI M., PALUSZEK K.: *Trening pozycyjny : Narodowy Model Gry PZPN*. War-szawa : Polski Związek Piłki Nożnej, 2018. Sygn.: CZYT. 796.332

125 lat sanockiego „Sokoła” 1889-2014 : praca zbiorowa / [aut. oprac. B. Kielar i in.]. Sanok : Tow. Gimnastyczne Sokół, 2014. Sygn.: MCZYT 58555

110 lat nart w Karpatach i na podkarpaciu 1874-1984 : informator jubileuszowy Okrę-gowego Związku Narciarskiego w Krośnie. Krosno : OZN, [1985?]. Sygn.: MCZYT 58066

STRONCZAK C.A.: *Zasady walki wręcz : z rycinami*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2021. Sygn.: MCZYT 58205; W 58206

Studies in modern competitive fencing / ed. by M. Łuczak, M. Witkowski ; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Poznań : Wydaw. Nauk. UAM, 2016. Sygn.: W 58058

SUTHERLAND B.: *Ju-jitsu : samoobrona : selekcja ju-jitsu oraz tajne chwytty, dźwignie i rzuty* / [red. i korekta K. Frankiewicz]. Wrocław : Fund. My Wojownicy, [2020]. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58196

SYLWESTRZAK Z., WIK A W.: *Piłka nożna na ziemi bydgoskiej (1884-1998)*. Byd-goszcz : Skalski Druk-Poligrafia ; na zlec. Bydgoskiego Okręgowego Związku Piłki Noż-nej, 1998. Sygn.: MCZYT 58067

SYNNOTT M.: *Niewiarygodna wspinaczka : Alex Honnood, El Capitan i free solo*. Poznań ; Wrocław : Wydaw. Dolnośląskie - Publicat, cop. 2019. Sygn.: MCZYT 58398; W 58399

SZARAWARSKI M.: *Tenis w Rabce-Zdroju : lata 30. XX wieku - maj, 2018 r.* [Kraków] : Stu-dio Plan Art ; Rabka-Zdrój : na zlec. Miejskiego Ośrodka Kultury, 2018. Sygn.: MCZYT 58077

SZMURŁO M., SZMURŁO I.: *Husky i inne - sport psich zaprzęgów*. Warszawa : Egros, [2002]. Sygn.: MCZYT 58063

SZOTYŃSKA-DEBERNY K., PŁOSZAJ K., FIREK W.: *Błyszczący sterowiec : Pierre de Coubertin o sporcie i olimpizmie* / [aut. komiksu i rys. A. Jędrzejec]. Wyd. 3. Warszawa : Polski Komitet Olimpijski, 2020. Sygn.: CZYT. 796.032

Sztuka bronięcia się / oprac. I. Harski. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: MCZYT 58201; W 58202

TALAGA J.: *Bielarska szkoła trenerów piłki nożnej*. Warszawa : Wydaw. Stow. Absolwentów AWF, 2019. Sygn.: MCZYT 58561; W 58562

TERESZCZUK M.: *Waleczni jak Spartakus Szarowola*. Tomaszów Lubelski ; Warszawa : Grupa Oscar ; Zamość : Druk. FastGraw, 2020. Sygn.: MCZYT 58079

TOMASIK S.: *100 meczów na 100-lecie Polskiego Związku Piłki Nożnej*. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, 2019. Sygn.: MCZYT 58456

TOMCZYK J.: *80 lat Szczakowianki* / [współpr. aut. R. Karkosz]. Jaworzno : G&G, cop. 2003. Sygn.: MCZYT 58087

TRACEWSKI J.: *Polska szkoła zapasów : na przykładzie programu przygotowań reprezentacji Polski w zapasach w stylu klasycznym do Igrzysk Olimpijskich w Moskwie w latach 1979-1980*. Warszawa : Estrella, 2017. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58044

TRACEWSKI J.: *Zapasy : w drodze do mistrzostwa*. Warszawa : [Estrella], 2017. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58042

Trybunał Arbitrażowy do spraw sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim. [B.m. : b.w., 1998?]. Sygn.: MCZYT 58285

35 lat LKS „Łucznik” Żywiec. [B.m. : b.w.], 2019?. Sygn.: MCZYT 58076

1000 startów w barwach „Floriany” : księga pamiątkowa Zbigniewa Wiśniewskiego / pod red. P. Zientkowskiego. Chojnice : Miasto, 2019. Sygn.: MCZYT 58515

Walc olimpijski : Olympia Walcz / pod red. J. Eidera, B. Wankiewicz, D. Skalskiego. Szczecin : [Volumina.pl Daniel Krzanowski], 2020. Sygn.: MCZYT 58474

WARSICKI S.: *Działalność Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-1969*. Poznań : UAM, 1969. Sygn.: MCZYT 58122

WAWRZYCKI A.: *Pasjonaci : 22 lata pod amatorskimi koszami Lublina (1979-2001)*. Lublin : [b.w.], 2001. Sygn.: MCZYT 58242

WAXMAN J.: *Gimnastyka. Cz. 1, Ćwiczenia porządkowe : postawy, zbiórki, marsze, zwroty, szyki, kolumny ćwiczebne*. [B.m. : b.w., 1947]. Sygn.: CZYT. KKD

- WENGER A.: *Autobiografia*. Kraków : Znak Horyzont, 2021. Sygn.: MCZYT 58322; W 58323
- WIK A W.: *Piłka nożna w tczewskiej „Unii” : (1922-2002)*. Tczew : Stow. Piłkarskie Kolejowego Klubu Sportowego „Unia”, 2002. Sygn.: MCZYT 58259
- WIK A W.: *Zarys 75-letniej historii Toruńskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*. Toruń : Toruński Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 1998. Sygn.: MCZYT 58068
- WILCZYŃSKI R.: *Zielono-biało-czerwona historia KS Sparty Rejowiec Fabryczny*. [Chelm] : Tawa Taurogiński Waldemar, 2020. Sygn.: MCZYT 58599
- WILSON J.: *Dziedzictwo Barcelony, dziedzictwo Cruyffa : [ewolucja piłkarskiej taktyki: od futbolu totalnego do filozofii Guardioli]*. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58436; W 58437
- WILSON J.: *Odwrócona piramida : historia taktyki piłkarskiej*. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58429; W 58430
- WIŚNIEWSKI J., WICHER P.: *50 lat judo Bytom*. Bytom : GKS Czarni Bytom, 2016. Sygn.: MCZYT 58099
- WITKOWSKA M.: *Lhotse : lodowa siostra Everestu*. Gliwice : Helion, cop. 2021. (Bezdroża). Sygn.: MCZYT 58569; W 58570
- WITKOWSKA M.: *Manaslu : Góra Ducha, Góra Kobiet*. Gliwice : Helion, cop. 2019. (Bezdroża). Sygn.: MCZYT 58571; W 58572
- WITKOWSKI M., BRONIKOWSKI M.: *Wieloaspektowy trening w szermierce : poradnik metodyczno-szkoleniowy / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*. Poznań : Wydaw. Nauk. UAM, 2017. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58050
- WŁOCZEK C.: *100 lat klubu sportowego w Brzezinach Śląskich*. Piekary Śląskie : Gmina, [2020]. Sygn.: MCZYT 58455
- WODECKI J.: *Słupskie pięściarstwo w latach 1947-2005 : monografia*. Słupsk : Jan Wodecki, 2012. Sygn.: MCZYT 58092
- WOJTALA Ł., SZCZEPANIK K.: *Wokół systemu 1-3-6-1*. [Dąbrowa Górnicza] : Łukasz Wojtala, 2020. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58453-58454
- WOJTULEWSKI S., WOJTULEWSKI R.: *Sportowym szlakiem Bielsko-Biała - Białystok : felietony z „Kuriera Porannego”, www.beskidsport.pl oraz „Sportowego Podlasia”*. Bielsko-Biała : Białystok : [b.w.], 2012. Sygn.: MCZYT 58108
- WOLSZA T.: *Od „Honoratki” do Wierzbowej : życie szachowe w Warszawie w latach 1829-1939*. Warszawa : Inst. Historii PAN : Neriton, 2020. Sygn.: MCZYT 58574
- WRYK R.: *Dzieje Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-2019*. Poznań : Wydaw. Nauka i Innowacje, 2020. Sygn.: CZYT. 796(091)

WRYK R.: *Straty osobowe Akademickiego Związku Sportowego w latach II wojny światowej 1939-1945*. Poznań : Wydaw. Nauk. Uniw. im. Adama Mickiewicza, 1991. Sygn.: MCZYT 58132

Wspaniały rok 1957 : rycerze wiosny, zdobywcy Pucharu Polski, brązowy medalista Mistrzostw Polski, wielkie mecze piłkarzy ŁKS / [red. J. Bogusiak ; współpr. O. Bogusiak]. Łódź : Jacek Bogusiak, cop. 2019. (Historia Łódzkiego Klubu Sportowego / Jacek Bogusiak). Sygn.: MCZYT 58389

Wybór tekstów z zakresu podstaw teoretycznych sportu : minimum egzaminacyjne na stopień instruktora sportu / pod red. T. Ulatowskiego ; [aut. A. Dziak i in.] ; Warszawsko-Mazowieckie Stowarzyszenie Związków Sportowych. Warszawa : W-MSZS, 2003. Sygn.: CZYT. 796.01

Wybrane aspekty kultury fizycznej : stan i perspektywy / pod red. J. Kwiecińskiego i M. Tomczaka ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie. Konin : Wydaw. PWSZ, 2009. Sygn.: CZYT. 796

Wychowanie fizyczne i sport szkolny w świetle badań / pod red. C. Kuśnierza. Opole : Oficyna Wydaw. PO, 2020. Sygn.: CZYT. 796

Z Bajki do Sokolni : jak było / [dok. zebr. i wstępem opatrzył Z. Bochenek ; Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół 1893” w Mielcu]. Mielec : [Zakł. Poligraf. Zdzisława Gajek], 2019. Sygn.: MCZYT 58537

ZABŁOCKI W.: *Pojedynki i kobiety*. Poznań : Drukma Druk. Skoczynski, cop. 2015. Sygn.: MCZYT 58243

ZABORNIAK S.: *Zawody Marszowe Szlakiem I Kompanii Kadrowej Legionów Polskich z Krakowa do Kielc (1924-1939)*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2019. Sygn.: MCZYT 58695

ZAREMBA Z.: *Warszawski Maraton Pokoju* / [współpr. A. Szałowski i in.]. Warszawa : MenuSport, [1998]. Sygn.: MCZYT 58284

Zarządzanie w polskim sporcie : praca zbiorowa / pod red. nauk. G. Botwiny. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.06; W 58022-58025

Zasady akcji wyszkoleniowej Polskiego Związku Narciarskiego : oficjalna instrukcja Komisji Sportowej Polskiego Związku Narciarskiego / Polski Związek Narciarski. Kraków : nakł. PZN, 1935. Sygn.: CZYT. KKD

Zdobywcy : ludzie, szczyty, wyprawy / oprac. red. K. Wójcik. Warszawa : Burda Media Polska, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.5

ZEP W., BORYS F.M.: *Foodball : żywienie i suplementacja piłkarzy*. Warszawa ; [Kościół] : Wojciech Zep, 2021. Sygn.: CZYT. 796.332; W 58657

ZIMNY G.: *Jan Domarski - z Drabinianki na Wembley*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 1). Sygn.: MCZYT 58378

ZOWISŁO M.: *Człowiek i wartości w kulturze fizycznej : studium teoretyczne*. Kraków : AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 796.01

ŻÓLTEK A.M.: *Działalność programowa Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w uczelniach państwowych Rzeszowa w latach 1963-2001*. Wyd. 2. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2015. Sygn.: MCZYT 58692

ŻYTNY J.: *Krótki zarys szermierki na szable według metody włoskiej* / [red. K. Frankiewicz]. Wyd. 3. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8

Sztuka, architektura, urbanistyka

GUERQUIN B.: *Zamki w Polsce* / [oprac. graf. K. Racinowski]. Warszawa : Arkady, 1974. Sygn.: CZYT. 7/792

KEBŁOWSKI J.: *Polska sztuka gotycka*. Warszawa : Wydaw. Artystyczne i Filmowe, 1976. Sygn.: MCZYT 58603

Kształtowanie współczesnej przestrzeni miejskiej / red. nauk. M. Madurowicz ; Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa : Wydaw. UW, 2014. Sygn.: CZYT. 7/792

KUTY R.: *Tatry i Zakopane w ilustracji Walerego Eljasza-Radzikowskiego*. Kielce : Wydaw., Księgarnia i Antykwariat Górski „Filar” Henryk Rączka, 2020. Sygn.: CZYT. 7/792

Ochrona dóbr kultury w razie zagrożeń czasu wojny i pokoju : materiały z międzynarodowej konferencji zorganizowanej w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”, Kraków, czerwiec 1996 / red. J. Furtak. [Warszawa] : Sztab Obrony Cywilnej Kraju, 1996. Sygn.: MCZYT 58622

PINDOR Z.: *Sporty zimowe w sztuce polskiej* / [red. kat. K. Zuchora] ; Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie. Warszawa : MSiT, cop. 2006. Sygn.: MCZYT 58286

RAIŃSKA M.: *Sokolnie galicyjskie : historia i stan obecny*. Nowy Sącz : Małopolskie Centrum Kultury Sokół, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 7/792

SIEMKO P.: *Nie zachowane kościoły drewniane Górnego Śląska*. Katowice : Centrum Dziedzictwa Kulturowego Górnego Śląska, 2001. Sygn.: MCZYT 58602

STEINBORN B.: *Otmuchów, Paczków*. Wyd. 2, popr. i uzup. Wrocław [i in.] : Zakł. Nar. im. Ossolińskich Wydaw., 1982. Sygn.: MCZYT 58623

THULLIE C.: *Zabytki architektoniczne województw katowickiego i opolskiego : przewodnik*. Katowice : Śląsk, 1969. Sygn.: W 58621/+Mapa

Wykaz muzeów w Polsce / [oprac. A. Kucińska, M. Sołtysiak] ; Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków. Warszawa : Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, 2005. Sygn.: MCZYT 58629

Zakopane i Tatry na starych pocztówkach / wstępem opatrzył oraz wyboru il. i tekstów dokonał J. Skłodowski. Warszawa : Sport i Turystyka, cop. 1992. Sygn.: MCZYT 58477

Językoznawstwo, nauka o literaturze

BILSKI M.: *Tchnienie sportu*. Warszawa : Mieczysław Bilski, 2006. Sygn.: MCZYT 58266

DOBRZAŃSKA I.: *Falstart po sławę*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58275

GRABOWSKI H.: *Myśli o nauce i szkolnictwie wyższym, edukacji, wychowaniu fizycznym i sporcie, kształceniu i pracy nauczycieli, pisaniu, życiu i ludziach*. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2018. Sygn.: CZYT. 82

GRYCMAN M., KACZMAREK B.B.: *Podręczny słownik terminów AAC (komunikacji wspomagającej i alternatywnej)*. Wyd. 2. Kraków : Oficyna Wydaw. Impuls, 2017. Sygn.: CZYT. 316

GRUDA K.: *Olimpiada z odniesieniem do domu*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58276

GRYŻEWSKI K.: *1000 niedyskrecji*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1957. Sygn.: MCZYT 58277

JÓŹWIK M.: *Cyrk błagiera*. Warszawa : Wydaw. Książkowe Twój Styl, 2004. Sygn.: MCZYT 58248

KOSIBA O., GREND A.: *Leksykon języka migowego*. Bogatynia : Silentium Piotr Grenda, 2011. Sygn.: CZYT. 81

PACELT Z.: *Moje olimpiady czyli Szczęśliwa „13”* / [współpr. aut.: S. Grzegorzczuk]. Wyd. 2 popr. Warszawa : Estrella, 2013. Sygn.: MCZYT 58120

Reflektory na sport / pod red. A Romana. Warszawa : Sport i Turystyka, 1969. Sygn.: MCZYT 58056

ROSPOND S.: *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*. Wrocław [i in.] : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich - Wydaw., 1984. Sygn.: CZYT. 81

Selected aspects of developing literacy skills at different stages of education in the native and foreign language / ed. I. Dąbrowska, H. Chodkiewicz, M. Zhyhalava ; Pope John II State School of Higher Education in Biała Podlaska. Biała Podlaska : Wydaw. PSW JP II, 2019. Sygn.: W 58536

STRUK B.: *The development of word recognition in reading in lower primary Polish learners of English* / Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Zakład Neofilologii. Biała Podlaska : Wydaw. PSW JP II, 2020. Sygn.: W 58535

WOJTULEWSKI S., WOJTULEWSKI R.: *Sportowym szlakiem Bielsko-Biała – Białystok : felietony z „Kuriera Porannego”, www.beskidsport.pl oraz „Sportowego Podlasia”*. Bielsko-Biała : Białystok : [b.w.], 2012. Sygn.: MCZYT 58108

Geografia, opisy krajów, podróże

Badania geograficzne w poznawaniu środowiska / red. Z. Michalczyk ; Polskie Towarzystwo Geograficzne. Oddział Lubelski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin : Wydaw. UMCS, 2004. Sygn.: CZYT. 91

Człowiek vs przyroda na obszarach chronionych w województwie podkarpackim / [red. M. Pociask]. Sanok : Hatali ; Rzeszów : na zlec. Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, [2018]. Sygn.: CZYT. 502/504

DRAGANIK M., SITKO G.: *Przewodnik po wybranych ścieżkach przyrodniczych województwa podkarpackiego*. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2016. Sygn.: W 58037

Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski / pod red. Z. Górki i A. Jelonka ; Oddział Krakowski Polskiego Towarzystwa Geograficznego [i in.]. Kraków : Inst. Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniw. Jagiellońskiego, 2002. Sygn.: MCZYT 58594

FORYŚ B.: *U stóp Skrzycznego... [czyli historia Szczyrku od czasów najdawniejszych]*. Buczkowice : Bogusława Forys, 2000. Sygn.: MCZYT 58084

GUERQUIN B.: *Zamki w Polsce* / [oprac. graf. K. Racinowski]. Warszawa : Arkady, 1974. Sygn.: CZYT. 7/792

KAZANECKI A.: *Terenoznawstwo dla harcerzy*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa : Wydaw. Harcerskie Horyzonty, 1975. Sygn.: MCZYT 58626

KIWIOR K., PLAMOWSKI K.: *Chcemy mieć szlaki rowerowe - jak to zrobić*. Krosno ; Ustrzyki Dolne : Arete, 2010. Sygn.: W 58036

KIWIOR K., ZIELIŃSKI K.: *Droga św. Jakuba Via Regia w województwie podkarpackim : przewodnik pielgrzyma i turysty*. Rzeszów : Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, [2015?]. Sygn.: W 58040

KONDRACKI J.: *Karpaty*. Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 1978. Sygn.: CZYT. 91

Korona Północnego Krakowa : przewodnik wspinaczkowy / [koncepcja graf. oraz oprac. treści M. Paradowski ; oprac. map D. Janiec]. Nowy Sącz : Fund. Wspierania Rozwoju Wspinaczki „Wspinka”, 2015. Sygn.: W 58038

Krajobraz kulturowy : warsztaty dla nauczycieli i metodyków : zeszyt dydaktyczny / [zesp. red. A. Michałowski i in.]. Warszawa : Ośr. Ochrony Zabytkowego Krajobrazu. Narodowa Instytucja Kultury, 2001. Sygn.: MCZYT 58665

Krajoznawcy - współtwórcy Niepodległej / [wybór mat. oraz układ t. T. Kłosiewicz-Prokop, E. Wieczorek] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Historii i Tradycji. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK ; Warszawa : na zlec. Zarządu Głównego PTTK, cop. 2018. Sygn.: W 58547

Krajoznawstwo a turystyka / pod red. J. Wojciechowskiej i M. Makowskiej-Iskierki. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2020. (Warsztaty z Geografii Turyzmu ; t. 10). Sygn.: CZYT. 91

KROH P.: *Relaksacja w środowisku przyrodniczym Tatr Polskich* / Uniwersytet Jagielloński. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej. Kraków : Oficyna Wydaw. Text, 2012. Sygn.: CZYT. 502/504

KUTY R.: *Tatry i Zakopane w ilustracji Walerego Eljasza-Radzikowskiego*. Kielce : Wydaw., Księgarnia i Antykwariat Górski „Filar” Henryk Rączka, 2020. Sygn.: CZYT. 7/792

MACZAK A.: *Peregrynacje, wojaże, turystyka*. Warszawa : Czytelnik, 1984. Sygn.: W 58590

PIEKŁO L.: *Główny Szlak Beskidzki : przewodnik turystyczny* / [teksty i mat. źródłowe A. Hanula, S. Orłowski]. Wyd. 6. Kraków : Compass, 2020. Sygn.: W 58402

Przewodnik po szlaku Śladami Austro-Węgier / [teksty S. Jakubowski i in. ; red. M. Kędzierska, E. Ślęzak]. Kraków : Wydaw. Kartogr. Compass, 2018. Sygn.: W 58034

70 lat z PTTK / [wybór mat. oraz układ t. E. Wieczorek] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Historii i Tradycji. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośr. Turystyki Górskiej PTTK ; Warszawa : na zlec. Zarządu Głównego PTTK, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-52

100 lat Oddziału PTT - PTTK „Beskid Śląski” w Cieszynie 1910-2010 / [kom. red. J. Kapłon i in.]. [Cieszyn : b.w., 2010]. Sygn.: MCZYT 58529

110 lat Oddziału PTT - PTTK „Beskid Śląski” w Cieszynie 1910-2020 / [kom. red. R. Mazur i in.]. [Cieszyn : b.w., 2020]. Sygn.: MCZYT 58530/+CD

Szlak Kultury Wołoskiej : przewodnik / [red. K. Kiwior]. Rzeszów : Turkula : na zlec. Stow. na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia Pro Carpathia, 2018. Sygn.: W 58033

THULLIE C.: *Zabytki architektoniczne województw katowickiego i opolskiego : przewodnik*. Katowice : Śląsk, 1969. Sygn.: W 58621/+Mapa

WERMIŃSKI S.: *Kolejka leśna w Bieszczadach*. [Krosno] : Ruthenus, 2012. Sygn.: W 58035

WITKOWSKA M.: *Lhotse : lodowa siostra Everestu*. Gliwice : Helion, cop. 2021. (Bezdroża). Sygn.: MCZYT 58569; W 58570

WITKOWSKA M.: *Manaslu : Góra Ducha, Góra Kobiet*. Gliwice : Helion, cop. 2019. (Bezdroża). Sygn.: MCZYT 58571; W 58572

Historia, biografie

Automobilklub Radomski : jubileusz 60 lat 1958-2008 / oprac. red. J. Wacławska. Radom : Automobilklub Radomski, 2018. Sygn.: MCZYT 58310

Automobilklub Radomski 50 lat : 1958-2008 / oprac. red. J. Wacławska. Radom : [Automobilklub Radomski], 2008. Sygn.: MCZYT 58309

BAKOTA D., PŁOMIŃSKI A.: *Klub Sportowy Skra Częstochowa 1926-2018* / Klub Seniora Skry Częstochowa. Częstochowa : Wydaw. Nauk. Uniw. Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza, 2019. Sygn.: MCZYT 58305

BAŁDA W.: *Zawsze pod sztreką : 80 lat Kolejowego Klubu Sportowego „Olsza”*. Kraków : Kolejowy Klub Sportowy „Olsza”, 2001. Sygn.: MCZYT 58134

BARABASZ S.: *Wspomnienia narciarza*. Kielce : Wydaw., Księgarnia i Antykwariat Górski Filar, 2021. Sygn.: MCZYT 58368

BARTKOWIAK M., KNYCHAŁA M.: *Biegiem ku pamięci : historia sztafet Terenowego Klubu Olimpijczyka w Wysocku Wielkim* / [red. prow., aut. esejów (J. Russek, M.A. Walczak, B. Dolata) P. Młoczyński]. [Ostrów Wlkp.] : Vera, 2019. Sygn.: MCZYT 58271

BERA P.: *Panthers Wrocław : amerykański sen o potęgze*. Wrocław : Panthers, 2019. Sygn.: MCZYT 58475

BŁAŻEJEWSKI K.: *Wiosłem z Brdy wyrosłem : Bydgoskie Towarzystwo Wioślarskie 1920-2000* / BTW. Bydgoszcz : Reppol, 2000. Sygn.: MCZYT 58244

BŁAŻEJEWSKI K.: *Żużlowy leksykon ligowy*. T. 12, (1985-1986) / współpr. W. Dobruszek. Leszno : Firma Wydaw. Danuta, 2020. Sygn.: CZYT. 796.6/.7

BŁAŻYŃSKI L.: *Jaśko ze Lwowa : historia mistrza*. Bytom : Fund. im. Jana Palucha, 2019. Sygn.: MCZYT 58095

BOBAKOWSKI M.: *Grzegorz Lato - legenda z Mielca*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 4). Sygn.: MCZYT 58387

BULSA M.: *Tradycja, duma, pasja : Naprzód Janów (1920-2020)*. Katowice : Klub hokeja na lodzie kobiet „Kojotki” - Naprzód Janów Katowice, 2019. Sygn.: MCZYT 58090

CECOTKA M., OSTAFIJCZUK M.: *Piotrcovia : XX lat w elicie*. Piotrków Trybunalski : Miejski Klub Sportowy „Piotrcovia”, 2007. Sygn.: MCZYT 58103

CENDER M., KOTWICA P.: *50-lecie Okręgowego Związku Piłki Ręcznej w Kielcach 1958-2008*. [Kajetanów] : Bogart, cop. 2008. Sygn.: MCZYT 58308

CICHOSZ Ł.: *Najlepsi sportowcy Działdowa : plebiscyty sportowe*. Działdowo : Burmistrz Miasta, [2019]. Sygn.: MCZYT 58160

CIEŚLA Ł., PATER B.: *Wisłoka Dębica 1908-2018 : jubileusz 110-lecia : piłkarska podróż w czasie, wspomnienia o Biało-Zielonych* / Klub Sportowy „Wisłoka” Dębica. Dębica: [KS Wisłoka], 2018. Sygn.: MCZYT 58072

CIUPKA J.: *Dziewięćdziesiąt lat piłki nożnej na Podkarpaciu*. Krosno : Okręgowy Związek Piłki Nożnej : Przeds. Usługowo-Wytwórcze Roksana, 1999. Sygn.: MCZYT 58249

CZECHOWICZ J.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Jarosławiu : legionieści w walce o niepodległość*. Rzeszów : Edytorial, 2018. Sygn.: MCZYT 58489

CZŁONKOWSKI J., SZMYT M.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Brwinowie*. Brwinów : Gmina Brwinów, cop. 2017. Sygn.: MCZYT 58254

40 lat Łódzkiego Okręgowego Związku Kolarskiego. Łódź : [b.w.], 1968. Sygn.: MCZYT 58136

40 lat MKS Zjednoczeni Stryków 1977-2017 / [oprac. na podst. źródeł historycznych, prac nauk. i opowiadań własnych W. Pożarlik]. [Stryków : Gmina], 2017. Sygn.: MCZYT 58081

40 lat w Koronie / [red. M. Michniak, A. Pawłowski]. Kielce : Agencja Wydawniczo-Usługowa Słowo Kibica, 2013. Sygn.: MCZYT 58112

Droga do mistrzostwa : kronika 75-lecia RTW „Bydgoscia-Kabel” / [oprac. tekstu K. Fiut i in.]. Bydgoszcz : Studio Graficzne SVP : staraniem Regionalnego Tow. Wioślarskiego „Bydgoscia-Kabel”, 2003. Sygn.: MCZYT 58085

20 lat Gminnego Klubu Sportowego Orzeł Kawęczyn / [red. E. Krawczyk, M. Mazurek, J. Nowak]. Kawęczyn : Gmina Kawęczyn, 2016. Sygn.: MCZYT 58074

XXV lat AZS Zakopane 1949-1974 / [red. kol. w skł.: M. Zbyszewski i in.]. Zakopane : Akademicki Związek Sportowy. Klub, [1975?]. Sygn.: MCZYT 58164

DYJA R.: *Wyprawa po setny medal : wspomnienia i refleksje z Zimowej Olimpiady w Sapporo*. [Warszawa] : Wydaw. Prasa ZSL, 1972. Sygn.: MCZYT 58065

Dzieje Szkolnego Klubu Sportowego „Jantar” Racot w latach 1982-2010 : [praca zbiorowa / D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2011. Sygn.: MCZYT 58071

90 lat Klubu Sportowego Kolejarz Prokocim 1921-2011 : monografia / [zesp. red. G. Fi jałkowska, G. Kmita, A. Tarnawski]. Kraków : Rada Dzielnicy XII Bieżanów-Prokocim : Młodzieżowy Dom Kultury im. K.I. Gałczyńskiego, [2011]. Sygn.: MCZYT 58733

EIDER J., EIDER P.: *Olimpijczycy i paraolimpijczycy województwa zachodniopomorskiego Londyn 2012*. Szczecin : Zapol Dmochowski, Sobczyk, 2012. Sygn.: MCZYT 58239

FAFERA S.: *70 lat lubuskiego piłkarstwa : zarys historii lubuskiego piłkarstwa 1950-2020*. Zielona Góra : Lubuski Związek Piłki Nożnej, 2020. Sygn.: MCZYT 58089

FIGAS J.: *Sprawiedliwi na Mazowszu : 1921-2001* / [kom. red. członkowie zarządu Kolegium Sędziów Mazowieckiego Związku Piłki Nożnej]. [Warszawa : Mazowiecki Związek Piłki Nożnej, 2001]. Sygn.: MCZYT 58106

FORYŚ B.: *U stóp Skrzycznego... [czyli historia Szczyrku od czasów najdawniejszych]*. Buczkowice : Bogusława Forys, 2000. Sygn.: MCZYT 58084

FORYŚ B., FORYŚ J.: *Niech o nas w świecie usłyszają : szkice z dziejów szczyrkowskiego sportu*. Buczkowice : Bogusława Forys, 2002. Sygn.: MCZYT 58115

FRYC A.: *Kultura fizyczna w Dąbrówce Wielkiej w latach 1909-1945*. Wyd. 2 popr. Piekary Śląskie : Gmina, 2020. Sygn.: MCZYT 58468

FRYC S.: *Z dziejów klubu sportowego „Krośnianka”*. Krosno : Muzeum Rzemiosła, 1996. Sygn.: MCZYT 58262

FURMANIAK S., GROCHOT J., PAJĄK W.: *40 lat Aeroklubu Mieleckiego*. Mielec : Zarząd Aeroklubu Mieleckiego : Tow. Miłośników Ziemi Mieleckiej, 1986. Sygn.: MCZYT 58107

GAJEWSKI A.K.: *Trenerzy polskich reprezentacji olimpijskich w grach zespołowych w latach 1924-2016 : szkice do portretu trenera wraz z biogramami*. Warszawa : Polski Kom. Olimpijski, cop. 2021. Sygn.: CZYT. 796.3; W 58363

GANCARZ M., GANCARZ M.: *Resovia boks : działalność sekcji bokserskiej Resovii w latach 1935-1939*. Rzeszów : WBX Studio Graficzne, Drukarnia - Wydaw., 2020. Sygn.: MCZYT 58381

GAWROŃSKI W., GAWROŃSKI T.: *TMRF Widzew i RTS Widzew : razem czy osobno? : odpowiedź po 110 latach (1910-2020)*. Łódź : Województwo Łódzkie, 2020. Sygn.: MCZYT 58554

GACIARZ A.: *85 lat „Nadwiślanki” Nowe Brzesko*. Kraków : LoboSoft II ; Nowe Brzesko : LKS „Nadwiślanka”, 2006. Sygn.: MCZYT 58110

GĄSIEWSKI W.: *Szkic historyczny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Mielcu 1893-2018* / współpr. J. Kazana, J. Żaskalski. Mielec : Agencja Wydaw. Promocja, 2018. Sygn.: MCZYT 58540

GEBERT J.: *Poczet olimpijczyków ziemi gdańskiej*. Gdańsk : Oficyna Gdańska, 1996. Sygn.: MCZYT 58245

GIERGIEL C.: *60 lat „Wichra” 1949-2009*. [B.m. : b.w., 2009?]. Sygn.: MCZYT 58263

GIERSZEWSKI C.: *Z kart historii żeglarstwa chojnicko-charzykowskiego (1912-1995)*. Gdańsk : Wydaw. Gdańskie, 1996. Sygn.: MCZYT 58096

GILLERT M.: *Cracovia w fotografii 2001-2018* / aut. zdj. M. Gillert a także P. Ulatowski [i in.]. Kraków : MKS Cracovia, 2018. Sygn.: MCZYT 58083

GODLEWSKI P.: *Sport zapaśniczy w Polsce w latach 1890-1939* / Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej. Sekcja Historii KF, Polski Związek Zapaśniczy. Poznań : [PTNKF], 1994. Sygn.: CZYT. 796.8

GOWARZEWSKI A.: *Górnik Zabrze : dzieje legendy 1948-2018* / [dok. B.L. Szmel ; współpr. aut. i red. M. Blaut i in.]. Katowice : GiA, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 796.332

GOWARZEWSKI A.: *Mistrzostwa Polski : 100 lat prawdziwej historii*. [T.] 7, *Mecze, kluby, sezony 1963-1969* / współpr. dok. B.L. Szmel ; oprac. statyst. M. Kubanowski ; oprac. graf. K. Ukuś ; gościnnie A. Krauze [i in.]. Katowice : GiA, 2020. (Encyklopedia Piłkarska FUJI ; t. 62). (Mistrzostwa Polski. Stulecie). Sygn.: CZYT. 796.332

GOWARZEWSKI A.: *Pierwszy oficjalny polski rocznik*. [T.] 28, *2019-2020 : na stulecie mistrzostw Polski* / [współpr. aut. B.L. Szmel i in.]. Katowice : GiA, 2020. (Encyklopedia Piłkarska FUJI ; t. 60). Sygn.: CZYT. 796.332

GRAS C.: *Alpiniści Stalina*. Białystok : Wydaw. Kobiece, 2021. Sygn.: MCZYT 58391

GRINBERG D., PARCZEWSKI A.: *Igrzyska lekkoatletów : olimpijska historia lekkoatletyki 1896-2020*. T. 5, *Sztokholm - [1912]*. Warszawa : Fund. na Rzecz Rozwoju Polskiego Sportu, 2020. Sygn.: CZYT. 796.42/.43

Gwiazdziste opowieści : 110 lat Wisły Kraków / [tekst: D. Zastawny oraz M. Czuma i in.]. Kraków : Tow. Sportowe Wisła Kraków, cop. 2016. Sygn.: MCZYT 58512

HALYS J.: *Piłka nożna w Polsce*. T. 3, *1927-1939* / oprac. P. Dobosz, L. Śledziona, E. Kowszewicz. Mielec ; Kraków : Olgen, 2021. (Historia Sportu. Wydanie specjalne). Sygn.: MCZYT 53783/T.3

HANUSZEWSKI J., DUDZIŃSKI Z.: *Nad i pod siatką : o lubuskiej piłce siatkowej w latach 1952-69*. Gorzów Wlkp. : Osgraf, 2009. Sygn.: MCZYT 58114

HINCE C.: *Piłkarski AZS w obiektywie : historia AZS AWF Biała Podlaska w latach 1974-1996*. Siedlce ; Biała Podlaska : Piotr Tołwiński Panoramix, 2019. Sygn.: MCZYT 58732

HINCE C.: *Piłkarskie dawne i małe kluby Białej Podlaskiej w latach 1918-2018*. Siedlce : Piotr Tołwiński Panoramix, 2018. Sygn.: MCZYT 58743

Historia Polski w liczbach : ludność, terytorium / [publ. oprac. A. Wyczański i in.] ; kom. red. F. Kubiczek i in.] ; Główny Urząd Statystyczny. Warszawa : Zakł. Wydaw. Statystycznych, 1993. Sygn.: MCZYT 58627

Historia polskich zapasów 1922-2012 / [kom. red.: J. Chelmecki, A. Głaz, J. Lipski ; aut. A. Głaz i in.] ; Polski Związek Zapaśniczy. Warszawa : [Estrella], 2012. Sygn.: CZYT. 796.8

Jacht Klub Wielkopolski w Poznaniu 1933-1983 / [oprac. zesp. red. B. Bruzik i in.]. Poznań : [b.w.], 1983. Sygn.: MCZYT 58312

JAGIEŁŁO W.: *60 lat Podkarpackiego Okręgowego Związku Narciarskiego w Krośnie : 1944-2004*. Krosno : Krośnieńska Oficyna Wydaw., 2005. Sygn.: MCZYT 58476

JANKOWSKI Z.: *Kalendarium 80-lecia Klubu Sportowego „Warmia” w Grajewie*. Grajewo : [b.w.], 2005. Sygn.: MCZYT 58116

JELONEK J., KIJĄŃSKA-BEDNARZ M.: *Henryk Szost - rekordzista*. [Częstochowa] : Precjoza, [2019]. Sygn.: MCZYT 58635; W 58636

JĘDRZEJCZYK J.: *Czarno na białym* / wysłuchał H. Kęska. Warszawa : Burda Media Polska, cop. 2021. Sygn.: MCZYT 58324; W 58325

Jubileusz 60-lecia Jacht Klubu Wielkopolski / [oprac. zesp. red. S. Ewertowski i in.]. Poznań : [b.w.], 1993. Sygn.: MCZYT 58313

Jubileusz Granicy Kętrzyn : 70 Granica Kętrzyn / oprac. red. W. Sopyła, J. Żukowski, K. Krupienik. [Kętrzyn] : Labrita, 2017. Sygn.: MCZYT 58129

KALINOWSKI J.R.: *Sport akademicki w Polsce : 10 lat Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku*. Płock : Wydaw. Nauk. PWSZ, 2012. Sygn.: MCZYT 58272

KAMIŃSKA A.: *Halina : dziś już nie ma takich kobiet : opowieść o himalaistce Halinie Krüger-Syrokomskiej*. Kraków : Wydaw. Literackie, 2019. Sygn.: MCZYT 58396; W 58397

KAPŁON J.: *Początki narciarstwa polskiego : Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie 1907-1939 : zarys dziejów*. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, 2020. Sygn.: CZYT. 796.9

KEFLEZIGHI M., DOUGLAS S.: *26 maratonów : moje życie w biegu : motywacja, odporność, cierpliwość, wiara, zwycięstwo*. Warszawa : Studio Emka, 2020. Sygn.: MCZYT 58630-W 58631

KIELAR B.: *130 lat sanockiego „Sokoła” 1889-2019*. Sanok : Tow. Gimnastyczne Sokół, 2019. Sygn.: MCZYT 58545

KITA A.: *Koniński Klub Piłkarstwa Kobiecego „MEDYK-POLOmarket” Konin (1985-2015) : 30 lat*. Konin : Druk. Braci Wielińskich, 2015. Sygn.: MCZYT 58088

KLOPP J.: *Jürgen Klopp : zapiski z mistrzowskiego sezonu*. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58427; W 58428

Klub Gimnastyczny „Radlin” w Wodzisławiu : jubileusz 60-lecia / [Komitet Organizacyjny]. [Rybnik : b.w., 1980]. Sygn.: MCZYT 58162

KORCZAK-MLECZKO J.: *Profesor piłki ręcznej : księga jubileuszowa 75-lecia Janusza Czerwińskiego*. Warszawa ; Nałęczów : Związek Piłki Ręcznej w Polsce, 2011. Sygn.: MCZYT 58048

KOTOWICZ P.: *Sanocka Republika Hokejowa : 60 lat historii krążkiem pisanej*. Sanok : Stow. Kibiców Sanockiego Hokeja, 2018. Sygn.: MCZYT 58075

KOWALCZYK D.: *50 lat Victorii Sulejówek (1957-2007) / wstęp historyczny A.M. Tomaszewski*. Sulejówek : Pointa, 2008. Sygn.: MCZYT 58080

KOWALSKI J.W.W.: *Od Koła Sportowego Wisła do Bydgoskiego Klubu Sportowego Chemik : 60 lat działalności*. Bydgoszcz : Bydgoski Klub Sportowy Chemik, 2009. Sygn.: MCZYT 58104

KREBOK W.: *Historia bielskiej siatkówki widziana okiem Wiktora Kreboka*. Bielsko-Biała : Salve / itMedical Team, 2015. Sygn.: MCZYT 58538

Kronika 70-lecia Opolskiego Związku Piłki Nożnej / Opolski Związek Piłki Nożnej. Opole : OZPN, 2016. Sygn.: MCZYT 58098

Kronika wyników sportowych 60-lecia Bydgoskiego Towarzystwa Wioślarskiego w Bydgoszczy / oprac. E. Ciesielski. Bydgoszcz : [b.w.], 1980. Sygn.: MCZYT 58100

KRUK J.: Włodzimierz Gąsior - żołnierz (ze) Stali. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 3). Sygn.: MCZYT 58385

KRZYSZTOFOWICZ J.: *Związek Piłki Nożnej*. Warszawa : Oficyna Wydaw. Spar, 1996. Sygn.: MCZYT 58257

KSIĄŻEK W.: *70 lat Wisła S.A.C Chicago : XII Polonijny Turniej Piłkarski 26-27 VII 1997 - Chicago / [współpr. aut. W. Czekańska]*. [B.m. : b.w., ok.1997]. Sygn.: MCZYT 58117

KSIĄŻEK W.: *Royal-Wawel i Podhale : 25 lat działalności / [współpr. aut. W. Czekańska]*. Chicago, IL. : Royal-Wawel : Klub Sportowy Podhale, cop. 2001. Sygn.: MCZYT 58123

KUKULSKI J.: *W biało-niebieskich barwach Krakowa 1919-1979 : 60 lat Okręgowego Związku Piłki Nożnej / [Wojewódzka Federacja Sportu w Krakowie, Okręgowy Związek Piłki Nożnej]*. Kraków : OZPN, 1980. Sygn.: MCZYT 58128

KUREK A.: *Krajowy Związek Turystyczny 1906-1914*. Kraków : AWF, 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-52

KUROPATWA P.: *Królowa dysku : życie i czasy Jadwigi Wajsówny*. Pabianice : JMK-TECH, 2020. Sygn.: MCZYT 58700

KUWASHIMA B.H.: *Jiu-jitsu : japońska metoda walki zapaśniczej*. Wrocław : Fund. My Wojownicy, 2020. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58194

KWIECIEŃ B.: *50 lat KS Unia Oświęcim : historia i legenda / [fot. i reprodukcje J. Bebak i in.]*. Oświęcim : Klub Sportowy „Unia” Oświęcim, 1996. Sygn.: MCZYT 58086

LASZUK R.: *Ćwierćwiecze białkopodlaskiego futbolu*. Biała Podlaska : Białopodlaski Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 2001. Sygn.: MCZYT 58111

LASZUK R.: *XX-lecie Białskopodlaskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*. Biała Podlaska : Podlaska Oficyna Wydaw. Rapid-Press : na zlec. Białskopodlaskiego OZPN, 1996. Sygn.: MCZYT 58131

LEŚNIKOWSKI D., KRZYSTANEK W.: *Jerzy Wyrobek : tata na medal*. Chorzów : Miejski Dom Kultury Batory, 2019. Sygn.: MCZYT 58438

LEWANDOWSKI M.: *Fenomen polskiego żużla w 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości*. Leszno : Fundacja Odzew, 2018. Sygn.: MCZYT 58073

Ludowy Klub Sportowy Poroniec Poronin : 60 lat / [oprac. kolegium w skł. J. Bielawa i in.]. [Poronin] : Ludowy Klub Sportowy Poroniec ; [Kraków : Wydaw. Kolorowe, 2007]. Sygn.: MCZYT 58105

Ludzie wychowania fizycznego i sportu / [red. odpow. t. T. Ulatowski]. Warszawa : Estrella, 2000. Sygn.: MCZYT 58247

ŁACH B.: *Klub Sportowy Grębałowianka 1954-2004 : z okazji jubileuszu 50-lecia K.S. Grębałowianka*. Kraków : Dante, 2004. Sygn.: MCZYT 58541

LUCZAK J., SEMIK K.: *100 lat Towarzystwa Sportowego „Koszarawa” w Żywcu /* [zdj. archiwum „Koszarawy”]. [B.m. : b.w.], 2010? Sygn.: MCZYT 58135

LYSAKOWSKA H., MARCINEK K., WASZCZUK T.: *Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego. Cz. 3, Amsterdam 1928*. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2019. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.3

MACIEJEWSKI A., KUBIAK R., KANCLERZ J.: *Kujawsko-pomorscy olimpijczycy /* Kujawsko-Pomorska Rada Olimpijska. Bydgoszcz : KPRO, 2020. Sygn.: MCZYT 58734

MALICKA B.: *Kronika 50-lecia Klubu Sportowego LZS „Sokół” przy Technikum Melioracji Wodnych, obecnie Zespole Szkół Inżynierii Środowiska Centrum Kształcenia Ustawicznego, Gdańsk Orunia 1957-2007*. Warszawa : Krajowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe ; [Elbląg] : Uran, 2008. Sygn.: MCZYT 58542

MAŁECKI D.: *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” - droga do zwycięstwa : od „Sokoła” lwowskiego do Okręgu Leszczyńskiego*. Kraków : Kasper, 2014. Sygn.: MCZYT 58260

MCDONALD B.: *8000 zimą : walka o najwyższe szczyty świata w najokrutniejszej porze roku*. Warszawa : Agora, 2021. Sygn.: MCZYT 58321

MECNER K.: *Światowy sport 1950-1959*. Katowice : Krzysztof Mecner Oficyna Wydawniczo-Usługowa Mecner Media, 2021. Sygn.: CZYT. 796(091)

MICHAŁEK M.: *Koroniarze : piłka nożna nie zawsze jest taka, jak ją widzisz*. [B.m.] : Mateusz Michałek, cop. 2020. Sygn.: MCZYT 58388

Między stadionem a brzegiem jeziora : 65 lat akademickiego sportu i wychowania fizycznego w Kortowie / pod red. M. Siwickiego i G. Dubielskiego. Olsztyn : Wydaw. Uniw. Warmińsko-Mazurskiego, cop. 2016. Sygn.: MCZYT 58364

MIĘTTA-MIKOŁAJEWICZ L.: *Widziane z ławki trenerskiej*. Pruszków : MC Media Marek Cegliński ; [Warszawa] : na zlec. Polskiego Związku Koszykówki, 2021. Sygn.: MCZYT 58719

MŁOCZYŃSKI P.: *Leksykon 40-lecia Terenowego Klubu Olimpijczyka im. Mariana Matysiaka w Wysocku Wielkim*. [Ostrów Wlkp.] : Vera, 2015. Sygn.: MCZYT 58270

MOCHOCKI W.: *MLKS „Budowlani” Lubsko w życiu sportowym miasta w latach 1949-2014*. Lubsko : Miejski Ludowy Klub Sportowy „Budowlani” : [Urząd Miejski], 2015. Sygn.: MCZYT 58546

MROZEK T.: *MZKS Narew Ostrołęka : niebiesko-czerwona księga*. Ostrołęka : Tomasz Mrozek, 2019. Sygn.: MCZYT 58091

NIEMIERKA K.: *70 lat wałbrzyskiej lekkoatletyki*. Wałbrzych : Wydaw. Uczelniane Państw. Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa, 2016. Sygn.: MCZYT 58473

NIWIERSKI R.: *Stalowy ring : historia sekcji bokerskiej w Zakładowym Klubie Sportowym „Stal” Stalowa Wola w latach 1939-1977*. Stalowa Wola : Urząd Miasta, 2016. Sygn.: MCZYT 58449

NOGA R.: *Bogusław Nowak*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2020. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: MCZYT 58380

NOSKOWICZ M.: *20 lat lubuskiej koszykówki 2000-2020 / współpr. G. Potęga*. Zielona Góra : Inst. Filologii Polskiej Uniw. Zielonogórskiego, 2020. Sygn.: MCZYT 58470

NOWOSIELSKI S., SZKIELA W.: *Droga do finału*. Warszawa : Ludowa Spółdz. Wydaw., 1975. Sygn.: MCZYT 58064

OKAS W.: *90 lat piłki ręcznej w Okręgu Łódzkim / Łódzki Związek Piłki Ręcznej*. Łódź : Łódzki Związek Piłki Ręcznej, 2018. Sygn.: MCZYT 58498

OLSZAŃSKI T.: *Czwarta runda*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1975. Sygn.: MCZYT 58061

Oni byli wśród nas / [red. W. Stawiarski]. Kraków : [Stow. Absolwentów AWF], 2002. Sygn.: MCZYT 58246

ORŁOWSKI L.: *Sevilla FC : dzieci Monchiego : [opowieść o dwudziestu finałach : 2006-2020]*. Kraków : Sine Qua Non, 2020. Sygn.: MCZYT 58434; W 58435

85 lat toruńskiego hokeja / [zespół red. M. Zawadzki i in.]. Toruń : Studio Pro Spółka, 2009. Sygn.: MCZYT 58097

OSMÓLSKI P.: *Kalejdoskop rekordów i rekordzistów*. Warszawa : Sport i Turystyka, 1989. Sygn.: MCZYT 58261

OSTAFIJCZUK M.: *XXX lat OZPN Piotrków Trybunalski*. Piotrków Trybunalski : Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 2006. Sygn.: MCZYT 58101

OTAŁĘGA J.: *75 lat Krakowskiego Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki : od Chrzanowskiego do Korzeniowskiego*. Kraków : Krakowski Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki, cop. 1999. Sygn.: MCZYT 58256

PABIJAN J.: *Złota era polskiego żużla 2010-2020 na zdjęciach Jarosława Pabijana* / [fot. J. Pabijan ; red. J. Pabijan, J. Staszewicz ; aut. tekstów T. Lorek, M. Majewski, Ł. Malaka]. [Gdańsk] : Speedwayevents.pl., [2020]. Sygn.: CZYT. 796.6/.7

PACELT Z.: *Moje olimpiady czyli Szczęśliwa „13”* / [współpr. aut.: S. Grzegorzczuk]. Wyd. 2 popr. Warszawa : Estrella, 2013. Sygn.: MCZYT 58120

PAŁUBA J.: *90 lat wielkopolskiej piłki ręcznej*. Poznań : Wielkopolski Związek Piłki Ręcznej, 2018. Sygn.: MCZYT 58472

PARADA W.: *Krzysztof Rześny - prawy obrońca*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 2). Sygn.: MCZYT 58386

Pasja sportu : Stanisław Stefan Paszczyk 1940-2008 / [red. wyd. J. Korczak-Mleczo ; przy współpr. z zesp.: Z. Bobiatyński i in.]. Warszawa : Estrella, [2014]. Sygn.: MCZYT 58241

PATER R.: *Historia plebiscytów na Najpopularniejszych Sportowców i Trenerów Ziemi Hajnowskiej 1999-2019*. Hajnówka : Urząd Miasta : Starostwo Powiatowe ; [Białystok : Kresowa Agencja Wydaw.], 2019. Sygn.: MCZYT 58159

Patriotyczny obowiązek : o turystyce zaangażowanej / pod red. I. Janickiej. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2018. Sygn.: CZYT. 338.48-6

PAWŁAK J.A.: *Stulecie piłki nożnej w Błoniu 1917-2017*. Błonie : Tow. Przyjaciół Ziemi Błońskiej, 2017. Sygn.: MCZYT 58168

PAWLIK I.: *Jerzy Pawłowski : szpieg w masce*. Warszawa : Dom Wydaw. Szczepan Szymański, 1993. Sygn.: MCZYT 58258

PAWNIK J.: *Sandomierska piłka ręczna : 50 lat sukcesów, wzruszeń i emocji*. Sandomierz : SPR Wisła, 2016. Sygn.: MCZYT 58307

PIASECKI T.: *30 lat OZPN Wałbrzych*. Wałbrzych : OZPN, 2006. Sygn.: MCZYT 58109

PIERA M.: *Siła przetrwania : największe górskie tragedie*. Bielsko-Biała : Pascal, 2021. Sygn.: CZYT. 796.5; W 58644

PIEROŃCZYK G.: *Meandry załęskiego sportu*. Kotórz Mały : Silesia Progress, 2017. Sygn.: MCZYT 58332

50 lat Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki w Gdańsku 1945-1995 / [Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki w Gdańsku]. Gdańsk : [OZLA], 1995. Sygn.: MCZYT 58514

50 lat Polskiego Związku Narciarskiego 1919-1969 / [oprac. zesp. pod red. T. Tolińskiego]. Kraków : Polski Związek Narciarski, 1969. Sygn.: MCZYT 58315

50 niesamowitych wojaży „Jantara” Racot : Barcelona 1992 - Londyn 2012 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemiaka ; zesp. red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydawniczo-Usługowe Tęcza, 2015. Sygn.: MCZYT 58070

50-lecie Klubu Sportowego „Jedność” w Boronowie / oprac. E. Czyż. Boronów : LKS „Jedność”, 2003. Sygn.: MCZYT 58130

500 krajowych wojaży „Jantara” Racot 1982-2017 : [praca zbiorowa / pod red. W. Ziemiaka ; zespół red. D. Borowski i in.]. Kościan : Przeds. Wydaw.-Usług. Tęcza, 2017. Sygn.: MCZYT 58069

„Pięści ze stali” : rozmowy o boksie na 90-lecie KSZO Ostrowiec / [wywiady przepr. M. Marzec i K. Mroziński ; współpr. Ł. Dybiec, S. Dulny, G. Płaza]. [Ostrowiec Świętokrzyski] : Stow. Sportu i Rekreacji RING, cop. 2020. Sygn.: MCZYT 58552

Piłkarki : urodzone, by grać / [red. prow. A. Drygalski, Z. Walczak ; aut. tekstów A. Drygalski, P. Duda, H. Urbaniak]. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.332

PŁONKA J.: Historia piłki nożnej w Kargowej : od DFB Unruhstadt do MKS Cargovia. Kargowa : [Jacek Płonka], 2020. Sygn.: MCZYT 58306

POLKOWSKI M., SZWABE A.: Lubelska piłka nożna : ludzie... kluby... wydarzenia / [współpr. aut. M. Puka]. Lublin : Jantar, 2008. Sygn.: MCZYT 58361

Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego. Cz. 1, Berlin 1936 - skoki przez przeszkody / [oprac. H. Łysakowska]. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2018. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.1

Polscy jeźdźcy olimpijscy okresu międzywojennego. Cz. 2, Berlin 1936 - wszechstronny konkurs konia wierzchowego / [oprac. H. Łysakowska]. Warszawa : Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. Oddz. Muzeum Łazienki Królewskie, 2019. Sygn.: MCZYT 58207/Cz.2

PORADA Z.: Olimpijczycy z Uniwersytetu Jagiellońskiego / przedm. J. Lipiec. Kraków : Fall, cop. 2010. Sygn.: MCZYT 58250

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M.: 40 lat rugby w Klubie Sportowym „Budowlani” Lublin. Lublin : KS „Budowlani” Lublin, 2015. Sygn.: MCZYT 58457

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M.: 45 lat rugby w Klubie Sportowym „Budowlani” Lublin. Lublin : KS „Budowlani” Lublin, 2020. Sygn.: MCZYT 58458

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M., WIERZBICKI J.: Reprezentanci Polski w rugby XV w latach 1958-2017 / Polski Związek Rugby. [Warszawa] : PZR, [2017]. Sygn.: MCZYT 58459

PRZERWA T., PERLAK B.: Reichenbach / Dzierżoniów : historia sportowych pasji i polityki. Wrocław : Oficyna Wydaw. Atut - Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 2020. Sygn.: MCZYT 58684

QUINN A.: *Klopp : mój romans z Liverpooliem*. Warszawa : Agora, 2021. Sygn.: MCZYT 58581; W 58582

RAIŃSKA M.: *Sokolnie galicyjskie : historia i stan obecny*. Nowy Sącz : Małopolskie Centrum Kultury Sokół, cop. 2018. Sygn.: CZYT. 7/792

RAPINOE M.: *Jedno życie / z E. Brockes*. Warszawa : Grupa Wydaw. Relacja, cop. 2021. Sygn.: MCZYT 58432; W 58433

REJMAN A., NOWAKOWSKI A.: *Prawno-organizacyjne podstawy działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Polsce : od 1867 r. do czasów współczesnych*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2021. Sygn.: CZYT. 796.41

RODMAN D., ISENHOUR J.: *Powinienem być już martwy*. Wyd. 2. Kraków : Sine Qua Non, 2021. Sygn.: MCZYT 58426

ROSZKOWSKI R., STEFANKO J., MATCZAK M.: *„Pogoń” Prudnik : historia klubu*. Cz. 1. Opole : Zakł. Poligraf. Sindruk ; Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2011/2012. Sygn.: MCZYT 58251/Cz.1

ROSZKOWSKI R., STEFANKO J.: *„Pogoń” Prudnik : historia klubu*. Cz. 2. Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2018. Sygn.: MCZYT 58251/Cz.2

RYŁKO J., RYŁKO A.: *Historia Narciarskich Rajdów Chłopskich*. Rajcza : Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, [2018]. Sygn.: MCZYT 58161

Ryszard - Waleczne Serce : Ryszard Parulski 1938-2017. Warszawa : [b.w.], 2020. Sygn.: MCZYT 58390

SAMEK A.: *Aeroklub Krakowski*. Cz. 1, 1928-1939. Katowice : Prasa i Książka Grzegorz Grzegorek ; Kraków : Aeroklub Krakowski, 2008. Sygn.: MCZYT 58124/Cz.1

SĄCZEK S.: *70 lat z klubem sportowym LOT Konopiska : [1946-2016] / oprac. red. P. Haładyn ; Gmina Konopiska*. [B.m.] : Gmina Konopiska, [2016]. Sygn.: MCZYT 58269

SĄCZEK S.: *Sportowa przygoda z Kmicicem / [oprac. red. P. Haładyn]*. [B.m. : b.w., 2020?]. Sygn.: MCZYT 58268

70 lat Ludowego Klubu Sportowego w Żarkach / [aut. tekstów S. Dwornik i in.]. [B.m.] : Libiąskie Centrum Kultury ; Żarki : Komitet Organizacyjny Obchodów 70-tej rocznicy działalności Klubu Sportowego LKS Żarki, 2017. Sygn.: MCZYT 58078

70 lat pięściarstwa na Kielecczyźnie / Okręgowy Związek Bokserski ; [oprac. i red. S. Stachura, M. Rolak]. Kielce ; OZB, 1999. Sygn.: MCZYT 58265

70 lat z PTTK / [wybór mat. oraz układ t. E. Wieczorek] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Historii i Tradycji. Kraków : Oficyna Wydaw. Wierchy Centr. Ośr. Turystyki Górskiej PTTK ; Warszawa : na zlec. Zarządu Głównego PTTK, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 338.48-52

70 lat Zagłębia : Zagłębie Lubin SA / [aut. tekstów: M. Krugliński i in.]. Lubin : Ośrodek Kultury Wzgórze Zamkowe, 2016. Sygn.: MCZYT 58528

75 lat Gedanii / A. Gochniewski [i in.]. Gdańsk : [b.w.], 1997. Sygn.: MCZYT 58118

SIPOWICZ W.: *Dorobek rzeszowskiej męskiej siatkówki*. Rzeszów : RS Druk Druk. Wydaw., 2013. Sygn.: MCZYT 58094

SKALIK M.: *Zespołowe gry sportowe kobiet w Polsce w latach 1945-1989* / Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. Nauk. UHP, 2020. Sygn.: CZYT. 796.3

SKRZYDŁOWSKA-KALUKIN K., SOKOLIŃSKA J.: *Rodziny himalaistów*. Warszawa : Grupa Wydaw. Foksal - WAB, 2020. Sygn.: MCZYT 58339

SKUPIEŃ Z.: *Niepodległa Polska - odrodzona Wisła* / [współpr. i konsult. meryt. P. Pierzchała]. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2018. Sygn.: MCZYT 58499

Sport na PK : 70 lat Politechniki Krakowskiej : najważniejsze wydarzenia sportowe, olimpijczycy, mistrzowie i medaliści, zasłużeni ludzie kultury fizycznej, rozwój bazy naszej uczelni / [red. J Majka i in.]. Kraków : Centrum Sportu i Rekreacji : władze uczelnie Politech. Krakowskiej, 2015. Sygn.: MCZYT 58102

Sport w Polsce Ludowej : studia / pod red. G Majchrzaka, P Sztamy. Szczecin : IPN, 2020. Sygn.: CZYT. 796(091)

Sportowa Wieliczka / red. Miasto i Gmina Wieliczka ; oprac. graf. T. Adamek. Wieliczka : Miasto i Gmina, cop. 2019. Sygn.: MCZYT 58133

Spółdzielczy Klub Sportowy „Start” Łódź-Bałuty w XXX-lecie / oprac. T. Rajpold. Łódź : Spółdzielczy Klub Sportowy „Start” Łódź-Bałuty, 1983. Sygn.: MCZYT 58113

STECKI J.: *Mundial w domu : od Urugwaju do Meksyku*. Opole : Wyd. Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki Urzędu Miejskiego, 1986. Sygn.: MCZYT 58051

STEFANKO J.: *Rolnik Biedrzychowice : historia klubu*. Prudnik : Starostwo Powiatowe, 2019. Sygn.: MCZYT 58253

125 lat sanockiego „Sokoła” 1889-2014 : praca zbiorowa / [aut. oprac. B. Kielar i in.]. Sanok : Tow. Gimnastyczne Sokół, 2014. Sygn.: MCZYT 58555

110 lat nart w Karpatach i na podkarpaciu 1874-1984 : informator jubileuszowy Okręgowego Związku Narciarskiego w Krośnie. Krosno : OZN, [1985?]. Sygn.: MCZYT 58066

110 lat Oddziału PTT - PTTK „Beskid Śląski” w Cieszynie 1910-2020 / [kom. red. R. Mazur i in.]. [Cieszyn : b.w., 2020]. Sygn.: MCZYT 58530/+CD

SYLWESTRZAK Z., WIKĄ W.: *Piłka nożna na ziemi bydgoskiej (1884-1998)*. Bydgoszcz : Skalski Druk-Poligrafia ; na zlec. Bydgoskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej, 1998. Sygn.: MCZYT 58067

SYNNOTT M.: *Niewiarygodna wspinaczka : Alex Honnood, El Capitan i free solo*. Poznań ; Wrocław : Wydaw. Dolnośląskie - Publicat, cop. 2019. Sygn.: MCZYT 58398; W 58399

SZARAWARSKI M.: *Tenis w Rabce-Zdroju : lata 30. XX wieku - maj, 2018 r.* [Kraków] : Studio Plan Art ; Rabka-Zdrój : na zlec. Miejskiego Ośrodka Kultury, 2018. Sygn.: MCZYT 58077

60 lat Oddziału Miejskiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Rzeszowie / [red. M. Jarońska]. Rzeszów : PTTK. Oddz. im. M. Rachwała, 2008. Sygn.: MCZYT 58119

TALAGA J.: *Bieleńska szkoła trenerów piłki nożnej*. Warszawa : Wydaw. Stow. Absolwentów AWF, 2019. Sygn.: MCZYT 58561; W 58562

TERESZCZUK M.: *Waleczni jak Spartakus Szarowola*. Tomaszów Lubelski ; Warszawa : Grupa Oscar ; Zamość : Druk. FastGraw, 2020. Sygn.: MCZYT 58079

TOMASIK S.: *100 meczów na 100-lecie Polskiego Związku Piłki Nożnej*. Warszawa : Polski Związek Piłki Nożnej, 2019. Sygn.: MCZYT 58456

TOMCZYK J.: *80 lat Szczakowianki* / [współpr. aut. R. Karkosz]. Jaworzno : G&G, cop. 2003. Sygn.: MCZYT 58087

TRACEWSKI J.: *Zapasy : w drodze do mistrzostwa*. Warszawa : [Estrella], 2017. Sygn.: CZYT. 796.8; W 58042

35 lat LKS „Łucznik” Żywiec. [B.m. : b.w.], 2019?. Sygn.: MCZYT 58076

1000 startów w barwach „Floriana” : księga pamiątkowa Zbigniewa Wiśniewskiego / pod red. P. Zientkowskiego. Chojnice : Miasto, 2019. Sygn.: MCZYT 58515

Walc olimpijski : Olympia Walcz / pod red. J. Eidera, B. Wankiewicz, D. Skalskiego. Szczecin : [Volumina.pl Daniel Krzanowski], 2020. Sygn.: MCZYT 58474

WARSICKI S.: *Działalność Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-1969*. Poznań : UAM, 1969. Sygn.: MCZYT 58122

WAWRZYCKI A.: *Pasjonaci : 22 lata pod amatorskimi kosztami Lublina (1979-2001)*. Lublin : [b.w.], 2001. Sygn.: MCZYT 58242

WENGER A.: *Autobiografia*. Kraków : Znak Horyzont, 2021. Sygn.: MCZYT 58322; W 58323

WERNER W.: *Wprowadzenie do historii*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2012. Sygn.: CZYT. 93/94

WIKĄ W.: *Piłkã nożnã w tczewskiej „Unii” : (1922-2002)*. Tczew : Stow. Piłkarskie Kolejowego Klubu Sportowego „Unia”, 2002. Sygn.: MCZYT 58259

WIKĄ W.: *Zarys 75-letniej historii Toruńskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*. Toruń : Toruński Okręgowy Związek Piłki Nożnej, 1998. Sygn.: MCZYT 58068

WILCZYŃSKI R.: *Zielono-biało-czerwona historia KS Sparty Rejowiec Fabryczny*. [Chełm] : Tawa Taurogiński Waldemar, 2020. Sygn.: MCZYT 58599

WIŚNIEWSKI J., WICHER P.: *50 lat judo Bytom*. Bytom : GKS Czarni Bytom, 2016. Sygn.: MCZYT 58099

WŁOCZEK C.: *100 lat klubu sportowego w Brzezinach Śląskich*. Piekary Śląskie : Gmina, [2020]. Sygn.: MCZYT 58455

WODECKI J.: *Słupskie pięściarstwo w latach 1947-2005 : monografia*. Słupsk : Jan Wodecki, 2012. Sygn.: MCZYT 58092

WOLSZA T.: *Od „Honoratki” do Wierzbowej : życie szachowe w Warszawie w latach 1829–1939*. Warszawa : Inst. Historii PAN : Neriton, 2020. Sygn.: MCZYT 58574

WRYK R.: *Dzieje Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu 1919-2019*. Poznań : Wydaw. Nauka i Innowacje, 2020. Sygn.: CZYT. 796(091)

WRYK R.: *Straty osobowe Akademickiego Związku Sportowego w latach II wojny światowej 1939-1945*. Poznań : Wydaw. Nauk. Uniw. im. Adama Mickiewicza, 1991. Sygn.: MCZYT 58132

Wspaniały rok 1957 : rycerze wiosny, zdobywcy Pucharu Polski, brązowy medalista Mistrzostw Polski, wielkie mecze piłkarzy ŁKS / [red. J. Bogusiak ; współpr. O. Bogusiak]. Łódź : Jacek Bogusiak, cop. 2019. (Historia Łódzkiego Klubu Sportowego / Jacek Bogusiak). Sygn.: MCZYT 58389

Z Bajki do Sokolni : jak było / [dok. zebr. i wstępem opatrzył Z. Bochenek ; Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół 1893” w Mielcu]. Mielec : [Zakł. Poligraf. Zdzisława Gajek], 2019. Sygn.: MCZYT 58537

ZABORNIĄK S.: *Zawody Marszowe Szlakiem I Kompanii Kadrowej Legionów Polskich z Krakowa do Kielc (1924-1939)*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2019. Sygn.: MCZYT 58695

ZAREMBA Z.: *Warszawski Maraton Pokoju* / [współpr. A. Szałowski i in.]. Warszawa : MenuSport, [1998]. Sygn.: MCZYT 58284

Zdobywcy : ludzie, szczyty, wyprawy / oprac. red. K. Wójcik. Warszawa : Burda Media Polska, cop. 2020. Sygn.: CZYT. 796.5

ZIMNY G.: *Jan Domarski - z Drabinianki na Wembley*. Mielec : Szary Wilk, 2020. (Złota Stal ; nr 1). Sygn.: MCZYT 58378

ŻÓLTEK A.M.: *Działalność programowa Studium Wychowania Fizycznego i Sportu w uczelniach państwowych Rzeszowa w latach 1963-2001*. Wyd. 2. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2015. Sygn.: MCZYT 58692

PLAN WYDAWNICZY NA 2021 ROK

1. Bendkowski J. *Coworking – nowa forma pracy w gospodarce cyfrowej.*
2. Bendkowski J., Tomik R. *Zakres i efektywność narzędzi technik do nauki zdalnej wykorzystywanych w kształceniu studentów Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach.*
3. Cieślowski K. *Uwarunkowania funkcjonowania i rozwoju rynku wydarzeń w warunkach współczesnej gospodarki na świecie i w Polsce.*
4. Czajkowski Z. *Ewolucja szermierki kolnej w Europie od czasów średniowiecza do przełomu XIX i XX wieku.*
5. Dulko-Marczak A. *Filozofia community policing przez pryzmat dialogu policji ze społeczeństwem na przykładzie śląskich dzielnicowych.*
6. Jagsz S., Sadowska-Krępa E., Poprzącki S. *Zeszyt ćwiczeń z biochemii.*
7. Kantyka J., Chudy W. *Przegląd wieloaspektowej działalności organizacji w nowej, nieprzewidywalnej rzeczywistości.*
8. Nowak K., Głowacki B. *Metody i techniki stosowania kajdanek przez osoby uprawnione.*
9. Ogrodnik J. *Podstawy dydaktyki dla nauczycieli : skrypt.*
10. Pasternak A. *Prawo w turystyce i rekreacji : wybrane zagadnienia.*
11. Polechoński J., Rozpara M. *Aktywność fizyczna w promocji zdrowia.*
12. Skalik K. *Studenci Akademii Wychowania Fizycznego oraz nauczyciele wychowania fizycznego.*
13. Stawnicka J. *Innowacyjna metoda wykrywania sprawców przestępstw : (na podstawie kryminalistycznego śladu językowego).*
14. Stawnicka J., Klonowska I. *Edukacyjno-wychowawcza rola Policji w aspekcie działań dzielnicowych : (wyniki badań ogólnopolskich 2019-2020).*
15. Stawnicka J., Sawa D. *Sport - polityka - sztuczna inteligencja : dDiagnoza i prognozy.*

16. Szade B., Szade G. *Narzędzia zdalnego nauczania w AWF Katowice.*

17. Witkowska A., Grabara M. *Aktywność fizyczna i trening zdrowotny seniorów.*

Informujemy, że od roku 2017 publikacje są wydawane w formie elektronicznej (plik PDF). Drukowana forma publikacji obejmuje wyłącznie prace habilitacyjne.